

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК
ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЦЕНТР
ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

На правах рукопису

Швець Олена Анатоліївна

УДК [377.44+37.036] :7.012

**ТВОРЧИЙ РОЗВИТОК ФАХІВЦЯ З ДИЗАЙНУ
НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ
У ПРОЦЕСІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ**

13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти

Дисертація

на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Науковий керівник –
кандидат педагогічних наук, доцент
Прусак Володимир Федорович

Львів – 2012

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ_ФАХІВЦЯ З ДИЗАЙНУ ПІД ЧАС ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ.....	10
1.1. Аналіз ключових понять дослідження.....	10
1.2. Загальнопедагогічні підходи до творчого розвитку фахівця з дизайну.....	34
ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ	60
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ТА МОДЕЛЬ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ДИЗАЙНЕРА ПІД ЧАС ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ.....	62
2.1 Організаційно-педагогічні умови творчого розвитку дизайнера під час підвищення кваліфікації	62
2.2. Модель творчого розвитку дизайнера під час підвищення кваліфікації.....	88
ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ	111
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ДИЗАЙНЕРА ПІД ЧАС ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ НА ПРАКТИЦІ.....	113
3.1. Методика творчого розвитку дизайнера під час підвищення кваліфікації.....	113
3.2. Організація та результати педагогічного експерименту.....	136
ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО РОЗДІЛУ	170
ВИСНОВКИ	172
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	176
ДОДАТКИ.....	204

ВСТУП

Актуальність дослідження. Проблема розвитку та вдосконалення професійної підготовки фахівців із дизайну є важливим напрямом теорії і методики професійної освіти. Комплексна за своєю природою, дизайнерська діяльність пов'язана з мистецтвом, інженерією, психологією, естетикою, праксеологією й іншими галузями. Дизайнер водночас повинен володіти елементами знань та вмінь таких суміжних спеціальностей: художник, архітектор, конструктор, технолог, декоратор тощо. Актуальність і доцільність теоретичного обґрунтування та практичної організації перепідготовки й підвищення кваліфікації фахівців із дизайну ґрунтується на положеннях Законів України „Про освіту”, „Про вищу освіту”, Національної доктрини розвитку освіти.

Професійна діяльність фахівців із дизайну спрямована на розробку функціонально корисних, зручних, технологічних, економічно раціональних, естетично досконалих виробів. У розвитку професійних якостей дизайнерів доцільно враховувати наявність низки видів сучасної дизайнерської творчості (промисловий дизайн, дизайн меблів, дизайн інтер'єру, графічний дизайн, дизайн архітектурного середовища, дизайн одягу, мультимедіа дизайн та ін.). Унаслідок багатоплановості дизайну, фахівці цієї галузі мають різну базову освіту, зокрема мистецьку, технічну, технологічну тощо. Викликана цим неоднозначність вимог як до предметів дизайнерської творчості, так і до дизайнерів як фахівців, зумовила нерівнозначність вимог до їхніх здібностей, можливостей та якості навчання.

Становлення та творчий розвиток фахівців суттєво залежить від сформованості їхньої професійної компетентності, що нині трактується як сукупність знань, умінь, цінностей та мотивів професійної діяльності, а також як здатність до розвитку творчого потенціалу. Професійна компетентність передбачає формування самостійності, відповідальності, здатності до інноваційної діяльності, постійне підвищення кваліфікації, пошук можливостей найбільш

повної самореалізації в професії.

Вивчення суспільних вимог до фахівців з дизайну та рівня їх професійної компетентності на конкретно-історичному етапі, виявило низку суперечностей, а саме: між інноваційними процесами у сучасному дизайні та можливостями формування і творчого розвитку дизайнера протягом професійної діяльності; соціальними потребами високого рівня професійного творчого потенціалу дизайнера та реальними можливостями його самореалізації; необхідністю в підвищенні кваліфікації творчої особистості до потреб сучасності та неможливістю реалізації через відсутність відповідного рівня закладів післядипломної освіти.

Аналіз психологічної, педагогічної та спеціальної літератури показує, що методологічно важливими для нашого дослідження є наукові праці щодо професійної підготовки фахівців (Р. Гуревич, О. Джеджула, М. Кадемія, І. Козловська, М. Козяр, В. Кремень, А. Мойсеюк, Н. Ничкало, М. Сметанський, Г. Тарасенко, В. Шахов, О. Шестопалюк, та ін.). Формування і становлення *професійної компетентності фахівця* висвітлено в низці наукових праць (Н. Бібік, Е. Зеєр, М. Кравцов, В. Ключко, В. Козаков, А. Коломієць, О. Овчарук, В. Олійник, К. Осадча, В. Петрук, В. Пікельна, М. Поташник, В. Свистун, Ю. Татур, Л. Усеїнова, Л. Хоружа, А. Хуторской, Л. Чернікова, В. Шадриков, Т. Шаргун, Л. Шевчук, та ін.). Проблемам *післядипломної освіти та освіти дорослих* присвячені роботи В. Бондаря, Л. Грибової, Б. Д'яченка, І. Жерносека, С. Зміїва, М. Красовицького, Ю. Кулюткіна, В. Олійника, Н. Протасової, та ін. Питання *творчості та творчого розвитку особистості* розглядаються в дослідженнях Т. Алексеєнко, В. Андрєєва, Л. Барановської, М. Бердяєва, Д. Богоявленської, Д. Бондарєва, Б. Бриліна, В. Гладкова, В. Горбунова, В. Моляко, Я. Пономарьова, С. Сисоєвої, В. Яковлєва та ін. У науковій літературі висвітлено різноманітні аспекти *сутності дизайну, підготовки і професійної діяльності дизайнера* (С. Алексеєва, Є. Антонович, В. Аронов, О. Боднар, О. Бойчук, Н. Воронов, О. Гінсаретський, І. Голонмшток, В. Глазичев, В. Даниленко, Т. Єременко, А. Іконніков, Т. Козак, В. Косів,

Є. Лазарев, Ю. Легенький, Т. Мала, Т. Матвєєва, С. Мигаль, В. Прусак, В. Рунге, І. Рижова, В. Сеньковський, В. Сидоренко, О. Трошкін, О. Фурса, А. Чебикін, Н. Шишліна та ін.).

Незважаючи на безумовну значущість проведених досліджень, проблема творчого розвитку фахівця з дизайну на основі компетентнісного підходу в умовах підвищення кваліфікації ще не була об'єктом цілісного педагогічного дослідження, що й зумовило вибір теми – *„Творчий розвиток фахівця з дизайну на засадах компетентнісного підходу у процесі підвищення кваліфікації”*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в контексті тематичного плану науково-дослідних робіт Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України „Теоретико-методичні засади науково-методичного забезпечення якісної підготовки кваліфікованих робітників в умовах регіоналізації професійно-технічної освіти” (РК 0107U000136) та плану науково-дослідної роботи кафедри дизайну Національного лісотехнічного університету України „Формування регіонального соціокультурного середовища, обґрунтування ступеневої дизайн-освіти, розробки теоретичних і практичних основ дизайну меблів” (протокол № 12 від 31.05.2000 р.).

Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України (протокол № 7 від 16.09.2009 р.), узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 8 від 22.12.2009 р.).

Об'єкт дослідження – професійна підготовка фахівців із дизайну.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови творчого розвитку фахівця з дизайну під час підвищення кваліфікації на основі компетентнісного підходу.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально

перевірити ефективність впровадження організаційно-педагогічних умов творчого розвитку фахівця з дизайну у процесі професійної діяльності на основі компетентнісного підходу.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що професійна діяльність фахівця з дизайну буде більш ефективною за дотримання таких організаційно-педагогічних **умов**: урахування загальних особливостей творчої діяльності дизайнера та його індивідуального професійного досвіду; використання компетентнісного підходу як засобу оптимізації творчих можливостей та потреб фахівців із дизайну під час підвищення кваліфікації; єдність творчої самореалізації, саморозвитку та самовдосконалення у спеціально створених центрах підвищення кваліфікації дизайнерів.

Відповідно до предмета, мети і гіпотези сформульовані такі **завдання** дослідження:

1) проаналізувати сучасний стан проблеми творчого розвитку фахівця з дизайну в процесі професійної діяльності, обґрунтувати загальнопедагогічні підходи до творчого розвитку фахівця з дизайну;

2) визначити організаційно-педагогічні умови творчого розвитку фахівця з дизайну у процесі професійної діяльності на основі компетентнісного підходу;

3) обґрунтувати та розробити модель творчого розвитку фахівця з дизайну та визначити показники, критерії та рівні творчого розвитку дизайнера у процесі підвищення кваліфікації;

4) розробити методiku творчого розвитку фахівця з дизайну та експериментально перевірити ефективність її впровадження в практику системи підвищення кваліфікації дизайнерів.

Методологічну основу дослідження становлять фундаментальні положення теорії пізнання про єдність свідомості та діяльності; положення про роль діяльності людини у процесі формування особистості; положення загальної теорії педагогічних систем і цілісного підходу до професійної підготовки фахівця; загальні положення філософських і психологічних теорій

про вплив характеру й змісту діяльності на професійний розвиток фахівця; положення сучасної науки про творчий розвиток особистості; теоретичні розробки з проблеми професійної компетентності; основні положення теорії моделювання, творчої діяльності, а також принципи цілісного дослідження педагогічних процесів і комплексного використання методів дослідження.

Теоретичною основою дисертаційного дослідження є положення і висновки, що стосуються: теоретичних засад професійного навчання фахівців (С. Батишев, А. Беляєва, Г. Васянович, С. Гончаренко, Р. Гуревич, І. Зязюн, Н. Ничкало, Л. Романишина, В. Сидоренко та ін.); формування особистості в процесі активної творчої діяльності (Б. Ананьєв, О. Асмолов, Л. Виготський, О. Леонтєв, В. Петровський, В. Рибалка, С. Рубінштейн); ролі мистецтва в художньому розвитку майбутнього фахівця з дизайну (О. Бойчук, Ю. Легенький та ін.). В основу дослідження були покладені ключові положення концепції професійної освіти (Н. Ничкало, Б. Гершунський), професійно-художньої освіти (В. Радкевич); психології художньої творчості та художнього пізнання (Л. Виготський, Б. Теплов та ін.), особистісно орієнтованого професійного навчання (І. Зимня, В. Рибалка, І. Якиманська та ін.), з індивідуалізації та диференціації професійного навчання (П. Сікорський, В. Давидов та ін.).

Нормативна база дослідження. У процесі дослідження використано основні положення щодо розвитку освіти в Україні, які викладені в Конституції України, у Законах України „Про освіту”, „Про вищу освіту”, у Національній доктрині розвитку освіти в Україні та постанові Кабінету Міністрів України „Про першочергові заходи щодо розвитку національної системи дизайну та ергономіки і впровадження їх досягнень у промисловому комплексі, об’єктах житлової, виробничої і соціально-культурної сфер”.

Для розв’язання поставлених завдань використано комплекс взаємопов’язаних теоретичних та емпіричних **методів дослідження:**

теоретичні – аналіз психологічної та педагогічної літератури з теми дослідження для з’ясування стану дослідженості проблеми в педагогічній науці; порівняльний аналіз для виявлення й зіставлення різних поглядів на проблему;

методи узагальнення, аналогії, моделювання для обґрунтування організаційно-педагогічних умов і методик творчого розвитку фахівця з дизайну під час підвищення кваліфікації;

емпіричні – педагогічне спостереження, опитування, анкетування, тестування, інтерв'ювання для з'ясування стану проблеми на практиці. Педагогічний експеримент, вимірювання й методи математичної статистики спрямовувалися на визначення якості знань і рівня вмінь фахівців-дизайнерів, забезпечення вірогідності результатів експерименту.

Експериментальна база: навчальна база кафедри дизайну Національного лісотехнічного університету України, кафедри образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва, дизайну та методів їх викладання Інституту мистецтв Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, ТЗОВ „Спільне підприємство „СІГМА”.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягають у тому, що: *вперше* теоретично обґрунтовано і перевірено на практиці організаційно-педагогічні умови творчого розвитку фахівця з дизайну у процесі підвищення кваліфікації на основі компетентнісного підходу (урахування загальних особливостей творчої діяльності та індивідуального професійного досвіду; використання компетентнісного підходу як засобу оптимізації творчих можливостей і потреб фахівця під час підвищення кваліфікації; єдність творчої самореалізації, саморозвитку та самовдосконалення у спеціально створених центрах підвищення кваліфікації); *уточнено* компоненти творчого розвитку дизайнера (мотиваційний, змістовий, діяльнісний, аксіологічний) та *розроблено* критерії й рівні творчого розвитку дизайнера; *конкретизовано* загальнопедагогічні підходи до творчого розвитку фахівця з дизайну (креативний, андрагогічний, компетентнісний, особистісно орієнтований); *подальшого розвитку набули* поняття „творчий розвиток фахівця з дизайну” на основі розробленої багатокомпонентної структури та положення щодо підвищення професійної компетентності фахівця з дизайну.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що розроблено і

впроваджено методику творчого розвитку дизайнера на основі компетентнісного підходу під час підвищення кваліфікації; обґрунтовано доцільність та створено центр і в його структурі курси підвищення кваліфікації дизайнерів; розроблено авторський курс „Інноваційні тенденції сучасного дизайну” та тренінг „Творча діяльність у дизайні”, а також відповідне навчально-методичне забезпечення та рекомендації щодо творчого розвитку фахівця з дизайну в процесі підвищення кваліфікації.

Результати дослідження можуть бути **використані** в навчальному процесі, під час розробки методичних матеріалів, для підвищення кваліфікації фахівців з дизайну і проведення науково-педагогічних досліджень, також за потреби укладання документів для створення центрів (курсів) підвищення кваліфікації.

Наукові положення, навчально-методичні матеріали **впроваджено** в навчальний процес Національного лісотехнічного університету України (довідка № 01-209 від 14.03.2011 р.), Інституту мистецтв Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 289-33/03 від 21.03.2011 р.), також, дослідження проводилось у співпраці з ТзОВ „Спільне підприємство „СІГМА” (довідка № 43 від 23.03.2011 р.), Українською асоціацією гештальт-терапії (довідка-відгук № 473 від 24.03.2011 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати роботи обговорено на 14 науково-теоретичних, науково-практичних, науково-методичних і науково-технічних конференціях, у тому числі *міжнародних*: „Шляхи розвитку духовності та професійної освіти в умовах глобалізації ринку освітніх послуг” (Вінниця, 2007), „Професійна освіта і сучасний ринок праці: методологія, теорія, практика” (Львів, 2007), „Проблеми професійного становлення молоді на основі духовно-моральних цінностей” (Вінниця, 2008), „Духовно-моральне виховання і професіоналізм особистості в сучасних умовах” (Вінниця, 2009, 2010); *у всеукраїнських*: „Проблеми становлення сучасних концепцій освіти і виховання: філософія, психологія, педагогіка, лінгвістика, історія, економіка, комп’ютерні науки, правознавство, туризм”

(Львів, 2008), „Сучасні освітні технології у професійній підготовці майбутніх фахівців” (Львів, 2008, 2009), „Потенціал людини: духовний, психічний і творчий вимір” (Львів, 2010), „Дидактичні умови загальноосвітньої підготовки учнів професійно-технічних навчальних закладів” (Львів, 2010), „Полікультурне виховання молоді в умовах інтеграції освітньо-виховного процесу” (Ужгород-Львів, 2010), „Ціннісні орієнтації фахівця у контексті професійної підготовки: міждисциплінарний аспект” (Львів-Ужгород, 2011), а також на наукових конференціях, засіданнях кафедри дизайну, методичних семінарах факультету довузівської підготовки і післядипломної освіти Національного лісотехнічного університету України, засіданнях відділу науково-практичної підготовки, наукових семінарах та вчених радах Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти АПН України.

Основні результати дослідження **опубліковано** у 18 наукових і навчально-методичних працях (16 одноосібних), з яких: 6 статей – у наукових фахових виданнях, 3 статті в інших виданнях, 9 брошур – навчально-методичних рекомендацій та методичних матеріалів. Загальний обсяг особистого внеску – 15,03 авт. арк.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел із 255 найменувань (із них 12 – іноземними мовами), 21 додаток на 101 сторінці. Повний обсяг дослідження – 305 сторінок, основна частина – 175 сторінок. Робота містить 16 рисунків і таблиць на 12 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ФАХІВЦЯ З ДИЗАЙНУ ПІД ЧАС ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

1.1. Аналіз ключових понять дослідження

На сучасному етапі розвитку системи вищої освіти відбуваються суттєві зміни: перебудовується її організаційна структура, змінюється форма фінансування освіти, виникають різноманітні нові типи вищих навчальних закладів, набуває актуальності вирішення проблеми безперервності освіти. Разом з тим, „розвиток суспільства на демократичних і гуманістичних засадах теж можливий лише на основі розвитку освіти і культури. Для того, щоб освіта „працювала” на означені парадигми, її зміст і методи повинні надавати можливість людині протягом життя розвивати свій потенціал як вільної і творчої особистості” [184, с. 45].

Дизайн виник у результаті витіснення машинним виробництвом традиційних ремесел, в умовах якого людина перестала бути автором свого виробу, відчужувалась від тиражованого механічним способом продукту [189]. Ідеологія дизайну зародилася задовго до його офіційного визнання як самостійного виду творчої діяльності, тобто окремої професії, сформованої під девізом синтезу мистецтва і техніки. Це був новий різновид професійної діяльності, який полягав у проектуванні на папері або створенні моделі майбутнього виробу часто без участі творця у його виготовленні.

Підчас розвитку дизайну формувалися різноманітні визначення цього поняття. Якщо ми проаналізуємо історичні аспекти виникнення терміну „дизайн”, необхідно згадати походження від латинського „designare” – визначати, означати; в період Ренесансу італійське слово „desineno” означало проекти, малюнки, а також основоположні ідеї; англійський термін „design”

відомий з XVI ст. означав малювати, проектувати.

Науковці розглядаючи визначення дизайну відзначають таку наступність: перший ряд – „узор, орнамент, декор, прикраса. До другого ряду належать „проектно-графічні трактування”: замальовка, ескіз, рисунок. Власне проект, креслення, конструкція. Третій ряд, який виходить за межі прямого проекту: план, передбачення, задум, намір. І, нарешті, четвертий ряд визначень – несподівано „драматичний”: задум, хитрість, навмисність і навіть інтрига” [111, с. 26]. Своєрідними „замінниками” терміна „дизайн” були вітчизняні поняття „художнє конструювання” (офіційне державне) та „художнє проектування” (у середовищі художників, мистецтвознавців, філософів), які використовувались з початку 60-х до 80-х рр.

Як вид художньої діяльності, пов’язаний із проектуванням предметного світу, визначає поняття „дизайн” Я. Даниленко. Її метою постає гармонійне поєднання штучного та природного середовища [62].

Науковці вважають, що об’єктами творчої діяльності дизайнерів постає матеріальний і духовний світ.

Дослідник М. Воронов під дизайном розуміє проектування окремих промислових зразків, завдяки чому вони стають більш привабливими, зручними й економічними. До них автор відносить як побутові речі, так і архітектурне предметно-просторове середовище, об’єкти реклами (інформаційні образи речей, знакові системи, візуальна інформація, що активно діють на емоційну реакцію людини). „Дизайнер впливає на людей створюваними речами, середовищем, знаками” [40]. У своїх наукових працях О. Генісаретський доводить, що дизайн – це універсальний метод вирішення завдань у різних видах людської діяльності [45].

У підготовці майбутніх дизайнерів велике значення має мистецтво архітектури, тобто мистецтво створювати будови і споруди, що формують просторове середовище для життя і діяльності людей. Важливим у вивченні цього виду мистецтва є збереження природної рівноваги, створення максимально зручного для людини середовища проживання, роботи,

відпочинку тощо [10, с. 6-7].

Один з основоположників дизайну архітектор В. Гропіус таким чином сформулював мету творчої діяльності дизайнера – „не предмет, а людина” [57]. Впорядкування предметного світу, як одна з сторін цієї діяльності, а також забезпечення легкого і зручного користування речами, не можуть бути однозначним визначенням цієї мети. Дизайн, у першу чергу, це мистецтво, тому в процесі творчої діяльності дизайнера перетворюється як матеріальний світ, так і духовний світ самого творця.

Архітектурна творча діяльність є синтезом мистецької та інженерної діяльності. У ній використовуються методи, притаманні різним видам мистецтва. У той же час без філософських, суспільствознавчих, психологічних наукових праць не можливо вивчати та прогнозувати розвиток архітектури. Різносторонність, багатогранність архітектури як складової мистецтва характеризується використанням узагальнених, універсальних методів гармонізації предметно-просторового середовища. Дизайн, що має безпосереднє відношення до архітектури, є так само „синтетичним видом” мистецтва. Наприклад, у архітектурному мистецтві архітектоніка розглядається дослідниками „не тільки як ремесло та вміння, а й як аскеза творчого пізнання світу” [71]. Дизайн має нерозривний зв’язок з архітектурою, тому й архітектоніка постає невід’ємною частиною формотворення.

Аналізуючи завдання дизайну, науковці В. Рунге та В. Сеньковський використовують термін „художнє конструювання” [171, с. 12] у такому ж значенні, як і термін „дизайн”, тому що в умовах масового промислового виробництва він покликаний як конструювати художні форми виробів утилітарного вжитку, так й створювати предметно-просторове середовище, використовуючи художні засоби.

Розвинені держави світу приділяють значну увагу галузі дизайну як такій, що відображає рівень розвитку сучасного суспільства. Європейське Економічне товариство у березні 1994 р. закликала країни до активної

підтримки дизайну у всіх сферах промислового виробництва, економіки, культури, освіти.

Сучасний стан розвитку економіки України вимагає пріоритетного вирішення проблем, пов'язаних з якістю діяльності та середовищем життєдіяльності людини, асортиментом та конкурентоспроможністю промислової продукції [99].

Аналіз розвитку промисловості європейських країн дає підстави вважати, що дизайн є ефективним інструментом забезпечення якості виробів і послуг, а також підвищення конкурентоспроможності промислової продукції, окрім цього, людина засобами дизайну не тільки змінює навколишнє середовище, а й удосконалює його. Як засвідчує світовий досвід, дизайн – це потужне джерело забезпечення якості товарів та послуг, ефективний засіб суттєвого підвищення конкурентоспроможності промислової продукції, усього середовища життєдіяльності. Його застосування, при відносно незначних фінансових вкладеннях, здатне спричинити вагомий позитивний ефект на промисловість та загалом – на економіку держави, на розвиток всієї матеріальної культури суспільства.

Формування системи національного дизайну започатковане реалізацією постанов Кабінету Міністрів України від 30.07.96 р. № 876 „Про Раду з дизайну” та від 20.01.97 р. № 37 „Про першочергові заходи розвитку національної системи дизайну та ергономіки і впровадження їх досягнень у промислому комплексі України, об'єктах житлової виробничої і соціально-культурної сфер”.

Головні вимоги цих постанов реалізовані в основоположних нормативних документах з дизайну та ергономіки (ДСТУ 3899-99; ДСТУ 39432-2000; ДСТУ 3944-2000; ДСТУ 3963-2000; ДСТУ 4055-2001; ГСТУ 3-015-2000). Зазначені документи, а також рішення Ради з дизайну при Кабінеті Міністрів України складають нормативно-організаційну основу реалізації положень Концепції розвитку національного дизайну до 2010 року [99].

Система дизайну та ергономіки, що існувала в Україні до незалежності,

була невід'ємною складовою дизайн-ергономічного забезпечення потреб промисловості та соціально-культурної сфери колишнього СРСР. На початку 90-х рр. вона припинила своє існування, обсяги дизайнерських та ергономічних розробок у зв'язку зі спадом виробництва різко скоротилися.

Вирішення проблеми ефективного використання дизайну та ергономіки в Україні припадає лише на останнє десятиліття. Про це свідчать ряд постанов Кабінету Міністрів України з цього питання та комплекс заходів з розвитку національного дизайну на період 1996-2002 рр., розроблений Національним науково-дослідним інститутом дизайну спільно зі Спілкою дизайнерів України та Всеукраїнською ергономічною асоціацією.

У результаті реалізації цих заходів було створено Раду з дизайну при Кабінеті Міністрів України, розроблено методологію та методичну базу формування системи національного дизайну (зокрема на галузевому та регіональному рівнях), створено технічний комітет зі стандартизації „Дизайн та ергономіка”, розроблено та реалізовано „Програму комплексної стандартизації у галузі дизайну та ергономіки”, створено нормативну базу дизайнерської діяльності. Також відбувся значний розвиток окремих видів (графічний дизайн, дизайн інтер'єрів, меблів, одягу) і організаційних форм (дизайн-студії, малі підприємства) дизайну в умовах становлення ринкової економіки в Україні; почала функціонувати національна система дизайн-ергономічного забезпечення господарського комплексу України.

Система дизайну та ергономіки, що сформована і діє на цей час, складається з:

- професійних структур, що включають Раду з дизайну при КМУ (координуючий орган), головну організацію з дизайну та ергономіки (робочий орган Ради), Технічний комітет зі стандартизації „Дизайн та ергономіка” (ТК 121), регіональні та галузеві дизайн-центри, дизайн-ергономічні підрозділи на підприємствах та в організаціях, спеціальні навчальні заклади, Спілку дизайнерів України, Всеукраїнську ергономічну асоціацію;

- споживачів продукту дизайн-ергономічної діяльності (організації та підприємства, які здійснюють замовлення на дизайнерське проектування для створення своєї продукції, структури різних форм власності, які реалізують продукцію, створену за дизайн-проектами, організації, які здійснюють контроль якості цієї продукції) [99].

В останні роки на ринку України дещо зросла кількість виробів промисловості, що мають низьку якість (маємо на увазі меблеві вироби, предмети інтер'єру та аксесуари), це свідчить про недостатній рівень спеціальної підготовки дизайнерів в окремих навчальних закладах, відсутність у них професійної компетентності. „Недостатня готовність фахівців передусім свідчить про те, що викладачі, які здійснюють підготовку майбутніх фахівців з книжкового дизайну у ВНЗ, хоча й усвідомлюють необхідність формування в слухачів системи професійних знань, умінь, навичок і професійно-особистісних якостей, що складають нормативну модель компетентності, проте не завжди забезпечують її на належному рівні. Крім того, у цих викладачів відсутня особистісно зорієнтована спрямованість щодо цілей і змісту відповідних навчальних програм та сучасних методик їх реалізації” [119, с. 2].

Як зазначає Т. Мала, „професійне навчання слухачів-дизайнерів у ВНЗ зводиться до однобічного, вузькоспеціального вивчення кожного предмета без урахування специфіки процесу художнього проектування як інтегруючої, міждисциплінарної естетичної діяльності. Адже, наприклад, книжковий дизайнер має бути не тільки художником-проектувальником, але й соціологом, психологом, поліграфістом і мистецтвознавцем” [119, с. 2]. Таким чином, постає потреба в інноваційній спрямованості процесу вищої художньої професійної освіти, його орієнтації на активне формування теоретичної та практичної готовності майбутніх фахівців з дизайну в опануванні професійною компетентністю.

Метою перших шкіл дизайну (художня-промислова школа Баугауз, майстерні Уільяма Морріса, Ульмська Вища школа конструювання,

Королівський коледж мистецтв у Великобританії та інші) було змінити або революціонізувати правлячу педагогічну доктрину навчання і, якщо не створити нову галузь чи професію з дизайну, то перетворити, збагатити, переорієнтувати ті, що вже існували. У кожній з цих шкіл царював дух пошуку і експерименту, водночас формувалися уявлення про дизайн і його роль у сучасному житті, розроблялися відповідні педагогічні концепції, нові педагогічні засоби. Ці осередки власне дизайнерської освіти не тільки не відставали від практики, а навпаки, йшли набагато попереду неї. Саме в перших школах дизайну були запроваджені такі системи дизайн-освіти та підготовка дизайнерів, які ще досі існують у багатьох європейських навчальних закладах нашого часу [4, с. 112].

На початку ХХ ст. в мистецьких колах Європи вже вживалися терміни „художнє конструювання”, „промислове мистецтво” і пов’язані з ними, „художник-конструктор” та „художник-оформлювач”. На 20-і рр. ХХ ст. припадає становлення дизайнерської освіти і в Україні.

Як і за кордоном, підготовка дипломованих дизайнерів розпочалася в Україні уже після другої світової війни. З кінця 60-х рр. ХХ ст. широкого розповсюдження набувають терміни „дизайн”, „дизайнер”. Загальні принципи архітектури „міцність, зручність, краса” трансформуються в творчості сучасних дизайнерів у принципи зручності, економічності, краси.

У своїх наукових працях О. Боднар проаналізував виникнення і розвиток дизайну в Україні і, зокрема, в Галичині. Науковець відзначив, що нині в дослідженнях немає наукового узагальнення розвитку дизайну в цьому регіоні. „Це особливо прикро усвідомлювати тому, що за реальним становищем художньо-промислової діяльності в Галичині, яка перебувала під прямим впливом Європи, значно випереджала аналогічні процеси у Східній Україні і навіть Росії. Тема історії дизайну в Галичині мала б заслуговувати на спеціальну увагу й тому, що тут процес його становлення мимоволі обумовлений існуванням сильних традицій народного декоративно-прикладного мистецтва, причому традицій з яскраво вираженими

національними особливостями” [24, с. 38].

У 80-х рр. ХХ ст. у багатьох технічних вищих навчальних закладах на будівельних, машинобудівельних, технологічних факультетах у навчальні плани була введена дисципліна „Основи художнього конструювання”. На заняттях з цієї дисципліни студентів вищих технічних закладів ознайомлювали з дизайнерською методикою в конструюванні. У даний час в Україні відкрито цілий ряд спеціалізації та кафедр дизайну в мистецьких і технічних закладах. Одночасно в мистецьких навчальних закладах у напрямку становлення дизайну наявні певні зміни, це дає підстави зазначити, що вітчизняна дизайнерська освіта найбільш відповідає системі дизайн-освіти європейських країн. Стосовно орієнтирів для творчого переосмислення зарубіжного досвіду, то доцільно насамперед враховувати традиції Німеччини, Австрії та Великобританії, оскільки процеси становлення освітньої дизайнерської галузі в Україні та цих країнах є дуже подібними. „Отже, для ефективного розвитку української дизайн-освіти потрібно поєднувати творчі здобутки національного мистецького і педагогічного досвіду та європейську практику дизайну” [165, с. 81-83].

Прусак В. проаналізував чинники, які впливають на становлення дизайнера: світоглядні засади, історичні традиції, соціально-культурне середовище, умови професійної творчості, специфіку фахових завдань, взаємовідносини з виробництвом, споживачами дизайн-продукції та ін. [164].

Фахівець із дизайну – і художник, і конструктор, оскільки він вирішує цілу низку завдань, зокрема функціональних, ергономічних, технологічних, естетичних та інших аспектів предметно-просторового середовища. Для його творчої діяльності характерні проектування і моделювання об’єкта, що дозволяє шукати і знаходити оптимальні варіанти вирішення ергономічних, антропометричних, кольоро-фактурних, композиційних та інших рішень. Так немає жодного художнього твору або виробу, який не спирався б на закони композиції, що передбачає побудову цілісного твору, всі елементи якого знаходяться у взаємній і гармонійній єдності.

Концепція розвитку національного дизайну до 2010 р. передбачає реалізацію системи заходів з розвитку дизайну [99]. Нижче викладено положення Концепції, важливі для нашого дослідження.

Об'єктивними чинниками, що обумовлюють необхідність розвитку дизайну в Україні є: становлення у країні ринкових відносин і, як наслідок, різке збільшення імпортової, часто неякісної продукції на внутрішньому ринку; напрям країни на європейську інтеграцію, пов'язаний з вирішенням проблем підвищення безпечності та якості товарів і середовища життєдіяльності людини, створенням єдиного „нормативного поля” у цих сферах; глобалізація світової економіки і пов'язані з нею вимоги „гуманізації” середовища життєдіяльності людини, підвищення конкурентоспроможності товарної продукції [99].

Зазначені чинники обумовлюють необхідність вирішення таких завдань:

- підвищення ефективності функціонування національної системи дизайну та ергономіки, адекватне прогнозованому економічному росту України, вимогам євроінтеграції та гуманізації середовища життєдіяльності людини, з пріоритетним розвитком промислового дизайну та відповідним підвищенням якості підготовки фахівців з дизайну;

- розвиток дизайну як галузі державного сектору, що повинен здійснювати, головним чином, координуючі, науково-методичні, нормативні та експертні функції, дизайн-проекування масштабних комплексних, системних і унікальних об'єктів, так і дизайнерських організацій недержавної форми власності, спрямованих на вирішення оперативних прикладних задач дизайн-ергономічного забезпечення господарського комплексу України;

- державне стимулювання розвитку дизайну.

„Найвищий рівень розвитку сучасних технологій, автоматизація і комп'ютеризація відкривають нові можливості для розвитку проектно-культури. Те, що здавалося очевидним у середині ХХ ст., з переходом в епоху автоматизації і електроніки сприймається як гальмо. Промисловість потребує дизайнерів, здатних передбачувати розвиток предметного світу на

кілька років уперед. Вже значна кількість вітчизняних підприємств використовують творчий потенціал молодих для формування обличчя своїх фірм. Найважливішим завданням сучасної дизайнерської школи є необхідність допомогти особистості знайти себе в мистецтві і технології. Перехід від „безіменного” дизайну часу функціоналізму до авторського є однією з характерних особливостей нашого часу. До недавніх пір інтерес до проектної творчості дизайнера обмежувався вузьким колом фахівців. Сьогодні інтерес до особистості дизайнера, його почерку і творчого стилю підтверджується у всіх сферах культурного життя” [164, с. 77].

Художній розвиток особистості відбувається комплексно та поліфункціонально [190]. Для майбутнього дизайнера він стає можливим у процесі ознайомлення зі зразками образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва через такі навчальні дисципліни, як: рисунок, живопис, композиція, кольорознавство тощо [130, с. 94].

Творчий розвиток особистості фахівця художнього профілю нерозривно пов’язаний з мистецтвом. Антонович Є. розглядає мистецтво як результат художньої діяльності, яка уособлює загальний характер художнього розвитку особистості, образно розкриває те, що пов’язує культуру з природою, суспільством та людиною [8, с. 73-76].

Синтез архітектури та образотворчого і декоративно-ужиткового мистецтв (різьблення по дереву, гончарство, кераміка, плетіння з лози, розпис по дереву, художньо-декоративні скло та кераміка, художньо-декоративний метал, художня вишивка, ткацтво тощо) в системі освіти дизайнерів відіграють велике значення в творчому розвитку дизайнера.

Нині професійна діяльність людини улюбій галузі напряму пов’язана з творчістю. Можна з упевненістю стверджувати, що формування нової соціально-економічної та політико-ідеологічної реальності перебуває в прямій залежності від того, якою мірою ці процеси будуть пронизані стратегією творчо-синтезуючої діяльності, наскільки в них будуть панувати принципи гуманізму, здорової критичності, соціальної свободи, плюралізму,

високої моральної відповідальності [209, с. 315].

Сучасні науковці розглядають поняття творчості як вищу форму активності і самостійності в діяльності людини та суспільства. „Творчість містить в собі елемент нового, зумовлює оригінальну високопродуктивну діяльність, визначає здатність до вирішення проблемних ситуацій, розвиває продуктивну уяву у сполученні з критичним ставленням до досягнутих результатів. Діапазон творчості охоплює дії від нестандартного рішення простого завдання до реалізації унікальних потенцій індивіда у професійній діяльності” [101].

Ще давньогрецькі філософи розглядали творчість як феномен. Платон вважав, що в основі творчості є Світова Душа. Він зазначав, що творчість – поняття широке. Все, що викликає перехід від небуття в буття, – творчість, і, таким чином, створення будь-яких творів мистецтва і ремесла можна назвати творчістю, а всіх створювачів – творцями. Згідно з Платоном, є два „роди” творчості: людська і божя. Божа творчість створює вічні цінності. Творчість людини залежить від божої іскри, нею визначається і обмежується, відповідно, часовими рамками, проявляється в творчих справах.

Арістотель вважав, що будь-яке мислення має бути спрямоване або у напрямку діяльності, або ж у напрямку творчості, або ж повинно бути лише теоретичним. Матеріально-виробнича діяльність ремісників, поєднана з творчістю, не цінувалася Арістотелем загалом. За його переконанням, вищим типом знання є „техне” (мистецтво, майстерність), оскільки розуміння загального може з’явитися тільки після дослідження і спрямовується на творчість. Це знання хоч і загальне, але є необхідним, тому в „техне” не закладено аподиктичного знання, а є лише – „діалектичне”. „Техне”, безперечно, хоч і є наближеним до теорії, проте не може досягнути вищого теоретичного рівня.

В античності творчість розглядається як наслідування природи. Творчість була вплетена безпосередньо в предметно-практичну діяльність. Праця ремісника піднімалась на рівень творчості.

У середньовічній філософії до творчості окреслилось два діаметрально протилежні підходи – теологічний і логіко-гносеологічний. Теологічний підхід розглядає творчість як божественний акт, бо світ є створений Богом. Другий підхід – логіко-гносеологічний – розглядав логіку оцінки аргументів за їхньою істинністю і неістинністю [209].

Проблеми творчості були предметом дослідження представників німецької класичної філософії Е. Канта [86], Г. Гегеля [44], Л. Фейєрбаха [208]. Основні ідеї щодо пізнання, творчості та розвитку науки викладені Е. Кантом.

У працях Г. Гегеля значне місце відведено питанням творчості, зокрема ним розглядалися такі поняття як творча сила, здатність до творення, які переносились у сферу абстрактного, позасвідомого, надприродного. Абсолютна ідея – це творче начало природи та людини, і як така вона є суб'єктом творчості. Творення – це діяльність Абсолютної ідеї, від якої залежить і якою спрямовується вся творчість людини. Гегель Г. ототожнює поняття „розвиток” і „творчість”. Основою творчої самодіяльності є матеріально-чуттєва діяльність людини і природи. Процес творчості здійснюється через синтез чуттєвого буття, безпосередньо предметного світу, мислення, розуму. Синтезуючим началом є людина [44].

У процесі творчості Л. Фейєрбах виділяє два взаємопов'язані напрямки: предметно-чуттєве буття людини та спілкування між людьми.

Фейєрбах Л. створив концепцію сутнісних сил людини, у якій особливого значення він надавав розвитку індивідуальних творчих сил. Відповідно до концепції Л. Фейєрбах вбачав процес самореалізації людини в її універсальному, цілісному розвитку, у всебічному розгортанні всіх сутнісних сил [208].

В українській філософії яскравим представником, який займався дослідженнями можливостей людського пізнання і творчості, був Г. Сковорода. За твердженням великого гуманіста – праця є головним чинником розвитку розуму [209].

Значну увагу проблемі творчості приділяли також російські філософи В. Соловйов та М. Бердяєв, які вважали, що людська сутність проявляється лише в творчості, саму ж філософію вони також піднімали до творчості [16].

Ставлення до проблеми творчості в різні часи мало неоднозначний характер. Вже на початку нашого століття була зроблена спроба створити окрему науку про творчі процеси мислення – еврилогію. У радянській марксистській філософії про творчість майже не йшлося. В останнє десятиріччя, у зв'язку з соціальними процесами, що відбувалися в суспільстві, ставлення до аналізованої проблеми змінилось, і це знайшло відображення в переорієнтації досліджень на особистісний світ, духовні процеси [209, с. 322].

Сучасні філософи розглядають творчість як атрибут людської діяльності, її необхідною, суттєвою якістю. У загальноприйнятому значенні, творчість – умовний термін, який використовується для позначення психічного акту, що виражається у втіленні, відтворенні або комбінації даних нашої свідомості в новій формі у сфері абстрактного мислення, художньої та практичної діяльності (творчість наукова, літературна, поетична, музична, художня та тощо).

Одним із завдань сучасної освіти є розвиток творчих можливостей особистості, і хоча на практиці творчому розвитку не завжди приділяється належна увага, необхідність активізації процесу навчання творчості визнається багатьма науковцями. За своєю сутністю та внутрішньою логікою творчість пов'язана з такими поняттями, як: свідомість, мислення, пізнання, критика, практика, передбачення, соціальний ідеал [209, с. 316]. Саме поняття творчості в теоретичній літературі розкривається з різних сторін, виявляючи її багатогранність.

Так, словник В. Даля визначає поняття „творити” як „давати буття, створювати, виробляти, породжувати; творити розумом, створювати науково або художньо” [61]. Творчість – це діяльність, яка породжує щось нове, якого раніше ніколи не було.

Дослідження Л. Виготського розкривають суть поняття „творча діяльність”. Він визначає, що творчість як вид людської діяльності відрізняється новизною й оригінальністю. В процесі творчості людина створює щось нове [43]. Інше трактування поняття „творча діяльність” полягає в тому, що про творчість говорять як про вищу форму трудової діяльності, і в цьому розумінні вживають словосполучення „працівник творчої праці”, „творчий вуз”, „творча професія”.

На сучасному етапі зроблено багато спроб класифікації творчих особливостей. Найбільш визнаною психологами є класифікація творчих особливостей за такими типами: логічний (розумовий); художній (естетичний); змішаний [149, с. 72].

Творчість – це основа людської культури, джерело всіх матеріальних і духовних цінностей, створених людиною протягом усієї історії свого існування. Творчість – це природжене прагнення людини вдосконалювати навколишній світ і саму себе, це відкриття, створення нового, яке ще не існувало. Творчість – це прорив із повсякденного, рутинного, звичайного стереотипного мислення в нові „ще недосліджені області” [75, с. 75-76]. „Творити – значить створювати нове, більш красиве, більш якісне, більш ефективно, корисне, оригінальне” [112]. За Е. Фромом, творчість – це вміння знаходити розв’язок у нестандартних ситуаціях, це здатність глибоко усвідомити власний досвід [249].

Обов’язковими ознаками творчості є перетворення предметів і явищ навколишнього світу, а також новизна, оригінальність, отримані в процесі роботи [198].

Важливим фактором розвитку особистості майбутнього фахівця з дизайну є креативність. Поняття „креативність” завжди нерозривно пов’язане з поняттям „творчість”. Як правило, „обидва поняття здебільшого збігаються одне з одним, часто використовуються як синоніми. Причина цього полягає в походженні терміна „креативність” (від лат. creatio – творіння, від англ. creativity – творчий потенціал, творчі здібності), тож в етимології терміна

явно простежується наявність елемента творчості”[67, с. 7-8].

Підходи до визначення природи креативності є надзвичайно різноманітними. Аналіз складності поняття дозволив досліджувати креативність у п'ятьох основних аспектах: як процес; як продукт; як якості особистості (креативні здібності особистості); як середовище (сферу, структуру, соціальний контекст, які формують вимоги до твору); як проблему, що підлягає вирішенню [68, с. 7-8].

Сучасні вітчизняні науковці, досліджуючи креативність і творчість, виділили критерії творчості, а також визначили її психологічні механізми. У педагогічній психології творчості розроблена техніка розвитку творчого мислення. Багато психологів вважають, що визначити рівень креативності за допомогою тестів неможливо. Творчі досягнення в науці, техніці, мистецтві та інших областях людської діяльності вимагають складного поєднання різноманітних здібностей (зокрема інтелектуальних і спеціальних) і властивостей особи. У сучасних тестах на визначення рівня креативності особлива увага зосереджена на окремих елементах творчих здібностей, але цього, безперечно, недостатньо для прогнозу творчих досягнень особистості в цілому. Деякі психологи вважають, що визначити рівень креативності можна лише шляхом аналізу окремих актів творчості [219].

У дослідженні О. Дисі розкрито динаміку розвитку креативності мислення, механізм впливу діалогічних форм навчання на розвиток діалогічності мислення, розроблено комплекс методик для вивчення творчого мислення з урахуванням такої властивості мислення, як діалогічність. Автор встановив, що з підвищенням рівня розвитку діалогічності мислення зростає рівень розвитку й актуалізації творчого мислення, він також обґрунтував, що внутрішній діалог є необхідним компонентом творчого мислення, в процесі якого утворюється новий творчий смисл, а діалогічність є природною властивістю мислення, яку можна розвивати шляхом застосування діалогічних форм навчання [66].

Спрямування процесу навчання на творчий розвиток особистості

значною мірою сприяє вирішенню проблеми подальшої соціальної і професійної адаптації молоді людини у сучасному суспільстві. Саме у постіндустріальному суспільстві, суспільстві інформаційних технологій, творчий розвиток особистості стає майже панацеєю у вирішенні завдань педагогічної практики у широкому розумінні цього слова [184, с. 48]. Глобалізаційні процеси, притаманні сьогоденню, вимагають від людини професійної компетентності, високої мобільності й здатності до адаптації до сучасних умов життя, що актуалізує модернізацію освітньої галузі, оновлення всіх її ланок, формування системи освіти згідно зі світовими стандартами [80, с. 74-78].

Сисоєва С. вважає це завдання справою не лише і навіть не стільки змісту освіти, як педагогічних технологій, що дозволяють втілити сучасні концептуальні підходи до освіти в реальному процесі навчання та виховання [181, с. 16]. Педагогічні технології в освітньому просторі сьогодення автор приймає за той організаційний початок, який запускає в дію і спрямовує у потрібному напрямку творчий потенціал науковців, що мають досвід у сфері педагогіки.

Ожегов С. ці терміни, у своєму словнику, трактує в такий спосіб: компетенція, на його думку, являє собою область питань, в яких хтось добре розуміється, а ще це сфера повноважень та прав; компетентним є той, хто добре ознайомлений зі своєю діяльністю, авторитетний у певній сфері, той, хто має компетенцію [140, с.288].

Компетентність за Д. Клилендом – багатокomпонентна категорія, а її частини є відносно незалежними між собою [215]. На думку британського психолога Д. Равена, компетентність – це певна здатність, яка є необхідною для дієвого виконання визначеного вчинку у певній предметній області, а також охоплює вузькоспеціальні знання, специфічні предметні навички, способи мислення та усвідомлення відповідальності за власні вчинки [167, с. 156]. Відповідно до думки науковця Е. Еріксона, людина підвищує свою компетентність відповідно до взаємодії з оточуючим світом під час процесу

саморозвитку [166].

Останнім часом серед науковців побутує думка, що потрібно використовувати тільки термін „компетенція”, а термін „компетентність” з’явився через неточний переклад. На думку Г. Нітченко, обидва терміни мають право на існування тому, що компетентність можна вважати сукупністю різних компетенцій [136, с.134]. Рівень освіти спеціаліста, його професійної діяльності повинні стати підґрунтям для компетентності як загального поняття.

Варто згадати трактування компетентності спеціаліста з вищою освітою, яке наводить Ю.Татур. Науковець вважає, що компетентність спеціаліста з вищою освітою полягає у тому, щоб він зміг продемонструвати у практичній діяльності цілеспрямованість та готовність до реалізації власного потенціалу; мається на увазі, що людина повинна володіти знаннями, уміннями та досвідом для успішної творчої діяльності в професійній та соціальній сферах, розуміючи значимість та власну відповідальність за результати цієї діяльності, потреб у постійному самовдосконаленні [196, с. 67].

Науковці в своїх працях прослідковують нерозривний зв’язок між компетентністю і професіоналізмом. Так, наприклад, за О.Новиковим, поняття „компетентності” відповідає поняттю „професіоналізму”. На його думку, „компетентність” є частиною технологічної підготовки, а „професіоналізм” набирає змісту надпрофесійного характеру і складається з „базисних кваліфікацій” – таких якостей особистості, як: незалежність дій, креативний підхід до кожної справи, готовність постійно здобувати нові знання, гнучкість розуму, здатність до системного та економічного мислення, спілкування з колегами, ведення діалогу, уміння працювати в колективі, тощо [137].

Алексеев Л. та Шаблігін Н. наголошують на тому, що професійна компетентність – це загальна характеристика професійних та особистісних якостей професіонала, а також його моральних установок, що визначають досвід, рівень знань та умінь, які є достатніми для його успішної діяльності. Показником професійної компетентності, на їхню думку, виступає соціальна значимість результатів праці фахівця, його авторитетність у певній сфері

діяльності [2, с. 383].

Павлютенко Є. вважає, що професійна компетентність являє собою форму виконання діяльності, спричиненої глибинними знаннями особливостей предметів, вільним володінням змістом праці, а крім того відповідністю цієї праці якостям, що є професійно важливими; здатність оцінювати себе, ставлення до професійної діяльності [147, с.64].

Підсумовуючи наведені трактування, можемо зробити висновок, що у цілому науковці визначають „компетентність” як певний, високий рівень володіння спеціалістом конкретним видом діяльності чи знаннєвою системою. Компетентність професіонала базується на професійній, самоосвітній та самовдосконалюючій діяльності людини, а також на її здатності застосовувати отримані знання та вміння задля вирішення професійних завдань [136, с. 136].

Компетентність, за визначенням Міжнародної комісії Ради Європи, це сукупність загальних або основних базових умінь, концептуальних шляхів навчання, ключових кваліфікацій, міждисциплінарних вмінь або навичок, ґрунтовних знань, основних уявлень.

За визначенням Міжнародного департаменту стандартів для навчання, досягнення й освіти компетентність – це спроможність на високому рівні виконувати діяльність, завдання або роботу; сукупність знань і навиків, котрі допомагають фахівцю ефективно виконувати діяльність або такі функції, завдяки яким можна досягнути певних стандартів у конкретному виді діяльності чи професії.

Для переважної більшості українських вчених в області педагогіки термін „компетенція” означає, перш за все, коло повноважень певної організації, установи чи особи. Спеціаліст може бути компетентним або некомпетентним у певних питаннях у межах особистої компетенції чи через деякий час стати компетентним у конкретній галузі діяльності. Здобуття людиною сукупності компетентностей, необхідних для діяльності в різних сферах суспільного життя, є одним з результатів, через те, що мова йде про процеси навчання і розвитку особистості в системі освіти [37, с. 51-55].

Гершунський Б. говорить про професійну компетентність як про наслідки розвитку особистості, крім того, на його думку, педагогічна компетентність поєднує в собі ті якості педагога, що допомагають йому якнайефективніше здійснювати педагогічний процес в соціально-педагогічних умовах, які безперервно змінюються. Для нас важливою є думка автора про те, що професійна компетентність виникає у результаті цілеспрямованого впливу післядипломної педагогічної освіти, самоосвіти та розвитку педагогічного професіоналізму на рівні саморозвитку. Власна професійна освіта, досвід та індивідуальна здатність людини, її прагнення до неперервної самоосвіти й самовдосконалення, творче ставлення до справи, фахової діяльності визначає рівень її професійної компетентності [47].

Здебільшого, компетентність трактується вченими як здатність ефективно та творчо використовувати знання та вміння також і у відносинах між людьми, це стосується не лише професійних ситуацій, але і тих, в яких передбачається взаємодія з людьми в соціальному контексті.

Поняття компетентності логічно розвивається: від ставлення – до цінностей, від умінь – до знань. Визначення цього поняття стало одним із найважливіших теоретичних узагальнень дискусії навколо поняття основних компетентностей і дало основу узагальненню концептуальної бази компетентностей, зокрема таких трьох її основних складових, як:

- а) автономна діяльність;
- б) інтерактивне використання засобів;
- в) здатність до функціонування в соціально неоднорідних групах [139, с. 7, 10].

Педагоги визначають компетентність особистості як спеціально структуровані (організовані) групи знань, умінь, навичок і ставлень, що їх можна набути протягом процесу навчання. Саме вони допомагають людині визначити, тобто ідентифікувати і розв'язувати, незалежно від контексту (або від ситуації), певні питання, що є характерними в окремих сферах діяльності. Сформовані компетентності особа використовує відповідно до того, що їй

потрібно залежно від виконання того чи іншого виду діяльності, у різних соціальних та інших контекстах. Людина, котру можна вважати компетентною, використовує ті стратегії, які вона вважає найбільш прийнятними для розв'язання конкретних проблем.

Застосування власної стратегії сприяє підвищенню або спричиняє модифікацію рівня компетентності певної особи. З цього випливає, що компетентність є результативно-діяльнісною характеристикою освітнього процесу. Ступінь компетентності визначає рівень діяльності, необхідний і достатній для того, щоб досягнути хоча б мінімального результату. Запровадження цього поняття є доволі складним ще й у тому, що воно описує потенціал, який, з одного боку, виявляється відповідно до ситуації, а з другого боку, описує засоби, необхідні для одночасного розуміння та дії, а це, в свою чергу, дає можливість реагувати на нові культурні, соціальні, економічні та політичні ситуації.

У деяких країнах Європи на сучасному етапі трактування змісту освіти є дещо видозміненим, причиною цього стало обґрунтування необхідності визначення, відбору та ґрунтовного виявлення певного набору компетентностей, що є основними, найбільш важливими, найбільш інтегрованими [157, с. 17].

Що стосується організації змісту освіти, то він відповідно до сучасних стандартів складається за принципом галузей, а в програмах – за предметним принципом. Компетентність утворює універсальний метарівень, який в інтегрованому вигляді показує освітні результати, яких можна досягнути не лише за допомогою засобів змісту освіти, але і за допомогою засобів соціальної взаємодії в інституційному культурному контексті, так само, як і в міжособистісному. Окрім найважливіших ознак основних компетентностей, зокрема, таких, як: багатокompетентність, поліфункціональність, визначення власної позиції, міждисциплінарність, спрямування на формування критичного мислення рефлексії, надпредметність, – називають і ті, які описують їх якісну відмінність від усталених: основні компетентності об'єднують соціальне та

особистісне в освіті, відображають сукупне опанування способами діяльностей, а це формує передумови для напрацювання визначників їх вимірювання; вони проявляють себе не загальною, а у певних, визначених справах чи ситуаціях; молоді люди здобувають не лише у процесі вивчення окремих дисциплін чи їх групи, але й за допомогою неформальної освіти, в наслідок впливу навколишнього світу тощо. Основні компетентності можуть змінюватися, вони мають таку структуру, яка також постійно зазнає змін та рухається, залежно від пріоритетів суспільства, мети освіти, особливостей і можливостей для самореалізації особистості в цьому суспільстві. Тож компетенція тому вважається похідним поняттям, більш вузьким порівняно з поняттям „компетентності” [20, с. 46].

Об’єктивною категорією можна вважати основну компетентність, яка визначає суспільно встановлену сукупність конкретного рівня знань, умінь, навичок, ставлень тощо, котрі можна використовувати в широкій сфері діяльності людини. Базову компетентність іноді визначають також як спроможність особи виконувати складні поліфункціональні, поліпредметні, мистецькі види діяльності під час вирішення важливих на даний момент питань. Крім того, основні компетентності, з точки зору вимог до якості підготовленості випускників, є інтегральними характеристиками рівня навчання; використання базових компетентностей призводить до цільового осмисленого застосування комплексу знань, умінь, навичок, ставлень щодо визначеної міжпредметної сфери питань. Також вони є показником предметно-діяльнісного компонента загальної освіти і повинні гарантувати досягнення цілей навчання загалом [156, с. 65].

Компетенції можна визначити як інтеграційну цілісність знань, умінь і навичок, котрі є необхідними для професійної діяльності, також поняття компетенції трактується як здібність людини до практичної реалізації своєї компетентності [76, с. 26].

Через те, що втілення компетенцій відбувається під час процесу здійснення найрізноманітніших видів діяльності для виконання завдань як теоретичних,

так і практичних, до структури компетенцій належать мотиваційна і емоційно-вольова сфери, так само як і процедурні знання, уміння та навички. Не менш важливою складовою компетенцій є практичний досвід фахівця, а саме: уміння інтегрувати в нероздільне єдине ціле вивчені людиною певні послідовні дії та систему прийомів для виконання завдань.

Відповідно до думки С. Шишова, компетенція являє собою загальну спроможність спеціаліста до мобілізації власних знань та вмінь у професійній діяльності, а також до узагальнення шляхів та способів виконання дії. Основні компетенції не можуть бути занадто спеціалізованими, оскільки саме вони забезпечують універсальність спеціаліста. Свої компетенції спеціаліст проявляє в чітко визначених ситуаціях тільки в межах власної професійної діяльності. Компетенція, яку фахівець не показує, стає його прихованою спроможністю до певного виду дій [241].

Компетентність можна розглядати під різними кутами зору: це можуть бути суто теоретичні знання, які не мають нічого спільного з дією, але водночас дають можливість зрозуміти і пояснити діяльність; процедурні знання, які дозволяють застосовувати теорію під час діяльності; практичні знання, що беруть початок у власному досвіді фахівця, а згодом закріплюються під час трудової діяльності; знання-уміння, які охоплюють не тільки здатність до виконання якої-небудь дії, але і достатньо високу якість її виконання та деяку майстерність [7, с. 26].

Знання за А. Маршаллом, являють собою результат інтелектуальної праці фахівця. Науковець вважав, що знання є найбільш потужною рушійною силою виробництва, що воно дає нам можливість опанувати природу і змушувати її сили задовольняти потреби людства [121]. Крім того, в своїх наукових дослідженнях він наголошував на тому, що зростання компетентності спеціаліста забезпечує не тільки підвищення продуктивності його роботи, але і праці людей, які трудяться під його началом.

За умов сьогодення, коли інформація безперервно оновлюється, розширюється та поглиблюється, а її обсяги постійно зростають, знання,

отримані спеціалістом, надзвичайно швидко „старіють”, помітно знижується цінність раніше здобутої освіти. Людину можна вважати освіченою, компетентною та професіоналом у певній галузі, лише за умови її постійної самоосвіти, якщо вона не припиняє навчання і самовдосконалення.

Коли мова йде про загальну цілісну систему безперервної освіти, неможливо оминати увагою систему післядипломної освіти фахівців, яка є надзвичайно важливою її частиною. До складу системи післядипломної освіти фахівців входить система підвищення кваліфікації, метою якої є забезпечення підвищення рівня оволодіння фахівцями професією, певною спеціальністю під час усієї їхньої професійної діяльності включно з набутим досвідом та особистісними змінами, які поступово відбуваються протягом життя людини.

Візьмемо за приклад систему безперервної освіти працівників у сфері педагогіки. Ця система має складну структуру і охоплює загальнодержавний, обласний, районний (або міський), шкільний та самоосвітній ступені. Обласні інститути післядипломної педагогічної освіти у цьому процесі виконують роль науково-методичних та навчальних центрів у регіонах. Основою діяльності закладів підвищення кваліфікації педагогічних кадрів є навчальний процес як система організації навчально-розвиваючої діяльності, центральне місце в якій займає органічне поєднання та взаємодія викладання та навчання, спрямоване на покращення кваліфікаційного рівня педагогічних кадрів [79]. З цього ми бачимо, що питанню підвищення кваліфікації працівників приділяється значна увага у наукових дослідженнях, спрямованих на розв'язання практичних питань. Однак, задля того, щоб можна було успішно управляти процесом неперервної освіти повинні бути розроблені методологічні засади, без яких вирішення проблеми у цій області може бути не достатньо ефективним [141].

Згідно з твердженням М. Солдатенка, принцип неперервності є надзвичайно важливим через те, що він передбачає якісно іншу взаємодію особистості і суспільства протягом усього людського життя. Окрім цього, принцип неперервності потребує створення і функціонування системи державних, кооперативних та громадських освітніх закладів, що забезпечували

б стали загальноосвітню та професійну підготовку та перепідготовку кадрів з врахуванням їх побажань, можливостей та потреб суспільства [187, с. 230].

Ще донедавна поняття неперервної освіти трактувалося як освіта для дорослих, як навчання з метою заповнення прогалин у шкільній освіті, розширення професійних знань відповідно до життєвих вимог.

У подальших дослідженнях зацікавлення науковців були сконцентровані навколо питання підвищення кваліфікації, а саме: розробки проблем прикладної освіти, створення різноманітних форм підвищення кваліфікації – з метою досягнення можливості більш ефективного залучення фахівця до процесу праці. Саме тому в 70-х рр. стали актуальними питання, що стосувалися проблеми розвитку неперервної освіти. Вирішення цих питань мало на меті дати освіту, яка сприяла б адаптації до існування в сучасному соціумі. Основою цієї концепції стала ідея об'єднання різних форм освіти на різних рівнях, зокрема, професійної (або підвищення кваліфікації) та загальної.

Для створення такої системи, що могла б забезпечити неперервну підготовку відповідно до здібностей та потреб людини, яка навчається, на сьогодні потрібно переглянути всю структуру вищої освіти України. Що стосується структури, то треба відзначити, що кожна з підсистем неперервної освіти певною мірою існує автономною. Через це іноді неможливо на організаційному рівні забезпечити необхідні дидактичні умови, наприклад, такі, як: послідовність, наступність у навчанні, гуманізація, демократизація її змісту, форм і методів, індивідуалізація та диференціація навчально-виховного процесу, організація самостійної роботи тощо.

Названі моделі стануть своєрідним орієнтиром визначення рівня професійної підготовки дизайнерів і можуть бути прийняті за відповідний еталон якостей спеціалістів, за яким доцільно здійснювати відбір фахівців для подальшої діяльності.

Аналіз джерельної бази з проблеми дослідження показав, що проблема розвитку творчості фахівців займає значне місце у загальнонаукових, філософських, психолого-педагогічних та спеціальних дослідженнях. Однак,

розвиток творчості фахівців у процесі професійної діяльності, зокрема в системі підвищення кваліфікації, на основі компетентнісного підходу був предметом дослідження лише окремих науковців. Питання підвищення кваліфікації дизайнерів у контексті компетентнісного підходу практично не вивчалось взагалі. Наукові розробки щодо розвитку творчості дизайнерів, стосуються загалом їх підготовки у навчальних закладах, або торкаються суто науковознавчого чи мистецького, а не педагогічного аспекту проблеми. Тому, наше місце у розв'язанні проблеми творчого розвитку фахівця з дизайну бачимо у дослідженні можливостей створення системи підвищення кваліфікації фахівців з дизайну на основі компетентнісного підходу. Підвищення кваліфікації дизайнера та його творчий розвиток насамперед розглядаємо в залежності від рівня сформованості його професійної компетентності, що є не тільки сукупністю знань, умінь і навичок, а також здатністю до активізації творчого потенціалу та креативності.

1.2. Загальнопедагогічні підходи до творчого розвитку фахівця з дизайну

Нами обґрунтовано доцільність таких загальнопедагогічних підходів до творчого розвитку фахівців з дизайну на основі компетентнісного підходу у процесі підвищення кваліфікації: креативний, компетентнісний, андрагогічний та особистісно орієнтований. Вибір зумовлений ключовими поняттями нашого дослідження та авторським підходом.

Креативний підхід

Професійна діяльність дизайнера полягає в художньо-технічному проектуванні предметно-просторового середовища, виробів а також реалізації цих проектів. Дизайн є різновидом творчої художньої діяльності, на якій ґрунтується підготовка фахівців-дизайнерів. „У результаті роботи дизайнера предмети набувають виразніших форм, пропорцій, художнього

вигляду, стають естетичнішими, ергономічнішими, компактнішими, зростає їх функціональність, вони стають зручними в користуванні. Основні характеристики дизайн-предметів лаконічно можна визначити як естетичність, зручність, доцільність” [212, с. 44].

Специфіка дизайнерської діяльності вимагає застосування креативного підходу до підготовки та перепідготовки фахівців як на первинному етапі професійної діяльності, так і на наступних. Перш за все тут необхідний індивідуальний підхід до кожного слухача, виявлення його творчих запитів та прогнозування професійних можливостей.

Гіргінов Г., аналізуючи поняття „творчість”, акцентує увагу на його різноманітних рівнях і видах. „Творчість у широкому розумінні слова, або творчість першого рівня, іманентно властива людському мисленню і людській практиці, є діяльністю, у процесі якої, по-перше, формуються речі і явища, що не існують в об’єктивній реальності, не існуючі, наприклад, знання про дійсність або матеріальні, речовинні винаходи (знаряддя, машини й ін.); по-друге, розвиваються й удосконалюються вже створені людиною матеріальні або духовні цінності; по-третє, виробляються методи, форми, засоби суб’єктивної перебудови наявного.

Творчість у вузькому значенні слова, або творчість другого рівня, що висуває високі вимоги до людського мислення і людської дії, має місце в тих випадках, коли мова йде про ступінь або етап розвитку наявної творчості, іманентно властивий людському ставленню до дійсності” [49, с. 65-67].

Вихідним у творчості дизайнера є специфіка матеріалів, що використовуються, і закономірності формоутворення, які підкоряються суворим законам природи (закони механіки, оптики тощо). Однак дизайнери ставлять перед собою конкретну мету: співвіднести безмежне розмаїття технічних форм, зумовлених зовнішніми об’єктивними причинами і підкорених законам природи, з особливостями сприйняття їх людьми [212]. У результаті реалізації таких цілеспрямованих дій, „згідно з синергетичним принципом, на зміну хаосу форм приходить упорядкована система, в якій

знаходиться особистість креативного типу” [40].

Основна колізія соціальної творчості полягає в тому, що без ідеального проекту майбутнього і активності суб'єкта вона неможлива. Проте в обох випадках можуть проявлятися найбільш негативні наслідки. Тому в історії соціальної думки та соціальної практики були постійні коливання то в бік „здорового глузду”, виправдання жорстких дій, то в бік зламу діючих порядків з надією на краще майбутнє.

„Творча особистість – це, з одного боку, продукт творчих соціальних відносин та свідомої творчої діяльності, а, з іншого, сама людина є причиною творчої діяльності та соціально-творчих значущих дій, які здійснюються в конкретному соціальному середовищі (освітнє середовище є частиною соціального).

Творча діяльність людини виявляється у здатності творця до створення нового, оригінального продукту, пошуку нових засобів діяльності.

Головною ознакою творчої особистості вважаються її творчі якості, тобто індивідуально-психологічні особливості людини, які відповідають вимогам і є умовою успішного виконання творчої діяльності. З цієї точки зору визначають творчу особистість як суб'єкт творчих соціальних відносин та продуктивної творчої діяльності з притаманними їй розвиненими, системно пов'язаними творчими якостями, які забезпечують створення нових, суспільно значущих результатів. Цікавим є підхід зарубіжних дослідників (Г. Нойнер, В. Калвейт, Х. Клейн), які визначають творчу особистість через притаманні їй творчі процеси мислення та діяльності. При цьому творче мислення та діяльність розглядаються як творчий процес, в результаті якого виникає нове творче досягнення, що не міститься у вихідних умовах” [149, с. 68].

Особливістю творчої особистості вважається її здатність до творчої активності як пошукової та перетворюючої спонтанної діяльності, яка не стимулюється зовні, а викликається її внутрішніми потребами. Але часто дослідники ототожнюють творчу активність з креативністю. Слід зазначити,

що термін „креативність” більше використовується для вивчення творчої особистості у психологічних дослідженнях. „...З метою діагностики креативних рис особистості використовують спеціальні опитувальники з питаннями, які дозволяють проаналізувати творчі якості особистості, її комунікативні здібності, стиль діяльності тощо. Вважається, чим більшою кількістю креативних рис характеризується людина, тим більших успіхів у творчій діяльності вона може досягти” [184, с. 51].

Аналізуючи дослідження, що стосується різноманітних аспектів творчості розглянемо запропоновані науковцями п’ять типів.

Перший тип – це раціоналістична творчість, що ґрунтується на свідомому, раціональному мисленні. Основою цього типу є, цілеспрямована осмисленість творчої діяльності. Вона має два відгалуження:

- 1) практико-емпірична творчість;
- 2) науково-теоретична творчість.

Другий тип – інтуїтивна, нефенологічна, позасвідома творчість. Цей тип творчості є логічним наслідком значної підготовчої роботи, напруженого обдумування проблеми, ідеї, творчого задуму. Даний тип творчості характеризується інтегративністю, природністю, довершеністю результатів діяльності.

Третій тип творчості – духовно-космологічна. Як правило, ця форма творчості здебільшого характерна для культурної традиції Сходу (індійська та китайська філософія, вчення М. Реріха).

Четвертий тип – раціонально-інтуїтивна творчість. Вона є результатом поєднання першої і другої форм творчості.

П’ятий тип – догматична творчість, найбільш поширена в сфері суспільного життя. Це досить поширений феномен, складний, зумовлений цілою низкою об’єктивних і суб’єктивних чинників. У ньому може поєднуватися талант і рутина, вчорашній день, компліментарність, запобігливість. Об’єктивною основою даного виду творчості є спотворені або застарілі форми суспільного життя, соціальної практики та світоглядні парадигми, що

відображають їх. Догматична творчість може бути вимушеною формою приховування своїх суспільних і світоглядних переконань, або сліпою вірою в соціальні догми і стереотипи, внутрішня переконаність у їхній необхідності, справедливості. Догматична творчість є своєрідною „трагедією творчості”. Вона накладає свій негативний відбиток на дух, вчинки та справи багатьох творчих діячів.

Творчість за кількістю суб'єктів може бути визначена як:

- а) індивідуальна;
- б) колективна;
- в) єдність індивідуальної і колективної.

У різних видах мистецтва (театр, кіно, архітектура), а також в науці реалізується колективна творчість. Для цього виду творчості притаманні єдині творчий задум і концепція, які об'єднують разом творчий потенціал і вольові зусилля багатьох особистостей. Колективна творча діяльність може і повинна підсилювати потенціал творчої особистості, підкреслювати його індивідуальність. „Взагалі, творчість завжди наповнена глибоким індивідуальним сенсом” [209, с. 328].

У процесі підвищення кваліфікації різноманітними навчальними курсами можна розвивати творчу активність слухачів у сфері проектування об'єктів дизайну, піднімаючи їх технічну й художню культуру.

Специфіка дизайну – в його проектному характері та в міжпредметних зв'язках, що дозволяють регулювати взаємовідносини матеріальної та художньої культури і поєднати в єдине ціле усі предметно-просторові мистецтва з найновітнішими досягненнями науки і техніки. Дизайн є фактором не лише економічного, а й культурного розвитку людини і суспільства в цілому.

Велика роль дизайну у формуванні творчих якостей особистості, розвитку пізнавальних та емоційно-вольових процесів, розумовому, естетичному та трудовому вихованні молоді підтверджується численними теоретико-експериментальними дослідженнями сучасних науковців з різних галузей знань: філософії, мистецтвознавства, педагогіки, психології,

архітектури, техніки, філології, історії та ін.

Аналіз дизайнерської професійної діяльності, проведений мистецтвознавцями, показує, що її предметом є цілісне структурування (структурування), а метою – цілісно-структурований об'єкт.

Технічну частину, що відображає матеріальність об'єкту, складають:

- 1) технічна досконалість;
- 2) технологічна доцільність;
- 3) економічний ефект;
- 4) ергономічний комфорт.

Мистецька частина несе в собі чуттєву характеристику і створює:

- 1) позитивність емоцій;
- 2) естетичну виразність;
- 3) художню образність;
- 4) знакову асоціативність.

Спрямування творчої діяльності дизайнера має чітко виражений перетворювально-художній характер, якому підпорядковується також і аналітична діяльність. Важливою складовою творчої діяльності дизайнера є художньо-конструкторська, в свою чергу О.Пискун, дослідивши її, вважає, що „найважливішими складовими в структурі художньо-конструкторської діяльності є аналітичний (пізнавальний), конструкторський (перетворювальний) і художній аспекти” [153, с. 161].

Дизайнерська професійна діяльність обов'язково включає аналітичний аспект, який полягає в пошуку нових ідей, шляхів і методів вирішення проектної проблеми, у критичному вивченні аналогів, у модифікації, перевірці, уточненні відомих методик проектування. Аналіз – це метод наукового дослідження предметів, явищ, понять, розкладанням їх на складові частини або уявним розчленуванням об'єкта за допомогою абстрагування, зосередження на загальних, основних рисах. У художньому конструюванні аналіз включає розгляд багатьох сторін виробу – всього, що в сукупності дає вичерпне уявлення про нього. Поряд з інженерним підходом в аналізі виробів

(техніко-економічна оцінка конструкції, технологія виготовлення, використання матеріалів, собівартість тощо) велика увага надається і художньо-конструкторському підходу, в якому поєднуються критерії естетичності, функціональної досконалості, відповідності вимогам ергономіки та суспільного значення виробів.

Технічний характер професійної дизайнерської діяльності пов'язаний як з технічною функцією дизайн-об'єкта, так і з обраним матеріалом. Дизайнерська розробка виявляє структуру і композицію форми, конструктивні, технологічні, ергономічні, функціональні, екологічні та економічні характеристики виробу. Залежно від вище зазначених характеристик дизайнер обирає тип конструкцій, матеріали, оздоблювальне покриття.

Мистецький характер фахової діяльності виявляється в притаманних художньому виробу ознаках досконалості, естетичної довершеності через особистісне емоційне осмислення навколишнього світу. На цьому рівні творчості дизайнер проявляє себе як художник специфічного жанру, у своїй діяльності він оперує специфічними категоріями, умовно-матеріальними засобами. Дизайнер організує за допомогою таких художньо-композиційних засобів, як: пропорції, ритм, контраст, нюанс, симетрія, асиметрія тощо – різноманітні об'ємно-просторові, лінійно-графічні, об'ємно-пластичні, світлокольорові об'єкти, з яких потім складає предметно-просторове середовище або окремі вироби.

Дизайнер у фаховій діяльності використовує методичний інструментарій проектування об'єктів: конструкторський (типологія конструкцій, їх розрахунок), матеріалознавчий (типологія і властивості використовуваних матеріалів), технологічний (засоби і способи виготовлення в широкому розумінні), художній (динамічні, просторові, пластичні, графічні, колірні, світлотіньові засоби), семіотичний (можливості мови проектування, проектна семіотика) [153].

Характеристики, що забезпечують „активність особистості, виражені у

експресивно-діяльнісному компоненті, який складає активність в художньо-мистецькій і професійній пізнавальній діяльності, що виявляється також у поєднанні з ініціативністю, самостійністю, творчою імпровізацією; сприяє продуктивній творчій діяльності, це, у свою чергу, веде до актуалізації спільних умінь в творчому плані” [28, с. 38-39].

З цього далеко не повного переліку визначень творчості чітко окреслюються два підходи до проблеми. Перший підхід розглядає творчість як діяльність в результаті якої створюються духовні і матеріальні цінності. Суб’єктом творчості тут є людина, суспільство. Однак творчість не можна зводити до діяльності, яка дає щось нове. Адже людська діяльність дуже багатогранна: продуктивна, репродуктивна (орієнтована на відтворення того, що вже є), псеводіяльність. Отже, творчість не є синонімом діяльності і новизни. Другий підхід до творчості розкриває її феномен набагато ширше, творчим потенціалом наділяється природа, творчість ототожнюється з об’єктивним розвитком природи [209].

Відповідно до результатів і масштабів творчості можна виділити велику і малу творчість. Кожний результат творчої діяльності позначений певною ознакою „божої іскри”, заряджений смисловою енергією того чи іншого потенціалу, є непересічною чи звичайною духовно-матеріальною цінністю. Велика творчість (творчість другого рівня) репрезентує „відкриття” та „винахідництво” як неперехідні, значимі цінності. Мала творчість (творчість першого рівня) – це продукт ремісничої праці, спрямованої, по-перше, на формування нових предметів, які не існують в об’єктивній реальності; по-друге, на подальший розвиток і вдосконалення матеріальних і духовних витворів, які вже створені людиною; по-третє, на вироблення методів, форм, засобів суб’єктивної перебудови наявного.

Феномен творчості зумовлений багатьма факторами, серед яких значну роль відіграє розвиток здібностей. Постійний інтерес до цієї проблеми зумовлений практичною значущістю [56, с. 43]. Вітчизняні науковці (психологи, педагоги) визначають основні напрями управління творчою

діяльністю особистості: перший – це створення умов, які сприяють творчій діяльності, другий – побудова логічної поетапності у досягненні творчого результату [182].

У наш час спостерігається прагнення зрівняти в правах творчість різних рівнів. Цей аспект проблеми особливо стосується художньої творчості, мистецтва. Відмінність між рівнями творчості полягає не лише в результатах її, а й у суб'єктах творчості. „Для суб'єктів так званої великої творчості характерними ознаками є: підвищений рівень активності духовного життя, значної сили енергія волі, надзвичайна вимогливість до себе” [209, с. 327].

Предметно-практична діяльність безпосередньо пов'язана з життєдіяльністю людини, забезпеченням виробництва засобів виробництва та засобів споживання. З самого початку виникнення до сьогодення щодо всіх інших видів діяльності (духовної, естетичної, моральної, релігійної та ін.) вона є визначальною. Предметно-практична діяльність є важливим засобом соціального пізнання та перетворення дійсності.

Духовно-практичне освоєння світу здійснюється в таких конкретних формах, як: релігія, мистецтво, міфологія, мораль, етична і мовна свідомість та ін. Серед найбільш загальних ознак, що властиві будь-якому виду творчості в межах духовно-практичного освоєння світу, є, „по-перше, виявлення органічного „сплаву” духовної і практичної діяльності. Творчий синтез має подвійну природу: він є синтезом духовних видів діяльності та реалізацією духовного в предметно-практичній сфері. По-друге суб'єкт творчості в духовно-практичній сфері постійно зазнає впливу об'єкта. Об'єкт щодо суб'єкта є активним началом, породжує відповідні підходи, напрямки, цілі і завдання творчого синтезу” [176, с. 12-20].

Андрагогічний підхід

Цілеспрямований професійний розвиток особистості забезпечується різними засобами освіти протягом всього життя. Сутність андрагогічного підходу полягає у таких принципових положеннях:

- провідна роль у власній освіті належить самому фахівцеві;
- навчання повинно виходити із індивідуальних особливостей того, хто навчається, відповідати його індивідуальним освітнім потребам та стимулювати зростання цих потреб;
- у процесі навчання слід використовувати внутрішні сили особистості, спиратися на природне прагнення людини до саморозвитку, самовдосконалення, активізувати суб'єктивну сферу фахівця;
- навчальний процес відбувається у спільній діяльності тих, хто навчає, з тими, хто навчається [79].

Неперервність професійної освіти базується на таких факторах: „поєднання формальної і неформальної освіти; стимулювання навчання цінністю освіти; зацікавленість держави у використанні інтелектуальних ресурсів у соціально-економічних перетвореннях; підтримка засобами масової інформації ідеї „навчання протягом усього життя”; стимулювання роботодавцями функціональної грамотності працівника” [207, с. 93]. Для розвитку соціокультурних систем, у тому числі освітніх, необхідно по-новому осмислити їх місце в навколишньому світі: їхню роль, позицію, самовизначення, зміст, способи існування.

З метою подолання кризи парадигми освіти дорослих необхідно переосмислити її основи, змінити трактування сутності освітнього процесу як взаємодії внутрішнього і зовнішнього світу. У XXI ст. освіта дорослих (андрагогіка) набула особливого значення як для суспільства, так і для особистості в силу ряду таких причин:

- прискорюється динаміка процесів і явищ оточуючого середовища, яке необхідно розуміти, сприймати, адаптуватись до нього;
- виникає збільшення інформаційного простору, постійне поновлювання інформації потребує вміння працювати з нею, використовуючи сучасні технології;
- посилення суб'єктивної позиції в соціумі виражається у самостійності і відповідальності за власне життєзабезпечення;

- процес глобалізації породжує необхідність причетності не тільки малому соціуму, але самому найбільшому – світовій спільноті з її тенденціями у культурі загальній і професійній;

- перехід великого виробництва до малих підприємств посилює значущість вмінь вирішувати проблеми і запобігати конфліктам та наявність розвитку комунікативних здібностей.

Як зазначає Н. Федорова, андрагогіка як наука про навчання дорослих зародилася у кінці ХХ ст. з метою реабілітації цінностей гуманізму, духовності та у зв'язку з необхідністю відповідати змінному світу, розуміти його і себе в ньому. Предметом андрагогіки є освіта дорослих як процес і результат, як діяльність, спрямована на набуття освітніх цінностей. Якщо особистість достатньо освічена, у неї вистачить розуміння і здібностей знайти спосіб змінитися у системі формальної чи неформальної освіти: шляхом розвитку в діяльності, спілкуванні, свідомості, усвідомлення себе в оточуючому світі. Тоді особистість зробить внесок у перебудову інших рівнів соціуму, там де ситуація змінюється на краще, створюючи нові умови для конкурентних людей [207, с. 92-97].

На думку К. Чарнецького, найважливішими чинниками професійного розвитку особистості є „впливи (зокрема, цілеспрямовані) середовища і власна (насамперед, свідома) активність самого суб'єкта професійного розвитку. Періоди професійного розвитку особистості визначаються за віковими і професіографічними ознаками. Доцільно розглянути такі основні періоди: професійної переорієнтації, професійної орієнтації, оволодіння професією, професійної праці, постпрофесійної ремінісценції та рефлексії. Кожен з цих періодів визначається віковими психологічними характеристиками суб'єкта, змістом і засобами його пізнавальної і професійної (для певних періодів) діяльності” [218, с. 6].

Професійний розвиток особистості можна охарактеризувати, зокрема, тим, що він є:

- однією з категорій розвитку особистості і може простежуватися протя-

гом усього життя;

- процесом професійних змін у поведінці і діях особистості;

- визначальним показником місця людини у поділі професій і людської діяльності;

- процесом об'єктивних змін, який можна спостерігати, досліджувати, описувати і аналізувати.

Професійний розвиток особистості має завжди визначений напрям, зміст і перебіг, визначає відповідні „професійні форми” динамічної соціальної поведінки індивіда; також він є організованим, контрольованим, суспільно оцінюваним і проявляється, головним чином, у професійних знаннях та уміннях, професійній зацікавленості, здібностях, мотивах діяльності, переконаннях, світогляді. Професійний розвиток особистості визначає місце індивіда у певній професійній групі; є процесом, який свідомо стимулюється родиною, школою, виробництвом, суспільством, державою.

Теорія людської діяльності розкриває складність проблематики як самої діяльності, так і функціонування й розвитку людини. Найбільш перспективне застосування цієї теорії стосується таких ситуацій професійного розвитку і поведінки особистості, як: вибір професії, оволодіння нею, подальша праця за обраним фахом. Багато тверджень теорії людської діяльності мають універсальний характер, тому їх можна використовувати для висвітлення й аналізу складних ситуацій професійного розвитку особистості, у тому числі ситуацій професійного самовизначення, розвитку професійних інтересів і професійної придатності. Зокрема цією теорією розглянуті професійно значущі якості особистості в залежності від її віку: молодий вік (19 – 25-й роки життя); вік стабілізації життєвого плану (26 – 30-й роки життя); прогресивна експансія до життєвої вершини (31 – 55-й роки життя); регресивна експансія і поступове старіння (56 – 70-й роки життя); старість (після 70-го року життя) [218, с. 17].

Соціально-професійна придатність до успішного виконання професійних завдань розглядається К. Чарнецькі в двох її складових аспектах: як

соціальному (йдеться про досягнення соціальної дорослості і психічної зрілості випускників професійних закладів) так і суто професійному (здатність успішного виконання професійних функцій за обраним фахом). Соціально-професійна придатність спеціаліста є інтеграцією психологічної зрілості і соціальної дорослості у діяльності обраної за фахом.

Компетентнісний підхід

Обґрунтування загально педагогічних умов до творчого розвитку фахівців з дизайну у процесі підвищення кваліфікації дало можливість зробити висновки щодо розуміння суті поняття „компетентнісний підхід”, під яким ми розуміємо спрямованість підготовки та перепідготовки фахівців з дизайну на формування та розвиток ключових і спеціальних компетентностей особистості. Усі ключові компетентності є багатофункціональними, надпредметними, вони передбачають значний інтелектуальний розвиток особистості і базуються на різних пізнавальних інтересах.

На сучасному етапі освіта дорослих виконує комплекс таких функцій, що забезпечують цілісність нового виду професійної діяльності або якісно нового рівня раніше набутої:

- адаптивну, що допомагає розуміти і сприймати нові умови життя;
- інформаційну, що надає вміння знайти, вибрати, використати, створити необхідну інформацію, підвищити власну професійну грамотність;
- розвивальну, що дозволяє оволодіти новими способами діяльності.

Компетентним фахівцем людину робить система специфічних знань, навичок і вмінь, набутих у процесі професійного навчання. У той же час навчання професії в сучасних умовах вимагає все більш високих рівнів наукового розуміння, потужного розвитку пізнавальних здібностей як фундаменту для формування суто професійних навичок. Сучасні виробничі, науково-технічні, науково-дослідні, освітні, мистецькі та ін. установи потребують не стільки фахівців, які досконало володіють усіма тонкощами однієї спеціалізованої справи, скільки фахівців, які зможуть діяти в нових,

нестандартних, непередбачуваних умовах, таких що швидко змінюються. Тому дуже важливими рисами сучасного працівника різних галузей стають творчість і самостійність мислення.

Серед багатьох умов професійного розвитку особистості найважливішими вважаємо:

- творчі здібності в обраній діяльності, що забезпечують ефективне професійне навчання, стійкий інтерес до професійної діяльності та отримання від неї позитивних емоцій, відчуття самореалізації;

- мотивацію творчої діяльності, що дозволяє досягати вищого рівня, як у фаховому навчанні так і у фаховій діяльності;

- забезпечення співпраці з колегами, робота в колективі;

- наявність моральних і духовних цінностей, що зумовлює ідейний і духовний ріст особистості.

Компетентнісний підхід орієнтований на формування загальної компетентності людини і є сукупністю професійних та загальних компетнцій.

Слово „компетенція” запозичене з професійної термінології. В наукових дослідженнях раніше використовувався термін „кваліфікація”. Відмінність компетентного фахівця від кваліфікованого полягає в тому, що він не лише володіє певним рівнем знань, умінь, навиків, але здатний реалізувати їх у процесі роботи. Компетентність передбачає наявність у індивіда внутрішньої мотивації до якісного здійснення своєї професійної діяльності та ставлення до своєї професії як до особистісної цінності. Компетентний фахівець здатний виходити за межі предмету своєї професії, він володіє певним творчим потенціалом саморозвитку. Тому поняття „компетентнісний підхід” в галузі освіти почало використовуватися внаслідок усебічного її аналізу і пов’язане безпосередньо з життям індивіда після його навчання в освітніх інститутах – школі, коледжі, ВНЗ, закладах підвищення кваліфікації тощо.

У основі компетентнісного підходу лежить культура самовизначення (здатність і готовність спеціаліста самовизначатися, самореалізуватися, саморозвиватися). Професійно розвиваючись, фахівець створює щось нове в

своїй професії, нехай навіть в малих масштабах (новий прийом, метод і так далі). Він несе самотійну відповідальність за вирішене, визначає цілі, виходячи з власних ціннісних підстав [193].

Під поняттям „компетентнісний підхід” розуміємо спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості. Така характеристика має сформуватися в процесі навчання і містити знання, вміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості.

Компетентнісний підхід в освіті „пов’язаний з особистісно орієнтованим і діяльнісним підходами до навчання, оскільки стосується особистості слухача й може бути реалізованим і перевіреном тільки в процесі виконання конкретним учнем певного комплексу дій. Він потребує трансформації змісту освіти, перетворення його з моделі, яка існує об’єктивно, на суб’єктивні надбання одного слухача, що їх можна виміряти” [156, с. 63].

Якщо керуватись розумінням освітньої компетенції як системи знань, умінь, навичок і досвіду діяльності слухача, структурованих навколо певної низки об’єктів реальної дійсності, необхідних для здійснення ним подальшої продуктивної освітньої діяльності, то „зовнішньою ознакою компетенції буде її специфічний предметний, загальнопредметний або соціальний характер, який впливатиме на обсяг знань, умінь і навичок слухача та на глибину його досвіду діяльності, необхідних для формування певного рівня компетентності. За цією ознакою відбувається класифікація компетенцій, що дає змогу визначити пріоритетні сфери їх формування (освітні галузі, навчальні предмети, змістові лінії)” [200, с. 51].

Перехід до компетентнісного підходу потребує також опрацювання нового теоретичного базису, ідентифікації понятійного фонду європейської педагогічної термінології, узгодження з вітчизняною наукою, врахування необхідності запропонувати для практичної реалізації ієрархію вимог до

освітніх результатів, які слугували б їх об'єктивною оцінкою і були зрозумілими всім учасникам навчального процесу. Одним з головних аргументів на користь запровадження компетентнісного підходу є необхідність узгоджувати освітні системи в глобалізованому світі з метою надання молодій людині елементарних можливостей інтегруватися в різні соціуми, самовизначатися в житті. У такому разі не лише формалізовані процедури структурування освітніх результатів, але й зміст і процес освіти мають бути взаємоузгодженими [20, с. 48].

Щодо переліку ключових компетентностей, відповідних освітнім традиціям і соціокультурному контексту сучасного українського суспільства, то очевидним є те, що найприйнятнішим для нас є принцип їх відбору відповідно до сфер суспільного життя, в яких сьогодні особистість реалізовує себе та провадить свою діяльність [37, с. 51-56].

Суть освітнього процесу в умовах компетентнісного підходу – створення ситуацій і підтримка дій, які можуть призвести до формування тієї або іншої компетенції. Проте ситуація має бути „життєво важлива для індивіда, повинна нести на собі потенціал невизначеності, вибору (віяла можливостей), повинна знаходити резонанс в культурному і соціальному досвіді слухача. Орієнтація на розвиток самовизначення передбачає наявність соціальної і культурної обумовленості індивіда, але не заданості конкретних параметрів. Тут відсутня жорстка детермінація від зовнішніх умов. При такій постановці питання можна тільки задавати (створювати) параметри середовища, ситуації діяльності, в якій постає і розвивається самовизначення. Нами мають бути максимально усвідомлені можливості періодів вікових криз, коли людина знаходиться в пошуку, в самостійному русі” [193].

В європейській системі освіти існує так звана „компетентнісна модель”, згідно з якою не потрібна „попредметна” уніфікація. Вищий навчальний заклад може самостійно вирішувати, яких фахівців готувати та які професійні навички повинен мати такий фахівець, спираючись на аналіз міжнародного ринку праці. Виходячи з цього, вирішується, який перелік предметів і в якій

кількості годин може забезпечити майбутньому спеціалісту отримання необхідної сукупності компетенцій. А далі визначається зміст кожного курсу [81, с. 133]. Отже, компетентнісний підхід став новим концептуальним орієнтиром шкіл зарубіжжя. Вагомі напрацювання в напрямі обґрунтування та тлумачення поняття ключових компетентностей має Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). О. Волошина, аналізуючи положення, на яких ґрунтуються ці напрацювання, прослідкувала еволюцію підходів до ключових компетентностей в умовах формування загальноєвропейського освітнього простору. Науковцем були проаналізовані такі етапні документи та акти: Біла Книга з питань освіти та підготовки (1996 р.), „Реальні цілі на майбутнє в системах освіти та підготовки фахівців” (Рада Європи, 2001 р.), меморандум щодо навчання упродовж життя (Європейська Комісія, 2000 р.), „Електронна Європа – 2005: Інформаційне суспільство для всіх”, План дій Комісії щодо вмінь і мобільності (Європейська комісія 2002 р.), Базовий документ Європейської Колегії „Ключові компетентності: концепція загальної обов’язкової освіти, яка розвивається”. В цих документах детально висвітлено націленість освіти на розвиток ключових умінь у дітей, молоді і дорослого населення. Серед головних необхідних умінь опинилися вміння, пов’язані з базовою, мовною та математичною грамотністю, а також підприємницькі вміння [38, с. 82-85].

В працях О. Лебедева наголошується, що понятійний апарат, який характеризує зміст компетентнісного підходу до освіти ще несформований до кінця. Науковець виокремлює суттєві риси цього підходу, під яким він розуміє сукупність загальних принципів визначення цілей освіти, відбору змісту освіти, організації освітнього процесу й оцінки освітніх результатів. До таких принципів належать наступні положення:

- сенс освіти полягає в розвитку в тих, хто навчається в здатності самостійно розв’язувати проблеми в різних сферах та видах діяльності, ґрунтуючись на використанні соціального досвіду, елементом якого є їхній особистий досвід;

- зміст освіти являє собою дидактично адаптований соціальний досвід розв'язання пізнавальних, світоглядних, моральних, політичних та інших проблем;

- зміст організації освітнього процесу міститься у створенні умов для формування в тих, хто навчається;

- зміст освіти складається з пізнавальних, комунікативних, організаційних, моральних та інших проблем, які самостійно вирішуються;

- оцінка освітніх результатів ґрунтується на аналізі рівнів освіченості, що досягли ті, хто навчається [110, с. 3-12].

Іванченко Є. обґрунтовує мультиплікативну природу компетентності фахівця взагалі та, зокрема фахівця економічної сфери, і вводить поняття мультиплікативної компетентності фахівця. Мультиплікативна компетентність – це категорія множинна за своєю суттю, що узагальнює поняття компетентності, допускає одночасне включення понять різного рівня підпорядкування, тобто являє собою компетентність більш високого порядку. Мультиплікативна компетентність має багатоцільовий характер, на відміну від традиційного розуміння компетентності, що має одну мету – забезпечення можливості ефективного виконання певної діяльності [81, с 159]. Наявність структури мультиплікативної компетентності дасть змогу внести в систему професійної підготовки і перепідготовки певну мобільність та адаптованість до мінливих економічних, соціальних умов нашого суспільства зокрема та світового загалом.

Викладені вище положення були базовими для використання інтегративного та компетентнісного підходів до творчого розвитку фахівця з дизайну в процесі підвищення кваліфікації. Найбільш повно характеризує інтегративний підхід визначення, запропоноване В. Максимовою, зокрема, автор вважає, що „методологічним принципом перебудови системи підвищення кваліфікації керівних кадрів за сучасних умов розвитку освіти є принцип інтеграції, який забезпечує реалізацію інших принципів (безперервності, демократизації, гуманізації, системності, регіональності

тощо)” [118, с. 13-14].

Науковці С. Гончаренко та І. Козловська розв’язали проблему ізольованості вивчення окремих дисциплін та протилежної їй тенденції до загального інтегрування, підкреслюючи, що в основі теорії дидактичної інтеграції повинна „лежати інваріантна структура, яка відображає дидактичні еквіваленти процесів у науці, техніці та виробництві. Серед головних завдань такої теорії є визначення оптимального співвідношення предметного та інтегративного навчання на основі аналізу (але не переносу!) філософських, наукознавчих, психологічних та загально педагогічних ідей інтеграції” [55, с. 12]. Використання інтегративного підходу до творчого розвитку фахівця з дизайну дає змогу узагальнити результат використання інших педагогічних підходів, а також забезпечити професійну мобільність фахівця, реалізувати його творчий потенціал.

Основоположними для використання цього підходу є розроблені В. Прусаком положення щодо інтеграції мистецького (художнього) та виробничого (інженерного) компонентів. При цьому необхідно досягти найвищих рівнів інтеграції у системах „художній образ – наукове поняття”, „раціональне – інтуїтивне”, „історія – прогностика” тощо [164, с. 94-95]. Науковець розробив вимоги до інтеграції загальнохудожніх та професійних знань у підготовці майбутніх дизайнерів, зокрема для нашого дослідження найважливішими з них стали:

- спеціальна професійна підготовка і розвиток особистості майбутнього дизайнера формують провідну ціль його навчання у вищому навчальному закладі, що передбачає оптимальне поєднання змісту професійно орієнтованих, фундаментальних та гуманітарних дисциплін на їх найвищому рівні – рівні інтеграції;

- загальнохудожня підготовка дизайнера є повноцінним компонентом цілісної системи його професійної освіти і формує основу фундаментальних знань фахівця;

- орієнтація загальнохудожніх дисциплін на практичні потреби

студентів, їх інтереси і запити передбачає інтеграцію на змістовому (знання, уміння, навички) та процесуальному (форми, методи, засоби навчання) рівні;

- розробка та реалізація науково обґрунтованих інтегративних курсів загальнохудожніх та спеціальних дисциплін сприяє реалізації творчого потенціалу майбутнього дизайнера;

- інтеграція загальнохудожніх та професійних знань повинна базуватися на розвитку історичних надбань та сучасних світових стандартах дизайн-освіти (інноваційні освітні технології тощо);

- інтеграція у професійній підготовці майбутніх дизайнерів передбачає ступеневість дизайн-освіти на основі інтегративного підходу до навчання та відображення реальних взаємозв'язків між виробництвом та мистецтвом.

З іншого боку, творчість – це синтез різних форм діяльності з метою створенням нових якостей матеріального і духовного буття. Будь-який продукт творчості є наслідком синтезу різних форм діяльності. Звичайно, творчий синтез у кожному конкретному випадку має свою специфічну особливість, яку важливо враховувати.

Складний процес формування особистості, здатної до творчості, можна уявити у вигляді такої схеми [56, с. 44]: задатки – діяльність – здібності – творча діяльність – творча особистість. Вроджені задатки особистості лише в процесі творчої діяльності розвиваються і формуються у здібності, що дозволяє використати їх в творчості. А це означає не просто відтворювати той або інший продукт, а створювати новий продукт, або відтворювати продукт новими засобами. Індивідуум, який має здібності і ставить творчо до діяльності, формується в творчу особистість. Звичайно, ця схема є спрощеною. Процес формування творчої особистості значно складніший і залежить не тільки від рівня та якості природжених задатків, а й від цілого ряду об'єктивних факторів і умов, а саме: своєчасного виявлення задатків; ефективної організації творчої діяльності в процесі професійного навчання.

Таким чином, під поняттям „компетентнісний підхід” ми розуміємо спрямованість підготовки та перепідготовки фахівців з дизайну на

формування та розвиток ключових і спеціальних компетентностей особистості. Усі ключові компетентності багатofункціональні, надпредметні, передбачають значний інтелектуальний розвиток, базуються на різних пізнавальних інтересах.

Особистісно орієнтований підхід

Особистісно орієнтований підхід характеризується формуванням бази для становлення творчої суб'єктивності, життєвого самовизначення, ініціативності. Кожна особистість – це індивідуальність, тому важливо дотримуватися принципу формування індивідуального дизайнерського стилю у навчанні та підвищенні кваліфікації фахівців. Ще на етапі навчання у ВНЗ студенти не повинні копіювати готові рішення творчих завдань, а використовувати й адаптувати їх з урахуванням своїх можливостей і конкретної ситуації; кожен раз шукати власний підхід до розв'язання завдань, свій оригінальний метод вирішення проблемної ситуації; дотримуватися власного ритму, темпу, свого стилю дослідництва, використовуючи сильні і враховуючи слабкі власні якості.

Ознаками творчої особистості є: здатність помічати і формулювати проблему, піддавати сумніву очевидне, не зважати на загальноприйняті догми; вміння вникнути в проблему і водночас побачити перспективу; вміння побачити в очевидному, знайомому нове, невідоме; готовність відмовитися від звичної життєвої рівноваги і спрямувати свої сили на пошук, на досягнення досі незвичних для багатьох перспектив; здатність відмовитися від орієнтації на авторитети і готовність піддавати сумніву нібито непорушні істини; здібність створювати у свідомості образи, комбінувати їх, оперувати ними; здатність критично аналізувати й оцінювати не лише судження інших, але й свої власні; вміння узагальнювати й абстрагуватися від несуттєвого; креативність тощо.

Творчість не можна регламентувати, але хоча вона й не піддається регулюванню, все ж суттєво впливає не лише на діяльність самого творця,

але й на людей, які його оточують, на колектив. Людина, що працює без творчого натхнення, врешті-решт перестає поважати і себе, і свою працю. А без такої поваги, без почуття власної гідності не можна успішно виконувати будь-яку роботу, навіть найпростішу [50, с. 95-102].

Отже, індивідуалізація в навчанні фахівців з дизайну – це врахування індивідуальних особливостей кожного, створення умов для вияву і розвитку творчих задатків особистості шляхом вибору відповідного до її можливостей, потреб та інтересів змісту, форм і методів навчання.

Особистісно орієнтована парадигма, яка ґрунтується на індивідуалізації та диференціації, інтегрує різні дидактичні концепції: проблемне, програмоване, розвивальне навчання. „Важливим у практично орієнтованих системах навчання є визначеність, цілісність, функціональність освіти. Адже, особистісно орієнтовані технології навчання спрямовані на виховання та розвиток особистості” [212, с. 134].

Метою особистісно орієнтованого навчання є процес психолого-педагогічної допомоги фахівцеві в становленні його суб'єктивності, культурної ідентифікації, соціалізації, життєвого самовизначення. І. Якиманська виділяє три моделі особистісно орієнтованої педагогіки: соціально-педагогічну, предметно-дидактичну та психологічну [244, с. 64-70].

Індивідуалізація в дизайн-освіті – це насамперед персоналізація педагогічної взаємодії, яка вимагає відмови від рольових масок, адекватного включення до цього процесу особистого досвіду щодо художньої творчості та художнього розвитку. Тільки в умовах суб'єктно-об'єктних відносин (діалогічний підхід) у процесі навчання дизайнера з'являється можливість рівноправного навчального співробітництва. Це дає педагогу можливість на партнерських умовах поділитися своїм професійним досвідом, перенести його в іншу якісну площину, якою в даному разі буде інтерпретація слухачем курсів підвищення кваліфікації почутого і побаченого. „Такий процес ніколи не перетвориться на монолог, бо одержану інформацію, відчуваючи себе партнером у навчанні, майбутній фахівець з дизайну обов'язково буде

засвоювати креативно” [212, с 135].

Для творчого розвитку дизайнера суттєво важливими є вимоги до його особистості: дизайнер володіє обсягом інформації, який відповідає стандартам фахової освіти, здатністю творчо мислити, розумно діяти у творчій діяльності, має розвинутий інтелект і вольові якості. Зокрема, серед вимог, визначених О. Трошкіним [199], у процесі аналізу ми виділили такі:

- сформовані розумові потенції, необхідні для успішної творчої діяльності;

- здатність уявляти собі різноманітні об’єкти і форми в просторі;

- розвинену пам’ять, здатність до перспективного і критичного мислення;

- творчі здібності і художньо-образне мислення, розвиток яких зорієнтовано на реалізацію успішної фахової діяльності;

- високий рівень допитливості, багату уяву і фантазію, здатність до ризику;

- розвинені моральні та естетичні якості, високі духовні цінності тощо.

Складнощі у формуванні творчої особистості студента на етапі навчання у вищому навчальному закладі пов’язані з тим, що викладачі не завжди усвідомлюють взаємозв’язку між навчанням і творчістю. „Навчання не тільки сприяє розвитку творчої особистості студента, а й певною мірою залежить від нього. Спираючись на досягнення у творчому розвитку студентів, воно залучає їх до виконання нових, більш складних навчальних завдань творчого характеру” [143, с. 216].

Гуманізація освіти пов’язана із розвитком творчих можливостей людини, створенням реальних умов для збагачення інтелектуального, емоційного, вольового і морального потенціалу особистості, стимулюванням в неї бажанням реалізувати себе, розширити межі саморозвитку та самореалізації. Отже, сучасному постіндустріальному суспільству потрібні люди, здатні до самостійного мислення, самореалізації як професійної так і особистісної, які вміють об’єктивно оцінити власні здібності і можливості,

вміють долати перешкоди, прагнуть до самовдосконалення. Тому вирішенню проблеми подальшої соціальної і професійної адаптації молодого людини у сучасному суспільстві значною мірою сприяє спрямування процесу навчання на творчий розвиток особистості [183].

Мотивація і стимулювання самовдосконалення є ключовими моментами в переході від теорії до практичної реалізації. Активізацію самооцінки добре спонукає об'єктивне її здійснення. Завищена самооцінка, зарозумілість зводять нанівець усякі наміри до самовдосконалення. Педагогічний супровід цього процесу полягає в реальній допомозі людині, в організації і керівництві її діяльністю [191, с. 399].

Творчість – це складний процес, який неможливо здійснювати, не спираючись на розуміння людини як особистості, як цілісного і системного утворення. Найціннішим, особливо з погляду акмеології, є те, що людина – це саморегульована система, яка постійно розвивається й удосконалюється. Джерелом розвитку людини є прагнення до власної значущості, що виявляється в особливостях регуляції людиною своєї життєдіяльності й конкретної творчої діяльності.

У творчості людина гранично інтегрована, зібрана і цілісна, вона цілком присвячує себе служінню справі, тому саморегуляція у творчості постає як системна, єдина властивість, що створює гештальт-якість цілісної особистості. „Творча особистість – це особлива особистість, навіть особливий різновид людини, яка, прагнучи до реалізації власної значущості, тим самим реалізує себе” [122, с. 85]

Для творчої людини характерне більш сильне, ніж для більшості людей, прагнення до значущості власної особистості. Воно, відповідним чином, виражається в підвищеній творчій, пізнавальній та інтелектуальній активності. На це звертає увагу Д. Богоявленська, яка під „інтелектуальною активністю розуміє інтелектуальну ініціативу” [21, с. 22]. Інтелектуальна активність – це інтегральна властивість деякої гіпотетичної системи, основними компонентами якої є загальні розумові здібності й мотиваційні

фактори інтелектуальної діяльності.

Для творчої особистості характерними є такі риси, як: почуття нового; самобутність, схильність до ризику; самостійність, терпимість до нестійких ситуацій і здатність висувати альтернативні пропозиції і давати оцінки незалежно від авторитетів.

Творча особистість повинна мати широкий діапазон мислення, уміти швидко запропонувати багато ідей, відсіяти суттєве від несуттєвого; для неї також характерна позитивна допитливість, уміння слухати; воля, чіткість власних поглядів і мотивація цілей. Обов'язковою рисою творчої особистості є інсайт як здатність знаходити моментальне рішення. З творчістю інсайт схожий у тому сенсі, що завдання, яке виникає в такій ситуації, вирішується оригінально, і рішення приходить спонтанно.

Таким чином, творчу індивідуальність фахівця з дизайну характеризує потреба в самореалізації, тобто прагнення найбільш можливої реалізації своїх потенцій. Потреба в самореалізації характерна для людини з розвинутою самосвідомістю. Водночас, доцільно враховувати не тільки вже існуючі, але і потенційні характеристики особистості, ті природні особливості, здібності, які ще не проявились. Творча індивідуальність проявляється не тільки в освоєнні людської культури і розвитку на цій основі власної індивідуальної духовної культури. Вона, перш за все, виражається в активній перетворюючій дійсності, у процесі особистісного вибору та особистісного вкладу, повній самовідданості.

Творча активність має різноманітні форми, види й особливості вияву. Так, оформлена і закріплена структура інтелектуальної активності відображає певний когнітивний стиль людини, який свідчить про сформованість механізмів інтелектуального контролю [214, с. 61-70]. Ми розглядаємо дорослу, зрілу людину, яка формується як професіонал засобами освіти та самоосвіти, виховання та самовиховання, самодіагностування та самокорекції тощо. При цьому акцентуємо увагу на творчих аспектах у структурі професіоналізму.

Дизайнери відчують особливу „співзвучність” з великими митцями, високодуховними особистостями, спостерігаючи за їх творчою діяльністю, або споглядаючи їх мистецькі твори. Естетична спрямованість діяльності з дизайну виявляється у доборі і гармонійному поєднанні кольорів, обранні та створенні довершених форм предметів, дотриманні певного дизайнерського стилю тощо. Серед естетичних принципів важливим є принцип гармонії, простоти і краси. Цей принцип одночасно є і критерієм творчої діяльності і регулятором самовиховання творчих здібностей особистості. Основним правилом принципу гармонії, простоти і краси є те, що простота і краса здобуваються великою працею і наполегливістю. Розвиток естетичних якостей особистості є одним з основних компонентів процесу формування професійної майстерності сучасного дизайнера [4]. Формування та розвиток естетичних здібностей фахівців під час підвищення кваліфікації є, з одного боку, особистісно орієнтованим процесом залучення їх до світової скарбниці прекрасного, а з іншого, є процесом розвитку індивідуальних здібностей, здатностей та талантів дизайнера.

Формування професійного дизайнерського мислення є складовою частиною системи професійної освіти. Прийнято говорити про „технічне” мислення інженера, технічного робітника, про „клінічне” мислення лікаря, „просторове” мислення архітектора, „економічне” мислення економіста і менеджера, а також „художнє” мислення працівників мистецтва, „математичне”, „фізичне” мислення науковців, що працюють у відповідних галузях науки, і так далі. Вживаючи такі терміни, ми маємо на увазі певні особливості мислення фахівця, що дозволяють йому успішно виконувати професійні завдання на високому рівні майстерності: швидко, точно оригінально вирішувати як ординарні, так і неординарні завдання в певній області знань. Таких фахівців зазвичай характеризують як людей творчих в своїй професійній області, як людей, що по-особливому бачать предмет своєї діяльності і є здібними до раціоналізації, новаторства, відкриттів нового. Разом з вимогами професійних завдань, які повинен вирішувати фахівець, до

нього також висувається ряд вимог щодо його загального інтелектуального розвитку, до його вміння схопити суть нестандартної проблеми, не обов'язково з професійної області, до його здатності бачити оптимальні та ефективні способи її розв'язання, виходу в практичні завдання, вміння прогнозувати [123, с. 82-83].

На наш погляд, важливою засадою є раціональне поєднання творчої свободи у професійній діяльності дизайнера з детермінацією її конкретними вимогами призначення виробу чи вимогами замовника. Отже, використання особистісно орієнтованого підходу є необхідним у творчому розвитку дизайнера в процесі підвищення кваліфікації.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ

Підвищення кваліфікації дизайнера та його творчий розвиток насамперед залежить від рівня сформованості його професійної компетентності. Вибір основних загальнопедагогічних умов зумовлений ключовими поняттями дослідження і авторським розумінням творчого розвитку фахівця з дизайну. Базовими підходами обрано такі: креативний, компетентнісний, андрагогічний, особистісно орієнтований.

Специфіка дизайнерської діяльності вимагає застосування креативного підходу в процесі підготовки та перепідготовки фахівців. Перш за все, тут необхідна індивідуальна робота з кожним слухачем, виявлення його творчих запитів та прогнозування професійних можливостей.

Андрагогічний підхід полягає в використанні основних положень освіти дорослих, яка виконує комплекс функцій, що забезпечують можливість обрання нового виду діяльності або якісно нового рівня вже набутої професійної діяльності. До таких функцій належать: адаптивна – розуміння і сприйняття нових умов життя; інформаційна – вміння знайти, вибрати, використати, створити необхідну інформацію, підвищити власну грамотність; розвивальна.

Обґрунтування загальнопедагогічних засад творчого розвитку фахівців з дизайну у процесі підвищення кваліфікації дало можливість зробити висновки щодо трактування суті поняття „компетентнісний підхід”, під яким ми розуміємо спрямованість підготовки та перепідготовки фахівців з дизайну на формування та розвиток ключових і спеціальних компетентностей особистості. Допоміжним засобом у дослідженні був інтегративно-компетентнісний підхід до творчого розвитку фахівця з дизайну, який базується на положеннях щодо інтеграції мистецького (художнього) та виробничого (інженерного) компонентів.

Використання особистісно орієнтованого підходу є необхідним у творчому розвитку дизайнера в процесі підвищення кваліфікації, метою якого є процес психолого-педагогічної допомоги фахівцеві з дизайну в становленні його суб'єктивності, культурної ідентифікації, соціалізації, життєвого самовизначення.

Індивідуалізацію в дизайн-освіті розглядаємо як персоналізацію педагогічної взаємодії, що вимагає адекватного включення до цього процесу особистого досвіду щодо художньої творчості та художнього розвитку. Тільки в умовах суб'єктно-об'єктних відносин у процесі навчання дизайнера з'являється можливість рівноправної співпраці, що дає можливість на партнерських умовах ділитися своїм професійним досвідом, перенести його в іншу якісну площину, якою в даному разі буде інтерпретація слухачем курсів підвищення кваліфікації отриманої інформації.

Для творчого розвитку дизайнера суттєво важливими є вимоги до його особистості, а саме: відповідність стандартам фахової освіти, здатність творчо мислити, розумно діяти у творчій діяльності, мати розвинутий інтелект і вольові якості.

Важливою засадою є раціональне поєднання творчої свободи у професійній діяльності дизайнера з детермінацією її конкретними вимогами призначення виробу чи вимогами замовника.

Основні положення розділу опубліковані у працях [225], [227], [234].

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ТА МОДЕЛЬ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ДИЗАЙНЕРА ПІД ЧАС ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

2.1. Організаційно-педагогічні умови творчого розвитку дизайнера під час підвищення кваліфікації

Відповідно до вищевикладеного у процесі дослідження розроблено такі *організаційно-педагогічні умови творчого розвитку фахівця з дизайну у процесі підвищення кваліфікації*: урахування загальних особливостей творчої діяльності дизайнера та індивідуального професійного досвіду; використання компетентнісного підходу як засобу оптимізації творчих можливостей та потреб фахівців з дизайну під час підвищення кваліфікації; єдність творчої самореалізації, саморозвитку та самовдосконалення у спеціально створених центрах підвищення кваліфікації дизайнерів. Розглянемо ці умови детальніше.

1. Урахування загальних особливостей творчої діяльності дизайнера та індивідуального професійного досвіду

Професійна діяльність фахівців з дизайну спрямована на розробку функціонально корисних, зручних, естетично досконалих виробів. У розвитку професійних якостей дизайнерів доцільно враховувати наявність низки видів сучасної дизайнерської творчості (промисловий дизайн, дизайн меблів та інтер'єру, графічний дизайн, мультимедіа дизайн, дизайн середовища, дизайн виставкових експозицій, дизайн одягу та аксесуарів, арт-дизайн тощо). Суспільство ставить високі вимоги перед кожним, хто прагне займатися дизайнерською діяльністю на належному творчому та технологічному рівні.

Практика дизайну охоплює в наш час більшість галузей промисловості, проникає у всі сфери життя суспільства. Усе більш актуальними стають питання взаємодії дизайну з іншими видами художньої творчості – архітектурою, образотворчими, декоративно-ужитковими видами мистецтва. Глобалізація дизайну супроводжується спеціалізацією проектування. Хоча ці процеси є досить умовними, проте багато дизайнерів успішно працюють у кількох сферах одночасно. Проаналізуємо основні види сучасної дизайнерської творчості.

Промисловий дизайн охоплює широке коло об'єктів. Провідне місце в ньому займає проектування виробів групи „А”, найбільш наукоємких, технічно складних, тих, які визначають господарсько-економічний потенціал держави. Масовий характер має дизайн виробів групи „Б” – предметів споживання. Цей вид дизайну забезпечують дизайнери, підготовка яких передбачає вивчення професійно значущих дисциплін.

Робота дизайнерів має свої, притаманні лише їй специфічні особливості, врахування яких має відповідати потребам і смакам користувачів продукції.

У професійній діяльності особливе місце посідає дизайн меблів та інтер'єру. Специфічні особливості належать спеціалізованому дизайну, наприклад: проектування медичного обладнання, виробів для людей з обмеженими фізичними можливостями. Надзвичайно багатоплановою є специфіка проектування виробів для дітей, у яких, крім ергономічної відповідності за віком, мають бути внутрішній зміст, цікава форма, кольорова гама притаманні окремим віковим категоріям.

Продовжувачем багатовікових традицій є графічний дизайн. Графічне мистецтво разом з рекламою утворило нові форми дизайну, які нині охоплюють практично всі сфери життя суспільства. Сюди належать традиційні види книжкового та плакатного оформлення, вирішення упаковки, етикеток, розробка фірмових стилів. Складовою графічного дизайну є створення рекламної продукції (заставки, рекламні ролики на телебаченні, комп'ютерний дизайн) [10, с. 6-7]. Саме фірмовий стиль, який переходить у

макетний дизайн і комп'ютерну графіку, є одним з напрямків базової підготовки в графічному дизайні.

Мультимедіа дизайн зі сфери прикладного використання (обслуговування інших видів дизайнерського проектування) виокремився в самостійний вид творчості. Він включає в себе напрями, пов'язані з проектуванням Web-site, комп'ютерними візуалізаціями тощо. У професійно-художніх навчальних закладах цей вид дизайну забезпечується підготовкою дизайнерів комп'ютерної графіки.

Активне застосування методів дизайну з метою оформлення навколишнього середовища, підвищена увага до споживацького рівня обладнання площ та вулиць вплинули на садово-паркове мистецтво і ландшафтну архітектуру (цей процес припадає на середину 60-х рр. XIX ст. і характеризується розвитком процесу проектування благоустрою міст). На сучасному етапі садово-паркове мистецтво і ландшафтна архітектура стали своєрідним „фундаментом” для становлення ландшафтного дизайну.

Ще одним видом дизайну є предметно-просторовий дизайн середовища, який охоплює інтер'єри та екстер'єри. Підготовка архітекторів та дизайнерів інтер'єру забезпечує розвиток цього виду дизайну [9, с. 73].

Наступний вид дизайну – це дизайн виставкових експозицій, призначенням якого є оформлення середовища з метою організації простору галерей, ярмарок та інших громадських об'єктів. Таку роботу переважно виконують художники-оформлювачі та дизайнери реклами, дизайнери середовища, архітектори.

На сучасному етапі дизайн одягу став особливо актуальним, оскільки значного поширення набула індустрія моди, наприклад: дизайн колекцій „прет-а-порте” забезпечує напрями розвитку виробництва товарів легкої промисловості. Дизайнери-модельєри світового рівня працюють над розробкою колекцій „від кутюр”. У їх створенні використовуються специфічні методи дизайн-проектування. У таких колекціях кожен виріб є окремим твором мистецтва. Такі колекції дозволяють зрозуміти і простежити

тенденції розвитку моди у світі на багато років уперед.

В останні десятиліття почав активно розвиватися і виділився в окремий напрям арт-дизайн. Уже з самої його назви прослідковується безпосередній зв'язок цього напрямку з мистецтвом. Особливість його полягає в тому, що на відміну від інших напрямів дизайну тут вироби втрачають ознаки функціональності, технологічності, а набувають рис об'єкту мистецтва – декоративності, гармонійності, чуттєвості, емоційності. Окрім цього, арт-дизайн на сучасному етапі має значний вплив на розвиток інших видів дизайну.

Специфічною і малодослідженою галуззю технічної естетики є футуродизайн як вид проектування майбутніх, ще не існуючих реалій (предметів, об'єктів, міст на інших планетах тощо). Прогнозування майбутнього завжди є невід'ємною складовою життя людини, оскільки „обґрунтовані прогнози передбачають розширення сфери взаємодії людини з об'єктами предметного середовища, так звану „інтелектуальну взаємодію” [111]. Дослідження такої взаємодії потребує аналізу впливу людської діяльності на навколишнє середовище, зокрема аспектів екологічного та техногенного характеру.

У культурно-естетичному розумінні постмодернізм освоює надбання художнього авангарду. У постмодернізмі відсутні межі між „науковою” і „пересічною” свідомістю, „чистим мистецтвом” і „кітчем”. Тому постмодернізм можна вважати своєрідною реакцією, пов'язаною зі зміною місця культури в сучасному суспільстві. Масова культура постмодернізму характеризується не тільки змішуванням стилів, а й заміною термінів: замість поняття „архітектура”, використовується термін „дизайн середовища”, замість терміна „прикладна графіка”, у тому числі і книжкова, – „графічний дизайн” тощо. Як окремий напрям сформувався дизайн візуальних комунікацій, дизайн соціальних відносин, дизайн моди. Та все ж галузь дизайнерського мислення так чи інакше обмежена розвитком цивілізації, сучасною технологізацією життєдіяльності людини, прагматизмом відтворення

матеріальних благ, тобто створенням форм, які, на відміну від класичних художніх цінностей, надто швидко старіють, видаються кумедними, найвими уже після кількох років їхнього існування, хоча відомо, що через декілька десятиліть вони знову можуть стати цікавими, оригінальними, а отже, актуальними.

Взагалі, про дизайн як про професію можна говорити тільки після появи перших дипломованих фахівців, іншими словами, про той період, коли були створені школи і напрацьована методика викладання, з'явилися перші підручники, посібники (як система впорядкованих знань), тобто сформована база, яка і окреслила межі професії.

Розглядаючи історію виникнення професії, особливо перших років існування дизайну, науковці відзначають що, „великі надії покладались на розвиток цілісного художнього мислення у представників сфери мистецтва на основі сформованого раціонального проектного мислення... Основні соціокультурні функції дизайн-освіти ґрунтуються на синтезі загального і спеціалізованого соціального досвіду творчої діяльності, накопиченого людством у цілому, окремими групами та індивідами. Саме тому за сучасних умов особливої ваги набуває підготовка дизайнерів, від яких вимагається не тільки високий рівень технічної майстерності, а й свідоме творче ставлення до своєї діяльності, глибоке проникнення в художню культуру, мистецтво; високий рівень загальної культури і освіченість; здатність орієнтуватися в питаннях сучасного українського і світового мистецтва” [212,с. 39].

Фахівці із дизайну необхідні у багатьох сферах: промисловості, будівництва, культури, освіти. „...Відповідь на питання, яким має бути дизайнер, міститься в запитах на фахівця, що їх пропонує реальне життя. Умови нашої дійсності, які впливають на професійну підготовку фахівця, є багатоплановими. Вимоги до професійних якостей фахівця диференціюються за багатьма рівнями: від елементарного утилітарно-практичного до рівнів найсучаснішого виробництва, науки, техніки, мистецтва, культури загалом. До того ж, вимоги ці можуть досить швидко змінюватися, доповнюватися

новими” [164, с. 73].

Фурса О. в своєму дослідженні розглядає такі головні види професійної діяльності: виробничо-технічну, проектно-художню, управлінську, науково-методичну та ін.

„До завдань, які має розв’язувати у майбутньому фахівець з дизайну, ми відносимо конструктивну діяльність, зокрема, оригінальне авторське ескізування конструйованого об’єкта. Для цього майбутні дизайнери опановують (відповідно до вимог єдиної системи конструкторської і технічної документації) методами здійснення пошуку оптимально раціональних варіантів конструктивного вирішення виробу.

Технічна діяльність фахівців з дизайну потребує оволодіння знаннями для виконання графічної частини проектної документації, уміннями майстерно володіти графічними техніками і технічними засобами об’ємно-пластичного моделювання, комп’ютерною графікою тощо.

Важливим видом діяльності дизайнера є технологічна діяльність, зокрема, розробка технологічної системи проектних, творчих та виконавчих процесів, організація технологій впровадження дизайн-проекту у виробництво. Це, в свою чергу, зумовлює необхідність оволодіння дизайнерами знань зі складання технологічної карти промислового тиражування спроектованого виробу на основі знань технології матеріалів, вимог охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії, екології, технології виробництва” [212]. Важливим у цій діяльності є високий рівень майстерності, використання новітніх технологій дизайнерського проектування, який необхідно формувати у слухачів курсів підвищення кваліфікації що мають мистецьку базову освіту.

У своєму дослідженні О. Фурса визначає комплекс знань і умінь дизайнерів, які вони отримують у процесі навчання. „Організаційно-управлінська діяльність, зокрема планування організації творчого процесу та промислового виробництва при впровадженні дизайн-проектів, зумовлює необхідність формування в студентів організаторських здібностей, умінь

керувати діяльністю майстрів-виконавців. Водночас майбутні дизайнери мають уміти здійснювати оперативний контроль за ходом виробництва під час впровадження дизайн-проектів, авторське керівництво, контроль загального стану культури виробництва і побуту, рівня конкурентоспроможності національного виробництва з метою економічної і соціально-культурної інтеграції України в європейське та світове співробітництво. Відповідно майбутні дизайнери мають оволодіти вміннями визначати вимоги до естетики виробництва, ергономіки, наукової організації праці, техніки безпеки, виробничої санітарії та екології, що передбачаються проектом до конструювання, моделювання та виготовлення художніх виробів” [212, с. 41-42].

Безумовно, що проектування, як вид творчої художньої діяльності дизайнера, є найбільш значущим у професійному становленні. Процес проектування складається з кількох етапів:

- обґрунтування завдання на проектування, аналіз передпроектної ситуації; аналіз аналогів; формулювання дизайн концепції, пошук варіантів дизайн розробки; оформлення документацій на проектній стадії; розробка робочої документації,

- розробка ескізного дизайн-проекту; розробка інформаційних зображень і текстів, розробка документації на стадії проекту,

- виготовлення робочої документації на стадії робочого проекту.

Складовою творчої художньої діяльності є макетування – пошукове, ескізне та власне виконання демонстраційних макетів. При виконанні завдань з макетування необхідно вміти використовувати інструменти, знати матеріали, користуватись масштабуванням, читати креслення. Іноді неможливо за допомогою засобів проектної графіки знайти пластику запроєктованого виробу або середовища, саме макетування дає можливість: знайти образ і за допомогою ескісної стадії виготовити демонстраційний макет. Як правило, завданнями макетування є формально-пластичне рішення об’єкта. Ескізне макетування дизайнери здійснюють через певну чергу

послідовних дій – від креслень до макету і навпаки: від пошукового макету до креслень.

Для виконання демонстраційних макетів на основі поглибленої дизайн-розробки художнього образу об'єкта фахівці повинні враховувати характерні ознаки ескізного макету, використовувати відповідні матеріали та обладнання, вміти імітувати кольорофактурне покриття, знати нормативне масштабування. Також для дизайнера необхідним є вміння виконувати моделі та взірці виробів на основі знання технологічних процесів реального виробництва та авторського супроводу виготовлення.

Дизайнери у процесі виготовлення авторських виробів повинні вміти визначати новизну дизайн-проектного рішення, проводити патентування, обґрунтовувати відповідність дизайн-проекту сучасним вимогам, робити опис дизайн-об'єкта відповідно до чинних стандартів. Отже, у професійному художньому закладі дизайнери повинні вивчити суттєві дизайн-ознаки об'єкта на основі аналогів і прототипів та визначати їх, вміти створювати цілісний гармонійний його образ, навчитися досягати інформаційної виразності та відповідності виробу сучасним вимогам формоутворення, композиційно-пластичного та кольоро-графічного рішення.

На етапі творчого пошуку переважають художньо-образна діяльність мислення, уява й творча інтуїція дизайнера. Творчий пошук нового й постановка проблеми моделюються за допомогою відповідних допоміжних засобів. На етапі творчої розробки, коли з'ясовується її кількісна та якісна складність та окреслюється коло проблем (наукових, технічних та економічних), що потребують вирішення, може бути застосована комп'ютерна техніка й різні програми, які моделюють, контролюють та прискорюють процеси художнього конструювання. Сфера навчання проектуванню охоплює, перш за все, творчий процес та безпосередній результат творчого процесу – дизайн-проект. Оригінальність та художня виразність дизайн-проекту сприяють розвитку естетичного смаку, формуванню позитивних якостей особистості. Почуття краси тісно пов'язане

із цілеспрямованою та свідомою творчою діяльністю людини. Художнє проектування, як і творча діяльність, потребує натхнення. Це стан особливої напруги всіх сил і здібностей, пов'язаний із вирішальним моментом творчого процесу, з моментом виникнення задуму та ідеї. Натхнення, як відомо, супроводжує кропітка праця. Творчість – це, насамперед, постійна напружена праця, яка полягає в пошуку нових результатів або засобів їх досягнення. Творча атмосфера проектування дає великий простір для виявлення художніх здібностей, обдарованості, таланту, викликає моральне задоволення, естетичну насолоду, радість творчості.

На наш погляд, повноцінно творчість дизайнера реалізується за цілісною схемою, коли тісно співпрацюють замовник, автор дизайн-об'єкту, автор-виконавець певних елементів дизайн об'єкту (дизайнер меблів, освітлення, декоратор тощо). Окрім того, разом з ними працюють фахівці суміжних професій, які є консультантами для замовника і співавторами проекту дизайн-об'єкта. Наприклад, творче втілення дизайнерського проекту проектно-просторового середовища житлового (котедж, квартира тощо) або громадського призначення (об'єкт громадського харчування, офіс, магазин, готель, виставковий центр) доцільно розпочинати зі створення концепції об'єкта на рівні замовника та архітектора. Наступним етапом є узгодження концепції з архітектором та дизайнером, що дає можливість архітектору розпочати роботу, а дизайнеру осмислити можливості та реалії для втілення його творчих задумів на основі загального планування об'єкта. Водночас, дизайнер має вміти передбачати подальші дії декоратора.

Ми вважаємо, що пропедевтика такої діяльності може відбуватися вже на рівні вищого навчального закладу, однак підготовка її ефективного втілення відбувається лише в процесі підвищення кваліфікації, де дизайнер опрацьовує весь комплекс завдань, що висуває реальне проектування.

Такий інтегрований підхід дозволяє створити цілісний твір у єдності усіх кардинальних рішень, загальних та дрібних деталей. Процес роботи по втіленню дизайнерського проекту на прикладі вирішення предметно-

просторового середовища відображений на рис.1.1.

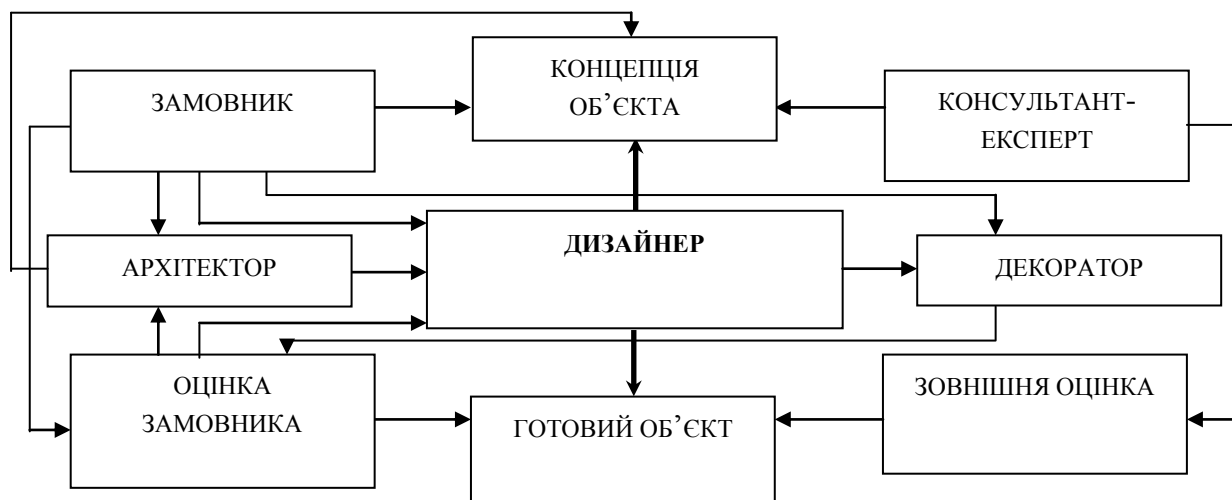

Рис.2.1. Інтегральна схема творчої діяльності на об'єкті дизайну
(на прикладі дизайну предметно-просторового середовища)

Одним з важливіших заходів розвитку практики національного дизайну та його інтеграції в дизайнерський простір країн-членів ЄС є створення комп'ютерної дизайн-ергономічної мережі. Основне її завдання – це забезпечення професійної діяльності дизайнерів, надання послуг в галузі дизайн-ергономічної інформації всім користувачам, які враховують у своїй діяльності людський чинник, що дозволить дизайнерам та ергономістам підвищити ефективність своєї діяльності за рахунок професійного спілкування, своєчасного отримання нових даних і рекомендацій.

Ми повністю погоджуємося з думкою науковців про те, що дизайнер це: „художник-творець; фахівець, що уміє зібрати необхідну інформацію, опрацювати її і представити в образній графічній або об'ємній формі; спеціаліст, що має чітке професійне мислення, уміє розробляти концептуальні моделі в процесі своєї діяльності; проєктант, художньо моделюючий форму, що орієнтується в техніко-технологічних процесах прогностичної реалізації власної розробки; генератор проєктної культури суспільства” [164, с. 14]. Сучасні вимоги суспільства ставлять перед випускниками вищих навчальних закладів зовсім інші умови їхньої професійної адаптації, на відміну від

випускників попередніх поколінь: відсутність часу для звикання до нової роботи; нового колективу; незабезпеченість оплачуваним лікарняним (на випадок хвороби) та відпусткою тощо. Молодий фахівець має з високою ефективністю працювати уже з самого початку своєї трудової діяльності, незалежно від того, має він відповідні практичні уміння й навички чи ні. У будь-якому випадку роботодавця передусім цікавить якість виконання практичної роботи, а не його теоретичні знання. Хоча беззаперечним є той факт, що лише за умови постійного інтелектуального розвитку, поглиблення фундаментальних знань може відбуватися безперервне творче зростання молодого фахівця, в іншому випадку він залишиться тільки ремісником, здатним лише репродукувати чийсь рішення.

„Опанування молоддю соціально значущих надбань вітчизняного і світового мистецтва має не лише особистісне, а й загальнодержавне, загальнолюдське, значення. Від рівня культурного розвитку особистості все більше залежить психологічна атмосфера в суспільстві, вибір ціннісних орієнтацій в мистецтві, художній творчості, професійній діяльності” [212, с. 15]. Тому розвиток таланту особистості, її творчого потенціалу, уміння бачити прекрасне є повинні стати обов’язковими складовими у навчальному процесі для дизайнерів. Зрозуміло, що „формування молодого фахівця, його соціальна та професійна адаптація до умов, у які він потрапляє, особливо якщо це дизайнер, потребують вияву його творчих якостей і як особистості, і як спеціаліста” [212].

У світовому і вітчизняному дизайні накопичено багато напрацювань зі створення конкурентоспроможної наукомісткої продукції, в основі якої є технології подвійного призначення. Дизайн та ергономіка здатні та повинні запропонувати ефективні форми конверсійної діяльності, що передбачають використання науково-технічного і технологічного потенціалу оборонної промисловості, застосувати сучасні дизайнерські та ергономічні методи і засоби для якісного та оперативного освоєння нових технологій, створення сучасних конкурентоспроможних виробів.

Досвід останніх років засвідчив необхідність застосування дизайну у розвитку малого підприємництва. Головні стимули здійснення таких заходів полягають в ініціативі, мобільності, швидкій реакції на потреби населення в підприємницькій діяльності. Включення дизайну в сферу малого бізнесу дозволить знайти і заповнити вільні товарні ніші, оперативно і без втрат перетворити наявні задуми та ефективні технологічні вирішення на добротну, привабливу, доступну за ціною товарну продукцію.

Органічним та ефективним є використання дизайну у створенні зразків матеріальної культури, формуванні предметного середовища для повсякденного життя і діяльності людини. Соціокультурне спрямування дизайну з його художньо-образним мисленням дозволяє створювати та впроваджувати цілий комплекс соціально значимих програм, серед яких: культурно-виховна програма розвитку творчого потенціалу молоді, програма вирішення проблем соціальної адаптації та облаштованості життя інвалідів і людей похилого віку тощо.

Дизайнерська діяльність відрізняється від інженерного проектування тим, що у процесі її реалізації повинно бути враховано не лише певну сукупність вимог до об'єкта (утилітарне призначення речі, технологічні можливості виробництва, вимоги споживачів), а й цілий ряд соціально-психологічних факторів щодо функціонального призначення виробів, зокрема: вони мають бути екологічними, технологія їх виготовлення повинна бути енергозберігаючою, самі проекти – носити прогностичний характер. Дослідники зазначають, що „у сучасному розумінні об'єктами дизайн-проектування є не вироби, а потреби, наявність попиту на виконання якогось виду діяльності” [212, с. 32]. Тому необхідним є пояснення змісту, призначення та можливостей дизайну, визначення його місця у виробничо-економічній та культурній сферах. Особливо це стосується переважної більшості пересічних громадян, певної частини підприємців, а також абітурієнтів та студентів художніх професійних навчальних закладів.

Якщо інженер-конструктор виконує лише технічну роботу, має справу з

техніко-економічною документацією розробки, то фахівець з дизайну повинен бути і не тільки професіоналом високого класу, а й архітектором, художником, конструктором, технологом, ергономістом, аналітиком, психологом, а також естетом, консультантом з професійних питань, менеджером (тобто вирішувати проблеми комплексно) і одночасно співпрацювати з фахівцями суміжних спеціальностей.

Дизайн не просто об'єднує точні та гуманітарні науки, а водночас виконує декілька важливих функцій – відтворювальну, виховну, пізнавальну, естетичну, комунікативну та інші. Тому навчальний процес у дизайні не обмежується навчанням у відповідному навчальному закладі: це процес, що триває упродовж усієї фахової діяльності, адже вміння конструктивно мислити, творчо підходити до справи, обґрунтовано і переконливо викладати суть справи, переконувати замовників у доцільності прийняття відповідного рішення тощо формуються лише при наявності великого практичного досвіду. Дизайнерські проекти є тою ланкою, яка поєднує дизайнерів і предметне середовище. Предметне просторове середовище і людина також взаємопов'язані: з одного боку, характер, звички, смаки людини зумовлюють вибір нею відповідного оточення, а з іншого боку, те середовище, яке запропонував дизайнер, впливає на звички та смаки господаря, на сприйняття ним творів мистецтва.

2. Використання компетентнісного підходу як засобу оптимізації творчих можливостей і потреб фахівців з дизайну під час підвищення кваліфікації

Уміння швидко реагувати на обставини, пошук оптимального рішення, складне питання вибору загалом – це ті проблеми, з якими стикається у сучасному світі будь-яка людина особливо у сфері професійної діяльності. Саме фах визначає сукупність якостей (компетенцій), які формують професіонала. „Тому на всіх рівнях формування професійної компетентності майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки повинні створюватися умови для розвитку інтелекту і творчих якостей особистості, підготовки її до

життя у відкритому суспільстві, самостійної взаємодії з динамічним світом професійної праці” [181, с. 16].

Для реалізації компетентнісного підходу потрібно:

- „визначити загальні компетенції випускників;
- оптимізувати навчальні плани з позицій структури, програм і методів навчання; визначити спеціальні компетенції випускників;
- розробити методологію аналізу загальних і спеціальних компонентів професійної підготовки” [35, с. 154].

На сучасному етапі потреби ринку праці вимагають більшої активності, творчого підходу, високого рівня професіоналізму, проте нині є відставання, інерційність і неадекватність у поведінці фахівців та їх професійній підготовці; неефективною є робота соціальних служб допомоги, реабілітації та адаптації безробітних і людей із застарілою кваліфікацією. Особливе значення відводиться проведенню якісної та кількісної оцінки конкретних характеристик людського фактору: освіти, знання, кваліфікації, навичок, накопиченого досвіду, особистісних, комунікативних, пізнавальних та інших властивостей.

Компетентний спеціаліст стає навіть більшим фактором розвитку виробництва, ніж передова технологія, а в умовах, коли підприємства на світовому ринку працюють практично на одному технічному рівні, компетентність фахівців перетворюється в ключовий фактор їх конкурентоспроможності й економічної ефективності. У сучасних умовах удосконалення і створення інтелектуальної та професійної робочої сили розглядаються як основа науково-технічного, соціально-економічного і духовного прогресу [89, с. 221].

Кваліфікаційні характеристики фахівців дизайну – це вміння розробляти оригінальні за дизайнерським задумом і виконанням витвори, творчо вирішувати композиційні, колористичні і технічні задачі. Важливою є й апеляція до історичного і сучасного творчого досвіду як вітчизняної, так і зарубіжної художньої культури, а також поєднання естетичних, традиційних,

художніх, технологічних, економічних факторів у навчальному проектуванні та створенні промислових зразків, творів дизайну. В освітньо-професійній програмі визначено вимоги до змісту навчання загалом, його обсягу, рівня освітньої та професійної підготовки фахівців певного напрямку чи спеціальності (відповідно до освітньо-кваліфікаційного рівня).

„Крім проектів і зразків, що базуються на сучасних традиціях, дизайнер повинен створювати експериментальні і перспективні розробки, що визначали б основні напрями мистецтва дизайну, могли б стати культурним надбанням і формували б цілісний образ українського дизайну. Інший масив умінь полягає, власне, у професійній виконавській майстерності – відтворення образотворчими засобами запропонованих моделей і зразків, володіння графічною технікою, навичками проектанта, конструктора, виконавця, який вміє виготовляти макети та експериментальні взірці у матеріалі, а також враховувати особливості і технічні властивості використаних матеріалів, застосовувати технічні засоби і допоміжний інструментарій тощо” [164, с. 104].

Особливий акцент робиться на уміння працювати в колективі: „брати участь в підготовці завдань на проектування нових об’єктів і зразків, працювати спільно з конструкторами, технологами та іншими фахівцями, співпрацювати з творчими працівниками культури і мистецтва” [164, с. 104-105]. Реалізація перелічених умінь забезпечує можливість виконання взірців, розробки робочої документації і, як наслідок, успішне впровадження у виробництво. Окрім цього, головними умовами проектної діяльності є організація конструкторсько-технологічних процесів, організація і планування технології виробництва, економічний розрахунок ефективності обраних рішень, виготовлення моделей та взірців, здійснення авторського нагляду.

Творча діяльність дизайнера не стосується лише процесу проектування та практичного використання запроектованих виробів. Уся його творчість впливає на рівень естетичної культури індивіда та суспільства загалом.

Також, „сучасний дизайнер має уміти надавати методичну допомогу проектним організаціям і галузевим підприємствам, співпрацювати з творчими працівниками культури і мистецтва, орієнтуватися у розмаїтті творчих і культурно-історичних процесів” [164, с. 105].

Перелік умінь майбутнього дизайнера, відповідно до його статусу, задекларований освітньо-кваліфікаційною характеристикою, має стати стандартом, яким зобов’язані керуватися всі вищі навчальні заклади України, що здійснюють підготовку кадрів зі спеціальності „Дизайн”, у тому числі і заклади підвищення кваліфікації фахівців з дизайну.

Компетентність фахівця інтегрує три аспекти:

- *змістовий* (професійно-творчі знання),
- *діяльнісний* (професійно-творчі уміння та способи діяльності),
- *аксіологічний* (наявність цінностей).

Професійна компетенція – це сукупність тих характеристик індивіда, які дають йому можливість активно реалізовувати себе та взаємодіяти зі світом, що дає можливість інтелектуально зростати самому та впливати на навколишнє середовище.

Новітні вимоги наукоємних виробництв призвели і до нового визначення кваліфікації спеціаліста. Якщо до недавнього часу кваліфікаційна характеристика передбачала тільки перелік знань і умінь, то зараз в ній ключовими є його компетенція, креативність, комунікабельність тощо [192, с. 110]. Об’єктами професійного розвитку особистості є такі її інтегральні характеристики: компетентність, соціально-професійна спрямованість, професійно важливі якості і психофізіологічні властивості. Тому нове розуміння поняття „кваліфікація” в світлі особистісно орієнтованої концепції професійної освіти знаходить своє відображення в компетентнісних моделях фахівця з дизайну.

„Дизайнер, передусім, є винахідником нових форм, що сприймаються візуально, а це означає, що він є художник. Якщо для інженера суть процесу проектування полягає у створенні матеріальної структури працюючої

конструкції, що забезпечує реалізацію тієї або іншої функції, то дизайнер у процесі реалізації і розвитку проектного задуму працює у напрямі як від функції до форми, так і від форми до функції, отримуючи імпульси для творчої діяльності з області формальних якостей предметів. Основу професійного самовираження дизайнера визначає форма, закономірності її утворення і зорового сприйняття” [164, с. 73]. Уміння визначати і обґрунтовувати цілі проектування, просторово уявляти запроєктований об’єкт – це ті визначальні якості, що визначають особистість як професіонала у галузі дизайну. Тому фахівець повинен комплексно підходити до процесу роботи, вміти запропонувати і відстояти власну творчу позицію та окреслити реальні варіанти її вирішення.

„Слід учитися опановувати теорією професійної діяльності, схемами і моделями, які дають можливість бути економнішими у виборі засобів діяльності. Професіоналізм виявляється в тому, як спеціаліст аналізує виробничу ситуацію, на які ознаки виробничої ситуації орієнтується, наскільки швидко формулює професійні завдання, як аналізує можливі результати від того чи іншого способу розв’язування поточних завдань, як приймає рішення і реалізує їх практично, як порівнює реальні результати з шуканими, як реконструює власну діяльність та її обґрунтовує” [107].

Дизайнерська компетентність як складова професійної компетентності повинна мати такі ознаки: багатofункціональність, варіативність, інтегративність, багатогранність, інтелектуальність, креативність. Вона повинна містити такі комплексні уміння: здійснювати функціональний, композиційний та ергономічний аналіз об’єктів праці; використовувати графічні та пластичні засоби для розв’язання творчих задач, пов’язаних з художнім конструюванням об’єктів праці (виконувати ескізи, технічні рисунки, креслення, макети); розробляти та розв’язувати творчі художньо-конструкторські задачі; використовувати в процесі художнього конструювання виробів закономірності композиції та засоби гармонізації форми; застосовувати в процесі художнього конструювання виробів методи

та прийоми сучасного дизайну (біодизайну, ергодизайну, етнодизайну, екодизайну, методи трансформації, реконструкції, модульного проектування, комбінаторні прийоми тощо); обирати оптимальний варіант форми виробу; використовувати комп'ютерні графічні програми для розв'язання художньо-конструкторських задач; виявляти творчу думку, фантазію, художнє ставлення в процесі художнього конструювання об'єктів праці; використовувати передовий педагогічний досвід в організації художньо-конструкторської діяльності учнів; постійно поповнювати власні знання та вдосконалювати практичні уміння з художнього конструювання виробів [153, с. 159-166].

Умовою успіху художньо-конструкторської діяльності є спеціальні художньо-конструкторські здібності, які визначаються, як своєрідні психологічні особливості (фантазія, творча уява, зорова пам'ять, образне та асоціативне мислення, зосередженість, розуміння гармонії та краси тощо).

Ці здібності В. Турчин класифікує на дві групи:

- „раціональні” (аналіз і логіка),
- „підсвідомі” (інтуїція, інсайт, проектна уява, фантазія) [201].

Психолог К. Платонов вважав, що професійний рівень – це рівень виконавський, тобто рівень професійної майстерності, рівень самостійності і досконалості, раціональності і творчості [154, с. 206].

Серед пріоритетних складових професіоналізму дизайнера визначають: професійну необхідність; професійну придатність; професійну компетентність; професійну задоволеність; професійний успіх [104, с. 30-32].

Критеріями професійної компетентності особистості є:

- професійне самовизначення (професійна спрямованість, готовність до професійної діяльності, здатність до самооцінки);
- професійна активність (професійна самореалізація, професійна свідомість, мотивація професійної діяльності, організаторські здібності);
- відповідальність (дотримання норм поведінки, розвиток ділових якостей, стійкість соціально-моральних орієнтацій).

Сучасний професійний рівень системи дизайн-освіти забезпечується

відповідною фаховою підготовкою спеціалістів, трудова діяльність яких пов'язана з дизайнерською практикою, освітою та наукою. Необхідність підготовки відповідної кількості фахівців з дизайну різної спеціалізації зумовлена перспективою економічного зростання. Відкриття нових спеціалізацій з дизайну у вищих навчальних закладах має переважно випадковий характер, не є системним, тому необхідним вважаємо впровадження уже розроблених стандартів з освітньо-кваліфікаційних характеристик та освітньо-професійних програм зі спеціальності „Дизайн” і на їх основі – цілісної системи спеціалізацій у цій галузі освіти.

3. Єдність творчої самореалізації, саморозвитку та самоудосконалення у спеціально створених центрах підвищення кваліфікації дизайнерів

Базою створення системи безперервної дизайн-освіти є:

- формування початкових уявлень про дизайн (у дитячих закладах, у молодших класах загальноосвітніх шкіл, у спеціальних школах-студіях);

- оволодіння основами дизайну (в загальноосвітніх та художніх школах, у непрофільних середніх та інших навчальних закладах); підготовка дизайнерів освітньо-кваліфікаційного рівня „молодший спеціаліст” (в середніх спеціальних навчальних закладах);

- підготовка дизайнерів освітньо-кваліфікаційних рівнів „бакалавр”, „спеціаліст”, „магістр” (у профільних вищих навчальних закладах, на факультетах, кафедрах);

- підготовка фахівців вищої кваліфікації (кандидатів та докторів наук в галузі дизайну та ергономіки);

- перекваліфікація і підвищення кваліфікації в галузі дизайну і ергономіки [98].

Оскільки фахова дизайнерська освіта є відносно новою у професійній педагогіці, то спостерігається різноплановість базової освіти дизайнерів. Взагалі, серед сучасних професійних дизайнерів не тільки в Україні, але й в усьому світі є фахівці з дуже різноманітною базовою освітою, але найбільша кількість – це випускники архітектурних і образотворчих спеціальностей.

Фахівці з мистецькою освітою підходять до вирішення професійних проблем під іншим кутом зору, ніж спеціалісти з освітою технічною. Тому первинна експертиза і корекція базової освіти фахівця є першим, але надзвичайно важливим етапом підвищення кваліфікації дизайнера та його творчого професійного розвитку.

Для того, щоб вияснити, які риси найбільше потрібно розвивати під час навчання на курсах підвищення кваліфікації фахівців з дизайну, були проаналізовані педагогічні, психологічні, мистецтвознавські наукові праці. У процесі дослідження ми спиралися на наукові розробки, у яких виділено якості людей з великим творчим потенціалом, а саме: надзвичайна напруженість уваги; висока вразливість; цілісність сприйняття; інтуїція; фантазія, вигадка; дар передбачення; великі за обсягом знання; „відхилення від шаблону; оригінальність; ініціативність; наполегливість; висока самоорганізація; працездатність; високий рівень вимогливості; готовність до ризику; імпульсивність; незалежність суджень...; самобутність; несприймання на віру, критичний погляд на такі речі, які вважають „священними”; сміливість уявлення та мислення тощо” [149, с. 54].

На наш погляд, у процесі підвищення кваліфікації фахівців з дизайну доцільно максимально використовувати їх власний творчий досвід та ініціативу. Це особливо важливо ще й тому, що саме дизайн, як синтетична галузь діяльності, передбачає різномірну базову підготовку і взаємозбагачення професійного творчого досвіду фахівців з різними підходами і поглядами (мистецьким, інженерним, комерційним тощо).

Таким чином, підвищення кваліфікації дизайнерів виконує двояку функцію: не лише підвищує професійний рівень конкретного фахівця, але й сприяє становленню та розвитку сутності дизайнерської діяльності, уточненню та наукового тлумаченню самого терміна „фахівець з дизайну”.

Теперішні умови дозволили виокремити класичний дизайн від симбіозу ремісничої художньо-прикладної творчості та машинного промислового виробництва. Маємо на увазі операції проектування, які дають можливість

уникати масового виготовлення промислової продукції. „Дизайнерський підхід до вирішення проектних завдань характеризується комплексним урахуванням широкої гами факторів, які можна згрупувати в кілька умовних груп. По-перше, фактори, зумовлені спрямованістю проектування на задоволення утилітарних запитів споживачів-користувачів продукцією. Друга група пов'язана з достатньо жорсткою скерованістю виробничо-економічних умов. Третя пов'язана з необхідністю забезпечити комерційний успіх у процесі реалізації продуктів виробництва” [212, с. 35].

Педагог О. Фурса вважає, що творчими якостями, які розкривають креативні можливості дизайнерів, є: „сприйнятливність, зацікавленість світом речей, його багатоманітністю та єдністю; тямуцність, здатність до узагальнення зрозумілого; автономність, незалежність характеру; здатність до спілкування з широким колом людей не лише в особистісному мовленнєвому контакті, а й за допомогою письмових текстів, рисунків, схем, креслень; схильність до аналітичної та дослідницької діяльності, дисциплінованість, наполегливість, старанність, готовність формулювати і розв'язувати проблеми; розумова активність, вміння планувати свою діяльність; здатність критично оцінювати її результати, критичність по відношенню до проектів та виробів, виконаних іншими; здатність до самоствердження, честолюбство, уміння переконувати; почуття відповідальності перед суспільством за виконану роботу тощо” [212, с. 26].

Саморозвиток особистості стимулює інтенсивні пошуки можливих шляхів збагачення процесу пізнання дизайнерських творів, фіксує оригінальні прояви мистецької фантазії. Він тісно пов'язаний з принципом самопізнання, оскільки в процесі самоаналізу людина визначає активні і потенційні свої здібності. Водночас, самопізнання – це один з активних резервів розвитку творчих здібностей і самовиховання. У професійній діяльності дизайнера „необхідно усвідомлювати не тільки те, що він робить, а й те, як він це робить, пам'ятати найбільш оригінальні прийоми творчого розв'язання проблемної ситуації, постійно працювати над удосконаленням

своїх індивідуальних властивостей” [4, с. 113].

Орієнтування людини на самовдосконалення полягає в роз’ясненні її суті цього поняття, особистісній корисності, можливості здійснення найсміливіших проектів. Пошук відповіді на головні життєві питання відкриває людині ключові цінності життя, стає визначальною спонукальною силою, основою життєвої стратегії.

Особистість найбільш повно виявляє себе саме у процесі професійної діяльності, оскільки головну роль у розвитку людини як особистості має її фах. Існує двосторонній зв’язок між особистістю фахівця та процесом і результатами професійної діяльності: фахівець впливає на процес і результати роботи, а, з іншого боку, саме через професійну діяльність відбувається становлення людини як особистості.

Професійний саморозвиток базується на складній системі мотивів та джерел активності. Розрізняють зовнішні та внутрішні джерела активності саморозвитку. Зовнішні джерела (вимоги та очікування суспільства) виступають в якості основних та визначають напрям та глибину необхідного саморозвитку. Потреба в ньому зумовлена особистісними джерелами активності (переконаннями, почуттям обов’язку, відповідальності, професійної честі, здорового самолюбства тощо). Визначальною тут стає необхідність у самовдосконаленні. Коли професійна діяльність набуває в очах фахівця риси особистісної, глибоко усвідомленої цінності, тоді й з’являється потреба у самовдосконаленні, тоді й розпочинається процес саморозвитку. Професійну самоактуалізацію розглядають як досягнення особистих і соціальних цілей, самопідготовку до адаптації в соціумі та професійній сфері.

Самореалізація здійснюється саме в професійній діяльності. Саме професійна діяльність зумовлює активність творчості суб’єкта, тому якісні зміни особистості у процесі творчої самореалізації є особливо інтенсивними. Професійна компетентність загалом визначається сукупністю професійно значимих якостей, розвиток яких є найбільш можливим саме у процесі

фахової діяльності, безперечно, саме упродовж усієї трудової діяльності особистість має можливості для розвитку у багатьох напрямках.

Творчий розвиток дизайнера в процесі підвищення кваліфікації на основі компетентнісного підходу виконує низку загальних та спеціальних функцій:

- адаптація до швидких змін у промисловості та ринку;
- диференціація навчання;
- добір змісту навчання;
- доступ до необхідної інформації;
- забезпечення балансу власної компетентності та сучасних вимог до професії;
- виконання сучасних вимог культури діяльності;
- компенсування недоліків попередніх рівнів освіти;
- мотивація і стимулювання творчості;
- оволодіння новими методами, способами дій;
- опора на знання і досвід слухачів;
- особистісно-діяльнісний підхід у навчанні;
- перекваліфікація фахівців суміжних спеціальностей;
- перспективне проектування;
- поєднання індивідуальної і колективної діяльності;
- самоконтроль і самооцінка.

Ми вважаємо, що необхідна диференціація слухачів у системі підвищення кваліфікації з дизайну з урахуванням місця праці і професійних функцій, а саме:

- працівник промислового дизайну,
- працівник виробничої дизайнерської фірми,
- працівник торгівельної дизайнерської фірми,
- викладач дизайну,
- фахівці суміжних спеціальностей.

Що стосується контингенту слухачів у системі підвищення кваліфікації, то він є надзвичайно неоднорідним, оскільки тут навчаються як ті, що

нещодавно закінчили навчальний заклад, так і ті, які здобули професію багато років тому. Це здебільшого особи, які підвищують власну кваліфікацію чи здійснюють перекваліфікацію з тих чи інших причин. Сьогодні кількість фахівців, які хочуть отримати нову професію, невпинно зростає; це пов'язано з переходом до ринкових відносин, з дуже швидкими темпами науково-технічного прогресу, а також зі змінами соціально-економічних умов загалом.

На наш погляд, у професійній діяльності дизайнера доцільність та характер підвищення кваліфікації суттєво залежить від його базової освіти. Саме в дизайні незначна частка фахівців має власне дизайнерську освіту, а під терміном „дизайнер” часто мається на увазі архітектор, технолог, художник чи інший спеціаліст, які по-різному розуміють глибинні завдання та сутність дизайну. Інтегральна сутність професійної діяльності дизайнера вимагає поєднання елементів усіх вище згаданих спеціалізацій. І саме це є одним з провідних завдань процесу підвищення кваліфікації дизайнерів на сучасному етапі.

Нині навіть самих дизайнерів готують по-різному. Розвиток дизайн-освіти відбувається під впливом великої кількості чинників, перш за все, зовнішніх, на які студенти, викладачі та й професійна освіта загалом не мають безпосереднього впливу. Дослідник В. Прусак такі чинники, з точки зору освіти, називає некерованими. Серед них автор виділяє „суспільні потреби, вимоги ринку праці, роботодавців, запити дизайну як науки, як мистецтва та як виробництва, а також загальні вимоги системи професійної освіти, закладені у державних документах, стандартах освіти тощо. Керовані чинники, що впливають на формування особистості дизайнера як компетентного фахівця, визначають освітньо-професійну програму, яка включає зміст та організаційне забезпечення дизайн-освіти” [164].

Професійна базова освіта і набутий досвід в умовах ринкової системи трансформуються на якісно новому рівні і мають забезпечувати неперервне творче зростання дизайнера. Проте існує певна непропорційність між зміною

матеріальної структури виробництва та набуттям особистого досвіду. Кількість нової фахової інформації, з якою постійно стикається будь-яка людина, стрімко зростає, для її отримання також необхідне навчання. Тому в таких умовах, „практично кожному працівникові протягом всього періоду трудової діяльності слід давати певні „دوزи” додаткової освіти, які забезпечували б постійне збагачення змісту знань і розуміння суті пізнавальних явищ на рівні останніх досягнень науки і техніки” [187]. Неперервна освіта – це своєрідне „доповнення до базової освіти, різноманітні форми навчання, підвищення кваліфікації, перепідготовки, які здійснюються протягом всього трудового життя людини, тобто комплекс заходів, які і формують поняття „освіта для дорослих” [187].

Процес підвищення фахового рівня має бути індивідуальним для кожного слухача, „організованим на основі поєднання навчання з самонавчанням з використанням їхнього власного досвіду” [175, с. 158], максимально мотивованим і відрізнятися глибокою самостійністю.

У даному контексті заслуговують на увагу запропоновані Є. Мухачовою принципи підвищення кваліфікації, серед яких: програмно-цільовий, тобто орієнтація на інтенсивну самопідготовку і самоосвіту слухачів, надання можливості добору форм і термінів підвищення фахової підготовки, активізація особистісно-орієнтованих планів курсів на основі діагностування інженерно-педагогічних кадрів. Розроблені принципи складають основу чотирирівневої особистісно орієнтованої моделі підвищення кваліфікації працівників професійно-технічної освіти [131, с. 46].

Підвищення фахового рівня повинно ґрунтуватися на принципах:

- „вхідної об’єктивізації (дає можливість виявити рівень підготовки, діапазон інтересів та здібностей слухачів);
- адекватності змісту заняття змісту підвищення фахового рівня; евристичної привабливості (полягає в оволодінні новими знаннями через подолання труднощів і перешкод шляхом створення навчальних проблем);
- самовипробуваності (можливість допускання помилок у вирішенні

відповідних проблем і їх виправлення при нарощенні відповідних знань і умінь у процесі підготовки);

- ступінчатості у процесі оновлення знань та вмінь; діагностичності (постійний аналіз ефективності форм індивідуального навчання)” [174, с 67].

У своїх дослідженнях В. Збаровський провів аналіз системи підвищення кваліфікації та визначив принципові положення навчання дорослих, серед яких: „мотивація; визначення цілей навчання, чітке і конкретне їх формулювання; добір змісту навчання; опора на знання і досвід слухачів; особистісно-діяльнісний підхід у навчанні; диференціація і стратифікація навчання; поєднання індивідуальної і колективної діяльності; проблемно-аналітичний підхід у навчанні; взаємного навчання; рефлексія; самоконтроль і самооцінка; перспективне проектування” [74, с. 147].

Суспільству потрібні не просто фахівці в традиційному розумінні цього слова, а люди з новим типом мислення, що здатні до усвідомлення та реалізації тих завдань, які ставить життя. Особливої цінності набувають такі якості особистості, як: ініціативність, нестандартність у вирішенні проблем, креативність мислення, здібність до творчості. Педагогіка розглядає питання розвитку творчого потенціалу особистості в контексті вирішення проблематики удосконалення фахової освіти. Творчо застосовувати професійні знання уміння та навички повинен вміти спеціаліст будь-якої галузі. Саме творчі здібності людини, її самостійна та ініціативна участь в організації та здійсненні різноманітних соціальних, економічних, технологічних процесів стають визначальними для існування сучасних засобів людського життя. Разом з нормативними і проєктивними функціями, такими як: трансляція знань і моральних норм, розвиток здібностей особистості, в новому соціальному контексті завдаються також і функції розвитку здібностей до творчості в професійній діяльності [56, с. 40].

На наш погляд, історично склалося так, що спочатку проєкт виконувався індивідуально (монопольно), потім відбулася диференціація у виконанні мистецьких та ремісничих замовлень, на сучасному етапі формується нова

єдність ремесла і мистецтва, технології і естетики, де високе мистецтво поєднується зі складними технологічно-конструкторськими проектами.

2.2. Модель творчого розвитку дизайнера під час підвищення кваліфікації

У педагогічній літературі існують різні визначення та трактування понять „модель” і „моделювання”. Дослідник Г. Мушинські розглядає використання моделі як „засіб, який служить узагальненню, абстрактному уявленню окресленого укладу елементів разом з цілою системою зв’язків між ними” [251, с. 16]. К. Дурай-Новакова вважає, що модель – це образ системи, яка виявляє структуру первинної описуваної системи. Процес створення системи складається з двох етапів: встановлення структури моделі, яка визначає межі моделі і її об’єкти, атрибути і дії; збір даних, які окреслюють цінність атрибутів і зв’язків, пов’язаних з діями [247, с. 71].

У своїх наукових працях С. Гончаренко досліджує застосування методу моделювання [54, с. 119]. Він розглядає моделювання як допоміжний засіб, що дозволяє в результаті структурування, встановлення подібності та адекватності частин структури надати нову інформацію про об’єкт дослідження.

Фрідман Л. виділяє дві тенденції використання моделей. Перша – модель трактують як систему (об’єкт, явище, процес, концепція), вивчення якої служить засобом для отримання інформації про другорядну систему. Моделювання розглядається як загальний метод опосередкованого вивчення будь-яких об’єктів, процесів, явищ. Друга – використання моделей спирається на встановлення ізоморфізму [211, с. 3-13]. Цей автор акцентує увагу на тому, що використання моделювання в навчанні має два аспекти [211]. „По-перше, моделювання служить тим змістом, який повинен бути

засвоєний ...в результаті навчання; тим методом пізнання, яким вони повинні володіти, і, по-друге, моделювання є тією навчальною дією і засобом, без якого неможливе повноцінне навчання” [170].

Модель творчої особистості відображає внутрішні передумови до творчості, а також особистісні характеристики, необхідні для творчої діяльності.

Побудова моделі творчого розвитку дизайнера під час підвищення кваліфікації базувалася на низці загальних та спеціальних принципів.

Нами визначено *загальні принципи побудови моделі*, які базуються на основних андрагогічних принципах, сформульованих С. Змєєвим у теорії навчання дорослих [78, с. 43-45], зокрема:

- пріоритет самостійного навчання (під такою діяльністю розуміємо самостійне здійснення організації процесу свого навчання);

- принцип спільної діяльності (передбачає колективну діяльність тих, хто навчається, з тими, хто навчає, а також з іншими учасниками щодо планування, реалізації, оцінювання і корекції процесу навчання);

- принцип опори на досвід слухача (згідно з цим принципом життєвий досвід того, хто навчається, використовується як одне з джерел навчання самого слухача і його товаришів);

- індивідуалізація навчання (необхідність створення особистісно зорієнтованої програми навчання, яка спрямована на конкретні освітні потреби і цілі навчання і враховує досвід, рівень підготовки, психофізіологічні, когнітивні особливості того, хто навчається);

- системність навчання (цей принцип передбачає дотримання відповідності цілей, змісту, форм, методів, засобів навчання і оцінювання результатів навчання);

- контекстність навчання (навчання повинно бути спрямоване на конкретні, життєво важливі для дорослого цілі, орієнтоване на виконання ним соціальних ролей або вдосконалення особистості, відбувається з урахуванням професійної, соціальної, побутової діяльності того, хто

навчається, його просторових, часових, професійних, побутових факторів або умов);

- принцип актуалізації результатів навчання (передбачає невідкладне застосування на практиці набутих знань, умінь, навичок, якостей);

- принцип елективності навчання (передбачає надання тому, хто навчається, певної свободи вибору цілей, змісту, форм, методів, джерел, засобів, термінів, часу, місця навчання, оцінювання результатів навчання, а також тих, хто з ним навчається);

- принцип розвитку освітніх потреб (за цим принципом оцінювання результатів навчання здійснюється, по-перше, шляхом виявлення реального ступеня засвоєння навчального матеріалу і визначення тих матеріалів, без вивчення яких не можливе досягнення поставленої мети навчання; по-друге, процес навчання будується за цілями формування у тих, хто навчається, нових освітніх потреб, конкретизація яких здійснюється після досягнення певної цілі навчання);

- принцип усвідомленості навчання (означає усвідомлення тим, хто навчається, і тим, хто навчає, всіх параметрів процесу навчання і своїх дій щодо організації процесу навчання).

Блок *спеціальних принципів* вибрано нами для урахування специфіки підвищення кваліфікації дизайнерів на основі компетентнісного підходу в контексті розвитку творчої особистості. Серед спеціальних принципів виділяють:

- єдність емоційно-чуттєвого і раціонального у створенні дизайнерського виробу;

- єдність теорії і практики у творчій діяльності дизайнера;

- наступність і органічна єдність загальної, вищої та післядипломної освіти дизайнера.

У процесі дослідження нами була розроблена модель творчого розвитку фахівця з дизайну в процесі підвищення кваліфікації, яка представлена на рис. 2.2.

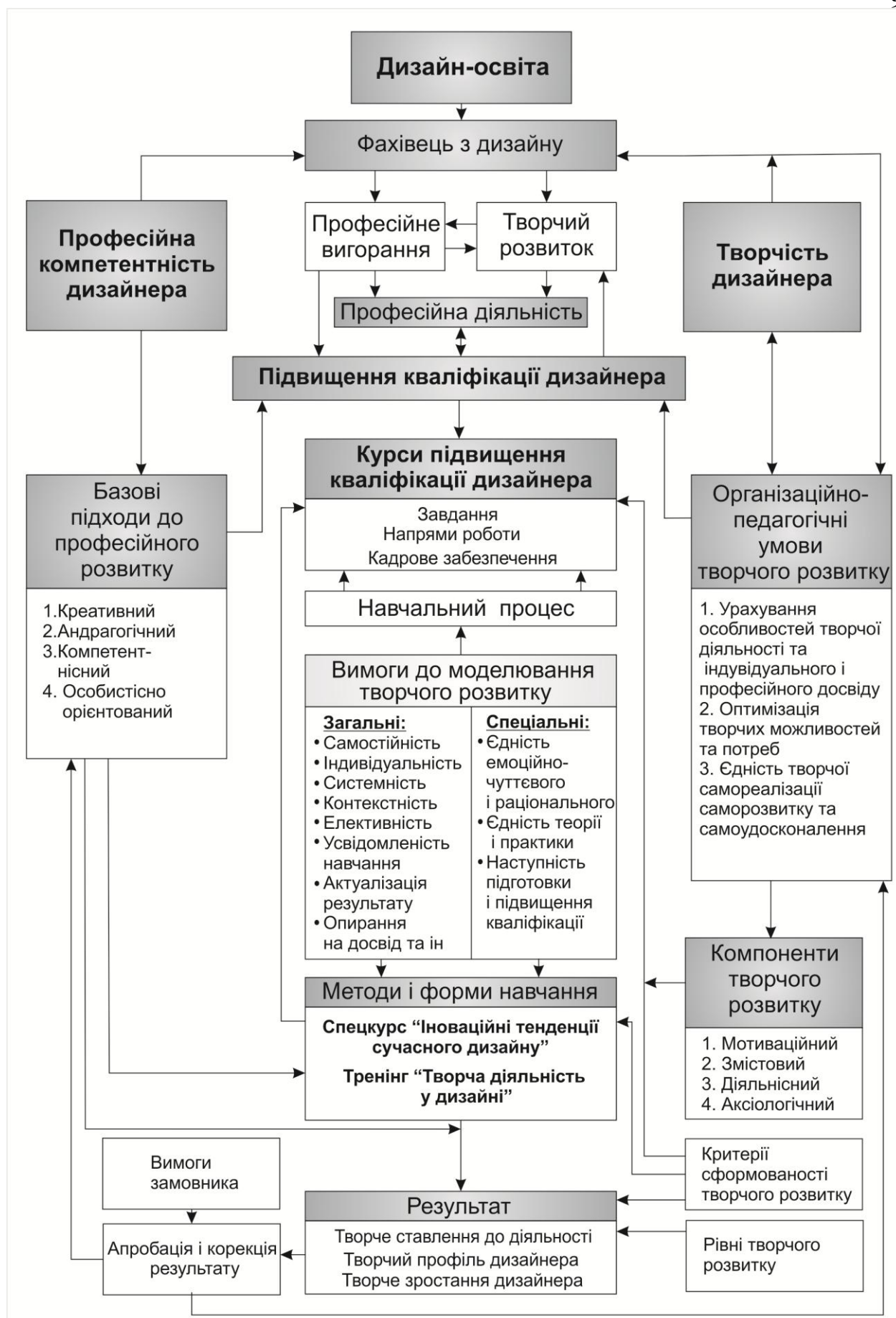

Рис. 2.2. Модель творчого розвитку фахівця з дизайну в процесі підвищення кваліфікації

Розроблена модель творчого розвитку фахівця з дизайну під час підвищення кваліфікації визначена на основі таких **вимог компетентнісного підходу**:

- акцентування ролі принципу творчості для професійного розвитку фахівця з дизайну;
- забезпечення реалізації компетентнісного підходу до творчого розвитку дизайнера;
- інтегративний підхід до побудови моделі; неперервність творчого розвитку дизайнера;
- опора на професійний досвід та взаємообмін досвідом;
- прогностичний характер підвищення кваліфікації дизайнера;
- урахування творчого рівня та потреб слухача.

Структурно модель представляє усі ключові елементи творчого розвитку фахівця з дизайну на основі компетентнісного підходу під час підвищення кваліфікації, а саме: загальнопедагогічні підходи до творчого розвитку; спеціальні теоретичні та практичні курси для слухачів; центри (відділення, курси) підвищення кваліфікації дизайнерів; компоненти творчого розвитку; критерії сформованості і рівні творчого розвитку фахівця з дизайну.

Основними **компонентами творчого розвитку фахівця з дизайну в процесі підвищення кваліфікації** обрано такі:

- мотиваційний компонент;
- змістовий компонент;
- діяльнісний компонент;
- аксіологічний компонент.

У структурі розвитку творчості дизайнера першим компонентом ми виділяємо **мотиваційний компонент**. Його складають інтерес до творчої і професійно-пізнавальної діяльності, потреба в самовираженні і саморозвитку, самовдосконаленні, потреба в підвищенні власної кваліфікації. Цей компонент передбачає вивчення мотивів діяльності слухачів для визначення напрямів формування творчого ставлення на основі тестування, анкетування,

створення відповідних ситуацій у навчанні. Мотиваційний компонент активізує і стимулює творчу діяльність дизайнера, він є тим фундаментом на якому розвиваються професійні здібності і таланти особистості дизайнера як фахівця. Цей компонент виконує регулятивну та орієнтаційну функції в процесі підвищення кваліфікації.

Змістом мотиваційного компоненту є сформованість мотивів особистісно орієнтованої професійної діяльності дизайнера, що забезпечує самореалізацію і саморозвиток; зацікавленість теоретичними питаннями як важливим джерелом фахових потреб і особистісного росту.

Основними *чинниками мотивації* слухачів до творчого розвитку і саморозвитку на основі компетентнісного підходу вважаємо такі:

- акцентування ставлення до слухача як до творчої особистості; акцентування практичної значущості творчого підходу до професійної діяльності;

- відповідність стандартам компетентності за напрямом „Дизайн”; посилення адекватності самооцінки творчого розвитку дизайнера;

- прагнення до творчих досягнень;

- створення емоційних ситуацій, пов'язаних з творчою професійною діяльністю;

- інтерес до художньої діяльності;

- стійкий характер пізнавальних мотивів;

- упевненість в своїх можливостях.

Змістовий компонент забезпечує слухачів науковими знаннями про мистецтво, творчість, людину, про вплив мистецтва і художньої творчості на людину, про інноваційні тенденції в дизайні та містить блок практичних знань. Функції змістового компоненту виражаються в формуванні, системному оволодінні дизайнером теоретичними знаннями з основ дизайну, діяльності в ринкових умовах, знаннями про способи здійснення творчої діяльності, дотриманні галузевих стандартів.

Дія змістового компоненту направлена на здобуття і збагачення знань з

організації та планування дизайнерської діяльності, розширення її завдань та соціально-економічних функцій, на реалізацію вмінь застосовувати і здійснювати пошук інформації.

Результатом реалізації змістового компоненту є:

- орієнтація в теоретичних питаннях дизайну;
- формування уявлень про творчість як соціальне явище, орієнтація в теоретичних питаннях творчості;
- оволодіння знаннями про творчий розвиток та саморозвиток особистості;
- оновлення знань щодо кваліфікації та оволодіння знаннями про компетентнісний підхід.

Змістовий компонент тісно пов'язаний з діяльнісним компонентом, вони одночасно здійснюють інформаційну і конструктивну функції в процесі підвищення кваліфікації дизайнера.

Діяльнісний компонент творчого розвитку дизайнера на основі компетентнісного підходу виявляється через уміння визначити найголовніші прийоми і способи професійної діяльності, через оволодіння її методами і інноваціями.

До діяльнісного компоненту належать уміння:

- розробляти дизайн-проекти (здійснювати пошук, накопичувати й обробляти інформацію);
- володіти основами роботи з паперовими та електронними носіями;
- володіти творчими методиками діяльності, володіти теоретичними, емпіричними і образними методами;
- визначати перспективу своєї творчої діяльності;
- захищати концепцію дизайн-проекту чи виробу;
- творчо взаємодіяти з іншими членами проекту;
- визначати результативність власної діяльності;
- оволодівати методикою прогнозування;
- вивчати, узагальнювати й упроваджувати інноваційний досвід;

- творчо й аргументовано застосовувати знання на практиці.

При цьому активність в художньо-мистецькій і професійній діяльності виявляється у поєднанні з ініціативністю, самостійністю, творчою імпровізацією, а також актуалізацією творчих умінь.

Це сприяє формуванню і розвитку у слухачів різноманітних способів художньої і практичної діяльності, творчих здібностей, необхідних для самореалізації особистості в пізнанні, праці, науковому і художньому виді діяльності.

Результати діяльнісного компоненту виявляються у таких аспектах:

- актуалізуються професійні уміння дизайнера в творчому контексті;
- виявляється емоційність, асоціативність, інтуїція, здатність до алегорій, високий рівень творчої уяви;
- виявляється емоційно-позитивне ставлення до мистецтва і включення його у професійну діяльність;
- проявляється стійкий інтерес до дизайнерської творчої діяльності, упевненість в своїх можливостях, прагнення до самовираження, самореалізації, особистісний саморозвиток, прагнення до творчих досягнень;
- виявляється активність в художньо-мистецькій і дизайнерській діяльності у поєднанні з ініціативністю, самостійністю, творчою імпровізацією тощо.

Аксіологічний компонент є основою творчої особистості, оскільки саме те, ким є дизайнер як людина, як неповторна особистість і як виразник певного світогляду і суспільних ідеалів визначає, яке значення матиме його творчість для людей.

Аксіологічний компонент відображає також схильність до незалежності власних міркувань і поваги до інших поглядів, орієнтування в світі духовних цінностей і в навколишньому житті. У найзагальнішому вигляді він є основою творчої особистості, відображає її неповторність, цінності, ідеали і світовідчуження.

Орієнтація на загальнолюдські і духовні цінності виявляється як стійка

внутрішня детермінанта поведінки незалежно від зовнішньої дії.

Аксіологічний компонент має на меті залучення слухачів до великого духовного та емоційного досвіду і цінностей, закладених в мистецтві, допомогу у виборі особистісно-значущих ціннісних орієнтацій.

Результатом реалізації аксіологічного компоненту є:

- орієнтація слухачів на загальнолюдські і духовні цінності;
- усвідомлення загальнолюдських та духовних цінностей на особистісному рівні;
- усвідомлення себе як частини культури;
- усвідомлення цінності особистості іншої людини;
- необхідності виявлення і розвитку всіх сутнісних сил, необхідності спонукання до самовиховання;
- усвідомлення власної індивідуальності та неповторності.

Важливим етапом творчого розвитку фахівця у процесі підвищення кваліфікації є *діагностика та виявлення творчих потреб особистості*. Загалом, це здійснюється на основі емпіричних даних, що відображають прояви показників творчих здібностей, отриманих шляхом спостережень за професійною діяльністю фахівців, результатів виконаних проектів, аналізу продуктів творчої діяльності тощо. Це дає можливість коригувати і прогнозувати творчий професійний розвиток на основі виявлення рівня підготовки, діапазону інтересів та здібностей слухачів курсів.

Вихідними ми обрали результати наукових досліджень В. Прусака, який виявив основні проблеми, які постають у процесі підготовки майбутніх дизайнерів, а саме: „вимоги до формування майбутнього дизайнера як фахівця на сьогоднішній день є дуже високими та відповідають світовим стандартам, хоча фундаментальна підготовка сучасного дизайнера є недостатньою; вимоги до організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах не завжди відповідають науково-методичному забезпеченню їх діяльності; професійна діяльність дизайнера вимагає глибоких знань інтегративного характеру для повноцінної професійної

діяльності, водночас при вивченні окремих навчальних дисциплін у вищих навчальних закладах використовується ізольований підхід до них; потреби суспільства в культурних, освічених фахівцях не відповідає рівню забезпечення умов формування їх художнього творчого розвитку в процесі навчання” [164, с. 147].

Особливості професійної підготовки дизайнерів з різною базовою освітою повинні стати джерелом збагачення та розвитку їхніх творчих можливостей в процесі підвищення кваліфікації. Завданням адаптації має бути не лише прямий зв’язок (забезпечення новими знаннями з суміжних дисциплін, формування дизайнерського мислення тощо), але й зворотний, який передбачає використання досвіду базової освіти конкретного фахівця для удосконалення його дизайнерських умінь та навичок.

„Ініціативність пов’язана зі свідомістю і самосвідомістю. Вона органічно включає у свою орбіту процес саморозвитку особистості, заснований на установці її на творчу діяльність. Ініціативність, самостійність – це опорні характеристики поведінки особистості, які охоплюють її сутність і є основою при віднесенні якої-небудь людини до творчого або нетворчого типу. ...Важливо, що творчу ініціативність як здатність до творчості необхідно розвивати” [199, с. 40-41].

Ініціативність – це складна якість особистості, у якій „виявляється діяльнісний стан людини з її ставленням до цілей, змісту, характеру діяльності і прагненням мобілізувати свої морально-вольові зусилля на досягнення навчально-творчої та професійно-практичної мети” [199, с. 40-41]. „Ініціатива – це засіб прояву даної якості, що є складовою фахової діяльності. Під творчою ініціативністю майбутнього дизайнера слід розуміти інтегративну якість особистості, у якій виявляється її самостійне ставлення до цілей, змісту, методів, форм та засобів образотворчої діяльності, прагнення мобілізувати власні зусилля на досягнення навчально-творчої і професійно-практичної мети, інтегрувати системні та функціональні характеристики митця, який працює творчо” [199, с. 40-41].

За основу визначення творчості можуть братися різні фактори: предмет, результат, процес, суб'єкт, метод творчості, тому можна розглядати різноманітні види, прояви творчості. Творчість в науковій літературі розглядається як наукова, мистецька, проектна діяльність, як спосіб вирішення соціальних і теоретичних проблем.

Творчість як розвиток виявляється лише через різні форми людської діяльності, вона властива лише людині. Починаючи з самих витоків людського суспільства, його історії ставлення людини до світу має універсальний, діяльнісний характер. Ця діяльність, з одного боку, виконує функцію виробництва умов життя, з іншого – є предметом життєвого інтересу сама по собі. Отже, констатуючою основою творчості є її взаємодія і взаємовідношення з діяльністю. У переважній більшості концепцій творчість розглядається як певна форма, атрибут діяльності.

Розглядаючи взаємовідношення між творчістю і діяльністю слід врахувати полісемантичний характер діяльності і не зводити творчість до певного її виду, треба відзначити, що за думкою філософів творчість не є ні аспектом, ні стороною, ні функцією, ні атрибутом діяльності. Універсальні здібності людини органічно пов'язані з багатогранними формами діяльності, універсальністю безлічі розумових і предметних дій. „Що більше розвинені різні форми діяльнісного ставлення до світу, то колоритніша палітра здібностей, природних можливостей до оволодіння новими знаннями. Тобто міра творчості виявляється через міру урізноманітнення форм діяльнісних відносин, які невідокремлені одне від одного, а перебувають в органічній єдності (синтезі)” [143].

Порівнюючи рівень розвитку інтелекту і креативності та співставляючи їх, науковці визначають, що поєднання високих рівнів дають можливість особистості адаптуватись до навколишнього середовища, бути самостійною, впевненою, успішною; якщо ж низький рівень інтелекту має особистість з високими креативними показниками, то вона досить важко вписується в навколишнє середовище та не може реалізувати в повній мірі свої творчі

здібності. „Поєднання інтелекту і креативності передбачає вибір різних сфер соціальної активності” [67, с. 157].

Розвиток творчості дизайнера здійснюється за умови самоорганізації слухача у процесі його фахового становлення. У дослідженнях, проведених О.Фурсою, аналіз чинників, які визначають розвиток творчої особистості фахівця з дизайну, дав змогу зробити висновок, що важливого значення набуває креативність, яка визначає готовність особистості до змін та відмову від стереотипів [212].

Критерій якості суспільного інтелекту містить у собі вимоги нової якості свободи творчого розвитку системи професійної підготовки, проєктивності і прогностичності суспільного інтелекту. Сьогодні, як свідчить аналіз, у вищій освіті України створюються сприятливі умови для підготовки висококваліфікованих, конкурентоздатних, готових до самостійної, творчої діяльності спеціалістів. „Для управління свободою творчого розвитку системи професійної підготовки необхідно розробити критерії якості свободи творчого розвитку та їх показники” [164].

Критерій „оптимальність свободи творчого розвитку” передбачає функціонування структур післядипломної освіти та підвищення кваліфікації дизайнерів, науково-проблемних лабораторій зі спеціальності, науково-дослідницьких груп тощо.

Діяльність з дизайну ґрунтується на естетичних принципах, які створюють необхідні умови для емоційного забарвлення дизайнерських творів, формування індивідуальних смаків та естетичних уподобань особистості.

Під творчою активністю особистості Л. Оршанський розуміє продуктивну й непродуктивну (у плані створення матеріального об'єкта) пошуково-перетворювальну діяльність, яка може мати як спонтанний характер, так і стимулюватися ззовні [143, с. 201].

Розглядаючи завдання педагога в процесі розвитку активності, науковець відзначає: „Під стимулюванням творчої активності у навчально-виховному процесі розуміється діяльність педагога, спрямована на

формування мотивів творчої діяльності і підвищення наявного рівня творчої активності слухача на конкретному занятті до необхідного і достатнього, тобто такого, який забезпечує виконання запланованого викладачем завдання творчого характеру” [143, с. 201].

На початковому етапі професійної діяльності фахівець з дизайну потребує консультативної допомоги, зокрема поповнення знань, їх корекції в контексті дизайнерського світогляду і проблематики. Тому першочерговим завданням є забезпечення фахівців можливістю отримати консультативну допомогу, відповідну спеціальну літературу тощо.

Богоявленська Д. в своїх наукових працях виділила одиницю аналізу творчості. Це дозволило опрацьовувати нові напрями досліджень з питань творчості. Як окрема одиниця була виділена інтелектуальна активність, яка відображає пізнавальні і мотиваційні характеристики творчої особистості в їх єдності [22]. Розвиток креативності відбувається разом з розвитком творчих умінь, традиційно в мистецтві застосовується така схема: суб’єкт творчої діяльності проходить через творче наслідування і наслідувальну творчість до справжньої творчості. Нині визнано, що креативність дозволяє диференційовано застосовувати нові поняття і навички для створення об’єктів творчості. Також, у педагогічних дослідженнях поняття креативності розглядається разом з творчими досягненнями особистості.

Критерієм творчого акту, на думку Я. Пономарьова, є рівневий перехід: потреба в новому знанні формується на вищому структурному рівні організації творчої діяльності, а засоби задоволення цієї потреби – ще на більш високих рівнях [160]. Вони включаються в процес, який призводить до виникнення нового способу взаємодії суб’єкта з об’єктом і формуванню нового знання. Тому творчий продукт потребує інтуїції (роль несвідомого) і не може бути отриманим на основі логічного висновку. Для успішної творчої діяльності необхідним є вміння уявляти собі вирішення завдань, тобто мати високий рівень розвитку внутрішнього планування та просторової уяви.

Таким чином, творчість „спонтанна, незапланована, недоцільна,

мимовільна, ірраціональна, не піддається (у момент творчого акту) регуляції зі сторони свідомості. В її основі є глобальна ірраціональна мотивація відчуження людини від світу, яка спрямовується тенденцією до подолання, функціонує за типом „позитивного зворотного зв'язку”: творчий продукт перетворює процес в переслідування за горизонтом” [67, с. 158]. Творчу діяльність характеризують зовнішня і внутрішня активність, при чому зовнішня відображає процеси внутрішньої, а саме переосмислення навколишнього світу та створення ідеї, концепції, „ідеалу”.

„Творча діяльність здійснює значний вплив не тільки на науковий прогрес, але і на все суспільство в цілому, а ті держави, які зможуть краще за всіх виявити творчу особистість, розвинути її, створити для неї сприятливі умови, будуть мати найбільші переваги” [254, с. 2]. В умовах різких змін у суспільному житті, творчий підхід набуває особливої актуальності, бо саме він дозволяє побороти труднощі, що виникають при цьому, намітити нову мету, пов'язану зі змінами, забезпечити значну свободу вибору, а отже, дає змогу кожній особистості розкрити свої потенційні можливості. Цапок В. розглядає діяльність як основну сферу виявлення особистості, її обдарувань, здібностей, як основний фактор, що впливає на розвиток, якісні зміни творчості та його суб'єкта. Відсутність діяльності призводить до згасання творчих здібностей, до згасання самої особистості [216].

У багатьох наукових розробках автори, розкриваючи поняття творчості, наголошують на важливості самої творчої особистості та її якостях. Так, наприклад, К. Тейлор визначає, що творчий потенціал це сукупність здібностей та інших рис, що сприяють творчому мисленню, приділяє увагу таким якостям творчої особистості: „широта підходу, гнучкість, тобто легкість мислення, швидкість та свобода пересування від однієї конфігурації до іншої, та врешті решт – непередбаченість” [254, с. 2-3].

Для оцінювання рівня творчості слухачів в процесі дослідження розроблено критерії, кожен з яких характеризує окремі елементи творчого розвитку дизайнера.

У педагогічних наукових працях в якості критерію визначають ознаку, на основі якої здійснюється оцінка, відокремлення, означення чи класифікація стану розвитку особистості, її якісних характеристик. У нашому дослідженні в основу кожного критерію було покладено ступінь оригінальності та прагнення слухача до творчого виконання завдань. Ми спиралися на критерії творчого розвитку особистості, розроблені С. Сисоєвою [184].

Критеріями сформованості творчого розвитку фахівця з дизайну на основі компетентнісного підходу в процесі підвищення кваліфікації були обрані загальні критерії творчого ставлення до професійної діяльності та творчого зростання, які доповнювалися конкретними критеріями:

- емоційна активність (емоційне задоволення від процесу творчості, вираз емоційної зацікавленості творчою діяльністю, постійний прояв задоволення творчим процесом);

- оволодіння знаннями, уміннями і навичками, необхідними і достатніми для професійної діяльності (предметно-операційний аспект компетентності);

- ініціативність (прояв ініціативи за власним бажанням, потяг до нових форм діяльності);

- творчий інтерес (не стимульована зовні зацікавленість професійною діяльністю та новими формами діяльності, розв'язком нестандартних проблем);

- подолання інерції мислення (вільне подолання стереотипів мислення, аналіз розв'язку задачі з різних сторін, врахування об'єктивних умов);

- мотивація (творчо-пошукова позиція, високорозвинені пізнавальні інтереси й здібності, художній стиль мислення, потреба в постійному оновленні і збагаченні знань);

- оригінальність (орієнтованість змісту творчих завдань на привчання слухачів до пошуку їх особливостей, доцільності та наслідків реалізації різних ідей, забезпечення оригінальності останніх);

- перенесення творчого вміння в інші, нові ситуації (характеризується

здатністю слухача застосовувати спосіб виконання творчого завдання в абсолютно новій ситуації);

- самостійність (здатність слухача виконувати завдання цілком самостійно: це незалежність в оцінках, судженнях, діях; відстоювання своєї думки, рішучість в судженнях і діях, здійснення дій без сторонньої допомоги);

- розвиток уяви (розвинена фантазія, яка дає можливість створювати багато образів та ідей, відтворювати пропущені ланки та факти в логічному ланцюгу; прояв фантазії в роботі, малюнках) тощо.

Зауважимо, творче ставлення слухачів до професійних знань розглядається як усвідомлене прагнення до глибокого, творчого їх осмислення й оцінки та творчого використання як в процесі навчальної, та і професійної діяльності. Гностична складова передбачає систему професійних знань, яка постійно поновлюється з метою здійснення творчої діяльності. Операційна складова включає систему інтелектуальних дослідницьких умінь, необхідних для прийняття нових, нестандартних рішень, розв'язання творчих завдань. За допомогою оцінної складової ми можемо проаналізувати й осмислити результати творчої діяльності, зробити висновки, внести корективи, спланувати подальшу роботу [217], операційна складова дає можливість прийняття нових, оригінальних нестандартних рішень, гностична складова допомагає поновлювати і забезпечувати якість професійних знань.

Основою професійної компетентності спеціаліста є творче ставлення слухача до професійних знань.

Для визначення рівнів творчої діяльності фахівців доцільно розглядати різноманітні напрями його роботи, тому що у них творчість проявляється об'єктивно нерівномірно. У проведеному дослідженні ми використовували такі *рівні творчого розвитку дизайнера*:

- високий (новаторський);
- середній (конструкторський);
- низький (раціоналізаторський).

Високий (новаторський) рівень передбачає, що фахівець вирішує професійні проблеми на принципово нових засадах, які відрізняються оригінальністю, високою результативністю. Під високим рівнем ми розуміємо постійний прояв даного показника у професійній діяльності фахівця з дизайну.

На високому рівні творчого розвитку перебувають слухачі, у яких є стійкий інтерес до набуття професійних знань та творчої діяльності, які постійно виявляють активність у процесі набуття знань (звернення до додаткової інформації, вибір творчих завдань для виконання), в ситуаціях вибору прагнуть до творчого застосування знань в нових ситуаціях. Такі слухачі мають сформовані системні професійні знання, вони вміють діяти самостійно, організовувати власну творчу діяльність відповідно до плану, прогнозувати як результати своїх дій, так і способи їх виконання; мають високий творчий рівень вмінь.

Середньому рівню творчого розвитку відповідає діяльність фахівця з конструювання власного варіанту вирішення творчої професійної проблеми та набутого досвіду, самоаналізу своєї діяльності і творчих можливостей, але з використанням відомих методик, рекомендацій тощо. Такі фахівці дають обґрунтовану та ціннісну оцінку (не завжди об'єктивну) професійним знанням і власним діям, критично оцінюють помилки. У слухачів з середнім рівнем виявляється ситуативний інтерес до професійних знань. Коли такі фахівці самостійно знаходять достатньо надійний спосіб розв'язання творчого завдання, вони продовжують аналізувати склад, структуру власної творчої діяльності, зіставляють окремі завдання, шукають нові, більш оптимальні засоби їх розв'язання. Кожна нова закономірність оцінюється як відкриття, творча знахідка.

Нижчим рівнем творчого розвитку вважаємо раціоналізаторський. Фахівець, який досяг такого рівня, як правило, вміє вносити корективи у вже знайдені проектні рішення, може використати запропоновані методики, власний досвід, та конкретні умови професійної діяльності, свої здібності та

творчі можливості. У слухачів з низьким рівнем відсутнє творче ставлення до професійних знань: дизайнери діють тільки під впливом якогось зовнішнього стимулу. При розробці проектів, вони використовують ідеї та концепції висунуті іншими дизайнерами.

У процесі дослідження виділено *якісні та кількісні показники рівнів творчого розвитку фахівців з дизайну*. Під показником розуміється судження про наявність або відсутність якості об'єкта та інтенсивність її прояву.

Якісні показники формуються на основі здатності:

- відкривати особистісний сенс творчого розвитку у процесі розв'язання творчого завдання, глибоко усвідомлювати його мету;
- генерувати ідеї, оригінальні підходи до розв'язання творчого завдання;
- забезпечувати ситуації появи інсайту;
- знаходити способи досягнення інтуїтивно побаченого образу;
- конкретизувати зміст ескізного пошуку;
- самостійно шукати причини успіху або невдачі за результатами виконання завдання, імпровізувати в процесі його виконання;
- обирати художній матеріал;
- оптимально обирати темп і методи діяльності;
- приймати в ролі особистісної цінності творчий розвиток як головну якість митця;
- спиратися на закони композиції, формотворення; кольорознавства;
- стимулювати та контролювати себе у процесі створення продукту творчості;
- запропонувати ефективні засоби подолання побачених недоліків;
- імпровізувати при відборі змісту творчої роботи;
- інтегрувати складові частини змісту розв'язання творчого завдання;
- обирати методи і засоби творчої роботи адекватно поставленим цілям та залежно від власних індивідуально-типологічних особливостей;
- творчо реалізовувати власний задум.

Для нашого дослідження ми використали методику, запропоновану С.Сисоевою, для того, щоб *кількісно* визначити рівень сформованості творчої особистості слухача, який автор вимірює за коефіцієнтом розвитку творчих можливостей, які дозволяють, зокрема, проаналізувати ступінь розвиненості мотивів, характерологічних особливостей, творчих умінь і індивідуальних особливостей психічних процесів [182, с. 95].

Для визначення коефіцієнта рівня сформованості творчих можливостей слухача введемо такі позначення:

m – кількість показників, які мають високий рівень прояву;

p – кількість показників, які мають середній рівень прояву;

n – кількість показників, які мають низький рівень прояву;

Q – загальна кількість показників.

Тоді $Q = m + p + n$.

Виходячи з визначення високого, середнього і низького рівнів прояву показників, можна вивести коефіцієнт рівня сформованості творчих можливостей слухача ($K_{\text{тмс}}$): показники високого рівня беремо як 1, показники середнього рівня беремо як 1/2, показники низького рівня беремо як 0):

$$K_{\text{тмс}} = \frac{m + 1/2 p}{Q}$$

Якщо $K_{\text{тмс}}$ знаходиться між 0 та 0,33, то рівень сформованості творчих можливостей вважаємо низьким. Якщо $K_{\text{тмс}}$ знаходиться між 0,33 та 0,66, то рівень сформованості творчих можливостей вважаємо середнім. Якщо $K_{\text{тмс}}$ знаходиться між 0,66 та 1, то рівень сформованості творчих можливостей вважаємо високим.

Загалом, профіль творчої особистості слухача графічно відображає творчі якості особистостей, які визначають успішність творчої діяльності. Мета його введення пов'язана з необхідністю управління процесом формування творчості особистості слухачів у процесі підвищення їх

кваліфікації, можливістю вносити корективи у творчу навчальну діяльність слухача задля подальшого творчого розвитку його особистості.

Протилежним до творчого розвитку є процес *професійного вигорання*. Він стосується фахівців зі значним стажем роботи, коли людина є надто втомленою, вона починає механічно виконувати роботу, перестає отримувати від неї задоволення. У таких випадках відбувається своєрідне переосмислення значущості професійної діяльності, під сумнів ставиться якість і важливість роботи. Таке явище виникає під впливом дії на організм всіляких стресогенних чинників різної природи. Високі запити і неможливість їх реалізації, а також часте перебування в стані фізичної і психологічної напруженості спричиняють стрес, що виснажує психічні і фізичні ресурси людини. Природним психологічним захистом від подібного довготривалого стресу може стати втрата інтересу або цілковитий відхід від даної професійної діяльності.

Термін „вигорання” або „згорання” спочатку використовувався для позначення стану емоційного виснаження, що супроводжується крайнім цинізмом, яке розвивається у людей середнього віку, чия робота пов'язана з наданням допомоги іншим людям [250, с. 101-105]. Зараз він застосовується і для позначення стану тих, хто старанно працював і віддавав всі свої сили, прагнучи до практично недосяжної мети, і не досяг успіху. Цей симптом часто стосується людей творчої праці.

Синдром вигорання включає три складові, зокрема, це: емоційна виснаженість, деперсоналізація (цинізм), редукція професійних досягнень. Емоційна виснаженість є станом постійної втоми, спустошеності, розчарування у результатах власної праці. Деперсоналізація означає цинічне ставлення до роботи, співпрацівників, замовників. Редукція професійних досягнень характеризується відчуттям власної некомпетентності, заниженого рівня самооцінки.

Люди, що „згоріли” на роботі, як правило, це ідеалістично налаштовані, компетентні працівники з високою мотивацією, які, проте, усвідомили, що не

в змозі нічого змінити. Також причиною вигорання є недостатній рівень заохочення в тих випадках, коли з роботою спочатку пов'язували великі надії і фахівець всі сили віддавав на те, щоб вони виправдалися [252].

Вигорання також може настати у митців, зокрема у дизайнерів, які займають підлегле становище і не мають можливості захистити свої творчі ідеї, розробки перед керівництвом, або замовником, і як наслідок, реалізувати проекти. Спостерігається „втрата інтересу, енергетичних ресурсів, ентузіазму і віри внаслідок психічного і фізичного виснаження; відбувається зниження рівня самооцінки, відчуття невдачі, депресії; відчуття втоми і спустошеності; порушення настрою, емоційна ізоляція, підвищена тривожність; переоцінка цінностей, втрата здатності бачити позитивні результати своєї праці: порушення сну, головний біль; реакція на постійний повсякденний стрес; негативна установка як відносно роботи так і життя взагалі; низька продуктивність праці або зниження рівня результатів тощо” [92, с. 68].

Важливою і першочерговою стратегією запобігання вигоранню є знання його джерел і ознак. „Вигорілі” особи вказують на такі причини свого стану:

- надмірний рівень стресу і тиску;
- надмірний обсяг роботи, особливо при нереальних термінах її виконання;
- монотонність роботи і одноманітність унаслідок занадто великої кількості повторень;
- вкладання в роботу значних особистих ресурсів при недостатності визнання і позитивної оцінки;
- фізичне знесилення, недостатній відпочинок або відсутність нормального сну;
- робота без можливості подальшого професійного вдосконалення;
- напруженість і конфлікти міжособових стосунків, недостатня підтримка з боку колег;
- емоційна насиченість або когнітивна складність комунікації та ін.[246].

Як відомо, схильність до емоційного вигорання спостерігається не у

всіх. Зокрема, у науковій літературі виділено ряд особистих чинників, що мають певний вплив на ступінь розвитку синдрому вигорання, серед яких: реактивність, вік, стать, стаж, рівень самооцінки, тип реакції на стрес, стійкість нервової системи, рівень емпатії, мотивація, стиль керівництва, ступінь тривожності, стиль поведінки в стресовій ситуації та інші [142]. Існують також дані про позитивний зв'язок між рівнем освіти та ступенем вигорання: фахівці з вищою освітою мають більші шанси на емоційне вигорання. Приводом до цього можуть бути перебільшені вимоги в людей з більш високим рівнем освіти, неможливість їхньої самореалізації у процесі професійної діяльності.

Для відновлення і підвищення працездатності, продовження професійного довголіття знання про профілактику і усунення проявів психічного вигорання необхідні всім працівникам, робота яких пов'язана з постійним спілкуванням з людьми, особливо це стосується педагогів, медиків, соціальних працівників і, як з'ясувалося в останнє десятиліття, дизайнерів. Зокрема, у сучасних наукових дослідженнях описано фактори втрати мотивації до виконання своїх професійних обов'язків та запропоновано рекомендації щодо їх усунення, основні з яких викладено у таблиці 2.1. З іншого боку, задля збереження власного емоційного стану працівник повинен знати і використовувати способи протистояння стресовим ситуаціям (керування власними емоціями, усвідомлення причин тривожності і невдоволення, досягнення психологічної стійкості тощо), які і стають основною причиною емоційного вигорання.

У цілому, працівники можуть уникнути вигорання, якщо навчаться реалістично ставитися до людей, що їх оточують, до власної професійної діяльності і поставленої мети, сприятимуть зміні характеру або організації своєї роботи, які навчаться давати обдумані зобов'язання, прагнути відділяти своє особисте життя від роботи і формувати інтереси, що не стосуються власної професії [92, с. 70].

Таблиця 2.1.

Фактори втрати мотивації та шляхи їх усунення

Фактори	Рекомендації щодо їх усунення
Порушення усної домовленості при прийомі на роботу	<ul style="list-style-type: none"> - надання достовірної інформації про місце праці; - формування реальних очікувань
Невикористання навичок працівника	<ul style="list-style-type: none"> - постановка завдань, які дозволять реалізувати професійні навички
Ігнорування ідей та ініціативи працівника	<ul style="list-style-type: none"> - використання ідей і пропозицій працівника або пояснення недоцільності реалізації запропонованих ідей
Відсутність відчуття єдності з колективом	<ul style="list-style-type: none"> - формування командного духу, відчуття єдиного цілого
Відсутність особистісного та професійного зростання	<ul style="list-style-type: none"> - формування різноманітних завдань з метою розширення професійних знань і навичок; - розподіл довготривалих проектів на етапи, які дають проміжний результат; - підвищення кваліфікації шляхом навчання на спеціальних курсах, проходження індивідуальних і командних тренінгів
Відсутність визнання досягнень і результатів з боку керівництва або замовника	<ul style="list-style-type: none"> - визнання успіхів працівника; - формування системи заохочування (моральної чи фінансової); - формування критеріїв справедливої оцінки результатів
Відсутність змін у статусі працівника	<ul style="list-style-type: none"> - застосування різноманітних змін статусу без зміни посади (відповідальний за певний етап розробки, керівник проекту тощо); - підвищення у посаді

На наш погляд, однією з важливих функцій процесу підвищення кваліфікації дизайнерів є власне профілактика професійного вигорання, якої можна досягнути, розвиваючи творчі можливості фахівця, оновлюючи та коригуючи його знання й уміння, а також готуючи його до реальної співпраці з замовниками в реальних економічних умовах, до співпраці з колегами в колективі.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

Організаційно-педагогічні умови творчого розвитку фахівця з дизайну у процесі підвищення кваліфікації полягають в урахуванні загальних особливостей творчої діяльності дизайнера та індивідуального професійного досвіду, використанні компетентнісного підходу як засобу оптимізації творчих можливостей та потреб фахівців з дизайну під час підвищення кваліфікації, єдності творчої самореалізації, саморозвитку та самовдосконалення у спеціально створених центрах підвищення кваліфікації дизайнерів. Ці умови реалізуються у моделі, побудованій на загальних (актуалізації результатів навчання; елективності навчання; розвитку освітніх потреб; індивідуалізації навчання; контекстності навчання; опорі на досвід слухача; пріоритеті самостійного навчання; системності навчання; спільній діяльності; усвідомленості навчання) та спеціальних принципах (єдності емоційно-чуттєвого і раціонального у створенні дизайнерського виробу; єдності теорії і практики у творчій діяльності дизайнера; наступності і органічності єдності загальної, вищої та післядипломної освіти дизайнера). Структурно модель представляє усі ключові елементи творчого розвитку фахівця з дизайну на основі компетентнісного підходу під час підвищення кваліфікації, а саме: загальнопедагогічні (базові) підходи та організаційно-педагогічні умови творчого розвитку, курси підвищення кваліфікації дизайнерів, компоненти творчого розвитку фахівця з дизайну під час підвищення кваліфікації, сукупність методів і форм навчання тощо.

Основними компонентами творчого розвитку фахівця з дизайну в процесі підвищення кваліфікації обрано мотиваційний, змістовий, діяльнісний та аксіологічний. Критеріями сформованості творчого розвитку фахівця з дизайну на основі компетентнісного підходу в процесі підвищення кваліфікації були обрані загальні критерії творчого розвитку, які доповнювалися конкретними критеріями і визначали відповідні рівні творчого розвитку дизайнера: високий (новаторський), середній (конструкторський), низький (раціоналізаторський). Важливою функцією процесу підвищення кваліфікації дизайнерів є також профілактика професійного вигорання.

Основні результати розділу опубліковані в працях, [226], [228], [238].

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИКА ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ДИЗАЙНЕРА ПІД ЧАС ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ НА ПРАКТИЦІ

3.1. Methodика творчого розвитку дизайнера під час підвищення кваліфікації

Для формування методики творчого розвитку дизайнера під час підвищення кваліфікації, у першу чергу, необхідно з'ясувати та охарактеризувати її *змістовий аспект*.

Оскільки зміст вищої освіти фахівців, які працюють у галузі дизайну є досить різноманітним, то ми вважаємо доцільним у першу чергу доповнити та коригувати його професійні знання та уміння на основі кваліфікаційних вимог фахівця з дизайну.

Зміст знань, якими має володіти дизайнер, був визначений у кваліфікаційних вимогах, розроблених науковцем В. Прусаком. Цей зміст був покладений нами в основу освітньої програми курсів підвищення кваліфікації, він поєднує наступні напрями:

- 1) загальнотеоретичний: гуманізації філософії освіти та загально-теоретичні дисципліни гуманітарного і соціально-економічного змісту (знання, які послужать внутрішньою основою для розв'язання творчих, дослідницьких, культурно-просвітницьких, організаційно-методичних і інших задач; сюди ж відносяться знання в області естетики та етики художньої творчості, де спеціально виділені знання народних традицій і сучасних тенденцій в мистецтві), дисципліни історико-культурного циклу (історія зарубіжного та вітчизняного мистецтва, історія культури, історія дизайну), знання соціологічного і соціально-психологічного характеру

(питання художнього впливу на суспільні смаки і формування естетичного середовища та художньої культури населення, методика вивчення споживчого попиту й використання отриманих результатів в творчості, принципи художньої і естетичної оцінки створюваних зразків, виробів), педагогічні знання (психолого-педагогічні дисципліни, методика навчання образотворчій та проектній майстерності);

2) загальнохудожній – загальнохудожні академічні дисципліни (рисунок, живопис, скульптура, які віднесені до змісту знань моделі спеціаліста, хоч очевидно, що головне в них – уміння і навички), дисципліни композиційно-художнього циклу (питання кольорознавства, пластичні, колористичні і графічні засоби композиції, закономірності і техніка відтворення дизайнерського задуму в матеріалі), специфіка суміжних мистецтв (живопису, графіки, архітектури, скульптури, декоративно-ужиткового) і проблематика їх художнього синтезу;

3) професійно орієнтований – який забезпечує вміння творити нові форми, предметний світ, гармонійне середовище життєдіяльності людини від ідеї до її реалізації в матеріалі (методика проектування, моделювання, формоутворення та програмування дизайн-об'єктів; принципи і техніка проектування як в традиційній візуалізації так і з застосуванням сучасних комп'ютерних технологій);

4) інженерно-технічний та технологічний – матеріалознавство (технологія промислового виробництва, технічні та естетичні особливості матеріалів), принципи технічного конструювання, принципи художнього опорядження виробів і конструкцій, технічне (технологічне) обладнання та допоміжний інструментарій, діючі стандарти і технічні умови на вироби;

5) організаційно-технічний – принципи і прийоми пошуку, збору, систематизації, класифікації, навчання та використання інформації й проведення дослідницької діяльності зі спеціальності, організаційно-управлінські і економічні аспекти роботи промислових підприємств, художньо-промислового виробництва та проектно-конструкторських

організацій і т.п., питання охорони праці, техніки безпеки, безпеки життєдіяльності тощо [164, с. 115].

З позицій застосування акмеологічних технологій (моделювання вершин індивідуальної, групової, колективної діяльності, пов'язаної з вирішенням професійних завдань) у досягненні результатів роботи з кадрами закладів професійно-технічної освіти у процесі підвищення їхньої кваліфікації підходить Р. Каверіна. Вона вважає, що перевантаження інформацією інколи впливає на людину неконструктивно, а то й просто негативно. „Як наслідок виникає актуальне технологічне завдання: не стільки „давати” слухачам енциклопедичні знання (насичені „цінною” інформацією), скільки виробляти у них систему дій. Тут закладений методологічний принцип: у міні-лекціях дати структуровану інформацію, пов'язану внутрішньою цілісністю, а головні зусилля спрямувати на вироблення системи дій конкретного педагога у реальних умовах його життєдіяльності. Виявленню різнорівневих професійних „вершин” слухачів сприяють активні методи навчання, за допомогою яких педагогічні працівники вчаться розуміти себе, пізнати власні творчі можливості” [83, с. 156].

Безперервне підвищення кваліфікації фахівців спрямоване не тільки на послідовне удосконалення їх професійних якостей, збагачення і оновлення наявної суми знань і умінь, а й на розвиток особистісних властивостей, вдоволення індивідуальних освітніх потреб, забезпечення соціального захисту та більш повної самореалізації фахівця у процесі професійної діяльності. Усі ці завдання повною мірою постають перед системою підвищення кваліфікації [79, с. 8].

Неперервність освіти може бути забезпечена за допомогою створення і функціонування системи державних, кооперативних, громадських освітніх установ, які могли б забезпечувати постійну загальноосвітню і професійну підготовку та перекваліфікацію людини з урахуванням її бажань, можливостей та потреб суспільства. Суттєвою проблемою і надзвичайно важливим завданням є ліквідація традиційного поділу життя на періоди

навчання, праці та професійної дезактуалізації. М. Солдатенко у своїх дослідженнях виявляє необхідність освіти, як мети розвитку особистості. „Освіта, яка є не тільки засобом, а й метою розвитку людини, повинна пронизувати все її життя, охопити собою суспільство. Центральною фігурою в освіті є людина, а головна мета – формування у неї умінь, необхідних для виконання різних функцій” [187]. Такими функціями освіти в процесі підвищення кваліфікації є набуття знань, самовираження, розвиток соціальних зв’язків і умінь діяти.

Купцов О. підкреслює доцільність „організації наукових центрів для координації та проведення досліджень із проблем підвищення кваліфікації, оскільки ці проблеми носять специфічний характер і вимагають для свого вирішення ретельних самостійних наукових пошуків” [108, с. 33].

Сформованість, цілісність системи неперервної освіти ще не досягнуті, але державна політика, що стосується освіти, загалом направлена на розвиток її компонентів. У державних та цільових комплексних освітніх програмах розкриваються основні завдання в напрямку розвитку безперервності процесів навчання [98, 99, 161].

Зміст підготовки у процесі підвищення кваліфікації може здійснюватися за такими основними напрямками (з наступною їх інтеграцією): художньо-естетичний; технологічний; історико-етнографічний; декоративно-ужитковий; суспільно-гуманітарний. Кожний з указаних напрямів охоплює сукупність навчальних дисциплін: базових, професійних, профільних за вибором.

Базовими дисциплінами в підготовці дизайнера є „Рисунок”, „Живопис”, а також професійні дисципліни, які реалізують цілі, завдання і зміст творчого розвитку дизайнерів. Поглиблене вивчення цього циклу дисциплін запобігає вузькій спеціалізації, що відповідає реальним потребам та інтересам дизайнерів. До них можна віднести такі, як: „Історія мистецтв та архітектури”, „Кольорознавство”, „Основи композиції”, „Основи проектної графіки”, „Пластична анатомія”, „Проектування”, „Макетування”, „Історія

дизайну”, „Матеріалознавство”, „Нарисна геометрія” та інші.

Профільні за вибором дисципліни – це навчальні дисципліни, основні функції яких полягають у поглибленні і розширенні змісту професійних дисциплін і забезпеченні прикладної професійної спеціалізації („Конструювання”, „Декоративне та ужиткове мистецтво”, „Синтез мистецтв”, „Макетування та моделювання”, „Технологія виготовлення виробів”, „Архітектоніка”, „Основи формоутворення”, „Фітодизайн і флористика”, „Основи архітектури”, „Аква-дизайн”, „Прикладна фотографія”, „Інтер’єр та обладнання”, „Технічне креслення”, „Основи теорії і методики дизайну” та інші).

Розвитку фантазії, уяви в навчанні мистецьким спеціальностям завжди приділялась належна увага. Малювання з уяви, стилізація, використання ряду асоціацій – ось неповний перелік завдань, які розвивають творчу уяву. Для фахівця з дизайну розвинута творча уява – обов’язкова якість, яка разом з творчим мисленням забезпечує успішну професійну діяльність. Відомо, що „уява і творче мислення взаємопов’язані: образи дають матеріал для думки і слугують її перевіркою. В образі можна бачити результат, за умови, якщо буде зреалізована ідея. Чим вищий рівень розвитку уяви, тим сильніша потреба особистості в поповненні необхідних умінь і навичок художньої діяльності” [212].

Зокрема, для цілеспрямованого розвитку творчої уяви у дизайнерів важливо застосовувати спеціальні завдання на розробку виробів або предметно-просторового середовища на основі вихідних даних, які дають можливість показати рівень оволодіння принципами композиційного мислення. Найкращими темами таких вправ для слухачів курсів підвищення кваліфікації з дизайну стають розробки проектів реальних об’єктів, а саме: проектування меблів, обладнання та інтер’єрів.

У дослідженні обґрунтовано доцільність **організації центрів підвищення кваліфікації фахівців з дизайну.**

На сучасному етапі необхідні розробка та впровадження системи

перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців з дизайну, адже зараз людина, яка одержала кваліфікаційне свідоцтво, навіть за умови найкращої підготовки іноді володіє вже застарілими знаннями.

У дослідженнях науковця Л. Трачук було проаналізовано як соціальне явище систему підготовки та підвищення кваліфікації. „З погляду дидактики систему підготовки та підвищення кваліфікації можна охарактеризувати як сукупність цілей і завдань, а також засобів (форм і методів) їх здійснення... Система підготовки, підвищення кваліфікації та фахової перепідготовки вчительських кадрів, як і будь-яке інше соціальне явище, перебуває у постійному русі й розвитку” [197].

Дослідник А. Зубко в своїх роботах підняв проблему оптимізації управління навчальним процесом у закладах підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. „Оскільки навчальний процес є системою відкритою, нестабільною та неврівноваженою, і в ній постійно відбуваються різноманітні флуктуації, то вибір їй органічно притаманний, а отже оптимізація управління навчальним процесом в закладах підвищення кваліфікації педагогічних кадрів можлива на основі вибору найкращого варіанту з можливих, головне, щоб цей вибір і обраний варіант відповідав внутрішнім тенденціям саморозвитку даної системи... Таким чином, оптимізація управління навчальним процесом у закладах підвищення кваліфікації спрямована на забезпечення реалізації чинників удосконалення його, що призведе до більш досконалої організації навчального процесу найбільш відповідними конкретним умовам засобами” [79]. Сприятли обґрунтуванню і, відповідно, вибору найкращого варіанту можуть і повинні такі критерії оптимізації. як: затрачений час і зусилля, кількість коштів, витрачених на навчання, його ефективність.

Шляхами оптимізації управління навчальним процесом у закладах підвищення кваліфікації вважають, зокрема: „поглиблене вивчення та усвідомлення організаторами навчального процесу тенденцій його розвитку та системи післядипломної освіти в цілому; чітке визначення й послідовна

реалізація стратегії навчального процесу в конкретному закладі підвищення кваліфікації; спеціальна підготовка організаторів навчального процесу в галузі управління; підвищення інформаційної насиченості управлінської діяльності; комплексний підхід до управління навчальним процесом тощо” [79].

Навчання в школі та у вищих навчальних закладах мають свої притаманні лише їм форми і методи, які суттєво відрізняються від застосованих на курсах підвищення кваліфікації. Слухачі, як правило, розглядають навчання порівняно з своєю професійною діяльністю, як не основне, а другорядне заняття. „Після ВНЗ спеціаліст має акцентувати свої зусилля на пізнавальній діяльності, яка ґрунтується на індивідуальних методах здобуття та поновлення знань. Різні види курсової підготовки та перепідготовки відіграють, не головну роль, а допоміжну. Основне в цей період – самостійна пізнавальна діяльність людини” [187, с. 246].

Далі нами було використано результати Н. Протасової щодо виявлення особливостей слухачів курсів підвищення кваліфікації: консервативність як наслідок наявності життєвого досвіду, що складає важливий компонент особистості й тому зберігається у багатьох як зручна, стереотипна форма взаємодії з оточуючим світом; критичне сприйняття нововведень; мотивація на отримання готових та поліфункціональних засобів професійної діяльності, на практичну спрямованість занять; прагматизм, ігнорування того, що вважається фахівцем непотрібним, що не зачіпляє його особистісну сферу; неоднозначне ставлення до самоосвіти: від основного виду діяльності до впевненості у її непотрібності [163].

Одним із перспективних шляхів вирішення проблеми вважаємо створення *центрів підвищення кваліфікації дизайнерів* (у першу чергу, на базі вищих навчальних закладів), провідною діяльністю яких є організація, координація і методична підтримка усієї системи підвищення кваліфікації дизайнерів. Існує певний зарубіжний досвід щодо створення й функціонування таких центрів у різних країнах світу. Вони дещо

відрізняються за напрямками діяльності, завданнями, які на них покладаються, формами і методами у вирішенні цих завдань.

Функціонування таких центрів підвищення кваліфікації у нашій країні має свою специфіку. Провідною ідеєю створення центрів підвищення кваліфікації фахівців із дизайну вважаємо розвиток і поширення фахової освіти на теренах дизайн-освіти.

За об'єкт діяльності курсів підвищення кваліфікації обрано освітній простір, який стимулює процес формування й розвитку дизайнерської творчості.

Основним завданням курсів підвищення кваліфікації є інтеграція технічних, мистецтвознавчих та інших галузевих аспектів фахового навчання у підготовку власне дизайнерську, яка має чітку структуру і спрямована на формування професійних знань та умінь дизайнера для вирішення конкретних виробничих проблем. Це зумовлює низку інших завдань:

- вивчення і впровадження в дизайн-освіту сучасних тенденцій розвитку дизайну в Україні та за кордоном;
- виявлення актуальних творчих потреб дизайнерів та прогнозування цих потреб;
- виявлення і підтримка талановитих молодих дизайнерів;
- забезпечення дизайнерів усіх рівнів актуальною професійною інформацією з використанням сучасних комп'ютерних технологій;
- забезпечення фахівців ефективною консультативною допомогою з професійних проблем;
- проведення кваліфікаційної експертизи дизайнерів;
- налагодження ділових контактів з провідними дизайнерами, дизайн-виробництвом, торгівельними марками тощо;
- підготовки і видання навчально-методичних посібників;
- розробка нових напрямків і моделей навчання;
- розроблення навчальних програм для кожної цільової групи слухачів з урахуванням специфіки дизайну;

- сприяння творчому художньому розвитку особистості фахівця з дизайну шляхом залучення до участі у вітчизняних і міжнародних конкурсах;
- формування цільових груп слухачів з перепідготовки та підвищення кваліфікації з урахуванням функціональних повноважень, категорій посад і сфер діяльності.

Структурна компонента курсів підвищення кваліфікації визначається науковою та методичною діяльністю. Курси підвищення кваліфікації функціонують як клас-кабінет аудиторного типу, що має свої особливості. Серед оснащення кабінету особливе значення має бібліотечний фонд, в якому накопичується навчальна, довідкова та нормативно-методична література для фахівців з дизайну.

Курси підвищення кваліфікації виконують важливі функції щодо моніторингу та взаємного обміну досвідом у підвищенні кваліфікації та перепідготовці дизайнерів. Координація такої діяльності сприяє утворенню творчих груп дизайнерів та виконанню спільних проектів, передбачає надання консультативної допомоги фахівцям та проведення дизайн-освітніх заходів, конкурсів тощо.

Навчання фахівців з вищою освітою та досвідом професійної діяльності у закладах підвищення кваліфікації має свої специфічні особливості, зумовлені характером професії. Все це актуалізує питання розробки нових технологій, методик навчання фахівців і підходів до організації навчального процесу в системі підвищення кваліфікації, які сприяли б його ефективності в сучасних умовах.

Навчання в закладах підвищення кваліфікації – це відкрита нелінійна система організації навчальної діяльності слухачів, в основі якої лежить органічна єдність і взаємозв'язок між викладанням й сприйняттям, тобто процес навчання. Особливості структури і функцій навчального процесу в закладах підвищення кваліфікації обумовлені багатьма чинниками та специфікою навчання фахівців певної професії.

Процес навчання – це специфічна форма пізнання дійсності та

опанування суспільно-історичним досвідом людства, що передбачає взаємодію того, хто навчає, з тим, хто навчається. Основними складовими процесу навчання є процес викладання і процес сприйняття. Особливості процесу викладання в системі підвищення кваліфікації полягають у тому, що: викладач не є єдиним і основним джерелом інформації, поряд із викладачем залучатися до процесу викладання і передання інформації, необхідної слухачеві, можуть й інші особи; джерелами інформації також слугують сучасні засоби комунікації, наукова, популярна і художня література, засоби масової інформації тощо; функції викладача полягають не стільки у безпосередній організації навчальної діяльності слухача, скільки у можливості допомогти йому самостійно організувати власний навчальний процес; діяльність викладача спрямована на стимулювання сил і можливостей слухача на його власну самоосвіту, саморозвиток, самовдосконалення; у процесі навчання викладач і слухач є рівноправними партнерами, співавторами; слухач для викладача теж є цінним джерелом необхідної інформації для підвищення якості змісту викладання та удосконалення технологій процесу навчання фахівців [79].

Процес навчання в системі підвищення кваліфікації відрізняється від навчання у вищому навчальному закладі тим, що:

- процес не є для слухача основним видом діяльності, а лише засобом досягнення інших життєвих і професійних цілей;
- мета навчання фахівців, як правило, добре ними усвідомлена й визначається освітніми потребами, що, у свою чергу, обумовлено потребами життєдіяльності слухачів;
- навчання пов'язане із професійною рефлексією фахівця, практичним аналізом дійсності, себе та власної діяльності;
- провідна роль у навчальному процесі належить слухачеві;
- організація, керування процесом навчання з боку викладачів замінюється самоорганізацією, самокеруванням;
- слухач у процесі навчання у будь-який момент може стати джерелом,

передавачем інформації й впливати на своїх колег;

- навчальний процес для слухачів є довготривалим і безперервним.

Чинниками, що впливають на структуру процесу навчання у системі підвищення кваліфікації дизайнерів є:

- поєднання у цільовому компоненті суспільних цілей і особистісних цілей фахівців;

- спрямування процесу навчання на пробудження власних сил, здібностей та можливостей дизайнера, їх активізація для організації та здійснення власної освіти;

- багаторівневу диференціацію змісту навчання і освіти, орієнтацію його на різнобічний розвиток особистості дизайнера;

- залучення до реалізації змісту навчання слухачів;

- добір і використання форм і методів, що забезпечують реальне партнерство викладача і слухача у процесі навчання;

- необхідність перенесення акцентів з контролю і корекції навчальної діяльності слухачів на їх самоконтроль, самокорекцію;

- визначення результативності процесу навчання за фактичними позитивними змінами у професійній діяльності, за рівнем зростання їхніх освітніх потреб.

Найбільш перспективними у плані вдосконалення навчального процесу в закладах підвищення кваліфікації є такі тенденції, як: диференціація змісту навчання відповідно до індивідуальних освітніх потреб слухачів; залучення їх до визначення змісту курсового навчання, створення умов для вибору змісту, форм і методів навчання; зміцнення взаємозв'язків теоретичного навчання з навчанням фахівців на практичних заняттях, фаховою діяльністю; застосування інтерактивних методів навчання; діалогізація навчального процесу на основі критичного аналізу практики, адаптованість навчального матеріалу до реальних умов життя і праці слухачів; розвиток творчого потенціалу та моральної сфери особистості у процесі навчання; спрямування навчального процесу на збільшення освітніх потреб слухачів; посилення

уваги у навчальному процесі до розвитку та вдосконалення вмінь і навичок слухачів користуватися комп'ютерною технікою та сучасними засобами комунікації; стимулювання самоосвіти фахівців, поглиблення знань слухачів, їх вмінь та навичок у галузі самоосвітньої діяльності та наукової організації праці [79].

Основними напрямками діяльності центрів підвищення кваліфікації дизайнерів є:

- виконання творчих проектів;
- дизайн-моніторинг, спостереження за змінами у напрямках дизайну;
- консультування фахівців з дизайну;
- конференції з проблем дизайну та дизайн-освіти;
- коригування та доповнення професійної освіти;
- ознайомлення з інноваційними тенденціями у дизайні;
- перепідготовка фахівців з дизайну;
- самостійна робота слухачів;
- теоретичні та практичні заняття.

Специфіка навчання дорослих полягає у тому, що викладач має врахувати не тільки вікові особливості „учнів”, а й вимоги, які висуваються до нього у системі післядипломної професійної освіти. Викладач-андрагог повинен „вміти встановлювати сприятливу атмосферу; знаходити такий стиль спілкування зі слухачами курсів підвищення кваліфікації, який допоміг би їм досягти результату; постійно стимулювати слухачів до досягнення вищих результатів; встановлювати зв'язок між навчальною діяльністю та практикою; заохочувати самостійну роботу слухачів; активізувати інтереси слухачів у професійній діяльності” [12, с. 9-10].

Завдання викладача полягає в тому, щоб якнайповніше розвинути творчі сили і можливості слухача на основі вивчення його індивідуально-психологічних особливостей. За допомогою індивідуального підходу стає можливим вплив на особистість фахівця з метою сприяння активному творчому розвитку його фахових вмінь, здібностей і талантів.

Під час проведення тренінгових занять викладач виконує роль тренера, тобто допомагає слухачам у їхньому навчанні. Також викладач, окрім інформативної функції, виконує специфічну роль помічника в навчанні – фасилітатора, який допомагає учасникам навчального процесу розвинути власну активність, чим значно сприяє підвищенню рівня ефективності навчання [188 с. 11-15]. Отже, роль фасилітатора – це розширення ролі тренера. Досвідчений тренер, як правило, використовує навички фасилітації для роботи у групі.

Метою фасилітатора є допомогти відповідній групі слухачів усвідомити суть завдання та самостійно знайти способи його розв'язання, залишаючись при тому ніби відстороненим, лише спостерігаючи за процесом і настановлюючи слухачів на пошук нових ідей.

У процесі роботи фасилітатор організовує навчальну групу для вирішення поставленого завдання (розробка та впровадження нових ідей, аналіз та коригування реальних цілей), для проведення дискусій, надає допомогу у підвищенні навичок креативності для вирішення типових і нестандартних завдань, у тому числі і конфліктних ситуацій.

Основним його завданням є сформувати єдину команду, здатну мислити креативно, успішно спільно працювати, у якій активність кожного її члена може бути максимально виявлена, думка кожного обов'язково врахована. Фасилітатор допомагає кожному слухачеві розкрити власний внутрішній потенціал, усвідомити, що і його ідеї є необхідними для вирішення спільного проекту. Проте він не завжди повинен надавати індивідуальні консультації, оскільки працює з групою і є стороннім спостерігачем.

У процесі дослідження було створено *авторський спеціальний курс* з метою підвищення кваліфікації дизайнерів.

Ураховуючи викладені вище положення щодо особливостей підготовки та базової освіти дизайнерів, ми вважали доцільним розробити та ввести в зміст підвищення кваліфікації спеціальний курс „Інноваційні тенденції сучасного дизайну”, він за експериментальною програмою був провідним у

системі підготовки слухачів. Питання посилення творчої спрямованості професійної діяльності є в центрі уваги процесу навчання дизайнерів на інтегрованому курсі, навчальна програма якого складається з таких основних частин, як: матеріалознавство, мистецтвознавство, психологія, юриспруденція (патентування) тощо.

Метою *інтегрованого авторського спецкурсу „Інноваційні тенденції сучасного дизайну”* є створення умов для внутрішнього прийняття дизайнерами цінностей діяльності фахівця як особистісних, росту активності слухачів в оволодінні усіма компонентами змісту професійної діяльності. Він органічно доповнюється тренінгом „Творча діяльність у дизайні”.

Формуючи зміст навчальної програми та визначаючи основні завдання для практичних занять на курсах підвищення кваліфікації фахівців з дизайну, ми в своєму дослідженні опирались на наукові розробки О.Трошкіна, який, у першу чергу, акцентує увагу на виконанні таких положень, як: „забезпечення процесів емоційного переживання слухачами знань як самоцінних, оволодіння цими знаннями у професійній діяльності; стимулювання творчості дизайнера у всіх видах навчальної діяльності; розкриття можливостей кожної теми для створення на заняттях ситуацій, які сприяють генерації ідей слухачів у напрямку розв’язання творчих завдань, розвитку творчої уяви і образного мислення, художньої спостережливості, зорової пам’яті; формування у слухачів комплексу інтегративних умінь різної функціональної належності; сприяння формуванню у слухачів художньо-естетичної культури й художнього смаку” [199].

У процесі вивчення курсу слухач повинен знати:

- історію розвитку дизайну;
- теоретичні положення, що стосуються здійснення професійної діяльності;
- засоби графічної діяльності для оформлення проектів;
- сучасні інноваційні технології, інноваційні матеріали;
- методи 3D-моделювання для візуалізації проектів;

- основи сучасного права і патентування;
 - тенденції національного розвитку дизайну України та зарубіжних країн;
 - засоби професійного вдосконалення та самовдосконалення.
- У процесі вивчення курсу слухач повинен уміти:
- планувати творчу діяльність;
 - здійснювати творчий пошук на основі нових наукових, технічних і художніх ідей;
 - аналізувати зміст, структуру, пластику та інші характеристики дизайн-об'єкту;
 - здійснювати формально-композиційний аналіз;
 - використовувати та узагальнювати власний досвід, впроваджувати інноваційний дизайнерський досвід у практичну роботу;
 - підвищувати професійний рівень, дизайнерську майстерність;
 - самостійно оцінювати власні можливості, здібності та результати професійної діяльності;
 - оформляти проектну документацію дизайнерських робіт на стадіях проектування згідно з загальними нормами і стандартами;
 - застосовувати знання основ композиції, кольорознавства, проектної графіки в процесі практичної предметно-художньої діяльності;
 - поглиблювати знання з образотворчого мистецтва через закони композиції, створення художнього образу;
 - працювати, використовуючи принципи загальнолюдської моралі;
 - застосовувати засоби дизайнерського мистецтва для формування художньо-естетичного ставлення споживачів до навколишнього середовища та змінювати його за законами краси;
 - самостійно оцінювати творчі здібності та досягнення;
 - здійснювати перепідготовку, корекцію отриманих знань залежно від зміни діяльності;
 - спрямувати власну діяльність на розвиток художньо-творчої

активності;

- виконувати ескізи та технічні проекти та володіти техніками роботи з різноманітними художніми матеріалами;
- самоорганізовуватися та мобілізуватися у професійній діяльності;
- використовувати власні можливості для поступового розвитку сенсорних і розумових;
- приймати оригінальні дизайнерські рішення, орієнтовані на розвиток нестандартного і креативного мислення в процесі виконання практичних завдань;
- застосовувати власні засоби, прийоми, методи та методичні системи проектування і реалізації дизайнерських проектів;
- планувати й організовувати власну творчу діяльність;
- усвідомлювати власний емоційний стан та забезпечувати психоемоційну стабільність.

На основі описаного вище курсу розроблено та впроваджено тренінг для творчого розвитку особистості „Творча діяльність у дизайні” з метою створення умов для активізації розвитку творчих здібностей спеціалістів-дизайнерів і профілактики професійного вигорання. Серед основних завдань тренінгу є практичне застосування знань про стрес, стан емоційного вигорання та способи і техніки самостійної регуляції внутрішніх станів; ознайомлення з поняттями „емоційної компетентності”, „творчої адаптації”, „пасивного пристосування”. У центрі уваги запропонованої методики є застосування інтегративного підходу, що розглядає творчість у таких вимірах: фізичному, афективному, раціональному, соціальному, духовному.

У процесі проходження тренінгу слухач повинен вміти:

- активізувати творчі ресурси за рахунок стимуляції різних чуттєвих сфер;
- засвоїти техніки та прийоми, що дозволяють позбутися стресів та їх наслідків;
- застосовувати вправи для підвищення життєвого тону,

стресостійкості організму;

- застосовувати комунікативні якості для професійних завдань.

У результаті проведення тренінгових занять стимулюються власні ресурси учасників, закріплюються набуті навички психологічної саморегуляції, емоційної компетенції, що дає можливість активізувати механізми творчого розвитку.

У навчальному процесі центру підвищення кваліфікації використано **ефективні форми і методи навчання.**

У процесі навчання поєднуються різноманітні теоретичні заняття з практичною творчою діяльністю фахівців із дизайну. Найбільш ефективною формою реалізації такого підходу є проведення семінарів-практикумів, майстер-класів, тренінгів на базі закладів підвищення кваліфікації. Семінари-практикуми проводились як для викладачів-тренерів, які працювали з слухачами так і для фахівців із дизайну. Безпосередньому впровадженню семінарів-практикумів у зміст роботи фахівців із дизайну передують підготовча робота, спрямована на визначення умов, які забезпечували б підвищення творчого особистісного потенціалу на основі фахових знань.

„Формування і розвиток професійних умінь... є розгорнутим у часі педагогічним процесом, що здійснюється у ході реалізації свого творчого потенціалу, осмислення себе як суб'єкта навчання на всіх етапах професійного становлення, де одним з ключових є система підвищення кваліфікації і, зокрема, курсової підготовки” [150].

Неперервна освіта являє собою зусилля по поєднанню і гармонізації різних стадій підготовки спеціаліста таким чином, щоб індивід не знаходився у „конфлікті з самим собою”. В сучасних умовах постають весь час нові проблеми і людина повинна поповнювати свої знання, продовжувати навчання для того, щоб відповідати вимогам оточення [100, с 58].

Неможливо навчити людину всьому раз і на все життя, тому система освіти для дорослих має стати рівноправним партнером традиційної системи освіти та гнучко, оперативно реагувати на всі освітні вимоги суспільства.

На думку В. Олійника, „провідними формами і методами навчання у системі підвищення кваліфікації мають бути: робота у складі команд, творчих груп, сформованих на основі принципів соціоніки; проведення навчаючих, тренувальних, організаційно-діяльнісних ігор; імітаційне моделювання, розв’язання педагогічних задач, аналіз ситуацій; розробка блок-модулів; використання методів розвитку особистості; творча самостійна робота слухачів; захист проектів... Успішна реалізація названих положень можлива за достатньо повного методичного забезпечення навчального процесу, а також застосування нових ефективних форм” [108, с. 33]. Робота у складі творчої групи, дискретне підвищення кваліфікації, пролонговане підвищення кваліфікації, дистанційна форма – це найбільш розповсюдженні форми сучасних курсів підвищення кваліфікації.

„Специфіка формування творчої особистості потребує створення творчого освітнього середовища, застосування інтерактивних форм і методів навчання творчості, які сприяють формуванню і розвитку мотивів, рис характеру, творчих здібностей та вмінь...” [143], що, у свою чергу, забезпечує успіх слухача у творчій професійній діяльності.

У процесі дослідження визначено форми та методи навчання в процесі підвищення кваліфікації. Основними формами обрано такі: робота у складі творчих груп; проведення тренінгів, семінарів-практикумів, майстер-класів, творча самостійна робота слухачів, захист проектів та ін. Методами навчання стали: творча спрямованість навчальної діяльності; активізація творчого розвитку слухачів; імітаційне моделювання, розв’язання професійних завдань, аналіз ситуацій та ін.

Організація самостійної роботи слухачів передбачає творчу переробку інформації, отриманої безпосередньо на заняттях; виконання завдань викладача; розширення і поглиблення професійних знань через самоосвіту, розвиток самостійності мислення шляхом активного включення цих знань у розв’язання практичних завдань.

Серед комплексу різноманітних особистісно орієнтованих педагогічних

технологій найбільш адекватними щодо вирішення проблем творчого розвитку особистості є: навчання у співробітництві; метод проєктів; індивідуальний і диференційований підхід до навчання, вони є „гуманістичними за своєю філософською і психологічною суттю, глибоко моральними, забезпечують формування активності, самостійності учнів, їх уміння працювати в колективі, спілкуватися при вирішенні проблем, бути доброзичливими, надавати допомогу іншим” [184, с. 52].

Важливою умовою розвитку творчої особистості слухача є використання інтенсивних методів вирішення завдань, зокрема, таких, як: метод „мозкового штурму”, метод евристичних питань, метод багатовимірних матриць, метод інверсії тощо.

У роботі викладачів курсів підвищення кваліфікації найчастіше використовуються тренінгові методи, інтерактивні методики, які дозволяють слухачам подолати страх бути незрозумілими, реалізують ситуації успіху, розвивають комунікативні аспекти роботи дизайнера. Адже відомо, що з кожним клієнтом можна дійти до компромісного рішення, якщо володіти відповідними методиками впливу (переконання, порівняння, в окремих випадках критичний аналіз тощо).

Розробка і застосування методів творчого вирішення завдань призводять до зміни форм організації навчання з метою вироблення навиків активного навчання. До активних належать такі форми навчання: проблемна лекція; семінар; конференція; ділові ігри; проблемні лабораторії: спецкурси і спецсемінари; тренінги.

Класичну лекцію-монолог доцільно перетворити у лекцію-дискусію, лекцію-діалог, лекцію-полілог. Форма лекції-дискусії використовується, коли необхідно виявити широкий спектр поглядів на центральну тему. Дискусія не передбачає приведення думок до „спільного знаменника” і сприяє виробленню у слухача власної позиції.

Лекції-діалоги передбачають участь двох викладачів (наприклад, дизайнера і психолога), що проводять лекцію в режимі бесіди, яка дозволяє

висувати альтернативні думки, доповнювати схожі позиції [213, с. 95]. Лекції-полілоги передбачають, що всі учасники визначають предмет розмови, а потім в певному порядку, заданому викладачем, намагаються розвинути тему. Викладач, крім того, виконує функції постачальника інформації, яка має бути зафіксована і осмислена слухачами.

У процесі творчої роботи як викладачі так і слухачі отримують позитивні результати, вони стають рівноправними учасниками освітнього процесу, оскільки можуть доповнити твердження один одного, надати необхідну інформацію. У результаті кожен із них робить вагомий внесок у навчальний процес.

Формування у слухачів знань щодо методологічних та теоретичних основ дизайну відбувається на лекційних заняттях. Основна мета практичних завдань – створити умови для розвитку у слухачів здатності до самостійного аналізу теми, яка вивчається, й отриманого завдання; виконання його практичної частини. Основою для реалізації практичного завдання є теорія організації творчої діяльності. При формуванні творчих умінь і навичок дизайнерів особлива увага приділяється специфічним умовам їх творчого розвитку. Організація самостійної роботи слухачів є одним з основних завдань викладача та вимагає врахування ряду взаємозалежних чинників, що впливають на розвиток творчого потенціалу слухачів.

Розглядаючи методику розвитку творчих якостей, дослідниця Л. Пермінова визначила, що найбільш „ефективними виявилися інтерактивні методи, такі як аналітичний, колективного пошуку, „гірлянд випадковостей і асоціацій”, „стратегій семикратного пошуку”, ігрового навчання, проблемні методи та інші. Оскільки процес розвитку творчих якостей та професійних умінь здійснюється на основі включення слухачів до активної діяльності з високим рівнем самостійності, а педагогічне управління зумовлює її розвиток, то його слід розглядати, як необхідну умову створення відповідного педагогічного, розвивального середовища” [150].

Фахівець із дизайну, в першу чергу, має володіти проектним мисленням.

Проектна діяльність у даному випадку є свідомою потребою творчої особистості, яка розвивається. Така діяльність пов'язана з проектною культурою – цілісним соціально-культурним виміром науково-технічного прогресу. Саме поняття проектної культури в першу чергу формується під час виконання завдань з певних навчальних дисциплін (проектна графіка, конструювання та проектування) і передбачає втілення проектів з метою організації предметно-просторового середовища. В основі дизайнерської концепції і проекту, на думку С. Лужецького, має бути теорія проектної культури, яка є науковою платформою сучасного дизайну [116, с. 150].

Класифікація методів управління творчістю особистості дозволила нам визначитись з вибором методів забезпечення розвитку самостійності та ініціативності у фахівців з дизайну. Зокрема, у процесі дослідження особливу увагу було зосереджено на вивченні таких методів, як:

- формування усвідомленого ставлення до творчості, необхідності у самовираженні через творчість;
- стимулювання творчої діяльності;
- організація безпосередньої співтворчості викладача і слухача.

Ефективність розробленої методики розвитку творчих здібностей слухачів у процесі професійної підготовки дизайнерів вивчалася за такими основними напрямками, як:

- якість теоретичних знань;
- сформованість творчих умінь і практичних навичок;
- розробки навчальних проектів з оригінальною авторською візуалізацією;
- вплив індивідуального підходу в навчанні на розвиток творчих здібностей слухачів та формування особистісних якостей.

Навчально-методичне забезпечення діяльності центру підвищення кваліфікації дизайнерів – це комплексне поєднання навчально-програмного та методично-інформаційного забезпечення. До навчально-програмних документів належать навчальні програми, навчально-тематичні плани,

комплекси завдань. Особливістю організації такої діяльності є те, що вона охоплює як аудиторне, так і позааудиторне навчання слухачів і передбачає самостійну діяльність дизайнерів.

Серед методично-інформаційного забезпечення виділяємо, зокрема, методичні рекомендації для слухачів, довідники або методичні розробки для слухачів щодо виконання роботи, методичні рекомендації для викладачів курсів підвищення кваліфікації, науково-педагогічну літературу щодо організації самостійної роботи слухачів.

Ефективність діяльності курсів підвищення кваліфікації залежить від їх технічного оснащення. Належним повинен бути комп'ютерний рівень забезпечення умов для проведення навчання. Впровадження комп'ютерної графіки прискорює пошук форми в дизайн-проекті, також використання відповідних комп'ютерних програм значно прискорює процес ескізування, це дає можливість зберегти творче начало і водночас розвинути навички роботи з комп'ютерною технікою.

Оволодівши сучасними комп'ютерними технологіями, фахівець із дизайну не тільки зможе застосувати їх у процесі роботи, а й через мережу Internet отримати необхідну інформацію про нові течії в дизайні, нові матеріали та технології, а також використати мережу Internet з метою самопрезентації та пошуку нових замовлень. Необхідним етапом творчості є вміння виразити задум за допомогою образотворчих засобів, зробити його доступним, зрозумілим глядачеві. Цього неможливо досягти без знання законів композиції, основ проектної графіки, кольорознавства, тобто, без навиків оволодіння образотворчими засобами. Практичну частину курсу комп'ютерного 3D-моделювання можна побудувати на циклі творчих робіт, що передбачають виконання проблемних завдань, заснованих на комплексному використанні основ композиційної побудови творів, колірної мови живопису, інструментальних засобів графічного редактора.

Залучення в процесі навчання мультимедійних та Internet-технологій, заснованих на впровадженні в процес навчання електронних підручників,

посібників, online-тестування за допомогою освітнього сайту, що містить також базу спеціалізованої інформації, надає слухачеві реальну можливість вибору форм, методів, прийомів і засобів вивчення конкретного навчального матеріалу; вибору і планування часу і темпу вивчення; часу, форми і змісту консультацій; часу, форми і рівня звітності тощо [240].

У процесі вивчення комп'ютерних програм необхідно розглянути такі візуальні аспекти об'єктів, як: розмір, форма, колір, текстура, освітлення, шрифт. Впровадження цих елементів дозволить дизайнерам осмислено підійти до засвоєння комп'ютерної графіки. Інтеграція таких класичних художніх дисциплін, як: кольорознавство, композиція, проектна графіка з цифровими технологіями сприяють поліпшенню якості професійної підготовки та підвищенню кваліфікації сучасного дизайнера.

У процесі дослідження було підготовлено комплекс практичних завдань, які виконують слухачі курсів у процесі підвищення кваліфікації. Він передбачає виконання завдань аналітично-дослідницького характеру та проектно-графічних завдань, які змістовно пов'язані з тематикою та проблематикою лекційно-теоретичного курсу, на основі яких формуються практичні навички з проектування як окремих елементів, так і розгорнутих комплексів візуальної ідентифікації.

Комплекс практичних завдань за своєю структурою та формами проведення відображає поступове, стадійне (поетапне) просування від визначення узагальнених аспектів функціонування об'єктів до формування стислого та чіткого індивідуального проектного завдання та виконання комплексу проектно-графічних рішень, що в цілому відображає особливий характер проектування елементів та систем й наближає навчальний процес до реального дизайн-проектування.

Поєднання аудиторної та самостійної роботи слухачів дає змогу використовувати різні форми проведення практичних занять (із залученням слухацької аудиторії до колективних форм роботи, змістовного аналізу й аргументації рішень). З метою досягнення ефективних результатів, розвитку

аналітичного мислення та формування індивідуальної проектної культури практичні завдання орієнтовані саме на аналітичну роботу з різним характером узагальнення (або виокремлення) проектної проблематики та поточним аналізом виконання завдань.

Саме тому під час практичних занять слухачі мають можливість максимально наблизити загальні теоретичні положення до практичних аспектів дизайн-проектування, а також сформувати навички проектної роботи як синтезу проектної аналітики, формування проектної ідеї з подальшою реалізацією проектної концепції у комплексі (умовно) реальних об'єктів системи візуальної ідентифікації.

3.2. Організація та результати педагогічного експерименту

Як показує досвід, лише мала частка тих людей, які мають дизайнерський талант, можуть його самостійно розвивати, удосконалювати і використовувати, створюючи щось нове, оригінальне. Більше того, сучасна система освіти часто чинить перепони такому розвитку: майбутнім фахівцям з дизайну ретельно втлумачують, ніби вони не здатні створити щось таке, що було б кращим за зроблене до цього моменту. Це зайвий раз підтверджує правильність обраного нами способу вирішення назрілої проблеми – для розвитку творчих можливостей фахівців з дизайну в період після вузівської освіти. Надзвичайно важливо, щоб таку діяльність здійснювали ВНЗ найвищого рівня акредитації, а не установи з сумнівною репутацією, тренери яких часто не мають відповідних дипломів про вищу освіту.

Ідея створення Центру підвищення кваліфікації дизайнерів була ініційована викладачами кафедри дизайну Національного лісотехнічного університету України (НЛТУ України), а також її випускниками-спеціалістами, які працюють в дизайнерській та меблевій галузях.

Такий Центр створювався поетапно. Спочатку були підготовлені установчі документи, які обумовили статус Центру підвищення кваліфікації дизайнерів як структурної одиниці Факультету довузівської підготовки і післядипломної освіти НЛТУ України (див. Додаток А). Документи розроблялись згідно сертифікату № 146716 про ліцензію з надання освітньої послуги з підвищення кваліфікації за акредитованими напрямками (спеціальностями) (Додаток А 1). „Обґрунтування можливостей та концепція Національного лісотехнічного університету України з надання освітньої діяльності з підвищення кваліфікації за акредитованою спеціальністю „Дизайн” – документ який аргументує актуальність та доцільність практичної організації перепідготовки та підвищення кваліфікації, концепцію освітньої діяльності, визначив провідну ідею, об’єкт діяльності, функції, мету, матеріально-технічну базу та особливості навчального процесу (Додаток А 2).

Організаційна структура Центру підвищення кваліфікації дизайнерів при Національному лісотехнічному університеті України подається в додатку А 3., Де визначене місце Центру в структурі Університету, а також безпосередньо структура самого Центру.

Регламентує та визначає порядок діяльності Центру „Положення про Центр підвищення кваліфікації дизайнерів при Національному лісотехнічному університеті України” (Додаток А 4).

Експериментальна робота проводилася на навчальних базах кафедри дизайну Національного лісотехнічного університету України, кафедри образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва, дизайну та методів їх викладання Інституту мистецтв Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, а також на виробничій базі у ТЗОВ „Спільне підприємство „СІГМА”.

У процесі роботи була створена творча група викладачів, завданням якої було впроваджувати авторські ідеї щодо підвищення кваліфікації дизайнерів в навчально-виховний процес (див.: Додатки А 5, А 6). Високий науково-

методичний рівень кадрового забезпечення курсів підвищення кваліфікації засвідчили результати перевірки рівня розвитку творчих можливостей дизайнерів під час контрольного тестування.

Дослідження проводилося протягом 6 років, у ньому взяли участь 408 осіб, які працюють у сфері дизайну і обов'язково мають спеціальну освіту (працівники виробничо-торгівельних підприємств, дизайн-студій, торгівельних меблевих центрів, студій текстильного дизайну, художники конструктору ковальських фірм, дизайнери інтер'єрів, практикуючі архітектори в сфері дизайну, безробітні випускники архітектурних, дизайнерських, декоративно-ужиткових спеціальностей). Серед цих осіб було проведено анкетування з метою виявлення фактичного стану проблеми – визначення рівня та якості базової професійної освіти і прийняття рішення про необхідність підвищення кваліфікації (див.: Додаток Б 1).

Після вивчення результатів анкетування було відібрано 90 фахівців, з яких після вступного випробування (з рисунку та композиції) та співбесіди було прийнято на курси підвищення кваліфікації 45 слухачів, з них було сформовано 9 груп по 5 осіб. Також у дослідженні брали участь 10 викладачів-тренерів та 10 експертів (див.: Додаток В 1).

За робочу гіпотезу експерименту проекту було взято твердження про те, що рівень параметрів творчого розвитку фахівця з дизайну залежить від визначення загальнопедагогічних умов процесу підвищення кваліфікації та відповідних концептуальних засад на основі компетентнісного підходу. Забезпечення організаційно-методичних умов експерименту полягає у визначенні структурних компонентів, рівнів творчого розвитку дизайнера та відповідних критеріїв, якісних та кількісних показників їх сформованості; створенні курсів підвищення кваліфікації дизайнерів та науково-методичного забезпеченні їх діяльності.

Метою експерименту було встановлення залежності між рівнями творчого розвитку фахівця з дизайну та певними загально педагогічними та організаційно-педагогічними умовами, які забезпечують їх формування, а

також перевірки ефективності розробленої моделі творчого розвитку. Відповідно до поставленої мети необхідно було виконати такі завдання:

- виявити фактичний стан проблеми на практиці;
- розробити шляхи покращення ситуації;
- визначити показники, критерії та рівні;
- визначити експериментальну базу і сформувати групи;
- провести констатувальний етап експерименту;
- провести формувальний етап експерименту;
- отримати емпіричні дані та проаналізувати їх;
- провести контрольний зріз та зробити аналіз результатів із залученням статистичних критеріїв.

Протягом підготовчого періоду до проведення педагогічного експерименту ми вивчали реальний стан проблеми підвищення кваліфікації спеціалістів власне художніх спеціальностей на практиці, а саме: процес підвищення кваліфікації на меблевому виробництві (фірма „МЕРКС”) та на приватних дво-, тримісячних дизайнерських курсах. Також проводилося анкетування серед випускників вищих навчальних закладів лизайнерських та художніх спеціальностей.

Серед основних етапів експериментального дослідження виділяємо такі: констатувальний, формувальний, контрольний.

Під час експерименту навчальна діяльність дизайнерів базувалася на ідеях компетентнісного та діяльнісного підходів, також в процесі навчання використовувались креативний та особистісно орієнтований підходи. Зміст навчального курсу розроблявся за інтегрованими технологіями, які максимально забезпечують розвиток творчості. При цьому враховувалися вікові та індивідуальні особливості слухачів, їх побажання та сподівання, залежно від цільової аудиторії курсів були розроблені різні формати і графіки навчання (див.: Додаток Д). Так для слухачів з різних напрямів (для дизайнерів-проектантів, менеджерів, викладачів) були розроблені та запропоновані різні за інтенсивністю основний курс (див.: Додаток Ж) та

курс-інтенсив, що відрізнялися за кількістю годин і термінами навчання. Кількість самостійних годин визначалась індивідуально.

Серед форм організації навчальної діяльності переважали групові (лекційні заняття, майстер-класи), в малих групах (тренінгові і практичні заняття) та індивідуальні (консультації, коректування навчального плану). З цими різними формами навчання викладач неодмінно повинен вміти працювати. На практичних заняттях з проектування викладачами особлива увага приділялася питанням усвідомлення фахівцями з дизайну потреби у власних творчих досягненнях і руйнуванню існуючих стереотипів вирішення завдань та стереотипів мислення.

Реалізація експериментальної навчальної програми вимагала розробки та класифікації методів педагогічного забезпечення розвитку творчості дизайнерів. З метою сприяння свідомому ставленню викладачів до формування творчих підходів в роботі з слухачами курсів підвищення кваліфікації дизайнерів, цілеспрямованого розвитку самосвідомості і адекватної самооцінки, проводились науково методичні семінари для викладачів-тренерів (див.: Додаток Е).

Так як дослідження організаційно-педагогічних умов проводилось на формувальному етапі в малих групах (загальна кількість 45 чоловік), то специфіка експериментальної роботи полягала у тому, що у складі слухачів не було виділено експериментальної та контрольної груп: слухачі працювали за єдиною навчальною програмою.

Оскільки метою роботи курсів є підвищення кваліфікації фахівців із дизайну, то було вирішено, що недоцільно навчальну групу ділити на експериментальну та контрольну. Тому результати експерименту не могли бути визначені шляхом порівняння показників експериментальної та контрольної груп. Таким чином, замість порівняння показників двох груп, було визначено рівень творчості кожного слухача до початку експерименту та після його завершення, а потім на основі порівняльних даних усіх слухачів здійснено перевірку вірогідності одержаних результатів.

Структура проведеного нами педагогічного експерименту представлена в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Структура педагогічного експерименту

Констатувальний етап	
Робота експертів	Оцінка розроблених засобів розвитку творчості фахівців з дизайну
Вхідне тестування	Визначення рівня прояву творчості шляхом анкетування і виконання вступних випробувань з рисунку та композиції
Аналіз вхідного тестування	Виявлення наявних проблем і потреб слухача, визначення індивідуального плану навчання
Формувальний етап	
Навчання	Навчання за обраним напрямом
Проміжне тестування	Виконання творчого міні-завдання (залежно від профілю дизайнера) у межах навчального процесу
Аналіз проміжного тестування	Коригування індивідуального плану
Контрольний етап	
Вихідне тестування	Визначення рівня прояву творчості шляхом анкетування і виконання творчого завдання
Аналіз вихідного тестування	Підтвердження або спростування гіпотези дослідження на підставі одержаних статистичних розрахунків

Сукупність зазначених методів, нових форм та засобів і складає методика нашої експериментальної роботи. З урахуванням особливостей роботи дизайнера було виокремлено такі методи для активізації творчого розвитку, як:

- формування мотивів саморозвитку;
- організації діяльності, спрямованої на розвиток творчості;
- стимулювання активності при розв'язанні творчих завдань.

З метою оцінки результатів експериментального дослідження були використані такі діагностичні методи:

- 1) тестування;
- 2) анкетування;
- 3) опитування;
- 4) метод експертних оцінок.

Слід погодитись з психологами, які стверджують, що виміряти креативність (творчість) за допомогою тестів майже неможливо. Однак такі тести створюються. В американській психології використовуються тести Д. Гілфорда, який вважав, що всі інтелектуальні здібності до певної міри є творчими (особливо „дивергентне мислення”, „оцінювальне мислення”, від якого залежить „чуттєвість до проблем”) і тест уяви Е. Торренса. Тест уяви складається з п'яти розділів: вдосконалення предметів; використання предметів в іншій якості; незвичайне використання знайомих предметів; геометричні фігури; „спитай – вгадай”. При обробці результатів оцінюється швидкість, гнучкість, оригінальність, адекватність.

Для вивчення „творчих психічних процесів” здебільшого використовується тест віддалених асоціацій С. Медніка, а також можуть бути використані тести Гетцелса і Джексона, Воллака і Когана. Серед вітчизняних психологів свою діагностику творчих здібностей запропонував О. Лук. Вона являє собою 16 завдань, які оцінюються (як у Е. Торренса) за критеріями: легкість, гнучкість, оригінальність. Заслуговують на увагу методика вивчення творчого мислення А. Рахімова, методика виявлення творчих особливостей візуального мислення М. Холодної, методики В. Рибалка, Ю. Гільбуха та інших.

У своїх пізніх роботах Д. Гілфорд наводить шість параметрів креативності:

- 1) здібність до виявлення і постановки проблеми;
- 2) здатність до генерування великої кількості ідей;
- 3) гнучкість – здібність до продукування різних ідей;
- 4) оригінальність – здібність відповідати на подразники нестандартно;
- 5) здібність удосконалювати об'єкт, додаючи деталі;
- б) здатність успішно вирішувати проблеми, тобто здатність до аналізу і синтезу [48, с. 442].

У названих тестах увагу зосереджено лише на окремих елементах творчих здібностей.

Однак виміряти креативність (творчість) можна лише шляхом аналізу окремих актів творчості. З цією метою ми використали „Опитувальник креативності” Р. Джонсона (в модифікації О. Туник) (див.: Додаток М) і тест вербальної креативності (РАТ) С. Медніка (адаптація А. Вороніна, дорослий варіант) (див.: Додаток Н).

Зокрема, тестова методика С. Медніка в адаптації А. Вороніна дає можливість визначити індекси оригінальності та унікальності і призначена для діагностики вербальної креативності, що визначається як процес перекомбінування елементів ситуації. У даному випадку випробовуваним запропоновано словесні тріади (трійки слів), елементи яких належать до взаємно віддалених асоціативних областей. Випробовуваний має встановити між ними асоціативний зв'язок шляхом знаходження четвертого слова, яке об'єднувало б елементи так, щоб з кожним з них воно утворювало деяке словосполучення. У тесті використовуються 20 словесних тріад.

При розробці цього тесту застосовано принципи побудови методики, яка не регламентує діяльність респондентів. Так, у тестах не зафіксовано завдань, орієнтованих на мотивацію досягнення, оскільки вона є стимуляцією діяльності. Ця методика використана для оцінювання креативного потенціалу, який іноді буває прихованим. Застосована методика не розкриває особливостей діяльності опитуваних у даних експериментальних умовах. Завдання не були будь-яким чином обмежені. Вона була побудована не за

принципом тесту або завдання, а як необмежене поле діяльності у вигляді однотипних завдань. Респондентів не можна обмежувати часом вирішення тестових завдань. Бажано працювати з кожним із них індивідуально, хоча можливо застосувати і груповий варіант.

Дорослий варіант методики, адаптований А. Вороніним, є груповим скороченим варіантом, що не припускає розминки, оскільки розминка у дорослих людей в ситуації дефіциту часу для виконання (бо це, зазвичай, зайняті люди) дає систематичне зрушення в результатах тестування [див.: Додаток Н].

З метою визначення рівня самооцінки креативності (творчості) було використано „Опитувальник креативності” Р. Джонсона (в модифікації О. Туник), який базується на двох підходах до даної проблеми.

За Е. Торренсом, креативність виявляється при дефіциті знань, а також у процесі:

- включення інформації в нові структури і зв'язки;
- ідентифікації інформації, якої не вистачає;
- пошуку нових рішень і їх перевірки;
- повідомлення результатів [див.: Додаток М].

За Р. Джонсоном, креативність трактується як несподіваний продуктивний акт, здійснений виконавцем спонтанно в певній ситуації у процесі соціальної взаємодії. При цьому виконавець спирається на власні знання і можливості [див.: Додаток М].

Опитувальник креативності (ОК) фокусує увагу на тих елементах, які пов'язані з творчим самовираженням. Розроблений опитувальник складається з восьми пунктів, які є контрольним списком характеристик творчого мислення і поведінки. При роботі з ОК можна швидко самостійно зробити підрахунки. Заповнення опитувальника вимагає 10-20 хвилин. Кожне твердження опитувальника оцінюється за шкалою, що містить п'ять градацій (можливі оцінні бали: 1 – ніколи, 2 – рідко, 3 – іноді, 4 – часто, 5 – постійно). Загальна оцінка креативності є сумою балів за вісьмома пунктами

(мінімальна оцінка – 8, максимальна оцінка – 40 балів). У таблиці представлено відповідність суми балів до рівнів креативності (див.: табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Визначення рівнів креативності

Рівень креативності	Сума балів
Дуже високий	40-34
Високий	33-27
Нормальний середній	26-20
Низький	19-15
Дуже низький	14-8

Кількісно рівень сформованості творчої особистості слухача визначався за коефіцієнтом розвитку творчих можливостей (див.: п. 2. 2). Усього нами досліджувалися чотири показники:

- індекс оригінальності;
- індекс унікальності;
- самооцінка творчого розвитку;
- експертна оцінка творчих робіт слухачів.

Значне місце у дослідженні було відведене роботі з експертами. Як відомо, терміном „експерт” (від лат. „досвідчений”) називають фахівця у галузі науки, техніки, менеджменту, маркетингу та інших сферах діяльності, котрого залучають для розв’язання питань, що потребують спеціальних знань. За допомогою методу експертної оцінки виявляють „рівень педагогічної майстерності учителів”, встановлюють альтернативні варіанти рішення певного завдання, визначають якість програм, методичних посібників, прогнозують педагогічні явища і процеси [170, с. 250]. Експертна оцінка поєднує опосередковане спостереження та опитування, пов’язані із залученням до оцінки явищ, що вивчаються, найбільш компетентних спеціалістів. Окремі вимоги висуваються і до самих експертів, зокрема: „компетентність у певній галузі знань; креативність, тобто здатність

вирішувати складні завдання, творчо підходити до справи; позитивне ставлення до участі в експертизі; відсутність комформізму, схильності до впливу чужих думок; аналітичність і широта мислення; дотримання норм етики наукових взаємин; самокритичність” [169, с. 250].

Застосування експертного методу, тобто здійснення експертної оцінки, незалежно від її мети і завдань передбачає дотримання таких умов:

- необхідною є розробка організаційних документів, в яких буде визначено кількісний склад групи експертів та їх завдання, а також їх обов’язки;

- основою успішної експертизи є створення цілісної програми оцінювання, вибір точної системи оцінювання (певних критеріїв виставлення балів), використання шкали кількісного аналізу;

- робота експертної комісії має бути спрямована на узагальнення висновків на основі порівняльної оцінки фактів;

- робота експертів не повинна базуватися на негативних впливах: висновки експертів мають бути незалежними;

- питання, що їх ставлять перед експертами, не можуть мати альтернативних тлумачень;

- експерти мають бути достатньо компетентними в питаннях поставленої проблеми;

- кількість експертів повинна бути оптимальною;

- відповіді експертів мають бути однозначними і такими, які підлягають математичній обробці та інтерпретації.

Для оцінки розроблених засобів розвитку творчості фахівців з дизайну, ми скористалися експертною оцінкою на підставі семи етапів, розроблених А. Киверялгом [88, с 124-126]. Систематизувавши ці етапи у контексті нашого дослідження, ми отримали такий план роботи з експертами:

перший етап – підготовка документа експертної оцінки і з’ясування вихідної інформації (див.: Додаток В 3);

другий етап – формування експертної групи;

третій етап – підготовка і проведення опитування експертів;
четвертий етап – обробка результатів експертної оцінки.

Для визначення компетентності експертів (див.: Додаток В 1) і вирішення репрезентативності експертної групи було сформовано список претендентів, на основі якого визначено коефіцієнт ваги експертів (див.: табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Визначення коефіцієнта ваги експертів

Номер експерта	Стаж роботи	Науковий ступінь, посада	Автор проектів	Експерт проектів	Конкурси, виставки	Вага експерта
1	11	-, +	-	+	+	0,90
2	12	-, +	-	+	+	0,95
3	41	-, +	-	+	+	1,00
4	27	+, +	+	+	+	1,00
5	15	-, +	+	+	-	0,85
6	27	-, +	+	+	+	0,95
7	25	-, +	+	+	-	0,95
8	22	-, +	+	+	+	0,95
9	31	-, +	+	+	-	0,85
10	32	-, +	+	+	-	0,95

На початку роботи експертна група складала 20 осіб, серед яких також проводилося анкетування. За результатами анкетування було виявлено рівень самооцінки та взаємооцінки опитуваних експертів, здійснено перевірку узгодженості їхніх думок, внаслідок чого експертна група скоротилася до 10 експертів (рівень узгодження думок становить 0,935) (див.: Додаток В 2).

Перед підготовкою опитування уточнюються місце і час проведення, кількість і завдання турів, форма проведення, порядок фіксації і збору результатів, необхідні документи.

Для забезпечення високої надійності результатів експертної оцінки було використано „дельфійський метод” з кількома турами опитування. Він базується на виявленні узгодженої оцінки експертної групи після неодноразового анонімного опитування і повідомлення фахівцям результатів попереднього туру. Це дає можливість експертам додатково обґрунтувати власні оцінки в наступному турі.

Характерними ознаками „дельфійського методу” є:

- анонімність: експерти не зустрічаються один з одним, щоб уникнути емоційного та професійного взаємовпливу;

- багатетапність: після кожного туру опитування всі експерти знайомляться з думками кожного з них і за необхідності подають письмові обґрунтування свого погляду; погоджуючись або не погоджуючись з думками своїх колег, вони можуть переглядати власні погляди;

- контроль: після кожного туру перевіряється узгодженість думок експертів, поки варіювання окремих думок не досягне встановленої межі.

Головним недоліком цього методу є організаційна складність та тривалість проведення багаторівневого опитування.

Для підведення підсумків експертизи матеріали індивідуальних експертних оцінок опрацьовувалися статистичними методами, тобто за допомогою аналізу та обробки результатів експертної оцінки (див.: додаток В 2, В 3).

Проведення *констатувального* етапу експериментального дослідження характеризувалось об'єктивною експертною оцінкою фахівців. Даний етап дослідження розпочинався з роботи експертів, які оцінили розроблені засоби і компоненти творчого розвитку фахівців із дизайну. Після цього відбулося вхідне тестування з метою визначення реального рівня підготовки слухачів і формування індивідуального плану навчання (залежно від фахової підготовки). Було визначено основні компоненти творчого розвитку, серед яких: мотиваційний компонент; змістовий компонент; діяльнісний компонент; аксіологічний компонент.

Робота над визначенням основних компонентів була проведена у два етапи. На першому етапі за результатами визначення рангів чинників кожного з компонентів було відібрано один основний і відкинуто один найменш важливий. На другому етапі серед чинників, які залишилися, обиралися ще два основні, найбільш вагомі. Результати роботи експертів над визначенням основних чинників обраних компонентів були систематизовані у таблицях 3.4-3.7.

Таблиця 3.4

Чинники мотиваційного компоненту

Фактори	Ранг I етапу	Ранг II етапу	Ранг
Акцентування ставлення до слухача як до творчої особистості	6	6	
Акцентування практичної значущості творчого підходу до професійної діяльності	3	1	2
Відповідність стандартам компетентності за напрямом „Дизайн”	5	3	
Посилення адекватності самооцінки творчого розвитку дизайнера	2	2	3
Прагнення до творчих досягнень.	4	4	
Створення емоційних ситуацій, пов’язаних з творчою професійною діяльністю	7	5	
Інтерес до художньої діяльності	8	7	
Стійкий характер пізнавальних мотивів	1		1
Упевненість в своїх можливостях	9		

Таблиця 3.5

Чинники змістового компоненту

Фактори	Ранг I етапу	Ранг II етапу	Ранг
Орієнтація в теоретичних питаннях дизайну	1		1
Формування уявлень про творчість як соціальне явище	5		
Орієнтація в теоретичних питаннях творчості	3	3	
Оволодіння знаннями про творчий розвиток та саморозвиток особистості	2	1	2
Оновлення знань щодо кваліфікації та оволодіння знаннями про компетентнісний підхід	4	2	3

Таблиця 3.6

Чинники діяльнісного компоненту

Фактори	Ранг I етапу	Ранг II етапу	Ранг
Актуалізуються професійні уміння дизайнера в творчому контексті	2	2	3
Виявляється емоційність, асоціативність, інтуїція, здатність до алегорій, високий рівень творчої уяви	5		
Стійкий інтерес до дизайнерської діяльності, упевненість в своїх можливостях, прагнення до творчих досягнень, самовираження, особистісний саморозвиток	1		1

1	2	3	4
Виявляється емоційно-позитивне ставлення до мистецтва і включення його у професійну діяльність	4	3	
Виявляється активність в художньо-мистецькій і дизайнерській діяльності у поєднанні з ініціативністю, самостійністю, творчою імпровізацією тощо	3	1	2

Таблиця 3.7

Чинники аксіологічного компоненту

Фактори	Ранг I етапу	Ранг II етапу	Ранг
Орієнтація слухачів на загальнолюдські і духовні цінності, яка виявляється як стійка внутрішня детермінанта поведінки незалежно від зовнішньої дії	1		1
Усвідомлення загальнолюдських і духовних цінностей	2	2	3
Усвідомлення себе як частини культури	5		
Усвідомлення цінності особистості іншої людини	4	3	
Необхідність спонукання до самовиховання, до того, щоб стати творцем самого себе і своїх обставин, і як результат – усвідомлення індивідуальності і неповторності кожного суб'єкта	3	1	2

Проведена робота дозволила виокремити із розроблених раніше

критеріїв сформованості творчого розвитку фахівця з дизайну на основі компетентнісного підходу в процесі підвищення кваліфікації, такі основні:

- творчий інтерес (нестимульована зовні зацікавленість професійною діяльністю та новими формами діяльності, розв'язанням нестандартних проблем);

- подолання інерції мислення (вільне подолання стереотипів мислення, аналіз розв'язку задачі з різних сторін, врахування об'єктивних умов);

- мотивація (творчо-пошукова позиція, високорозвинені пізнавальні інтереси й здібності, художній стиль мислення, потреба в постійному оновленні і збагаченні знань);

- самостійність (здатність слухача виконувати завдання цілком самостійно: це незалежність у оцінках, судженнях, діях; відстоювання власної думки, рішучість у судженнях і діях, здійснення дій без сторонньої допомоги).

За допомогою експертів аналогічним чином були визначені якісні показники рівнів творчого розвитку фахівця з дизайну на основі компетентнісного підходу в процесі підвищення кваліфікації:

- вміння генерувати ідеї, оригінальні підходи до розв'язання творчого завдання;

- знаходження способів досягнення формалізації інтуїтивно побаченого образу;

- конкретизація змісту ескізного пошуку;

- вміння стимулювати та контролювати себе у процесі створення продукту творчості;

- інтегрування складових частин змісту розв'язання творчого завдання;

- вміння обирати методи і засоби творчої роботи відповідно до поставлених цілей та залежно від власних індивідуально-типологічних особливостей.

Наступною частиною констатувального етапу була діагностика слухачів. Слухачами курсів підвищення кваліфікації стають люди з різним досвідом,

професійним рівнем тощо. Відтак мета їх візиту до курсів підвищення кваліфікації є різною:

- для отримання роботи (вимога працедавця);
- для підвищення загального рівня;
- для оволодінням відповідним програмним забезпеченням;
- бо є вільний час і треба себе задіяти;
- зміна профілю діяльності тощо.

Тому першочерговим завданням педагогічного колективу курсів підвищення кваліфікації є визначення професійного рівня слухачів. З цією метою розроблена відповідна анкета (див.: Додаток Б 1), яка дозволяє визначити як потреби слухача, так і майбутній індивідуальний план його навчання. У ході анкетування серед множини інших питань були з'ясовані:

- 1) причини підвищення кваліфікації;
- 2) стаж роботи, освітній рівень, профіль підготовки;
- 3) оцінка рівня підготовки у ВНЗ;
- 4) причини низького рівня підготовки;
- 5) самооцінка творчого розвитку.

За результатами проведеного анкетування серед основних причин необхідності підвищення кваліфікації найчастіше зазначалися такі: зростають вимоги замовників до дизайнерів і конкуренція між спеціалістами з дизайну – 54,3%; відчуваю свій низький рівень (чи недостатність) фахових знань – 25,2%; хочу змінити профіль підготовки – 62,8%; планую створити власне приватне підприємство, студію тощо – 33,7%; бажаю розшири сферу свого впливу (у професійній діяльності) – 19,4%; не відповідаю вимогам працедавця – 27,8%; бажання реалізувати свої задуми – 62,8%; знайти роботу – 24,8%. Тут слід відзначити доволі високий відсоток слухачів (53%), які своїми відповідями опосередковано вказують на власний низький рівень дизайнерської підготовки (відчуття недостатності фахових знань для успішної професійної реалізації, невідповідність вимогам працедавця).

У розрізі стажу роботи та освітнього рівня жодних неочікуваних

результатів не було виявлено. Як і очікувалося, серед анкетованих є як дипломовані фахівці (зі стажем та без стажу роботи, безробітні та такі, що мають роботу), так і „аматори”, які опанували той чи інший вид дизайну і відчують „творчий занепад”.

Слухачі курсів практично погоджуються, що рівень підготовки фахівців з дизайну у ВНЗ можна оцінити на 3,5 бали за 5-ти бальною шкалою, також вони зазначають основні причини такої низької оцінки: проблеми матеріально-технічної бази у ВНЗ – 74,8%; недостатній рівень підготовки викладацького складу – 35,1%; застарілі зміст і форми навчання (програма і методи) – 53,5%; низький рівень довузівської підготовки слухачів – 27,2%. У результаті аналізу анкетування можна зробити висновок, що необхідно не лише кардинально змінити саму програму підготовки, а й ставлення викладацько-професорського складу до форм і методів роботи для розвитку творчості майбутніх дизайнерів, а також обрати ефективні форми і методи викладання на курсах підвищення кваліфікації.

Щодо рівня самооцінки власних творчих здібностей фахівців, результати виявилися такими: низький рівень – 19,8%; середній – 43,5%; високий – 36,7%. Як покажуть результати подальшої роботи, такий розподіл свідчить про завищену самооцінку слухачів. Варто зазначити, що якісний аналіз вступних іспитів та результатів виконання творчого міні-завдання вказує на високий рівень амбіцій без належної підготовки, генерування безглузких ідей, низький рівень самоорганізації та знань з композиції і рисунку, а також тривіальність і стереотипність думок.

З метою визначення найбільш сприятливих умов для розвитку творчості фахівців з дизайну в процесі підвищення кваліфікації було проведено опитування 18 викладачів (див.: Додаток В 3). Відповіді на питання „Які найбільш значущі показники прояву творчості?” розподілилися так:

- можливість самостійного висунення ідей (19,3%);
- уміння самостійно визначити і сформулювати мету творчої діяльності (38,2%);

- здатність генерувати ідеї, висувати гіпотези, інтуїтивно передбачати і висувати оригінальні підходи і методи рішення (41,5%).

Окрім анкетування, кожен зі слухачів пройшов вхідне тестування, яке проводилося у два етапи. Спочатку слухачі виконували завдання з рисунку, а потім – з композиції. Тривалість виконання кожного завдання 180 хвилин без урахування перерв. Роботи оцінювалися комісією за 100-бальною шкалою оцінювання (від 100 до 200 балів) кожна (критерії оцінювання наведені у Додатку Г).

Метою завдання з рисунку було виявити у слухачів рівень володіння організацією композиційної площини, пропорціюванням, конструкцією форми, володіння графічними засобами, а саме тональними, у моделюванні форми та вирішенні тональних відносин.

Слухач повинен показати розуміння завдань що до втілення тривимірного зображення на двомірній площині; уміння вести роботу „від загального до часткового й від часткового до загального” з наступним синтезом того й іншого; продемонструвати навички визначення пропорційної побудови форм із використанням лінійної і повітряної перспективи й збереження цілісності малюнка; володіння тональним вирішенням форми; грамотне володіння графічними матеріалами; уміння послідовно вести роботу над рисунком.

За умовами завдання виконується на аркуші паперу формату А 2. Графічний матеріал – олівець (різної твердості).

Саме завдання – це рисунок натюрморту з двох-трьох предметів з введенням гіпсової розетки (орнаменту) на фоні одноколірної драперії при чіткому боковому природному освітленні (світло з вікна).

Метою завдання з композиції було продемонструвати свої знання й творчі здібності в області композиції, уміння володіти композиційними засобами, що відповідають вимогам заданої теми.

Виконуючи завдання, необхідно зобразити уявні фронтальну й бокову проєкції, а також перспективне зображення утвореної просторової структури.

Усі складові геометричної просторової структури мають бути поєднаними в одне ціле. Необхідно передати просторове взаєморозташування форм та їх кольорові співвідношення. Усі складові зображення необхідно грамотно закомпонувати на площині аркуша.

На основі своїх знань з композиції слухач повинен показати знання основних законів і категорій, здатність аналізувати, визначати ознаки й засоби побудови простих геометричних фігур, вміння гармонізувати та компоновати площину та предмети.

За умовами завдання виконується на аркуші паперу формату А 3. Графічний матеріал – гуаш, пензель, олівець, інструменти для креслення.

Результати вхідного тестування наведені на рис. 3.1.

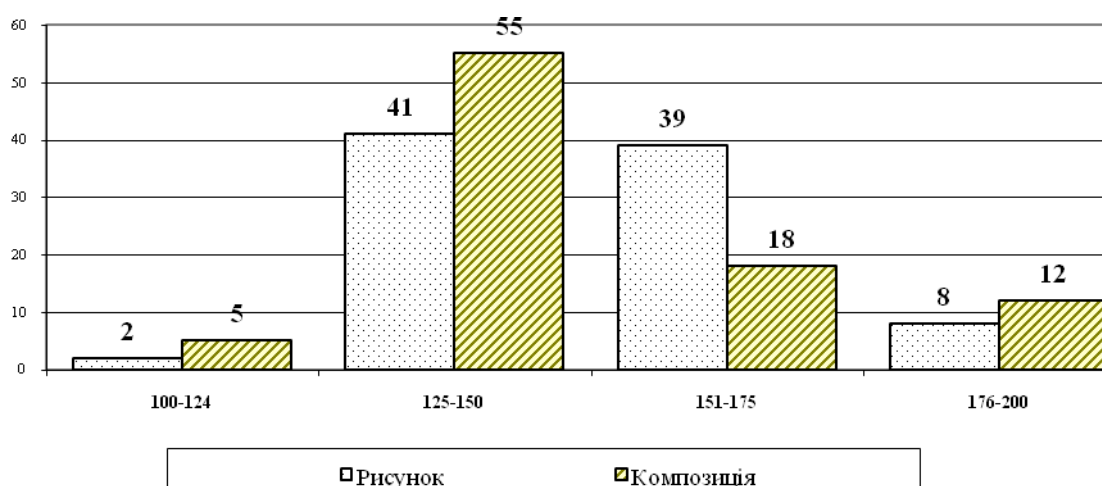

Рис. 3.1. Розподіл слухачів за результатами випробування

Проведений аналіз даних анкетування, опитування, отримані дані вхідного випробування дають підстави зробити такі попередні висновки:

- рівень підготовки слухачів у загальному є доволі низьким, що зумовлено існуючими підходами до підготовки дизайнерів;
- педагоги вищої школи рідко застосовують особистісно-діяльнісні методи включення кожного слухача в реальний процес творчого пошуку.

Під час дослідження творчого розвитку фахівців з дизайну ми скористалися дослідженнями Я. Пономарьова, який вивчав класичну

проблему фаз творчого процесу, що відбивають структурно-рівневу природу психологічного механізму творчості.

Першу фазу дослідник називає фазою логічного аналізу. На першій фазі людина використовує (актуалізує, відтворює в даній ситуації) попередньо отриманні знання. Уявлення про прямий (усвідомлюваний) і побічний (неусвідомлюваний) продукти дії лежать в основі розуміння фази інтуїтивного рішення – це друга фаза функціонування психологічного механізму творчості. Найважливішою характеристикою другої фази є усвідомлення тільки результату розв'язання, але не його способу.

Фазою вербалізації інтуїтивного рішення завдання дослідник називає третю фазу. Фаза формалізації вербалізованого інтуїтивно знайденого рішення – четверта фаза, що має домінантою вищий структурний рівень психологічного механізму творчості [158, с. 228-240].

Відповідно до цих фаз, у наступному етапі констатувального експерименту слухачам було запропоновано виконати комплексну роботу, обмежена часовим діапазоном, яка містила за рівнями:

I рівень – п'ять завдань на розробку ідеї, концепції нового виду об'єкта дизайну (I-II фази);

II рівень – два завдання на розробку ідеї, концепції та короткий опис технологічного процесу створення об'єкта дизайну (III фаза);

III рівень – одне завдання на комплексну розробку об'єкта дизайну – робочого проекту (IV фаза).

При цьому слухачі отримували інформацію про оцінку роботи:

- одне завдання I рівня – 10 балів (максимум – 50 балів);
- одне завдання II рівня – 25 балів (максимум – 50 балів);
- одне завдання III рівня – 50 балів (максимум – 50 балів);
- максимальний бал за всі роботи – 150.

Для розрахунку часу, необхідного на виконання комплексних робіт, вводилися три часові оцінки, які визначали деякий розподіл імовірності: оптимістична (мінімальна) – a , найбільш імовірна – m , песимістична

(максимальна) – b . Середній час досягнення запланованої події t_e визначається статистичною формулою:

$$t_e = \frac{a + 4m + b}{6},$$

Чим більша різниця між a і b , тим більша невизначеність σ у виконанні роботи. Величина невизначеності обчислюється

$$\sigma^2 = \left(\frac{b - a}{6} \right)^2.$$

Перед виконанням комплексних робіт проводився експеримент на вибірці з 10 осіб, метою якого було визначення часових оцінок виконання запропонованого завдання ($a = 120$ хвилин, $b = 180$ хвилин, $m = 150$ хвилин). За його результатами отримали такий середній час виконання комплексної роботи:

$$t_e = 150 \text{ хвилини} \pm 10 \text{ хвилин.}$$

Щоб поставити слухачів перед ситуацією вибору, цей часовий діапазон зменшили у два рази. Зрозуміло, що виконати усі завдання за відведений (скорочений) час не вдасться. Тому слухач мав самостійно вибрати, який рівень завдань йому необхідно виконати, щоб набрати якомога більшу кількість балів. Поділ за рівнями відбувався за такою шкалою:

- низький рівень – 0 – 45 балів;
- середній рівень – 50 – 80 балів;
- високий рівень – 85 і більше балів.

В експерименті брало участь 45 слухачів, які були розподілені в групи по п'ять осіб. Як показує аналіз отриманих даних, більшість слухачів (40 із 45) виконували завдання I та II рівнів, які відповідають нижчим фазам психологічного механізму творчості. Це свідчить про те, що висувати ідеї і частково бачити шлях їх реалізації є простіше, ніж продумати весь хід роботи над створенням нового об'єкта. Тому необхідно працювати у напрямі вдосконалення процесу навчання з метою стимулювання розвитку творчості у дизайнерів.

Результати роботи наведені у таблиці „Результати виконання комплексної роботи” (див.: Додаток Л) і на рис. 3.2.

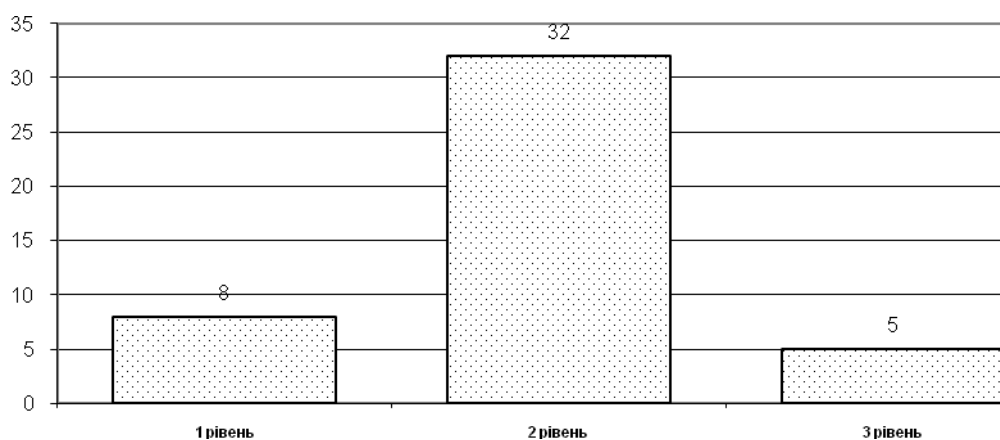

Рис. 3.2. Розподіл слухачів за рівнем розвитку психологічного механізму творчості

У ході констатувального етапу експерименту на підставі проведених анкетувань, вхідного тестування, обчислення індексів оригінальності, унікальності, вивчення самооцінки творчого розвитку та експертної оцінки творчих робіт слухачів був проведений розрахунок розподілу слухачів за рівнями сформованості творчої особистості слухача за допомогою програми STATISTICA 5.0 (для статистичного опрацювання експериментальних даних) для вибірки з 45 осіб на базі 4-х факторного аналізу (див.: рис. 3.3).

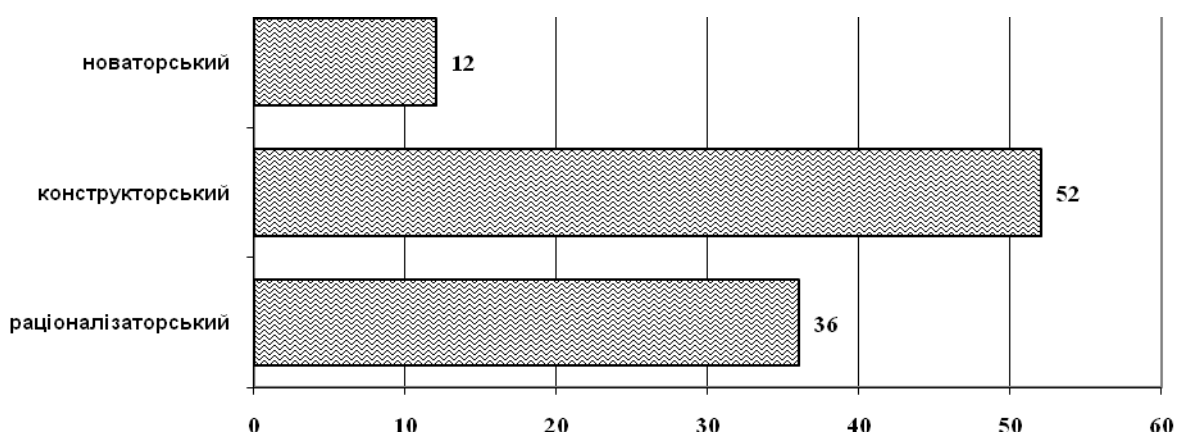

Рис. 3.3. Розподіл слухачів за рівнем розвитку творчих можливостей до початку експерименту (у відсотках)

У підсумку, за результатами якісного аналізу констатувального етапу експерименту було визначено основні недоліки системи дизайнерської освіти, серед яких:

1) недостатній рівень формування системи цінностей, а отже, і естетичного смаку, розвиток яких неможливий без вивчення творів світового мистецтва, сучасного дизайну; ознайомлення з життям і творчістю геніальних людей, відомих вчених, винахідників, митців;

2) догматизм – часто слухачам подаються догми, загально прийняті думки, теорії, які пізніше, в напівусвідомленому вигляді слухачі засвоюють, вони втрачають інтерес до знань, вважають себе не здатними до самостійного мислення;

3) зверхнє ставлення до фізичної праці як до заняття не притаманного інтелектуалам, хоча кожен, хто розвиває здібності до дизайну, повинен досконало оволодіти хоча б одним ремеслом в період навчання, пізнати задоволення від процесу ручної праці.

Як правило, майже всі люди мають творчі здібності або задатки, і хоча творчості навчити не можна, такі якості необхідно розвивати і застосовувати в творчій діяльності. Здатність знаходити оригінальні рішення закладена в кожній людині, навчити цьому, безперечно, дуже важко, проте розвивати таку властивість потрібно постійно. Лише спеціальні заходи, які піднімають творчість на вищий рівень і надають сучасні методи пошуку нових дизайнерських рішень, можуть вирішити проблему розвитку творчих здібностей.

На етапі формувального експерименту, що проводився на базі кафедри дизайну Національного лісотехнічного університету України на курсах підвищення кваліфікації навчалось 45 чоловік. Метою формувального експерименту було доведення впливу чинників, за допомогою яких можна досягти необхідних результатів у навчальному процесі підвищення кваліфікації. Програма формувального експерименту, передусім, була спрямована на стимулювання розвитку творчих підходів до роботи дизайнера

і цілеспрямований розвиток самосвідомості, адекватної самооцінки, самоконтролю.

У процесі формувального експерименту слухачі на практичних та теоретичних завданнях вивчали (опрацьовували) такі теми, як:

- психологія та діалектика творчості;

- системні методи розв'язання творчих завдань (метод диференціально-морфологічного і морфологічного аналізу, організуючих понять, метод східчастого підходу до вирішення завдань, методи функціонального винахідництва та функціонального конструювання);

- асоціативні методи розв'язання творчих завдань (методи фокальних об'єктів, гірлянд раптовостей та асоціацій, методи семикратного пошуку, контрольних питань, мозковий штурм, метод синектики);

- алгоритмічні і комбіновані методи розв'язання творчих завдань (алгоритм рішення винахідницьких завдань, узагальнений евристичний метод, репольний аналіз, метод систематичної евристики, функціонально-вартісний аналіз тощо).

Обравши індивідуальні варіанти виконання проектної роботи, слухачі мали провести аналітично-дослідницьку роботу (передпроектний аналіз), що включає вивчення специфіки об'єкта проектування (товарне виробництво, надання послуг, громадська або культурна діяльність та інше), а також визначення цільової аудиторії та її основних характеристик (за віком, статтю, освітою, матеріальним положенням, належністю до означеного етносу та ін.) (див.: Додаток 3). Виокремлення зв'язку „специфіка об'єкта проектування – специфіка цільової аудиторії” надала змістовності наступному кроку аналітичного дослідження – вивчення та аналіз середовища, аналогів та прототипів. Необхідність проведення цього етапу досліджень була обумовлена двома факторами:

1) вивчення досвіду опосередкованої візуалізації споживчих цінностей (як складової частини маркетингових стратегій);

2) подальше поступове формування позиціонуючих характеристик,

змістів, образів, візуальних метафор, алегорій та асоціацій запроєктованого дизайн-об'єкта.

При проведенні дослідження для практичного виконання проектних завдань для слухачів були сформовані чіткі вихідні умови (вихідні дані) для подальшого проектування, а саме:

- опис-характеристика об'єкта проектування (наприклад, мережа супермаркетів побутової техніки з повним обсягом сервісного обслуговування);

- характеристика цільової аудиторії споживачів або членів-учасників громадських об'єднань, клубів та інше (наприклад, особи у віковій категорії 25-55 років, які мають середній та вище середнього рівні матеріального забезпечення, місцеві жителі чи приїжджі та інше);

- характеристика умовної маркетингової стратегії (наприклад, демократичність у ціноутворенні, універсальність товарного асортименту, фірмові програми сервісного обслуговування, бонусні та дисконтні програми, вигідні умови кредитування та ін.);

- виокремлений зміст, який необхідно опосередкувати візуальними засобами (наприклад, новітні технології, доступність, демократичність та інше); слід відзначити, що таке виділення змісту може бути більш конкретизоване за рахунок сполучення двох (або кількох) окремих змістів (наприклад, новітні технології доступні для кожного);

- найбільш поширені або традиційні способи візуалізації змістів, характерні для відповідного середовища аналогів та прототипів (у позитивних та негативних аспектах).

Відповідно до визначених вище вихідних умов було спрямовано, а отже, конкретизовано подальшу проектну роботу за обраним напрямком, а також чітко визначено вимоги до ефективної та оригінальної візуалізації змісту, ідеї, поняття, творчого задуму. Маючи чітке проектне завдання, слухачі курсів переходили до опрацювання проектної концепції. Слід відзначити, що саме цей крок відрізняється творчою, евристичною сутністю, характерною

для дизайну. Він потребує достатньо творчих зусиль та самодисципліни для отримання бажаного результату.

Забезпечення найбільш сприятливих умов для розвитку творчості дизайнерів було реалізовано за допомогою розроблених педагогічних методів, а також використання результатів педагогічного спостереження.

Під час формувального експерименту проводились теоретичні і практичні заняття, на яких залежно від змісту і цілей програми підвищення кваліфікації поступово змінювалися методи педагогічно-психологічного впливу.

Однією з важливих функцій підвищення кваліфікації дизайнерів є власне профілактика процесу професійного вигорання, протилежного до процесу творчого розвитку. Цієї профілактики можна досягнути, розвиваючи творчі можливості слухача оновлюючи та коригуючи його знання й уміння, а також готуючи його до реальної співпраці з замовниками.

Фахівці Української спілки психотерапевтів (секції гештальт-терапії), Української асоціації гештальт-терапії вважають позитивним аспектом нашого експериментального дослідження залучення підготовлених спеціалістів (психологів, психотерапевтів) до роботи курсів підвищення кваліфікації, як на першому констатувальному етапі, коли за допомогою фахових експертів визначаються якісні показники творчого розвитку та психологічний стан кожного слухача, так і на формувальному етапі, коли проводились тренінгові заняття (див.: довідка-відгук Української асоціації гештальт-терапії).

З метою створення умов для активізації механізмів творчого розвитку фахівців з дизайну був впроваджений тренінг „Творча діяльність у дизайні” (див.: Додаток 3). Завдання тренінгу полягало у практичному використанні фахівцями теоретичних знань з психології та діалектики творчості, а саме:

- популяризація знань про стрес, ефект емоційного вигорання, поняття емоційної компетентності;
- засвоєння технік та прийомів самостійної регуляції внутрішніх станів, що

дозволяють позбутися стресів, їх наслідків, а також підсилити стресостійкість організму, підвищити життєвий тонус;

- ознайомлення з поняттям „творчої адаптації” на противагу „пасивного пристосування”;

- активізація творчих ресурсів за рахунок стимуляції різних чуттєвих сфер (слух, нюх, зір, дотик, пропріоцепція);

- застосування інтегративного підходу, що розглядає творчість у п’яти вимірах: фізичному, афективному, раціональному, соціальному, духовному.

Тренінг „Творча діяльність у дизайні” складається з двох окремих тем. Перша тема „Шлях до гармонії” присвячена розвитку творчих здібностей спеціалістів-дизайнерів, друга – „Стресменеджмент” дає необхідні знання та навички з профілактики професійного вигорання, яке є протилежністю до творчого розвитку.

При проведенні експерименту на цьому етапі спостереження показали розвиток творчості певної кількості слухачів, якісне зростання показників її прояву. Якщо на перших заняттях слухачі курсів розробляли в основному концепції і тільки окремі фахівці на стадії ескізів формували цілісне вирішення, то наприкінці експерименту вони не тільки висували ідеї та оригінальні варіанти розв’язання завдань, але й на основі проведеного ними поняттєво-логічного і формально-композиційного аналізу прогнозували кінцевий результат, і, як наслідок, усі слухачі вже могли захистити власний проект на належному професійному рівні, застосовуючи відповідну проектну графіку. Використання комп’ютерного програмного забезпечення на даному етапі не було обов’язковим, тож слухач мав продемонструвати високий рівень виконання проекту, застосовуючи графічні матеріали (олівець, туш, гуаш, акварель, акрил, пастель).

Отримані результати на проміжному зрізі формувального етапу (рис. 3.4) свідчать, що кількість слухачів, з вищим рівнем творчості збільшилася. Слухачі почали пропонувати нестандартні вирішення завдань, розробляти оригінальні концепції об’єктів дизайну. Реалізовані у ході формувального

експерименту ідеї сприяють формуванню самостійності й відповідальності, наполегливості і активності.

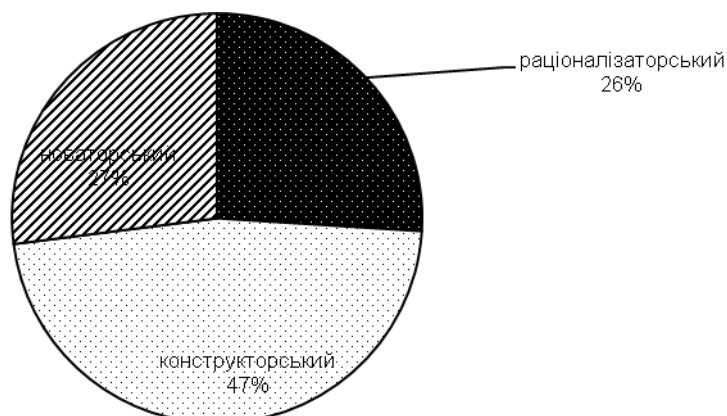

Рис. 3.4. Розподіл слухачів за рівнем розвитку творчих можливостей під час проміжного тестування (у відсотках)

Необхідність проведення проміжного тесту була зумовлена індивідуальним підходом до процесу підвищення кваліфікації кожного слухача. Цей тест дає можливість оцінити проведену роботу (тобто, з'ясувати рівень засвоєння навчального матеріалу) і скоректувати робочий план викладача відповідно до виявлених недоліків. Оскільки велике значення надається самостійному навчанню, то основним завданням викладача на цьому етапі було показати слухачеві різноманітні способи опрацювання матеріалу. Окрім цього, можливі уточнення тем як теоретичної, так і практичної частини. Слухач індивідуально опрацьовував окремі частини загального для всіх завдання, наприклад: фахівці, які мають мистецьку фахову освіту, додатково вивчали технологію виробництва, конструювання, матеріалознавство, і навпаки, слухачі з базовою технічною освітою більше уваги приділяли мистецьким аспектам, психології спілкування та мистецтву переконання.

Контрольний етап формувального експерименту дав можливість порівняти вихідні та кінцеві характеристики досліджуваного педагогічного явища і, таким чином, довести ефективність проведеного експерименту як дії активного фактора.

Оцінка результатів впровадження експериментальної методики розвитку творчості дизайнерів у процесі підвищення кваліфікації у цілому показала її ефективність. Проведений аналіз експериментальних даних засвідчив, що розвиток творчості відбувся при спрямуванні особистості на такий вид діяльності, коли проявляється активно-діяльнісне ставлення до роботи, стан емоційного підйому та натхнення, прагнення до реалізації своїх найсміливіших проєктів. У кінці експерименту слухачам повторно пропонувалося виконати комплексну проєктну роботу, метою якої було з'ясувати здатність слухача самостійно виконати дизайнерський розробку предметно-просторового середовища, поліфункціонального об'єкта громадського призначення (наприклад, проєкт виставкового чи торгівельно-розважального комплексу). Слід відзначити, що наші сподівання виправдалися: зріс загальний рівень розвитку психологічного механізму творчості; впроваджені заходи організаційно-педагогічного характеру дозволили підняти рівень механізму творчості. Вихідне тестування показало, що перерозподіл слухачів за рівнем розвитку творчих можливостей зазнав істотних змін порівняно з вхідним тестуванням (див.: рис. 3.5):

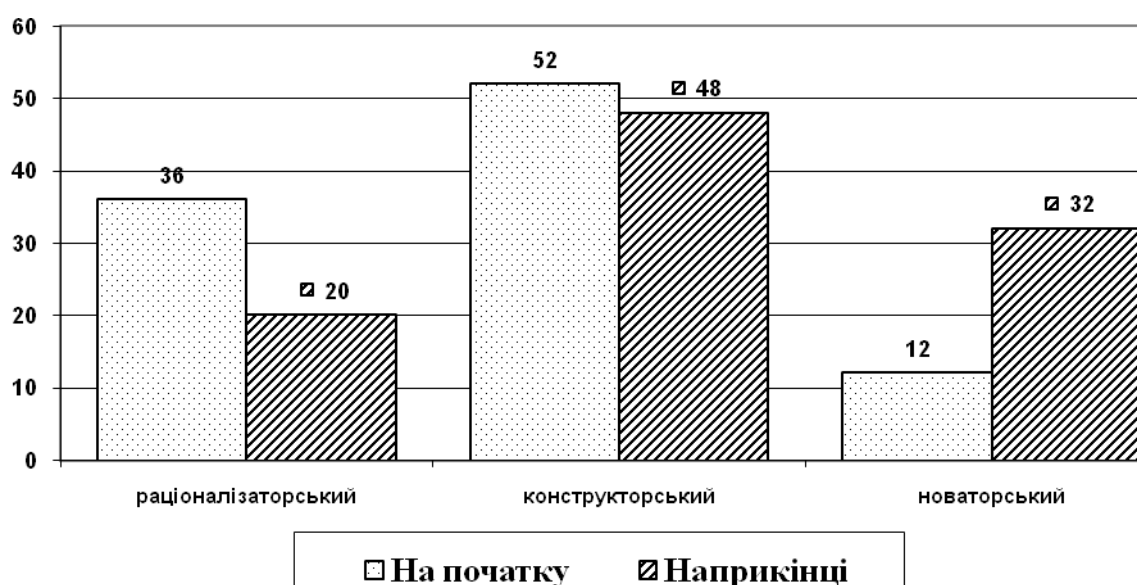

Рис. 3.5. Розподіл слухачів за рівнем розвитку творчих можливостей на початку і наприкінці експерименту (у відсотках)

Як показано на діаграмі, на відміну від початкового тестування суттєво підвищився відсоток новаторського типу творчості дизайнера (різниця становить 20%), знизилась відсоток конструкторського типу творчості на 4%, раціоналізаторського на 16%.

Вірогідність отриманих результатів перевіряється за допомогою обчислення критерію згоди χ^2 для такої нуль-гіпотези: дані вибірок одержані із статистично ідентичних сукупностей, а отже, будь-яка відмінність рівнів розвитку творчих можливостей слухачів на початку і у кінці експерименту є випадковою варіацією (див.: табл. 3.8).

Таблиця 3.8.

Визначення критерію згоди χ^2

Група	Навчальна діяльність			
	Об'єм	Рівень		
		Середній	Достатній	Високий
На початку роботи	100	36	52	12
У кінці роботи	100	20	48	32
Всього	200	56	100	44
	Теоретичні частоти			
На початку роботи	100	28	50	22
У кінці роботи	100	28	50	22
Всього	200	56	100	44
	Різниці між частотами			
На початку роботи	0	-8	-2	+10
У кінці роботи	0	+8	+2	-10
Всього	0	0	0	0

За формулою $\chi^2=13,8223$. За таблицею значень при рівні значущості 0,05 і $\nu=(2-1)(3-1)=2$: $\chi_0^2=6,00$. Таким чином, $\chi^2 > \chi_0^2$, і ми можемо стверджувати про заперечення нуль-гіпотези, що свідчить про зростання рівня

розвитку творчих можливостей слухачів на початку і у кінці експерименту за рахунок використання розробленої методики.

Щоб виявити ставлення фахівців із дизайну до проведеного експерименту і досягнутих результатів, було проведене заключне анкетування (текст анкети див. у додатку Б 2). Опитування показало, що слухачі в цілому схвально оцінили методику розвитку творчості, вони акцентували увагу на застосуванні інноваційних педагогічно-психологічних засобів, використання яких призвело до зростання творчого потенціалу. Проектування як вид творчої діяльності дизайнера є найбільш значущим як у його професійному становленні, так і в безпосередній подальшій фаховій самореалізації. Саме тому у дослідженні було приділено увагу характеристиці якісних змін, які сталися у процесі проектування на завершальному етапі формувального експерименту. У таблиці 3.9 подано суть змін на різних стадіях викладання проектування.

Таблиця 3.9.

Зміни у процесі проектування

Стадія проектування	Суть змін
1	2
Аналіз передпроектної ситуації	Стає глибшим, багатоаспектним, різновекторним
Формулювання проблеми	Враховується ціла низка нюансів, які спочатку не були об'єктом уточнення
Визначення вимог до побудови дизайн-концепції	Проводиться з рахуванням сучасних матеріалів і технологій (ціновий аспект, визначення пріоритетів – ціна-якість, функціональність-мінімалізм тощо)
Обґрунтування пропозицій щодо асортиментного ряду дизайн-проекту	Пропозиції вирішення проблеми містять незаперечні факти

1	2
Розробка дизайн пропозицій	Представлення і візуалізація на рівні проекту за допомогою спеціального програмного забезпечення
Розробка ескізного дизайн-проекту	Представлення результатів роботи у вигляді видовища, з використання різноманітних методів впливу на замовника; наведення думок авторитетних експертів, демонстрація світових взірців та тенденцій
Розробка проектних зображень і текстів	Використання різноманітного програмного забезпечення

Аналіз результатів експерименту показав якісні зміни у всіх виділених параметрах. У результаті проведеного експерименту була доведена ефективність методики розвитку творчості слухачів, що була направлена на впровадження в процес підвищення кваліфікації психолого-педагогічних засобів розвитку самостійності, активності та цілеспрямованості.

ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО РОЗДІЛУ

Методика творчого розвитку дизайнера передбачала, що зміст знань, якими має володіти дизайнер, поєднує наступні напрями: загальнотеоретичний, загально художній, професійно орієнтований, інженерно-технічний та технологічний, організаційно-технічний. Оскільки зміст вищої освіти фахівців, які працюють у галузі дизайну є досить різноманітним, то ми вважаємо доцільним у першу чергу доповнити та коригувати його професійні знання та уміння на основі кваліфікаційних вимог фахівця з дизайну.

Створення центрів підвищення кваліфікації дизайнерів, провідною діяльністю яких є організація, координація і методична підтримка усієї системи підвищення кваліфікації дизайнерів – може стати ефективним інструментом вирішення поставленої дослідженням проблеми. Створення й функціонування таких зарубіжних центрів може бути прикладом, хоча всі вони відрізняються своєю специфікою. Провідною ідеєю створення центрів підвищення кваліфікації вважаємо розвиток і поширення фахової освіти на теренах дизайн-освіти.

Специфіка експериментальної роботи полягала у тому, що у складі слухачів не було виділено експериментальної та контрольної груп, слухачі працювали за єдиною навчальною програмою.

Для підтвердження гіпотези щодо впливу загальнопедагогічних умов процесу підвищення кваліфікації та відповідних концептуальних засад на розвиток творчих можливостей особистості дизайнера у процесі дослідно-експериментальної роботи було створено центр підвищення кваліфікації. Це дало можливість провести апробацію розробленого спецкурсу „Інноваційні тенденції сучасного дизайну”, метою якого є створити умови для внутрішнього прийняття дизайнерами цінностей діяльності фахівця як особистісних, зростання активності слухачів в оволодінні усіма компонентами змісту професійної діяльності. Також було апробовано тренінг

„Творча діяльність у дизайні” і перевірено структурні компоненти і рівні творчого розвитку дизайнера, якісні та кількісні показники їх сформованості.

За результатами констатувальної частини експерименту було встановлено, загалом, низький рівень підготовки слухачів (зумовлений існуючими підходами до підготовки дизайнерів) та слабкий методичний арсенал педагогів вищої школи (рідко застосовують особистісно-діяльнісні методи включення кожного слухача в реальний процес творчого пошуку).

Зрізи, проведені у ході формувальної частини експерименту, засвідчили ріст рівня творчості слухачів, який проявлявся вищим рівнем самостійності й відповідальності, наполегливості і активності. Контрольний етап формувального експерименту дав можливість порівняти вихідні та кінцеві характеристики рівнів творчості дизайнерів, визначити істотні зміни у перерозподілі слухачів за рівнем розвитку творчих можливостей порівняно з вхідним тестуванням, відзначити якісні зміни у проектуванні, яке є найбільш значущим у професійній діяльності дизайнера. Вірогідність отриманих результатів була підтверджена результатами статистичного аналізу (за допомогою критерію згоди χ^2).

Таким чином, проведений порівняльний аналіз експериментальної роботи показав дієвість та ефективність розробленої методики підвищення кваліфікації дизайнерів, яка спрямована на розв'язання творчих завдань, застосування інноваційних педагогічних засобів, орієнтованих на максимальне використання методів творчої самоорганізації особистості.

Основні результати розділу опубліковані в працях [229], [236], [237].

ВИСНОВКИ

1. Аналіз джерельної бази дослідження показав, що проблема розвитку творчості фахівців займає значне місце в загальнонаукових, філософських, психологічних, педагогічних і спеціальних дослідженнях. На початку XXI ст. розвиток творчості фахівців із дизайну, зокрема в системі підвищення кваліфікації слід розглядати на основі компетентнісного підходу.

Досвід підвищення кваліфікації дизайнерів дав змогу обґрунтувати доцільність вибору таких загальнопедагогічних підходів до творчого розвитку на основі компетентнісного підходу: креативний, андрагогічний та особистісно орієнтований, що зумовлено ключовими поняттями нашого дослідження. Творчу індивідуальність фахівця з дизайну характеризує потреба в самореалізації. Важливою засадою є раціональне поєднання творчої свободи у професійній діяльності дизайнера з детермінацією конкретних вимог до призначення виробу.

2. На основі аналізу процесу професійної діяльності та підвищення кваліфікації фахівця з дизайну визначено організаційно-педагогічні умови його творчого розвитку:

- урахування загальних особливостей творчої діяльності та індивідуального професійного досвіду;

- використання компетентнісного підходу як засобу оптимізації творчих можливостей фахівця з дизайну під час підвищення кваліфікації;

- єдність творчої самореалізації, саморозвитку та самовдосконалення у спеціально створених центрах підвищення кваліфікації дизайнерів.

Фахова творча діяльність дизайнерів відрізняється від інженерно-технічної певними характерними ознаками. Інтегративна за своєю сутністю творчість фахівців із дизайну поєднує в собі мистецькі, науково-технічні та соціально-економічні аспекти. Серед основних видів дизайнерської діяльності виділено творчу, виробничо-технічну, проектно-художню, а також виконання організаційно-творчих, управлінських і науково-методичних функцій відповідно

до здобутої спеціалізації. Повноцінно творчість дизайнера реалізується за цілісною схемою у співпраці з різними спеціалістами, починаючи від розробки проекту до втілення його в життя, у виробництво.

Оскільки компетентність фахівця інтегрує змістовий (професійно-творчі знання), діяльнісний (професійно-творчі уміння та способи діяльності) та аксіологічний (наявність цінностей) аспекти, творчий розвиток дизайнера в процесі підвищення кваліфікації на основі компетентнісного підходу виконує низку загальних і спеціальних функцій, серед яких: адаптація до швидких змін у промисловості та ринку праці; диференціація навчання; добір змісту навчання; доступ до необхідної інформації; забезпечення балансу власної компетентності та сучасних вимог до професії; виконання сучасних вимог культури діяльності; компенсування недоліків попередніх рівнів освіти; мотивація і стимулювання творчості; оволодіння новими методами, способами дій; опора на знання і досвід слухачів; особистісно-діяльнісний підхід у навчанні; перекваліфікація фахівців суміжних спеціальностей; перспективне проектування; поєднання індивідуальної і колективної діяльності; самоконтроль і самооцінка.

Установлено, що в професійній діяльності дизайнера підвищення кваліфікації суттєво залежить від його базової освіти. Інтегральна сутність професійної освіти дизайнера вимагає поєднання елементів мистецької та технічної спеціалізацій, що є одним з провідних завдань підвищення кваліфікації на сучасному етапі.

3. Загальні принципи побудови моделі базуються на основних принципах теорії навчання дорослих (самостійність, індивідуальність, системність, контекстність, елективність, усвідомленість навчання та ін.) та спеціальних принципах (єдність емоційно-чуттєвого і раціонального у створенні дизайнерського виробу, єдність теорії і практики у творчій діяльності дизайнера, наступність і органічна єдність вищої та післядипломної освіти дизайнера).

Модель творчого розвитку фахівця з дизайну під час підвищення

кваліфікації визначена на основі таких вимог компетентнісного підходу: акцентування ролі принципу творчості для професійного розвитку фахівця з дизайну; інтегративний підхід до побудови моделі; неперервність творчого розвитку дизайнера; опора на професійний досвід; прогностичний характер підвищення кваліфікації дизайнерів; урахування творчого рівня та потреб слухачів. Основними компонентами творчого розвитку фахівця з дизайну в процесі підвищення кваліфікації обрано: мотиваційний, змістовий, діяльнісний, аксіологічний. Критеріями сформованості творчого розвитку фахівця з дизайну на основі компетентнісного підходу в процесі підвищення кваліфікації були обрані загальні критерії творчого ставлення до професійної діяльності та творчого зростання, які доповнювалися конкретними критеріями: емоційна активність; оволодіння знаннями, уміннями і навичками, необхідними і достатніми для професійної діяльності; ініціативність; творчий інтерес; подолання інерції мислення; мотивація; оригінальність; самостійність; розвиток уяви тощо.

4. Експериментально перевірено ефективність розробленої методики підвищення кваліфікації фахівців із дизайну, провідна ідея якої полягає в тому, що зміст знань, якими має володіти дизайнер, поєднує наступні напрями: загальнотеоретичний, загально художній, професійно орієнтований, інженерно-технічний та технологічний, організаційно-технічний.

Одним із перспективних шляхів вирішення проблеми вважаємо створення центрів (курсів) підвищення кваліфікації дизайнерів, провідною діяльністю яких є організація, координація і методична підтримка усієї системи підвищення кваліфікації дизайнерів. Основним завданням підвищення кваліфікації є інтеграція технічних, мистецтвознавчих та інших галузевих вимог, характеристик фахового навчання у підготовку власне дизайнерську, яка має чітку структуру і спрямована на формування професійних знань та умінь дизайнера для вирішення конкретних виробничих проблем. Тому вважаємо доцільним створення центрів (курсів), головним напрямом діяльності яких є координація і методична підтримка усієї системи підвищення кваліфікації

дизайнерів.

У дослідженні розроблено і введено у зміст підвищення кваліфікації спеціальний курс „Інноваційні тенденції сучасного дизайну”, у центрі уваги якого знаходяться питання посилення творчої спрямованості професійної діяльності, та розроблено й впроваджено тренінг „Творча діяльність у дизайні”. Розроблені авторські установчі та регламентуючі документи діяльності центру підвищення кваліфікації дизайнерів у структурі якого передбачено функціонування спеціалізованих курсів, де стало можливим поєднання теоретичних занять з практичною творчою діяльністю, за допомогою найбільш ефективних форм навчання – семінарів, майстер-класів, тренінгів.

Аналіз підсумків проведеного педагогічного експерименту засвідчив ефективність розробленої методики розвитку творчості фахівців з дизайну, що була направлена на впровадження в процес підвищення кваліфікації психолого-педагогічних засобів розвитку самостійності, активності та цілеспрямованості.

У результаті використання авторського підходу до процесу підвищення кваліфікації дизайнерів спостерігається позитивна динаміка розвитку творчих можливостей слухачів курсів.

Упровадження запропонованих організаційно-педагогічних умов і моделі творчого розвитку позитивно впливає на ефективність процесу підвищення кваліфікації, спрямовано на покращення мотивації слухачів до навчання, активізує їхню творчу самостійну роботу, а отже, курси забезпечують ґрунтовне професійне підвищення кваліфікації.

Здійснене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми творчого розвитку фахівця з дизайну на основі компетентнісного підходу. До подальших напрямів досліджень відносимо теоретичні та методологічні засади розвитку творчості фахівців із дизайну, науково-методичне обґрунтування систем підвищення кваліфікації дизайнерів з окремих спеціалізацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абульханова-Славская К. А. Деятельность и психология личности : [монография] / Ксения Александровна Абульханова-Славская. — М. : Наука, 1980. — 335 с.
2. Алексеева Л. П. Профессиональная компетентность / Л. П. Алексеева, Н. С. Шаблыгина // Энциклопедия профессионального образования : в 3-х т. / под ред. С. Я. Батышева. — Т. 2. — М. : АПО, 1999. — С. 383—387.
3. Алексеенко Т. А. Критерії свободи творчого розвитку системи професійної підготовки спеціалістів / Т. А. Алексеенко // Наукові записки : зб. наук. статей НПУ імені М. П. Драгоманова / укл. П. В. Дмитренко, Л. Л. Макаренко. — К : НПУ, 2003. — Вип. LI (51). — С. 10—17.
4. Алексеева С. Концептуальні засади дослідницької діяльності майбутніх дизайнерів / С. Алексеева // Дидактика професійної школи. — 2004. — № 1. — С. 111—117.
5. Андреев А. Л. Компетентностная парадигма в образовании : опыт философско-методологического анализа / А. Л. Андреев // Педагогика. — 2005. — № 4. — С. 19—27.
6. Андреев В. И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности : основы педагогики творчества / Валентин Иванович Андреев. — Казань : ИКУ, 1988. — 240 с.
7. Андрієвська В. В. Професійна компетенція : теорія і практика її оцінки на заході / В. В. Андрієвська // Науково-методичне забезпечення діяльності сучасної професійної школи : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. : у 4 ч. — К. : Вища школа, 1994. — Ч. 1. — С. 25—29.
8. Антонович Є. А. Народне образотворче мистецтво і дизайн (мистецтвознавчо-педагогічний аспект) / Є. А. Антонович // Реклама і дизайн ХХІ сторіччя : освіта, культура, економіка : зб. наук. праць / [редкол. : М. П. Ліфінцев (голов. ред.), Є. А. Антонович (упоряд. і відп. ред.), А. В. Чебикін та ін.]. — К. : ППР, 2001. — Вип. 2. — С. 73—76.

9. Араухо И. Архитектурная композиция : пер с исп. / Араухо Игнасио. — М. : Высшая школа, 1982. — 208 с.
10. Арзикан Д. А. Графическая модель информативной формы / Д. А. Арзикан // Техническая эстетика. — 1970. — № 6. — С. 6—7.
11. Аронов В. Р. Теоретические концепции зарубежного дизайна : науч. изд. — Кн. 1 / В. Р. Аронов. — М. : ВНИИТЭ, 1992. — 122 с. — (Библиотека дизайнера. Серия „Зарубежный дизайн“).
12. Багрова О. В. Андрагогічні засади розвитку професійної компетентності вчителів іноземної мови в післядипломній педагогічній освіті / О. В. Багрова // Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій : матеріали конф. : у 6-и ч. — Суми : [б. в.], 2008. — Ч. 3 : Освіта, культура, наука як чинники інноваційного розвитку. — С. 8—11.
13. Барановська Л. В. Використання знань змісту загальнонаукових, професійно орієнтованих та спеціальних дисциплін для оволодіння студентами практичними вміннями та навичками з професійного спілкування / Л. В. Барановська // Наук. вісник Національного аграрного університету. — К. : НАУ, 2000. — № 29. — С. 312—320.
14. Батышев С. Я. Прогностическая ориентация профессионального образования / С. Я. Батышев // Педагогика. — 1988. — № 6. — С. 22—27.
15. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества : сб. избр. трудов / Михаил Михайлович Бахтин ; [сост. С. Г. Бочаров ; текст подгот. Г. С. Бернштейн и Л. В. Дерюгина]. — М. : Педагогика, 1979. — 444 с.
16. Бердяев Н. А. Субъективизм и индивидуализм в общественной философии : моногр. / Н. А. Бердяев. — СПб. : Астрель, 2008. — 1008 с.
17. Бердяев Н. А. Философия свободы. Смысл творчества / Николай Александрович Бердяев. — М. : Правда, 1989. — 291 с.
18. Беспалько В. П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения / Владимир Павлович Беспалько. — М. : Педагогика, 1995. — 336 с.
19. Биков В. Ю. Інформатизація загальноосвітньої і професійно-технічної школи України : Концептуальні засади і пріоритетні напрями / В. Ю. Биков //

- Професійна освіта : педагогіка і психологія : полськ.-укр. щоріч. / за ред. Т. Левовицького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало. — Ченстохова ; К. : [Вид-во Вищої пед. школи у Ченстохові], 2003. — Вип. 4. — С. 501—514.
20. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід : рефлексивний аналіз застосування / Н. М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : бібліотека з освітньої політики : колект. монограф. / [Бібік Н. М., Ващенко Л. С., Локшина О. І. та ін.] ; за заг. ред. О. В. Овчарук]. — К. : К. І. С., 2004. — С. 45—50.
21. Богоявленская Д. Б. Интеллектуальная активность как проблема творчества : [монография] / Диана Борисовна Богоявленская. — Ростов : Изд-во Ростовского университета, 1983. — 176 с.
22. Богоявленская Д. Б. Пути к творчеству / Диана Борисовна Богоявленская. — М. : Знание, 1981. — 96 с.
23. Бодалев А. А. Акмеология как научная дисциплина / Алексей Александрович Бодалев. — М. : РАУ, 1993. — 239 с.
24. Боднар О. Перша в Україні художньо-промислова школа / О. Боднар, Г. Кирчів // Вісник Львівської академії мистецтв. Декоративно-ужиткове та образотворче мистецтво : теорія, історія, практика. — 1994. — Вип. 5. — С. 37—43.
25. Болотов В. А. Компетентностная модель : от идеи к образовательной программе / В. А. Болотов, В. В. Сериков // Педагогика. — 2003. — № 10. — С. 9—14.
26. Болсун С. А. Розвиток педагогічної техніки вчителя в процесі підвищення кваліфікації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / С. А. Болсун. — К., 2002. — 21 с.
27. Бондар В. І. Дидактика : [підруч. для студ.] / Володимир Іванович Бондар. — К. : Либідь, 2005. — 264 с.
28. Бондарева В. В. Технология личностно-профессионального развития творческого педагога на материале интегративного курса „Изобразительное

искусство и художественный труд” : дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук : 13.00.08 / Бондарева Вера Владимировна. — Волгоград, 2002. — 229 с.

29. Брилін Б. А. Проблеми духовного виховання в контексті національної культури / Б. А. Брилін // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць / [редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін.] — К. ; Вінниця : ДОВ „Вінниця”, 2002. — С. 57—58.

30. Вайнцвейг П. Десять заповедей творческой личности / Поль Вайнцвейг ; пер. с англ. С. Л. Лойко, Ф. Б. Сарнова ; вступ. ст. В. С. Агеева. — М. : Прогресс, 1980. — 187 с.

31. Виговська С. В. Професійне становлення студенток у вищих аграрних навчальних закладах : дис. на здобуття наук. ступеня кандидата педагогічних наук : 13.00.04 / Виговська Світлана Володимирівна. — К., 2006. — 295 с.

32. Вивчення особистості підлітка / за ред. М. Т. Дригус. — К. : Інститут психології АПН України, 1994 — 128 с.

33. Вишневський О. І. Теоретичні основи педагогіки : курс лекцій / О. І. Вишневський, О. М. Кобрій, М. М. Чепіль. — Дрогобич : Відродження, 2001. — 424 с.

34. Вишнякова Н. Ф. Становление креативной акмеологии как новой отрасли знаний в системе высшего образования / Н. Ф. Вишнякова // Акмеология 99 : научная сессия. — СПб. : Санкт-Петербургская акмеологическая академия, 1999. — С. 27—34.

35. Вища освіта в Україні і Болонський процес : навч. посіб. / [М. Ф. Степко, Я. Я. Болубаш, В. В. Шинкарук, В. В. Грубінко та ін.] ; за ред. В. Г. Кременя. — К. : Освіта, 2004. — 384 с.

36. Віаніс-Трофіменко К. Б. Підвищення професійної компетентності педагога : б-ка журн. „Управління школою” ; вип. 7(55) / К. Б. Віаніс-Трофіменко, Г. В. Лісовенко. — Х. : Основа, 2007. — 176 с.

37. Власова В. Класифікаційні ознаки поняття „компетентність” у сфері педагогіки / В. Власова // Наукові записки : [зб. наук. статей] / М-во освіти і науки України ; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова ; укл. Л. Л. Макаренко. — К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. — (Серія педагогічні та історичні науки). — Випуск LXXIX (79). — С. 50—56.
38. Волошина О. Компетентнісний підхід до освіти в міжнародних документах і в теоретичних пошуках педагогів у Великій Британії / О. Волошина // Післядипломна освіта в Україні. — 2006. — № 1. — С. 82—85
39. Воробьев Н. Е. Развитие творческой активности студентов при изучении дисциплин гуманитарного цикла (на материале преподавания иностранного языка в неязыковом вузе) : моногр. / Н. Е. Воробьев, Э. Ю. Мизюрова. — Волгоград : Перемена, 2001. — 184 с.
40. Воронов Н. К. История советского дизайна / Н. К. Воронов // Материалы по истории дизайна : сборник-хрестоматия. — М. : ВНИТЭ, 1969.— С. 21—38.
41. Воронов Н. Российский дизайн. Очерки истории отечественного дизайна [Текст] : в 2 т. Т. 1. / Н. Воронов. — М. : Союз дизайнеров России, 2001. — 420 с.
42. Вступ до філософії : історико-філософська пропедевтика : підручн. / за ред. Г. І. Волинка та Ю. О. Федєва. — К. : Вища школа, 1996. — С. 137—140.
43. Выготский Л. С. Психология искусства : моногр. / Лев Семенович Выготский. — [3-е изд.]. — М. : Искусство, 1986. — 573 с.
44. Гегель Г.-В.-Ф. Энциклопедия философских наук / Г.-В.-Ф. Гегель: в 3 т. — М., 1974. — Т.1. Наука логики. — С. 123—480.
45. Генисаретский О. И. Методологические и гуманитарно-художественные проблемы дизайна : автореф. дисс. на соискание ученой степени доктора искусствоведения : спец. 17.00.06 „Техническая эстетика и дизайн” / О. И. Генисаретский. — М., 1990. — 36 с.
46. Гериш Т. В. Компетентностный подход как основа модернизации профессионального образования / Т. В. Гериш, П. И. Самойленко // Стандарты и мониторинг в образовании. — 2006. — № 2. — С. 11—15.

47. Гершунский Б. С. Философия образования для XXI века : в поисках практико-ориентированных образовательных концепций : учеб. пособ. / Борис Семенович Гершунский. — [2-е изд.]. — М. : Пед. общество России, 2002. — 512 с.
48. Гилфорд Дж. Три стороны интеллекта / Дж. Гилфорд // Психология мышления. — М., 1965. — С. 433—456.
49. Гиргинов Г. Наука и творчество / Гиргин Гиргинов. — М. : Прогресс, 1979. — 240 с.
50. Гладкова В. М. Акмеологічні аспекти розвитку творчої особистості майбутнього фахівця / Валентина Миколаївна Гладкова // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2002. — № 6. — С. 95—102.
51. Глазычев В. Л. О дизайне : очерки по теории и практике дизайна на Западе / Вячеслав Леонидович Глазычев. — М. : Искусство, 1970. — 192 с.
52. Глассер У. Школы без неудачников / Уильям Глассер ; [пер. с англ. Л. И. Хайрусовой ; общ. ред. и пред. В. Я. Пилиповского]. — М. : Прогресс, 1991. — 184 с.
53. Голомшток И. Современный дизайн как историческая форма интеграции искусства и техники / И. Голомшток // Техническая эстетика. — 1986. — № 1. — С. 14—18.
54. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження : методологічні поради молодим науковцям / Семен Устимович Гончаренко. — К. ; Вінниця : ДОВ „Вінниця”, 2008. — 278 с.
55. Гончаренко С. У. Теоретичні основи дидактичної інтеграції у професійній середній школі / С. У. Гончаренко, І. М. Козловська // Педагогіка і психологія. — 1997. — № 2 (15). — С. 9—18.
56. Горбунова К. М. Творча діяльність як теоретична проблема / К. М. Горбунова // Неперервна професійна освіта : теорія і практика : зб. наук. праць : у 2-х ч. / за ред. І. А. Зязюна та Н. Г. Ничкало. — Ч. 2. — К. : МДГУ 2001. — С. 40—45.

57. Гропиус В. Границы архитектуры : сборник / Вальтер Гропиус ; пер. А. С. Пинспер. — М. : Искусство, 1971. — 286 с.
58. Гуревич Р. С. Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних навчальних закладах : монограф. / Роман Семенович Гуревич ; заред. С. У. Гончаренка. — К. : Вища школа, 1998. — 160 с.
59. Давидова Г. А. Творчество и диалектика / Г. А. Давидова. — М. : Наука, 1976. — 175 с.
60. Давыдов В. В. Психологический словарь / [сост. : В. В. Давыдов, А. В. Запорожец и др.]. — [2-е изд., перераб. и доп.]. — М. : Педагогика-пресс, 1996. — 440 с.
61. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка / В. И. Даль. — М. : Цитадель, 1998. — 4472 с.
62. Даниленко В. Дизайн : підручн. для студ. вузів / Віктор Даниленко. — Харків : ХДАДМ, 2003. — 320 с.
63. Даниленко В. Я. Дизайн-освіта в Україні в європейському контексті / В. Я. Даниленко // Вісник Львівської академії мистецтв. — 1999. — Спецви-пуск. — С. 173—177.
64. Даниленко В. Я. Основи дизайну: навч. посіб. / Віктор Якович Даниленко. — К. : ІЗМН, 1996. — 92 с.
65. Джонс Дж. К. Методы проектирования / Дж. К. Джонс ; [пер. с англ. Т. П. Бурмистровой. — 2-е изд., доп.]. — М. : Мир, 1986. — 326 с.
66. Диса О. В. Внутрішній діалог як механізм творчого мислення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.01 „Загальна психологія, історія психології” / О. В. Диса. — Одеса , 2005. — 17 с.
67. Дронь Н. Творча особистість як об’єкт психологічного аналізу / Н. Дронь // Особистість у розбудові відкритого демократичного суспільства в Україні : зб. матеріалів Другої міжнар. наук.-практ. конф. — Дрогобич : Коло, 2005. — С. 155—162.
68. Дунаєва О. М. Формування педагогічної креативності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.

пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / О. М. Дунаєва. — Вінниця, 2008. — 20 с.

69. Емоційне вигорання / [упорядн. В. Дудяк]. — К. : Главник, 2007. — 128 с.

70. Еременко Т. А. Формирование профессиональной компетентности будущих педагогов дизайнера средствами самостоятельной работы : автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 „Теория и методика профессионального образования” / Т. А. Еременко. — Челябинск, 2008. — 22 с.

71. Ермолаева-Томина Л. Б. Психология художественного творчества : учеб. пос. для ВУЗов / Людмила Борисовна Ермолаева-Томина. — М. : Академический проект, 2003. — 496 с.

72. Жизнь как творчество : социально-психологический анализ / [В. И. Шинкарук, Л. В. Сохань, Н. А. Шульга и др. ; отв. ред. Л. В. Сохань, В. А. Тихонович]. — К. : Наук. думка, 1985. — 304 с.

73. Завалишина Д. Н. Психологическая структура деятельности / Д. Н. Завалишина // Развитие и диагностика способностей. — М., 1991. — С. 22 — 32.

74. Збаровский В. С. Повышение квалификации специалистов как ведущее направление андрагогики / В. С. Збаровский // Педагогический менеджмент и прогрессивные технологии обучения : материалы II Петербургской междунар. науч.-метод. конф., СПб., 26—29 июня 1996 г. — Ч. II. — СПб., 1997. — С. 147—149.

75. Зворыкин А. О разработке проблемы научного, творческого мышления / А. Зворыкин // Наука и жизнь. — 1967. — № 1. — С. 75—76.

76. Зеер Э. Компетентностный подход к модернизации профессионального образования / Э. Зеер, Э. Сыманюк // Высшее образование в России. — 2005. — № 4. — С. 23—29.

77. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании : авторская версия / Ираида Андреевна Зимняя. — М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. — 40 с.

78. Змеев С. И. Технология обучения взрослых / С. И. Змеев // Педагогика. — 1998. — № 7. — С. 42—45.
79. Зубко А. М. Організаційно-педагогічні умови удосконалення навчального процесу в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / А. М. Зубко. — К., 2002. — 22 с.
80. Зязюн І. Три кити нової філософії освіти : гуманізація, індивідуалізація, інтеграція / І. Зязюн // Директор школи, ліцею, гімназії. — 2000. — № 1 — С. 74—79.
81. Іванченко Є. А. Теоретико-методичні засади системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів : дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук : 13.00.04 — теорія і методика професійної освіти. / Іванченко Євгенія Анатоліївна. — Державний заклад „Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського”. — Одеса, 2011. — 484 с.
82. Интеллектуальные системы и творчество : метод. рекомендации Всесоюз. конф. — Новосибирск : НГУ, 1991. — 120 с.
83. Каверина Р. Д. Акмеологические технологии в системе повышения квалификации педагогических кадров / Р. Д. Каверина // Педагогический менеджмент и прогрессивные технологии обучения : материалы II Петербургской междунар. науч.-метод. конф., 26—29 июня, 1996 г., СПб. / ред. кол. : В. В. Карпов, И. П. Кузьмин и др. — Ч. II. — СПб., 1997. — С. 156—157.
84. Кадемія М. Ю. професійне навчання на базі ситуаційного центру / М. Ю. Кадемія // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць. — Випуск 19 / [редкол. : І. А. Зязюн та ін.]. — К.; Вінниця : ДОВ „Вінниця”, 2008. — С. 168—172.
85. Калошина И. П. Структура и механизмы творческой деятельности : (нормативный подход) / Инна Павловна Калошина. — М. : МГУ, 1983. — 168 с.

86. Кант И. Критика чистого разума / И. Кант // Соч. : в 6 т. — М., 1964. — Т. 3. — С. 118—541.
87. Карпенко Н. До проблеми творчого потенціалу особистості / Н. Карпенко // Особистість у розбудові відкритого демократичного суспільства в Україні : зб. матеріалів Другої міжнар. наук.-практ. конф. — Дрогобич : Коло, 2005. — С. 162—166.
88. Киверялг А. А. Методы исследования в профессиональной педагогике / А. А. Киверялг. — Таллин : ВАЛГУС, 1980. — 334 с.
89. Кінаш І. П. Компетентність фахівців як передумова успішних результатів економічних процесів / І. П. Кінаш // Вища освіта України. — 2004. — № 4 (14). — Додаток. Безперервна освіта : реалії та перспективи : матеріали ІІ Всеукр. конф. — С. 220—222.
90. Кічук Н. В. Формування творчої особистості вчителя : моногр. / Надія Василівна Кічук. — К. : Либідь, 1991. — 96 с.
91. Климов Е. А. Введение в психологию труда : учеб. пособие / Евгений Александрович Климов. — М. : Изд. Моск. ун-та, 1988. — 199 с.
92. Ковальчук В. И. Психологическое выгорание личности : путь к „антиакме” / В. И. Ковальчук // Вісник Національного технічного університету України „Київський політехнічний інститут”. Філософія. Психологія. Педагогіка. — 2002. — № 1. — С. 67—71.
93. Кожухова Т. В. Цільова спрямованість навчання викладачів фармацевтичних закладів освіти на курсах підвищення кваліфікації / Т. В. Кожухова // Неперервна професійна освіта : теорія і практика : зб. наук. праць : у 2-х ч. — К. : [б. в.], 2001. — Ч. 2. — С. 168—173.
94. Козловська І. М. Теоретичні та методичні основи інтеграції знань учнів професійно-технічної школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / І. М. Козловська. — К., 2001. — 41 с.
95. Козяр М. М. Застосування мультимедійних телекомунікаційних технологій у навчально-виховному процесі / М. М. Козяр, А. Д. Кузик // Сучасні

інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. — Випуск 10 / [редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін.]. — Київ ; Вінниця : Планер, 2006. — С. 340—345.

96. Коломієць А. М. Функції освіти в період становлення інформаційного суспільства / А. М. Коломієць // Теорія і практика управління соціальними системами : щоквар. наук.-практ журнал. — Харків : НТУ „ХПІ”, 2007. — № 1. — С. 15—23.

97. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики : колект. моногр. / [Бібік Н. М., Ващенко Л. С., Локшина О. І. та ін. ; за заг. ред. О. В. Овчарук]. — К. : К.І.С., 2004. — 112 с.

98. Концепція професійно-художньої освіти // Професійно-технічна освіта. — 2000. — № 2. — С. 43—47.

99. Концепція розвитку національного дизайну до 2010 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу до докум. : <http://www.ndi-design.org.ua/idea.html>

100. Коптаж Г. Непрерывное образование : основные принципы / Г. Коптаж // Вестник высшей школы. — 1991. — № 6. — С. 52—62.

101. Козак Т.С. Дипломне проектування як засіб формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності : дис. на здобуття наук. ступ. кандидата педагогічних наук : 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / Козак Тетяна Сергіївна. — Львів, 2010. — 305 с.

102. Косів В. М. Національні моделі і глобалізація графічного дизайну другої половини ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 05.01.03 „Технічна естетика” / В. М. Косів. — Харків, 2003. — 24 с.

103. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Григорій Силевич Костюк ; [упор. : В. В. Андрієвська, Г. О. Балл, О. Т. Губко ; за ред. Л. М. Проколієнко]. — К. : Радянська школа, 1989. — 609 с.

104. Кравченко А. М. Вимоги до професіоналізму керівника сучасного навчально-виховного закладу / А. М. Кравченко // Педагогіка математики і природознавства : IV Всеукраїнські читання, присвячені пам'яті М. В. Остроградського, 4—5 жовтня 2000 р. : зб. статей. — Полтава : [ПОПОПП], 2000. — С. 30—32.
105. Кремень В. Г. Пріоритети розвитку освіти України на початку XXI століття / В. Г. Кремень // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць / редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін. — Київ ; Вінниця : ДОВ Вінниця, 2002. — С. 3—10.
106. Кузнецов Ю. М. Концепція розвитку творчої активності майбутніх фахівців [Електронний ресурс] / Ю. М. Кузнецов // Інформаційний вісник АН ВШ України. — 2003. — № 3 (11—16). — Режим доступу до журн. : http://www.anvocu.org.Ua/index.php?module=pagemaster&PAGE_user_op=view_page&PAGE_id=369
107. Кузьмина Н. В. Профессионализм деятельности преподавателя и мастера производственного обучения профтехучилища / Нина Васильевна Кузьмина. — М. : Высшая школа, 1989. — 167 с.
108. Купцов О. В. Непрерывное образование руководителей и специалистов народного хозяйства / О. В. Купцов // Советская педагогика. — 1982. — № 6. — С. 29—34.
109. Куцевол О. М. Теоретико-методичні основи розвитку креативності майбутніх учителів літератури : автореф. дисс. на соискание учен. степени доктора пед. наук : спец. 13.00.02 / Куцевол Ольга Миколаївна. Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. — К., 2007. — 44 с.
110. Лебедев О. Е. Компетентностный подход в образовании / О. Е. Лебедев // Школьные технологии. — 2004. — № 5. — С. 3—12.
111. Лазарев Е. Н. Дизайн как технико-эстетическая система : автореф. дисс. на соискание учен. степени доктора искусствоведения : спец. 17.00.06 „Техническая эстетика и дизайн” / Е. Н. Лазарев. — М., 1984. — 32 с.

112. Лейтес Н. С. Умственные способности и возраст / Лейтес Натан Семенович. — М. : Педагогика, 1971. — 280 с.
113. Лещенко М. П. Теоретико-методологічні засади діагностики педагогічної майстерності вчителя в умовах особистісно-орієнтованої системи навчання / М. П. Лещенко // Неперервна професійна освіта : теорія і практика : зб. наук. праць / [за ред. І. А. Зязюна, Н. Г. Ничкало] : у 2 ч. — Ч. 1. — К. : [б. в.], 2001. — С. 71—74.
114. Лобанов В. В. США : модели компетентности руководителей государственных учреждений / В. В. Лобанов // Проблемы теории и практики управления. — № 1. — 1996. — С. 34—39.
115. Лосев А. Ф. Диалектика творческого акта : краткий очерк / Алексей Федорович Лосев // Контекст 1981 : лит.-теорет. исследование / АН СССР, Ин-т мировой лит. им. А. М. Горького ; [отв. ред. А. С. Мясников]. — М. : Наука, 1982. — С. 48—78.
116. Лужецький С. Г. Дизайн як філософія творення гармонійного штучного середовища людини / С. Г. Лужецький // Реклама і дизайн ХХІ сторіччя: освіта, культура, економіка : зб. наук. праць / [редкол. : М. П. Ліфінцев (голов. ред.), Є. А. Антонович (упоряд. і відп. ред.), А. В. Чебикін та ін.]. — К. : ППР, 2001. — Вип. 2. — С. 150—152.
117. Максименко С. Д. Фахівця потрібно моделювати / С. Д. Максименко, О. М. Пелех // Рідна школа. — 1994. — № 3—4. — С. 68—72.
118. Максимова В. Н. Концептуальные основы повышения квалификации руководящих кадров профтехобразования / В. Н. Максимова // Перспективы развития системы повышения квалификации руководителей школ : метод. рекомендации / [сост. Е. П. Тонконогая, В. Ю. Кричевский, С. С. Лебедева ; НИИ общего образования взрослых АПН СРСР]. — Л., 1989. — С. 13—17.
119. Мала Т. В. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з книжкового дизайну у вищих навчальних закладах : дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04 / Тетяна Василівна Мала. — Луганськ, 2008. — 292 с.

120. Мардер А. П. Эстетика архитектуры : теоретические проблемы архитектурного творчества / Абрам Павлович Мардер. — М. : Стройиздат, 1988. — 216 с.
121. Маршалл А. Принципы политической экономии : пер. с англ. / Альфред Маршалл. — Т. 1. — М. : Прогресс, 1983. — 415 с. — (Серия „Экономическая мысль Запада”).
122. Маслоу А. Г. Дальние пределы человеческой психики / Абрахам Гарольд Маслоу ; пер. с англ. А. М. Татлыдаевой ; научн. ред., вступ. статья и коммент. Н. Н. Акулиной. — СПб. : Евразия, 1997. — 270 с.
123. Матвеева Т. В. Психологические основы формирования профессионального системного мышления в процессе профессиональной подготовки дизайнеров / Т. В. Матвеева // Современные проблемы науки и образования. — 2006. — № 5. — С. 82—83.
124. Методичні вказівки з проектної графіки для студентів напряму „Мистецтво” 0202 спеціальності „Дизайн” 7.020210: Рукописний шрифт / [уклад. О. А. Швець]. — Львів : Укр ДЛТУ, 1997. — 62 с.
125. Методичні вказівки з проектування для студентів напряму „Мистецтво” 0202 спеціальності „Дизайн” 7.020210: Проектування меблів та обладнання в підприємствах громадського харчування / [уклад. О. А. Швець]. — Львів : УкрДЛТУ, 1998. — 36 с.
126. Методичні вказівки з проектування для студентів напряму „Мистецтво” 0202 спеціальності „Дизайн” 7.020210 : Проектування меблів та обладнання у ванній кімнаті / [уклад. О. А. Швець]. — Львів : УкрДЛТУ, 2000. — 12 с.
127. Мигаль С. П. Проектування меблів : навч. посіб. / Станіслав Павлович Мигаль. — Львів : Світ, 1999. — 216 с.
128. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посібн. / Неля Євтихівна Мойсеюк. — [3-є видання, доп.]. — К. : КДНК, 2001. — 608 с.
129. Моляко В. О. Творчий потенціал людини як психологічна проблема / В. О. Моляко // Обдарована дитина. — 2005. — № 6. — С. 2—10.

130. Мосолова Л. М. Основы теории художественной культуры : учеб. пособ. / Л. М. Мосолова. — СПб. : Лань, 2001. — 288 с.
131. Мухачева Е. В. Поиск эффективной модели повышения квалификации / Е. В. Мухачева // Профессиональное последипломное образование : проблемы и перспективы : материалы III Петербургской междунар. науч.-метод. конф., СПб., 3—5 июня 1997 г. — Ч. III. — СПб., 1997. — С. 45—47.
132. Навчальна програма з дисципліни „Макетування” / [уклад. : О. А. Швець, З. Ю. Макар]. — Львів : НЛТУ України, 2000 р. — 15 с.
133. Навчальна програма з дисципліни „Основи архітектури” / [уклад. О. А. Швець]. — Львів : НЛТУ України, 2007 р. — 15 с.
134. Никифоренко В. Г. Підвищення компетентності фахівців на основі розвитку їх інтелектуального потенціалу / В. Г. Никифоренко, В. О. Кравченко // Вища освіта України. — 2004. — № 4 (14). — Додаток : Безперервна освіта : реалії та перспективи : матеріали II Всеукр. конф. — С. 179—182.
135. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія / Н. Г. Ничкало // Неперервна професійна освіта : теорія і практика : наук.-метод. журнал. — 2001. — Вип. 1. — С. 9—22.
136. Нітченко Г. М. Професійна компетентність як основа підготовки вчителя (теоретичний аспект) / Г. М. Нітченко // Педагогічний альманах : зб. наук. праць / [ред. кол. : В. В. Кузьменко (голова) та ін.]. — Херсон : РІПО, 2007. — С. 133—138.
137. Новиков А. М. Российское образование в новой эпохе : парадоксы наследия, векторы развития / Александр Михайлович Новиков. — М. : Эгвес, 2000. — 272 с.
138. Новиков Б. В. Творчество и философия : моногр. / Борис Владимирович Новиков. — К. : Политиздат, 1989. — 193 с.
139. Овчарук О. В. Розвиток компетентнісного підходу : стратегічні орієнтири міжнародної спільноти / О. В. Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої

- політики : [колективна монографія / Бібік Н. М., Ващенко Л. С., Локшина О. І. та ін. ; за заг. ред. О. В. Овчарук]. — К. : К.І.С., 2004. — С. 7—14.
140. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведов. — [4-е изд.]. — М. : Азбуковник, 1997. — 943 с.
141. Олійник В. В. Проблеми підвищення кваліфікації працівників профтехосвіти : стан дослідженості у професійній педагогіці / В. В. Олійник // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2000. — № 2. — С. 28—37.
142. Орел В. Е. Феномен „выгорания” в зарубежной психологии : эмпирические исследования и перспективы / В. Е. Орел // Психологический журнал. — 2001. — № 1. — С. 45—51.
143. Оршанський Л. В. Теоретико-методичні засади художньо-трудової підготовки майбутніх учителів трудового навчання : дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : 13.00.04 / Оршанський Леонід Володимирович. — Дрогобич, 2009. — 492 с.
144. Оскарсон Б. Базовые навыки как интегрирующий фактор учебного плана / Б. Оскарсон // Оценка качества профессионального образования / [под ред. В. И. Байденко, Дж. ван Зантворта]. — М. : Исслед. центр проблем качества подгот. специалистов, 2001. — С. 44—46.
145. Основи проектної графіки : консп. лекцій / [уклад. О. А. Швець]. — Львів : НЛТУ України, 2007. — 52 с.
146. Основи проектної графіки : програма навч. дисципліни / [уклад. О. А. Швець]. — Львів : НЛТУ України, 2007. — 13 с.
147. Павлютенков Е. М. Профессиональное становление будущего учителя / Е. М. Павлютенков // Советская педагогика. — 1990. — № 11. — С. 64—69.
148. Педагогика и психология высшей школы : учеб. пособие / [отв. ред. М. В. Буланова-Топоркова]. — Ростов н/Д : Феникс, 2002. — 544 с.
149. Педагогічні технології : наука — практиці : навч.-метод. щорічник / [О. І. Кульчицька, С. О. Сисоєва, Я. В. Цехмістер ; за ред. С. О. Сисоєвої]. — К. : ВІПОЛ. — Вип. 1. — 281 с.

150. Пермінова Л. А. Розвиток професійних умінь керівника школи у системі післядипломної освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / Л. А. Пермінова. — К., 2002. — 22 с.
151. Петрук В. А. Теоретико-методичні засади формування базових професійних компетенцій у майбутніх фахівців технічних спеціальностей : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / В. А. Петрук. — К., 2008. — 40 с.
152. Пигров Г. С. Интенсификация инженерного творчества : потребности, методы, формы организации / Г. С. Пигров, Ю. П. Таран, Б. М. Бельгольский. — М. : Профиздат, 1989. — 192 с.
153. Пискун О. М. Аналіз структури художньо-конструкторської діяльності як складової професійної компетентності вчителя трудового навчання / О. М. Пискун // Проблеми освіти : наук.-метод. збірник. — 2006. — № 3. — С. 159—166.
154. Платонов К. К. Вопросы психологи труда [Текст] / К. К. Платонов. — [2-е изд.]. — М. : Медицина, 1970. — 264 с.
155. Половинкин А. И. Основы инженерного творчества: учеб. пособ. для студ. вузов / Александр Иванович Половинкин. — [2 изд., перераб. и доп.]. — М. : Машиностроение, 1988. — 368 с.
156. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики : колективна моногр. / [Бібік Н. М., Ващенко Л. С., Локшина О. І. та ін. ; за заг. ред. О. В. Овчарук]. — К. : К.І.С., 2004. — С. 64—70.
157. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу у досвіді зарубіжних країн / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики : колект. моногр. / [Бібік Н. М., Ващенко Л. С.,

Локшина О. І. та ін. ; за заг. ред. О. В. Овчарук]. — К. : К.І.С., 2004. — С. 15—24.

158. Пономарев Я. А. Психология творчества / Яков Александрович Пономарев. — М. : Наука, 1976. — С. 228—246.

159. Пономарев Я. А. Психология творчества и педагогика / Яков Александрович Пономарев. — М. : Педагогика, 1976. — 278 с.

160. Пономарьев Я. А. Психология творчества / Я. А. Пономарев // Тенденции развития психологической науки. — М. : Наука, 1988. — С. 21—25.

161. Про затвердження Державної цільової програми підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції України на 2008—2011 роки // Постанова КМУ № 974 від 05.11.08 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу до докум. : http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/5071

162. Про першочергові заходи щодо розвитку національної системи дизайну та ергономіки і впровадження їх досягнень у промисловому комплексі, об'єктах житлової, виробничої і соціально-культурної сфер // Постанова Кабінету Міністрів України № 37 від 20 січня 1997 р. — Режим доступу до докум. : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1058.29.0>

163. Протасова Н. Г. Післядипломна освіта педагогів : зміст, структура, тенденції розвитку / Н. Г. Протасова. — К. : Державна академія керівних кадрів освіти, 1998. — 176 с.

164. Прусак В. Ф. Організаційно-педагогічні засади підготовки майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах України : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / Прусак Володимир Федорович. — Івано-Франківськ, 2006. — 294 с.

165. Прусак В. Ф. Становлення дизайн-освіти в Україні / В. Ф. Прусак // Вісник Львівського національного державного університету ім. І. Франка. Серія педагогічна. — Вип. 16. 4.1. — 2002. — С. 80—87.

166. Психология личности : тексты / [под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, Л. Л. Пузыря]. — М. : МГУ, 1987. — 168 с.

167. Равен Дж. Педагогическое тестирование. Проблемы, заблуждение, перспективы : пер. с англ. / Джон Равен. — М. : Когито-Центр, 1999. — 234 с.
168. Реклама і дизайн ХХІ сторіччя:освіта, культура, економіка : зб. наук. праць / [редкол. : М. П. Ліфінцев (голов.ред.), Є. А. Антонович (упоряд. і відп. ред.), А. В. Чебикін та ін.]. — К. : ІППР, 2001.— Вип. 2. — 270 с.
169. Рижова І. С. Становлення і розвиток дизайну як духовно-практичного феномена в інформаційно-культурному просторі / І. С. Рижова // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. — Запоріжжя : ЗДІА, 2009. — Вип. 36. — С. 211-224.
170. Рудницька О. П. Педагогіка : загальна та мистецька : навч. посібн. / О. П. Рудницька. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2005. — 360 с.
171. Рунге В. Ф. Основы теории и методологии дизайна : учеб. пособ. / В. Ф. Рунге, В. В. Сеньковский. — М. : МЗ-Пресс, 2001.— 232 с.
172. Савченко О. Я. Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти / О. Я. Савченко // Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики : кол. моногр. / [Бібік Н. М., Ващенко Л. С., Локшина О. І. та ін. ; за заг. ред. О. В. Овчарук]. — К. : К. І. С., 2004. — С. 33—44.
173. Салімов Р. М. Система перепідготовки і підвищення кваліфікації фахівців [Електронний ресурс] / Р. М. Салімов, О. М. Савінов. — Режим доступу до докум. : <http://ipn.nau.edu.ua/content/view/201/94/lang.ua/>
174. Саюшев В. А. Социально-экономические проблемы профтехобразования / В. А. Саюшев, Г. А. Иванов // Совершенствование управления профтехобразованием. — М. : Высшая школа, 1982. — 80 с.
175. Сибирская М. П. Личностно-ориентированные педагогические технологии повышения квалификации инженерно-педагогических работников профессионального образования / М. П. Сибирская // Педагогический менеджмент и прогрессивные технологии обучения : материалы II Петербургской междунар. науч.-метод. конф., СПб., 26—29 июня 1996 г. — СПб., 1997. — Ч. II. — С. 157—158.

176. Сидоренко В. Ф. Генезис проектной культуры и эстетика дизайнерского творчества : автореф. дисс. на соискание учен. степени доктора искусствоведения. : спец. 17.00.06 — техническая эстетика и дизайн / В. Ф. Сидоренко. — М., 1990. — 32 с.
177. Сидоренко В. Ф. Дизайн как проектная деятельность / В. Ф. Сидоренко // Техническая эстетика. — 1977. — № 8. — С. 1—3.
178. Сидоренко В. Ф. К проблематике композиции в художественном конструировании / В. Ф. Сидоренко // Техническая эстетика. — 1976. — № 11. — С. 1—4.
179. Сидоренко В. Ф. Модель „опережающего” образования (к вопросу о перестройке системы подготовки дизайнеров) / В. Ф. Сидоренко // Техническая эстетика. — 1986. — № 9. — С. 18—20.
180. Сидоренко В. Ф. Образование : образ культуры / В. Ф. Сидоренко // Техническая эстетика. — 1989. — № 12. — С. 1—2.
181. Сисоєва С. О. Педагогічні технології : проблеми, пошуки, перспективи впровадження / Світлана Олександрівна Сисоєва // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2002. — № 6. — С. 15—26.
182. Сисоєва С. О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня / Світлана Олександрівна Сисоєва. — К. : Поліграфкнига, 1996. — 403 с.
183. Сисоєва С. О. Психологія та педагогіка : підруч. для студ. вищих навч. закладів непедагогічного профілю традиційної та дистанційної форм навчання / С. О. Сисоєва, Т. Б. Поясок. — К. : Міленіум, 2005. — 520 с.
184. Сисоєва С. О. Творчий розвиток особистості в процесі неперервної професійної освіти / С. О. Сисоєва // Неперервна професійна освіта : теорія і практика : зб. наук. праць / за ред. І. А. Зязюна та Н. Г. Ничкало. — у 2-х ч. — К. : [б. в.], 2001. — Ч. 1. — С. 45—54.
185. Сметанський М.І. З орієнтацією на самовиховання / М.І. Сметанський // Проблеми освіти. — К., 2001. — Вип. 26. — С.67—74.
186. Сметанський М. І. Роль педагогічної практики у системі професійної підготовки майбутніх учителів // Сучасні інформаційні технології та інноваційні

методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. — Вип. 4 / редкол. : І. А. Зязюн (голова) [та ін.]. — Київ ; Вінниця : Вінниця, 2004. — С. 106—112.

187. Солдатенко М. М. Проблеми розвитку неперервної професійної освіти / М. М. Солдатенко // Неперервна професійна освіта : проблеми, пошуки, перспективи : / за ред. І. А. Зязюна. — К. : ВІПОЛ, 2000. — С. 228—248.

188. Сорочан Т. Андрагогічні засади післядипломної освіти педагогічних працівників / Т. Сорочан, // Освіта на Луганщині. — 2007. — № 1 (26). — С. 9—15.

189. Станкевич М. Є. Українське художнє деревообробництво XVII—XX ст. (Концепція декоративності. Історія. Типологія і художні особливості) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора мистецтвознавства : спец. 17.00.06 „Технічна естетика і дизайн” / М. Є. Станкевич. — Львів, 1995. — 50 с.

190. Стенгерс И. Порядок из хаоса (новый диалог человека с природой) / И. Стенгерс, И. Пригожин ; перевод с англ. Ю. А. Данилова. — М. : Просвещение, 1986. — 346 с.

191. Столяренко А. М. Общая педагогика : учеб. пособие для вузов / Алексей Михайлович Столяренко. — М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2006. — 479 с.

192. Сучков В. Модель инженера-строителя : компетентностный подход / В. Сучков, В. Иванов, Е. Корчагин // Высшее образование в России. — 2006. — № 12. — С. 110—114.

193. Таизова О. С. Компетенции [Электронный ресурс] / Таизова О. С. — Режим доступа к докум. : <http://gcon.pstu.ac.ru/pedsovet/programm/section=138.htm>

194. Тарасенко Г. С. Взаємозв'язок естетичної та екологічної підготовки вчителя в системі професійної освіти : моногр. / Г. С. Тарасенко. — Черкаси : Вертикаль, 2006. — 308 с.

195. Татіївський П. М. Український дизайн : сьогодення і перспективи розвитку / П. М. Татіївський // Вісник Львівської академії мистецтв / відп. ред. Р. Т. Шмагало. — 1999. — Спецвипуск. — С. 182—190.

196. Татур Ю. Г. Компетентностный подход в описании результатов и проектировании стандартов высшего профессионального образования : Россия в Болонском процессе: проблемы, задачи, перспективы материалы ко второму заседанию методолог. семинара (авторская версия) / Ю. Г. Татур. — М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. — 16 с.
197. Трачук Т. В. Дидактичні засади розвитку економічних знань вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09 — теорія навчання / Т. В. Трачук. — Луцьк, 2006. — 19 с.
198. Трофімчук В. М. Художнє конструювання як творчий навчально-виховний процес проектного моделювання у старшокласників / В. М. Трофімчук // Педагогічний альманах : зб. наук. праць / [ред. кол. : В. В. Кузьменко (голова) та ін.]. — Херсон : РПО, 2007. — С. 90—94.
199. Трошкін О. В. Педагогічні умови розвитку ініціативності майбутніх дизайнерів у процесі навчально-творчої діяльності : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / Трошкін Олександр Васильович. — Донецьк, 2004. — 227 с.
200. Трубачева С. Е. Умови реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі / С. Е. Трубачева // Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики : кол. моногр. / [Бібік Н. М., Ващенко Л. С., Локшина О. І. та ін. ; за заг. ред. О. В. Овчарук]. — К. : К.І.С., 2004. — С. 51—56.
201. Турчин В. В. Особливості формування проектно-образного мислення дизайнера: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.06 „Технічна естетика і дизайн” / В. В. Турчин. — Харків, 2004. — 20 с.
202. Удод Т. С. Дипломне проектування у професійній підготовці дизайнерів : метод. посібн. / Т. С. Удод. — Львів : НЛТУ України, 2009. — 184 с.

203. Украинский советский энциклопедический словарь : в 3 т. / [редкол. : А. В. Кудрицкий и др.]. — К. : Глав. ред. УСЭ, 1988—1989. — Т. 3. — 772 с.
204. Усандро А. А. Динамические модели как средство активизации познавательной деятельности учащихся : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 „Общая педагогика история педагогики” / А. А. Усандро. — Минск, 1992. — 18 с.
205. Устинов А. Г. Японская модель дизайнерского образования / А. Г. Устинов // Техническая эстетика. — 1986. — № 11. — С. 22—26.
206. Ушкалов Л. Нариси з філософії Григорія Сковороди / Л. Ушкалов. — Харків : Основа, 1993. — 152 с.
207. Федорова Н. Ф. Андрагогіка як інноваційна галузь в освіті / Н. Ф. Федорова // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць. — Вип. 9 / [редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін.]. — К. : Вінниця : ДОВ „Вінниця”, 2006. — С. 92—97.
208. Фейербах Л. Основные положения философии будущего / Л. Фейербах // Избр. философ. произв. — М., 1955. — Т. 1. — С. 16—48.
209. Філософія : навч. посіб. / [І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко, І. В. Бойченко та ін.] ; за ред. І. Ф. Надольного. — К. : Вікар, 1999. — 624 с.
210. Формирование эстетического отношения к искусству / [ред. кол. : И. А. Зязюн (председатель) и др.] : в 6 т. — М. : АПН СССР, 1991. — Т. 2 : Научно-педагогические основы формирования эстетического отношения к искусству / отв. ред. и сост. В. Г. Бутенко. — С. 254—261.
211. Фридман Л. М. О некоторых методологических вопросах моделирования и математизации психологи / Л. М. Фридман // Вопросы психологи. — 1974. — № 5. — С. 3—13.
212. Фурса О. О. Організаційно-педагогічні засади навчально-виховного процесу у мистецькому коледжі : дис. на здобуття наук. ступеня кандидата педагогічних наук : 13.00.04 / Фурса Оксана Олександрівна. — К., 2005. — 235 с.

213. Хабибуллина Э. Подготовка студентов к творческой деятельности / Э. Хабибуллина // Высшее образование в России. — 2006. — № 9. — С. 95—99.
214. Холодная М. А. Психологический статус когнитивных стилей : предпочтения или „другие” способности? / М. А. Холодная // Психологический журнал. — 1996. — Т. 17. — № 1. — С. 61—70.
215. Хьелл Л. Теории личности (Основные положения, исследования и применение) / Л. Хьелл, Д. Зиглер. — СПб. : Питер Пресс, 1997. — 608 с.
216. Цапок В. А. Творчество: философский аспект проблемы / В. А. Цапок. — Кишнев : КГУ, 1989. — 152 с.
217. Чаплицька Г. В. Формування творчого ставлення до професійних знань студентів економічних спеціальностей : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / Г. В. Чаплицька. — Х., 2003. — 17 с.
218. Чарнецькі К. Психологія професійного розвитку особистості : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора психол. наук : спец. 19.00.07 „Педагогічна та військова психологія” / Казимеж Чарнецькі. — К., 1999. — 48 с.
219. Чернилевский Д. В. Креативная педагогика и психология / Д. В. Чернилевский, А. В. Морозов. — М. : МГТА, 2001. — 301 с.
220. Шавальова О. В. Реалізація компетентнісного підходу у математичній підготовці студентів медичних коледжів в умовах комп'ютеризації навчання : автореф дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 „Теорія і методика навчання математики” / О. В. Шавальова. — К., 2007. — 21 с.
221. Шадриков В. Д. Способности, одаренность, талант / В. Д. Шадриков // Развитие и диагностика способностей : сборн. / [отв. ред. В. Н. Дружинин]. — М. : Наука, 1991. — С. 7—21.
222. Шаргун Т. О. Формування професійної компетентності у майбутніх фахівців залізничного транспорту у процесі професійної підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і

методика професійної освіти” / Шаргун Тетяна Олексіївна. — Хмельницький, 2006. — 20 с.

223. Шаров А. С. Рефлексия в развитии личности / А. С. Шаров // Рефлексия, образование и интеллектуальные инновации : материалы Второй Всерос. конф. / [отв. ред. И. С. Ладенко]. — Новосибирск : ЭКОР, 1995. — С. 224—227.

224. Шахов В.І. Педагогічні засади профільного навчання / В.І. Шахов // Наук. зап. Вінниц. держ. пед. ун-ту ім. М. Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія. — Вінниця, 2004. — № 11. — С. 190-194.

225. Швець О. А. Базові підходи до формування структурних компонентів творчого розвитку фахівців з дизайну у процесі підвищення кваліфікації / О. А. Швець // Нові технології навчання : матеріали Міжнародн. конф. [„Духовно-моральне виховання і професіоналізація: виклики ХХІ ст.”]. — К., Вінниця, 2010. — № 66. — С. 139-145.

226. Швець О. А. Концептуальні засади творчого розвитку фахівця з дизайну у процесі підвищення кваліфікації / О. А. Швець // Наукові записки НПУ імені М. П. Драгоманова. — К., 2010. — Вип. 89. — С. 229-236.

227. Швець О. А. Творчий розвиток фахівця з дизайну у процесі підвищення кваліфікації / О. А. Швець // Ціннісні орієнтації фахівця у контексті професійної підготовки: міждисциплінарний аспект : зб. наук. праць / за ред. І. М. Козловської та Т. Д. Якимович. — Львів : ФОП Корпан Б.І., 2011. — С. 55-56.

228. Швець О. А. Особливості та функції підвищення кваліфікації дизайнерів в контексті творчого розвитку фахівця / О. А. Швець // Молодь і ринок : щоквартальний науково-педагогічний журнал ДДПУ ім. Івана Франка. — Дрогобич : ДДПУ, 2010. — № 7(78). — С. 134-140.

229. Швець О. А. Педагогічні умови адаптації фахівців з дизайну на початковому етапі професійної діяльності / О. А. Швець // Педагогіка і психологія професійної освіти — 2009. — № 5. — С. 208-213.

230. Швець О. А. Теоретичні засади моделювання творчого розвитку дизайнера на основі компетентнісного підходу / О. А. Швець // Педагогіка і психологія професійної освіти — 2011. — № 4. — С. 113-124.

231. Швець О. А. Синтез дизайну меблів і архітектурного перепланування стандартних квартир у вирішенні інтер'єру сучасних кухонь / О. А. Швець, О. В. Крамарець // Проблеми перспективи розвитку деревообробної промисловості: матеріали Міжнародн. студ. наук.-техн. конф. — Львів : УкрДЛТУ, 2001. — С. 48-50.
232. Швець О. А. Традиції минулого та сучасні технології в формуванні інтер'єру ванної кімнати / О. А. Швець, О. В. Крамарець // Проблеми перспективи розвитку деревообробної промисловості : матеріали Міжнародн. студ. наук.-техн. конф. — Львів : УкрДЛТУ, 2000. — С. 122-126.
233. Швець О. А. Формування просторового мислення студентів — завдання предмета „Основи проектної графіки” / О. А. Швець // Науковий вісник Харківського художньо-промислового інституту. — Харків : ЦІТ ХХІІІ, 2001. — Вип. 4. — С. 85-87.
234. Швець О. А. Дослідження творчого розвитку фахівця з дизайну у процесі підвищення кваліфікації / О. А. Швець // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання у підготовці фахівців : Методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць. — Вип. 27 / [редкол. : І. А. Зазюн (гол.) та ін.]. — Київ-Вінниця : ТОВ фірма „Планер”, 2011. — С. 539-543.
235. Швець О. А. Організація гігієнічного забезпечення в житловому середовищі / О. А. Швець // Проблеми деревообробки на рубежі ХХІ століття: наука, освіта, технології : матеріали Міжнародн. наук. конф. — Львів : Престиж Інформ. — 1999. — Вип. 9.5. — С. 235-236.
236. Швець О. А. Інноваційні тенденції сучасного дизайну: робоча програма / О. А. Швець. — Львів : НЛТУ України, 2010. — 19 с.
237. Швець О. А. Творча діяльність у дизайні: програма тренінгу / О. А. Швець. — Львів: НЛТУ України, 2010. — 11 с.
238. Швець О. А. Особливості критеріїв творчого розвитку фахівця з дизайну / О. А. Швець // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. — Тернопіль, 2011. — № 2. — С. 88-93.

239. Шестоपालюк О. В. Сучасні підходи до громадянського виховання особистості / О. В. Шестоपालюк // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. пр. — Вип. 17 (21) / Мін-во освіти і науки України, АПН України, Нац. техн. ун-т „ХПІ”. — Харків : НТУ ХПІ, 2008. — С. 32—39.
240. Шишлина Н. В. Модульно-компетентностный подход к проектированию учебно-методического комплекса „Информатика и компьютерные технологии в дизайне” [Электронный ресурс] / Наталья Васильевна Шишлина // ИТО-Черноземье-2008. — Режим доступа к докум. : <http://ito.edu.ru/2008/Kursk/II/II-0-40.html>.
241. Шишов С. Е. Понятие компетенции в контексте качества образования // Старндарты и мониторинг в образовании. — 1999. — № 2. — С. 31—37.
242. Шоробура І. М. Соціалізація старшокласників у процесі вивчення гуманітарних предметів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.07 / Шоробура Інна Михайлівна. — Інститут проблем виховання АПН України. — К., 2001. — 19 с.
243. Шумилин А. Т. Проблема теории творчества / А. Т. Шумилин. — М. : Высшая школа, 1989. — 144 с.
244. Якиманская И. С. Требования к учебным программам, ориентированным на личностное развитие школьников // Вопросы психологии. — 1994. — № 2. — С. 64—77.
245. Яковлева Е. Л. Психология развития творческого потенциала личности / Е. Л. Яковлева. — М. : Флинта, 1997. — 224 с.
246. Якубовські М. А. Проблема професійного удосконалення і професійного вигорання у діяльності вчителя / Марек Антоні Якубовські // Вісник Львівського університету : Серія педагогічна. — Вип. 16. — Ч. 1. — С. 51—59.
247. Duraj-Novakova K. Modelowanie systemowe w pedagogice / K. Duraj-Novakova. — Krakow : WSP, 1997. — 392 s.
248. Freudenberger Н. Burnout : the high cost of high achievement / Н. Freudenberger, G. Richelson . — N.-Y. : Anchor Press ; Doubleday, 1980. — 207 p.

249. Fromm E. The creative / Eric Fromm // Creativity and cultivation / H. Anderson (Ed.). — N.-Y. : Harper Row, 1959. — P. 44.
250. Maslach C. The measurement of experienced burnout / C. Maslach, S. E. Jackson // Journal of Occupational Behavior. — N.-Y., 1981. — № 2. — P. 99—113.
251. Muszynski H. Wstep do metodologii pedagogiki / H. Muszynski. — Warszawa : PWN, 1971. — 349 s.
252. Perlman B. Burnout : summary and future research / B. Perlman, E. A. Hartman // Human Relations. — N.-Y., 1982. — № 35. — P. 283—305.
253. Shaw S. Development of Core Skills training in the Partner Countries : Final Report for the ETF Advisory Forum Sub-Group D / Simon Shaw // European Training Foundation, June 1998.
254. Taylor C. W. The Minnesota studies of creative thinking / C. W. Taylor // Widening horizons in creativity. — N.-Y., 1964. — P. 2—3.
255. Torrance E. P. The nature of creativity as manifest in its testing / E. P. Torrance // The nature of creativity / ed. R. S. Sternberg. — N.-Y. : Cambridge Univ Press, 1988. — P. 43—75.

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЦЕНТР
ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

На правах рукопису

Швець Олена Анатоліївна

УДК [377.44+37.036] :7.012

**ТВОРЧИЙ РОЗВИТОК ФАХІВЦЯ З ДИЗАЙНУ
НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ
У ПРОЦЕСІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ**

13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти

Дисертація
на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

ДОДАТКИ

Науковий керівник –
кандидат педагогічних наук, доцент
Прусак Володимир Федорович

Львів – 2012

ДОДАТОК А

Установчі документи центру підвищення кваліфікації дизайнерів

Додаток А 1

**Сертифікат про акредитацію напрямів (спеціальностей),
та витяг з додатків до ліцензії**

Витяг з додатку до ліцензії

**У додатку до ліцензії
(Серія АВ № 443232)**

**Державний вищий навчальний заклад
„Національний лісотехнічний університет України”
(в т.ч. для відокремленого структурного підрозділу)**

Місцезнаходження 79057 м. Львів,
юридичної особи: вул. Генерала Чупринки, буд. 103

Акредитовано 39 спеціальностей, за якими Університет надає освітні послуги з одержання вищої освіти на рівні кваліфікаційних вимог до бакалавра, спеціаліста, магістра.

Перепідготовка ліцензована за 9 напрямками, 12 спеціальностями у їх числі – напрям 0202 Мистецтво, спеціальність 7.020210 Дизайн.

Підвищення кваліфікації за акредитованими напрямками (спеціальностями): ліцензований обсяг – 150 осіб; термін дії ліцензії – 01.07.2019.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СЕРТИФІКАТ ПРО АКРЕДИТАЦІЮ

Серія РД-IV

№ 146716

Державний вищий навчальний заклад
"Національний лісотехнічний університет України"

відповідно до рішення ДАК від 1 липня 2008 р. протокол № 72 (наказ МОН України від 07.07.2008р. №2180-П)
визначено акредитованим за статусом вищого навчального закладу IV (четвертого) рівня

Термін дії сертифіката до 1 липня 2018 р.

Міністр

І.О.Вакарчук

М.П.

23 лютого 2009 р.

Серія АВ

ЛІЦЕНЗІЯ

№ 443232

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Вид господарської діяльності:

надання освітніх послуг навчальними закладами, пов'язаних з одержанням

вищої

освіти на рівні кваліфікаційних вимог до

бакалавра, спеціаліста, магістра (в т.ч. для іноземних громадян)

(спеціальності (професії) та ліцензовані обсяги прийому вказані у додатку)

Найменування юридичної особи:

Державний вищий навчальний заклад
"Національний лісотехнічний університет України"

Ідентифікаційний код юридичної особи:

02070996

Місце-знаходження юридичної особи:

79057 м. Львів,
вул. Генерала Чупринки, буд. 103

Рішення про видачу ліцензії:

ДАК від 16.12.2008р., протокол № 74
(наказ МОН України від 23.12.2008р. №2625-Л)

Строк дії ліцензії

Термін дії ліцензії вказаний в додатку

Дата видачі ліцензії

23.02.2009 р.

І.О.Вакарчук

ДОДАТОК ДО ЛІЦЕНЗІЇ

Серія АВ № 443232

Державний вищий навчальний заклад
 "Національний лісотехнічний університет України"
 (в т.ч. для відокремленого структурного підрозділу)

Місцезнаходження: 79057 м. Львів,
 юридичної особи: вул. Генерала Чупринки, буд. 103

№ п/п	Напрямок	Спеціальність	Ліцензований обсяг		Термін дії ліцензії
			Денна	Заочна	
1	2	3	4	5	6
Підготовка бакалаврів, спеціалістів, магістрів					
1.	Специфічні категорії	8.000010 Економіка довкілля і природних ресурсів	30	20	01.07.2017
2.	0202 Мистецтво	6.020200	60	-	01.07.2018
		7.020210 Дизайн	40	-	01.07.2018
		8.020210	20	-	01.07.2018
3.	0501 Економіка і підприємництво	6.050100	75	130	01.07.2018
		7.050106 Облік і аудит	75	130	01.07.2018
4.	0502 Менеджмент	6.050200	125	75	01.07.2018
		7.050201 Менеджмент організацій	60	30	01.07.2018
		8.050201	40	-	01.07.2018
		7.050206 Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності	20	20	01.07.2018
8.050206	20	10	01.07.2018		
5.	0708 Екологія	6.070800	50	50	01.07.2019
		7.070801 Екологія та охорона навколишнього середовища	50	50	01.07.2019
6.	0804 Комп'ютерні науки	6.080400	50	25	01.07.2018
		7.080402 Інформаційні технології	40	-	01.07.2014
		8.080402 проектування	10	-	01.07.2014
7.	0902 Інженерна механіка	6.090200	70	50	01.07.2018
		7.090219 Обладнання лісового комплексу	40	40	01.07.2018
		8.090219	25	10	01.07.2018

ДОДАТОК ДО ЛІЦЕНЗІЇ

2

Продовження додатку до ліцензії

Серія АВ № 443232

1	2	3	4	5	6	
8.	0916 Хімічна технологія та інженерія	6.091600		30	20	01.07.2018
		7.091611	Хімічна	15	15	01.07.2018
		8.091611	технологія переробки деревини та рослинної сировини	15	5	01.07.2018
9.	0920 Лісозаготівля та деревообробка	6.092000		150	180	01.07.2018
		7.092001	Лісоінженерна справа	20	20	01.07.2018
		8.092001		20	10	01.07.2018
		7.092002	Технологія	60	140	01.07.2018
		8.092002	деревообробки	50	10	01.07.2018
10.	0925 Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології	6.092500		40	30	01.07.2018
		7.092501	Автоматизоване управління технологічними процесами	20	20	01.07.2018
		8.092501		20	-	01.07.2018
11.	1201 Архітектура	6.120100		50	-	01.07.2018
		7.120102	Містобудування	40	-	01.07.2018
		8.120102		10	-	01.07.2018
12.	1304 Лісове і садово-паркове господарство	6.130400		185	200	01.07.2018
		7.130401	Лісове господарство	115	160	01.07.2018
		8.130401		40	20	01.07.2018
		7.130402	Садово-паркове господарство	30	20	01.07.2018
		7.130402		25	-	01.07.2014
	6.130400	Мисливське господарство	25	20	01.07.2018	
Перепідготовка спеціалістів						
13.	0202 Мистецтво	7.020210	Дизайн	8		01.07.2018
14.	0501 Економіка і підприємництво	7.050106	Облік і аудит	40		01.07.2018
15.	0502 Менеджмент	7.050201	Менеджмент організацій	30		01.07.2018
		7.050206	Менеджмент зовнішньо-економічної діяльності	20		01.07.2018

Додаток А 2

ОБҐРУНТУВАННЯ можливостей та
КОНЦЕПЦІЯ

**Національного лісотехнічного університету України
з надання освітньої діяльності з підвищення кваліфікації за
акредитованою спеціальністю „Дизайн”**

ОБҐРУНТУВАННЯ можливостей та КОНЦЕПЦІЯ
Національного лісотехнічного університету України
з надання освітньої діяльності з підвищення кваліфікації за
акредитованою спеціальністю „Дизайн”

Актуальність та доцільність практичної організації перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців з дизайну ґрунтується на положеннях Законів України „Про освіту”, „Про вищу освіту”, Національної доктрини розвитку освіти, а також постанови Кабінету Міністрів України „Про першочергові заходи щодо розвитку національної системи дизайну та ергономіки і впровадження їх досягнень у промисловому комплексі, об’єктах житлової, виробничої і соціально-культурної сфер” тощо.

Професійна діяльність фахівців з дизайну спрямована на розробку функціонально корисних, зручних, технологічних, економічно доцільних, естетично досконалих виробів. У розвитку професійних якостей дизайнерів доцільно ураховувати наявність низки видів сучасної дизайнерської творчості (індустріальний дизайн, дизайн меблів та інтер’єру, графічний дизайн, комп’ютерний дизайн, дизайн середовища, дизайн виставкових експозицій, дизайн одягу та аксесуарів, арт-дизайн тощо). Унаслідок багатоплановості дизайну, фахівці цієї галузі мають різну базову освіту, зокрема мистецьку, технічну, ергономічну тощо. Неоднозначність вимог як до дизайнерських виробів, так і до самого фахівця з дизайну, зумовлює значущість творчих здібностей та можливостей дизайнера, забезпечення наявності фахівців з творчим інноваційним дизайнерським мисленням.

Становлення та творчий розвиток фахівців суттєво залежить від сформованості їх професійної компетентності, яка нині трактується як сукупність знань, умінь, цінностей та мотивів професійної діяльності, а також як здатність до розвитку творчого потенціалу. Професійна компетентність передбачає формування самостійності, відповідальності, здатності до інноваційної діяльності, постійне підвищення кваліфікації, пошук можливостей до

найбільш повної самореалізації в професії дизайнерської творчості.

На сучасному етапі наявні суперечності між сьогоденними вимогами суспільства до фахівця з дизайну та рівнем його базової та післядипломної підготовки; інноваційними процесами у сучасному дизайні та можливостями формування і творчого розвитку дизайнера у процесі професійної діяльності; соціальними потребами високого рівня професійного творчого потенціалу дизайнера та реальними можливостями його реалізації.

Концепція освітньої діяльності з надання послуг з підвищення кваліфікації в Національному лісотехнічному університеті України (НЛТУ України) полягає у розвитку професіоналізму кадрового потенціалу, вдосконалення функціонування загальнонаціональної системи підготовки кваліфікованих фахівців для професійної діяльності у галузі дизайну. Принцип неперервності освіти лежить в основі концепції підготовки фахівців з дизайну. Концептуальні засади творчого розвитку фахівця з дизайну у процесі підвищення кваліфікації включають: урахування особливостей творчої діяльності дизайнера, діагностика творчих можливостей та потреб фахівців з дизайну під час підвищення кваліфікації, опора на досвід та ініціативність фахівця, єдність творчої самореалізації, саморозвитку та самовдосконалення дизайнера в процесі підвищення кваліфікації, свобода і детермінованість творчого розвитку дизайнера, профілактика професійного вигорання.

Багатоаспектність функцій і завдань підвищення кваліфікації, що реалізуються факультетом довузівської підготовки і післядипломної освіти, полягають у необхідності дотримання концептуальних основ неперервного професійного зростання громадян, постійного підвищення підготовки, змісту і форм навчання відповідно до потреб економічного, соціального та культурно-естетичного розвитку держави.

Вимоги сьогодення до формування дизайнера-професіонала у контексті відповідності світовим стандартам є дуже високими. Аналізуючи процес підготовки майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах України виявлено такі основні проблеми: заниження навчального рівня, на початковій

стадії професійної освіти, через недостатню та нерівнозначну підготовку абітурієнтів, недооцінку останніми складності навчання майбутньому фаху; кадрове, науково-методичне та матеріально-технічне забезпечення цілої низки навчальних закладів, не відповідає вимогам до організації навчального процесу, досягнення належного рівні фундаментальної та професійної підготовка сучасного дизайнера; вивчення окремих навчальних дисциплін має ізольований характер, тоді як повноцінна фахова діяльність дизайнера вимагає глибоких знань інтегративного характеру, хороших практичних навичок і максимального наближення до сфери майбутньої професійної діяльності. У кінцевому рахунку, потреба суспільства в культурних, освічених фахівцях не відповідає рівню забезпечення умов формування їх творчого розвитку в процесі навчання.

Саме досвід професійної діяльності дає можливість виявити брак знань та вмінь. До проблем дизайн-діяльності відносимо: стереотипність дизайн-продукції, творче виснаження, «творче вигорання», апатія тощо.

Підвищення кваліфікації дизайнера суттєво залежить від базової освіти. Нині в дизайні працює лише незначна частка фахівців саме з дизайнерською освітою, а під терміном «дизайнер» часто мається на увазі архітектор, технолог, конструктор, художник, та ін. які по-різному розуміють глибинні завдання та сутність дизайну. Інтегральна сутність професійної діяльності дизайнера вимагає поєднання елементів усіх цих спеціалізацій. І саме це є одним з провідних завдань підвищення кваліфікації дизайнерів на сучасному етапі.

Підготовка дизайнерів в Національному лісотехнічному університеті України – державному вищому навчальному закладі з більш як столітньою історією, повністю відповідає освітнім стандартам. Кафедра дизайну, яка безпосередньо готує високопрофесійних фахівців за найвищим освітньо-кваліфікаційним рівнем, успішно провадить освітньо-виховну та науково-творчу діяльність з 1993 р. На сьогодні кафедра дизайну НЛТУ України є визнаним лідером у підготовці дизайнерів за спеціалізацією дизайн меблів. Підтверджувала цей статус на різного роду виставках, конкурсах дипломних та курсових проектів, форумах дизайнерських шкіл України де отримувала

найвищі нагороди: це спеціалізована виставка-салон „ІнтерДизайн-XXI” (2001), спеціалізована виставка „Львівський меблевий салон” (2005-2010), Міжнародна спеціалізована виставка „Київ Експо Меблі” (2005, 2006), Міжнародний форум „Дизайн-освіта” (2001, 2003, 2005, 2007, 2009).

Університет і в його комплексі Технологічний коледж на даний час, здійснюють підготовку дизайнерів за освітньо-кваліфікаційними рівнями молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр.

Післядипломна освіта дизайнерів у системі неперервної освіти „навчання в ВНЗ – фахова діяльність – підвищення кваліфікації у ВНЗ”, розглядається як цілісний, неперервний комплекс ступеневої дизайн-освіти.

Метою підвищення кваліфікації в університеті є задоволення індивідуальних потреб громадян у особистісному та професійному зростанні, а також забезпечення галузевих потреб у кваліфікованих кадрах високого рівня професіоналізму та культури, здатних компетентно і відповідально виконувати посадові функції, впроваджувати в життя нові, інноваційні дизайн-розробки, сприяти подальшому соціально-економічному та культурно-естетичному розвитку суспільства.

Центр підвищення кваліфікації дизайнерів, факультету довузівської підготовки і післядипломної освіти НЛТУ України, в комплексі дизайн-освіти університету, мають забезпечувати професійну підготовку та підвищення кваліфікації людини з урахуванням її бажань, можливостей та потреб суспільства. Суттєвою і надзвичайно важливою задачею є ліквідація традиційного поділу життя на періоди навчання, праці і професійної дезактуалізації.

Освіта, яка є не тільки засобом, а й метою розвитку людини, повинна здійснюватися все її життя, охопити собою все суспільство. Принцип неперервності освіти передбачає створення і функціонування системи ВНЗ, громадських освітніх установ, які могли б забезпечувати постійну загальноосвітню і професійну підготовку та перекваліфікацію фахівця з урахуванням його бажань, можливостей та потреб суспільства. Провідною

ідеєю курсів підвищення кваліфікації дизайнерів в структурі навчального дизайн-центру є розвиток і поширення фахової освіти на теренах дизайн-освіти.

Центральною фігурою в освіті є людина, а головна мета – формування у неї умінь, необхідних для виконання різних функцій: набуття знань, самовираження, розвиток соціальних зв'язків і умінь діяти.

Провідна ідея створення, функціонування Центру підвищення кваліфікації дизайнерів (ЦПКД) є розвиток і поширення фахової освіти на теренах дизайн-освіти.

Об'єктом діяльності ЦПКД визначено освітній простір, який стимулює процес формування й розвитку дизайнерської творчості.

Структурно ЦПКД входить в факультет довузівської підготовки і післядипломної освіти НЛТУ України.

Функції процесу навчання фахівців в ЦПКД включають: курси інтенсивного навчання; курси тривалого навчання; стажування.

Мета ЦПКД – надання освітніх послуг з поглибленого вивчення циклу професійних дисциплін з дизайну. Діють відповідно до Положенням про курси підвищення кваліфікації дизайнерів при Національному лісотехнічному університету України.

Матеріально-технічна база ЦПКД – кафедра дизайну та база НЛТУ України; підприємств галузі відповідно до угод про співпрацю.

Навчальний процес курсів підвищення кваліфікації має свої особливості, що зумовлені специфікою навчання дорослих людей з вищою освітою та досвідом професійної діяльності. Все це актуалізує питання розробки нових технологій, методик навчання фахівців і підходів до організації навчального процесу в системі підвищення кваліфікації, які сприяли б його ефективності в сучасних умовах.

Враховуючи специфіку навчання дорослих, сформовано комплекс вимог до викладачів у системі післядипломної професійної освіти, серед яких основними є знання і використання інноваційних технологій викладання, особистісно орієнтований підхід до кожного слухача. Серед різноманітних

інтерактивних методик найбільш актуальними щодо вирішення проблем творчого розвитку особистості є навчання у співробітництві, проектний метод, індивідуальний і диференційований підхід до навчання.

Важливою умовою розвитку творчої особистості слухача курсів є використання інтенсивних методів вирішення завдань, зокрема, таких як: метод „мозкового штурму”, метод евристичних питань, метод інверсії тощо. Розробка і застосування методів творчого вирішення завдань призводять до зміни форм організації навчання з метою вироблення „орієнтації на активне навчання”.

У результаті навчання має збільшитися кількість слухачів із високим та середнім рівнем творчості і відповідно зменшитися питома вага професійних дизайнерів із низьким рівнем ініціативності, завдяки підвищення їх кваліфікації.

Ректор
Національного лісотехнічного
університету України

Юрій Туниця

Додаток А 3

**Організаційна структура
ЦЕНТРУ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ДИЗАЙНЕРІВ
при Національному лісотехнічному університеті України**

Організаційна структура

ЦЕНТРУ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ДИЗАЙНЕРІВ при Національному лісотехнічному університеті України

Принцип неперервності освіти лежить в основі концепції підготовки фахівців з дизайну в Національному лісотехнічному університеті України (НЛТУ України).

Підготовка дизайнерів в Національному лісотехнічному університеті України – державному вищому навчальному закладі з більш як столітньою історією, повністю відповідає освітнім стандартам. Кафедра дизайну, яка безпосередньо готує високопрофесійних фахівців за найвищим освітньо-кваліфікаційним рівнем, успішно провадить освітньо-виховну та науково-творчу діяльність з 1993 р.

Центр підвищення кваліфікації дизайнерів (ЦПКД) НЛТУ України, в комплексі дизайн-освіти, має забезпечувати перепідготовку та підвищення кваліфікації людини з урахуванням її бажань, можливостей та потреб суспільства. Суттєвою і надзвичайно важливою задачею є ліквідація традиційного поділу життя на періоди навчання, праці і професійної дезактуалізації.

Освіта, яка є не тільки засобом, а й метою розвитку людини, повинна здійснюватися все її життя, охопити собою все суспільство. Центральною фігурою в освіті є людина, а головна мета – формування у неї умінь, необхідних для виконання різних функцій: набуття знань, самовираження, розвиток соціальних зв'язків і умінь діяти.

Центр підвищення кваліфікації дизайнерів НЛТУ України є структурним підрозділом Факультету довузівської підготовки і післядипломної освіти Університету (див.: табл. 1).

Центр підвищення кваліфікації дизайнерів у свою чергу включає дизайн-студію та курси підвищення кваліфікації дизайнерів (див.: табл. 2).

Таблиця 1.

Структура Факультету довузівської підготовки і післядипломної освіти

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІСОТЕХНІЧНИ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ				
ФАКУЛЬТЕТ ДОВУЗІВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ І ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ				
Деканат	Відділення підготовки до вступу у ВНЗ громадян України	Відділення перепідготовки спеціалістів	Відділення підвищення кваліфікації за акредитованими напрямами (спеціальностями)	Центр підвищення кваліфікації дизайнерів

Таблиця 2.

Структура Центру підвищення кваліфікації НЛТУ України

ЦЕНТР ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ДИЗАЙНЕРІВ					
Дизайн-студія		Курси підвищення кваліфікації дизайнерів			
Підготовчі курси з образотворчих дисциплін	Підготовчі курси з основ дизайну	Курси інтенсивного навчання (1 місяць)	Курс для менеджерів (2 місяця)	Основний курс (4 місяці)	Стажування

Дизайн-студія

Дизайн-студія (підготовчі курси) входить в структуру Центру підвищення кваліфікації дизайнерів НЛТУ України. Має на меті надання освітніх послуг учням старших класів, студентам та випускникам ВНЗ з вивчення основ образотворчої грамоти та основ дизайну. Діє відповідно до Положення про дизайн-студію. Матеріально-технічна база дизайн-студії – кафедра дизайну НЛТУ України.

Курси підвищення кваліфікації дизайнерів

Курси підвищення кваліфікації дизайнерів (курси ПКД) входять в структуру Навчального дизайн-центру НЛТУ України. Мають на меті надання освітніх послуг з поглибленого вивчення циклу професійних дисциплін з дизайну. Діють відповідно до Положення про Центр підвищення кваліфікації дизайнерів. Матеріально-технічна база курсів ПКД – кафедра дизайну НЛТУ України та галузеві підприємства відповідно до угод про співпрацю.

Додаток А 4

ПОЛОЖЕННЯ

**про Центр підвищення кваліфікації дизайнерів
при Національному лісотехнічному університеті України**

„ЗАТВЕРДЖУЮ”

Ректор НЛТУ України,

Академік НАН України

_____Ю.Ю.Туниця

_____ 2010 р.

ПОЛОЖЕННЯ

про Центр підвищення кваліфікації дизайнерів при Національному лісотехнічному університеті України

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Центр підвищення кваліфікації дизайнерів (надалі ЦПКД) здійснює свою діяльність відповідно до закону України «Про освіту», «Про вищу освіту», Постанови Кабінету Міністрів України № 37 від 20.01.1997 р. «Про першочергові заходи щодо розвитку національної системи дизайну та ергономіки і впровадження їх досягнень у промисловому комплексі, об'єктах житлової, виробничої та соціально-культурної сфер» і даного Положення.

1.2. ЦПКД є структурним підрозділом Факультету довузівської підготовки і післядипломної освіти (надалі Факультет) Національного лісотехнічного університету України (НЛТУ України) й користується всіма його реквізитами.

1.3. ЦПКД функціонує на базі Факультету, кафедри дизайну НЛТУ України та галузевих підприємств відповідно до угод про співпрацю.

2. ЗАВДАННЯ, СТРУКТУРА І ФУНКЦІЇ ЦПКД

2.1. Основним завданням ЦПКД є інтеграція технічних, мистецтвознавчих та інших галузевих аспектів підготовки фахівця у підготовку власне дизайнерську, яка має чітку структуру і спрямована на формування професійних знань та умінь дизайнера для вирішення конкретних виробничих проблем.

2.2. Інші завдання:

2.2.1. вивчення і впровадження в дизайн-освіту сучасних тенденцій розвитку дизайну в Україні та за кордоном;

2.2.2. виявлення актуальних творчих потреб дизайнерів та прогнозування цих потреб;

2.2.3. виявлення і підтримка талановитих молодих дизайнерів;

2.2.4. забезпечення дизайнерів усіх рівнів актуальною професійною інформацією, використання для цього сучасних комп'ютерних технологій, забезпечення фахівців ефективною консультативною допомогою з конкретних питань і професійних проблем;

2.2.6. кваліфікаційну експертизу дизайнерів;

2.2.7. налагодження ділових контактів з провідними дизайнерами, дизайн-виробництвом, торгівельними марками тощо;

2.2.8. підготовка і видання навчально-методичних посібників;

2.2.9. розроблення нових напрямків і моделей навчання;

2.2.10. розроблення навчальних програм для кожної цільової групи слухачів з урахуванням специфіки дизайну;

2.2.11. сприяння творчому художньому розвитку особистості фахівця з дизайну шляхом залучення до участі у вітчизняних і міжнародних конкурсах;

2.2.12. формування цільових груп слухачів з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації з урахуванням функціональних повноважень, категорій посад і сфер діяльності.

2.3. Структурна компонента ЦПКД визначається науковою та методичною діяльністю курсів підвищення кваліфікації дизайнерів. Курси – це структурні одиниці ЦПКД, кабінети-аудиторії, що мають свої особливості. Серед оснащення яких особливе значення має бібліотечно-методичний фонд, в якому накопичується навчальна, методична, нормативна спеціальна та інформаційна література з дизайну.

2.4. ЦПКД організовує та координує загальну діяльність курсів підвищенні кваліфікації дизайнерів.

2.5. Курси підвищення кваліфікації дизайнерів виконують функції щодо моніторингу та взаємного обміну досвідом у підвищенні кваліфікації дизайнерів, організовують творчі групи дизайнерів для виконання спільних проектів, надання консультативної допомоги фахівцям та проведення дизайн-освітніх заходів, конкурсів тощо.

2.6. Особливості структури і функцій навчального процесу курсів підвищення кваліфікації дизайнерів обумовлені особливостями структури і функцій процесу навчання фахівців:

2.6.1. Курси інтенсивного навчання (3 місяці);

2.6.2. Курси тривалого навчання (1,5 року);

2.6.3. Стажування.

2.7. Основними складовими процесу навчання є процес викладання і процес учіння.

3. УПРАВЛІННЯ ЦПКД

3.1. Загальне керівництво ЦПКД здійснює декан Факультету довузівської підготовки і післядипломної освіти НЛТУ України.

3.2. В адміністративному порядку керівник ЦПКД призначається ректором НЛТУ України.

3.3. Управління організаційною та навчально-методичною роботою проводиться кафедрою дизайну.

4. ПОРЯДОК ПРИЙОМУ СЛУХАЧІВ

4.1. Прийом заяв проводиться протягом року.

4.2. Зарахування відбувається по надходженню заяв та оплати за навчання відповідно індивідуальної угоди.

4.3. Для розгляду заяв і вирішення питань про зарахування створюється комісія у складі керівника ЦПКД, представників кафедри дизайну НЛТУ

України.

4.4. Всім зарахованим видаються повідомлення про зарахування.

5. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

5.1. Навчальний процес курсів підвищення кваліфікації дизайнерів зумовлений специфікою навчання дорослих людей з вищою освітою та досвідом професійної діяльності.

5.1.1. Зокрема у процесі викладання:

5.1.1.1. викладач не є єдиним і основним джерелом інформації, поряд із викладачем включатися у процес викладання і передавати інформацію, необхідну слухачеві, можуть й інші особи, джерелами інформації також слугують сучасні засоби комунікації, наукова, популярна і художня література, засоби масової інформації тощо;

5.1.1.2. функції викладача полягають не стільки у безпосередній організації навчальної діяльності слухача, скільки у допомозі слухачеві самостійно організувати власну навчальну діяльність;

5.1.1.3. діяльність викладача спрямована на стимулювання сил і можливостей слухача на його власну самоосвіту, саморозвиток, самовдосконалення;

5.1.1.4. у процесі навчання викладач і слухач виступають рівноправними партнерами, співавторами;

5.1.1.5. слухач (слухачі) для викладача теж є цінним джерелом необхідної інформації для підвищення якості змісту викладання та вдосконалення технологій процесу навчання фахівців.

5.1.2. Процес навчання:

5.1.2.1. навчання не є для слухача основним видом діяльності, а лише засобом досягнення інших життєвих і професійних цілей;

5.1.2.2. мета навчання фахівців, як правило, добре ними усвідомлена й визначається освітніми потребами, що, у свою чергу, обумовлені потребами життєдіяльності слухачів;

5.1.2.3. навчання пов'язане із професійною рефлексією фахівця, практичним аналізом дійсності, себе та власної діяльності;

5.1.2.4. провідна роль у процесі навчання належить слухачеві як суб'єкту навчання;

5.1.2.5. організація, керування процесом навчання слухачів з боку викладачів замінюється самоорганізацією, самокеруванням;

5.1.2.6. слухач у процесі навчання у будь-який момент може стати джерелом, передавачем інформації й впливати на учіння своїх колег по навчанню; процес учіння для слухачів є процесом довготривалим і безперервним.

5.1.3. Чинники процесу навчання:

5.1.3.1. необхідність поєднання у цільовому компоненті суспільних цілей і особистісних цілей фахівців;

5.1.3.2. спрямування процесу навчання на пробудження власних сил, здібностей та можливостей дизайнера, їх активізація для організації і здійснення власної освіти;

5.1.3.3. багаторівневу диференціацію змісту навчання і освіти, орієнтацію його на різнобічний розвиток особистості дизайнера;

5.1.3.4. залучення до реалізації змісту навчання слухачів, добір і використання форм та методів, що забезпечують реальне партнерство викладача і слухача у процесі навчання;

5.1.3.5. необхідність перенесення акцентів з контролю і корекції навчальної діяльності слухачів на їх самоконтроль, самокорекцію;

5.1.3.6. визначення результативності процесу навчання за фактичними позитивними змінами у професійній діяльності дизайнерів, за рівнем зростання їхніх освітніх потреб.

5.2. Навчальні плани та програми для певних груп слухачів:

5.2.1. дизайнери різних освітніх рівнів;

5.2.2. персонал фірм, що створюють, чи торгують об'єктами дизайну;

5.2.3. викладачі коледжів та середніх шкіл;

5.2.4. бажаючих освоїти 3D моделювання в графічному дизайні.

5.3. Навчальні програми для кожної групи розроблено на основі сучасних вимог до виконання дизайн розробок з урахуванням індивідуальних особливостей автора. У процесі навчання поєднуються різноманітні теоретичні заняття з практичною творчою діяльністю фахівців з дизайну.

5.4. Навчально-методичне забезпечення діяльності курсів передбачає:

5.4.1. навчально-програмне забезпечення, до якого відносяться: навчальні і тематичні плани, програми, комплекси завдань (особливістю організації такої діяльності є те, що вона охоплює як аудиторне навчання, так і поза аудиторне слухачів і передбачає самостійну діяльність дизайнерів).

5.4.2. методично-інформаційне забезпечення: методичні рекомендації, довідники, методичні вказівки для слухачів; методичні рекомендації для викладачів курсів; науково-педагогічна література щодо організації самостійної роботи слухачів.

5.5. Практична частина курсу комп'ютерного дизайну будується на циклі творчих робіт, що передбачають використання проблемних завдань, які базуються на паралельному вивченні законів композиції, колористики і інструментальних засобів графічного редактора. Зв'язки між такими класичними художніми дисциплінами, як: кольорознавство, композиція, дизайн – сприяють поліпшенню якості професійної підготовки і підвищення кваліфікації сучасного дизайнера. Впровадження цих важливих складових у процесі вивчення засобів комп'ютерного образотворення дозволить дизайнерам розкрити власний творчий потенціал.

5.6. Педагогічний колектив формується на конкурсній основі.

5.6.1. Викладач повинен вміти:

5.6.1.1. встановлювати сприятливу атмосферу;

5.6.1.2. знаходити такий стиль спілкування зі слухачами курсів, який допоміг би їм досягти результату;

5.6.1.3. постійно стимулювати слухачів до досягнення вищих результатів;

5.6.1.4. встановлювати зв'язок між навчальною діяльністю та практикою;

5.6.1.5. заохочувати самостійну роботу слухачів;

5.6.1.6. активізувати інтереси слухачів у професійній діяльності.

5.6.2. Завдання викладачів полягає в тому, щоб на основі вивчення індивідуально-психологічних особливостей слухача якнайповніше розвинути творчі сили відповідно до його можливостей.

5.6.3. Головне завдання викладача в процесі формування творчої особистості створення атмосфери співпраці, співробітництва, співтворчості.

5.6.4. Викладач окрім інформативної функції виконує специфічну роль помічника в навчанні – слухача.

5.7. Основним документом слухача є залікова книжка. Після успішного закінчення слухач отримує посвідчення.

6. НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ КУРСІВ

6.1. Виконання творчих проектів.

6.2. Дизайн-моніторинг спостереження за змінами у напрямках дизайну.

6.3. Консультування фахівців з дизайну.

6.4. Конференції, семінари з проблем дизайн-діяльності та дизайн-освіти.

6.5. Коригування та доповнення професійної освіти.

6.6. Ознайомлення з інноваційними тенденціями у дизайні.

6.7. Перепідготовка фахівців з дизайну.

6.8. Самостійна робота слухачів.

6.9. Теоретичні та практичні заняття.

7. ФОРМИ І МЕТОДИ НАВЧАННЯ СЛУХАЧІВ КУРСІВ

7.1. Форми навчання:

7.1.1 творча спрямованість навчальної діяльності;

7.1.2. активізація творчого розвитку слухачів;

7.1.3. робота у складі творчих груп;

7.1.4. проведення тренувальних, організаційно-діяльнісних ігор та тренінгів;

7.1.5. імітаційне моделювання, розв'язання професійних завдань, аналіз ситуацій;

7.1.6. використання методів розвитку особистості;

7.1.7. творча самостійна робота слухачів;

7.1.8. захист проєктів.

7.2. Найбільш ефективні методи навчання:

7.2.1. інтенсивні методи вирішення завдань розвитку творчої особистості слухача (метод „мозкового штурму”, метод евристичних питань, метод багатовимірних матриць, метод інверсії тощо);

7.2.2. методи активних форм навчання для творчого вирішення завдань (проблемна лекція, семінар, лабораторно-практичне заняття, ділові ігри, проблемні спецкурси і спецсемінари, тренінги);

7.2.3. інтерактивні методи (аналітичний, колективного пошуку, „гірлянд випадковостей і асоціацій”, „стратегій семикратного пошуку”, ігрового навчання, проблемні методи та інші);

7.2.4. ефективні форми лекцій: лекція-дискусія, лекція-діалог, лекція-полілог.

8. САМОСТІЙНА РОБОТА СЛУХАЧІВ

8.1. Організація самостійної роботи слухачів передбачає творчу переробку ними інформації, отриманої безпосередньо на заняттях; виконання завдань викладача; розширення і поглиблення знань шляхом самоосвіти, розвиток самостійності мислення шляхом активного включення цих знань у розв'язання практичних завдань.

8.2. Організація самостійної роботи слухачів є одним з основних завдань, які стоять перед викладачем. Створення системи організації самостійної роботи слухачів вимагає урахування ряду взаємозалежних чинників, що впливають на розвиток їх творчого розвитку.

6. ФІНАНСУВАННЯ ТА МАЙНО ЦПКД

6.1. Фінансова діяльність здійснюється згідно з чинним законодавством, Статутом університету та даним Положенням.

6.2. Фінансування ЦПКД як і Факультету ДПіПО здійснюється за рахунок коштів, що надходять від юридичних і фізичних осіб у вигляді сплати за надання освітніх послуг за цінами, встановленими відповідно до затверджених кошторисів.

6.3. Фінансова підтримка центру та курсів здійснюється, також з добровільних, благодійних внесків від підприємств, організацій, установ, асоціацій, товариств та окремих громадян.

6.4. Факультет забезпечує ЦПКД необхідними приміщеннями, аудиторним фондом, гуртожитком, навчальним обладнанням та іншим майном, необхідним для забезпечення діяльності курсів.

6.5. Кошти Курсів використовуються:

6.5.1. на оплату праці та матеріальне заохочення викладачів так працівників Курсів;

6.5.2. для розвитку матеріально-технічної бази;

6.5.3. на покриття видатків, пов'язаних з використанням матеріально-технічної бази НЛТУ України.

7. ЗВІТНІСТЬ ТА КОНТРОЛЬ

7.1. У своїй діяльності ЦПКД підзвітні ректорові Університету, деканові факультету ДПіПО.

7.2. ЦПКД здійснює облік результатів своєї діяльності, веде звітність у встановленому порядку.

Декан факультету ДПіПО

В.В.Гомонай

Додаток А 5

Інформація про кадрове забезпечення курсів ПКД

Інформація про кадрове забезпечення курсів ПКД

Навчальний процес курсів ПКД здійснюють на три професори, чотири доценти з яких: один доктор наук, чотири кандидати наук, один заслужений діяч мистецтв України, один відмінник освіти України, чотири члени Спілки дизайнерів України, один член Національної спілки художників України. Також чотири старших викладачів. Усього ПВС курсів ПКД становить 10 осіб. Забезпечують навчальний процес курсів ПКД підготовки фахівців з спеціальності „Дизайн” три кафедри університету. Заняття проводять 10 викладачі, з них 9 на постійній основі, що складає 90 %.

У цілому докторів наук або професорів 3 особи (11,15 %), кандидатів наук або доцентів – 31 особа (57,35 %).

Загальні кількісні і відсоткові дані про кадрове забезпечення курсів підвищення кваліфікації дизайнерів, а саме необхідну і фактичну кількість педагогічних працівників, що мають відповідну фахову освіту та дані про сумісників, наведені в таблицях А5-1.

Таблиця А5-1

Загальні дані кадрового забезпечення курсів підвищення кваліфікації

№ п/п	Показники	Необхідно	Фактично	Відсоток від необхідного
1	Усього педагогічних працівників	10	10	100 %
2	Мають відповідну освіту	10	10	100 %
3	Із загальної кількості викладачів-сумісників	-	1	10 %

Склад і характеристика професорсько-викладацького складу, які обслуговують курси ПКД і працюють на спеціальність „Дизайн”, наведені в таблиці А5-2.

Таблиця А5-2

Склад кафедр і характеристика професорсько-викладацького складу, що працюють за спеціальністю „Дизайн”

№ п/п	назва кафедри	професорсько-викладацький склад, осіб/%	З них працюють						
			На постійній основі				Сумісники		
			разом, осіб / %	У тому числі			У тому числі		
				докт. наук, професори, осіб / %	канд. наук, доценти, осіб / %	без ступенів і вчених звань, осіб / %	разом, осіб / %	докт. наук, професори, осіб / %	канд. наук, доценти, осіб / %
1	Дизайну	7/100	6/85,7	1 /14,3	2 /28,6	3 /42,8	1 /14,3	1 /14,3	–
2	Екології	1/100	1/100	–	1 /100	–	–	–	–
3	Технології виробів з деревини	2/100	2/100	1/50	1/50	–	–	–	–
	Разом:	10 /100	9 /90	2 /20	4 /40	3 /30	1 /10	1 /10	–

З десяти фізичних осіб: докторів наук або професорів – 3 (30 %); кандидатів наук або доцентів – 4 (40 %); осіб зайнятих на постійній основі – 9 (90 %); кваліфікація професорсько-викладацького складу відповідає на 100 % дисциплінам, які вони викладають; частка викладачів пенсійного віку 30 %; середній вік викладачів з науковими ступенями і вченими званнями – 54 років, у т. ч. – докторів наук і професорів – 60 років, кандидатів наук і доцентів – 49 років.

Педагогічний колектив сформований з досвідчених і авторитетних

фахівців – дизайнерів меблів і інтер'єрів, конструкторів та технологів меблевого виробництва, професійних художників прикладного і ужиткового мистецтва, фахівців з комп'ютерних графічних систем.

Характеристика професорсько-викладацького складу, які забезпечують навчальний процес з підвищення кваліфікації з спеціальності „Дизайн”, подається в таблицях А 6-1.

Додаток А 6

**Кадрове забезпечення курсів
підвищення кваліфікації дизайнерів**

Таблиця А6-1

Склад викладачів, які забезпечують навчальний процес з підвищення кваліфікації з спеціальності “Дизайн”

№ п/п	Кафедра	Прізвище, ім'я, по-батькові, рік народження (штатний, сумісник)	Вища освіта: що закінчив, коли, спеціальність	Науковий ступінь, спеціальність за дипломом, звання	Вчене звання, за якою кафедрою	Дисципліни, які викладає	Підвищення кваліфікації, форма, рік, організація
1	2	4	5	6	7	8	9
1	Дизайну (випускова)	1. Прусак Володимир Федорович, 1956 р.н., (штатний)	Львівський державний інститут прикладного і декоративного мистецтва, 1980 р., „Інтер'єр та обладнання”	Канд. педагогічних наук, „Теорія і методика педагогіки”	Доцент кафедри дизайну	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Синтез архітектури, дизайну та мистецтв. ▪ Філософія дизайну. Екологічний компонент філософії дизайну. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Стилі та сучасні тенденції середовищного і предметного дизайну. 	Стажування, 2009 р., Харківська держ. ак. дизайну і мистецтв, 2009, Львівська академія мистецтв
		2. Курлішук Богдан Федорович, 1937 р.н., (штатний)	Львівський державний інститут прикладного і декоративного мистецтва, 1966 р., „Інтер'єр та обладнання”		Професор кафедри проектування інтер'єрів	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Синтез архітектури, дизайну та мистецтв ▪ Художньо-естетична організація дизайн-об'єктів. 	Стажування, 2007 р., Львівська академія мистецтв
		3. Купчик Ростислав Миронович, 1971 р.н. (штатний)	Львівський лісотехнічний інститут, 1992 р., „Технологія деревообробки (проектування і конструювання меблів)”	Канд. тех. наук, „Машини та технології лісовиробничого комплексу”	Доцент кафедри дизайну	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Інженерне забезпечення дизайн-об'єктів. ▪ Дизайн-менеджмент. ▪ Авторське право. ▪ САПР 	Стажування, 2007 р., ТзОВ “Львівський інститут меблів”
		4. Швець Олена Анатоліївна, 1963 р.н. (штатний)	Львівський політехнічний інститут, 1985 р., „Архітектура”			<ul style="list-style-type: none"> ▪ Основи архітектури. ▪ Інженерне забезпечення дизайн-об'єктів. ▪ Дизайн-проекування 	Стажування, 2007 р., Львівська національна академія мистецтв

1	2	3	4	5	6	7	8	
		5. Рибачек Лариса Іванівна, 1957 р.н. (штатний)	Львівський лісотехнічний інститут, 1979 р., „Технологія деревообробки”				Інженерне забезпечення дизайн-об'єктів. Дизайн-менеджмент. Конструювання меблів та обладнання. Інженерне забезпечення дизайн-об'єктів. Дизайн-проектування	Стажування, 2008 р., ТЗОВ „Львівський інститут меблів”
		6. Макар Зіновій Юліанович, 1962 р.н. (штатний)	Львівський державний інститут прикладного і декоративного мистецтва 1989 р., „Інтер'єр та обладнання”					Стажування, 2009 р., Харків. держ. ак. ди-зайну і мистецт., 2009 р., ЛАМ
		7. Опанащук Микола Олександрович, 1947 р.н. (сумісник)	Львівський держ. інст. прикладн. і декоративного мистецтва, 1971, „Декоративно-прикладне мистецтво”	Заслужений діяч мистецтв України	Професор кафедри рисунку	Синтез архітектури, дизайну та мистецтв Художньо-естетична організація дизайн-об'єктів.	Підвищення кваліфікації 2006 Львів. обл. від-діл Нац. спілки художн. України	
2	Екології, Інститут екологічної економіки	8. Лук'янчук Неля Георгіївна, 1968 р.н. (штатний)	Львівський лісотехнічний інститут, 1990 р., „Інженер лісового та садово-паркового господарства”	Канд. сільськогосп. наук, „Лісові культури та фіто-меліорація”	Доцент кафедри	Екологічний компонент філософії дизайну.	Стажування, 2007 р., ЛНУ ім. І.Франка	
3	Технології виробів з деревини	9. Кійко Орест Антонович, 1965 р.н. (штатний)	Львівський лісотехнічний інститут, 1989 р., „Технологія деревообробки”	Доктор техн. наук, „Прогресивні механіч. обробки, верст. та іструм.”	Професор кафедри техн. виробів з деревини	Сучасні матеріали та технології їх обробки. Авторське право.	Стажування, 2008 р., ЗАТ „ТКПТ Лісдеревмалі”	
		10. Яремчук Лариса Анатоліївна, 1951 р.н. (штатний)	Львівський лісотехнічний інститут, 1974 р., „Технологія деревообробки”	Канд. техн. наук, „Технологія і обладнання д/о виробництв, деревинознав.”	Доцент кафедри техн. виробів з деревини	Сучасні матеріали та технології їх обробки.	Стажування, 2009 р., НУ „Львівська політехніка”, ЗАТ „Світанок”	

ДОДАТОК Б

Анкети використані в дослідженні

ДОДАТОК Б 1

Анкета слухача курсів підвищення кваліфікації

Просимо Вас прийняти участь у дослідженні, мета якого – удосконалення
підвищення кваліфікації фахівців з дизайну

I. Будь ласка, зазначте Ваш:

Вік _____ Стать _____

Спеціальність за дипломом, ВНЗ _____

Посада _____

Стаж дизайнерської діяльності _____

Напрямок діяльності в дизайні. _____

Кількість реалізованих власних проєктів: _____

Участь в конкурсах: _____

Участь у виставках: _____

II. Будь ласка, дайте відповідь на наступні запитання:

1. Самооцінка рівня творчих здібностей:

а) низький; _____

б) середній; _____

в) високий. _____

2. Вміння володіти техніками ручної праці (шиття, різьба, маркетрі, тощо):

а) володію; _____

б) не володію. _____

3. Які на Вашу думку основні недоліки підготовки фахівців з дизайну у
ВНЗ:

а) проблеми матеріально-технічної бази; _____

б) рівень підготовки викладацького складу; _____

в) зміст і форми навчання; _____

г) низький рівень підготовки слухачів. _____

4. Причина необхідності пройти навчання на курсах підвищення кваліфікації:

а) вимоги роботодавця; _____

б) бажання почати власну справу; _____

в) довготривала перерва в роботі; _____

г) недостатній рівень професійної підготовки; _____

д) перекваліфікація; _____

ж) інша. _____

5. Які теми з зазначених в програмі лекційних та практичних тем вас цікавлять:

а) найбільше; _____

б) найменше. _____

6. Ваше відношення до безперервної освіти фахівця з дизайну:

а) позитивне; _____

б) негативне. _____

7. Ваші очікування від проходження курсів підвищення кваліфікації:

ДОДАТОК Б 2

Анкета слухача для оцінювання програми курсів

Шановний слухач!

Просимо Вас виступити експертом у дослідженні, мета якого – удосконалення підвищення кваліфікації фахівців з дизайну

I. Будь ласка, зазначте Ваш:

Вік _____ Стать _____

Спеціальність за дипломом, ВНЗ _____

Посада _____

Стаж дизайнерської діяльності _____

Кількість реалізованих власних проєктів: _____

Участь в конкурсах: _____

Участь у виставках: _____

II. Будь ласка, дайте відповідь на наступні запитання:

1. Які на Вашу думку основні недоліки підготовки фахівців з дизайну у ВНЗ:

а) проблеми матеріально-технічної бази; _____

б) рівень підготовки викладацького складу; _____

в) зміст і форми навчання; _____

г) низький рівень підготовки слухачів. _____

2. Рівень самооцінки власних творчих здібностей:

а) низький; _____

б) середній; _____

в) високий. _____

3. Що Ви очікували від навчання на курсах, чи обговорювали Ви свої надії

з викладачем - тренером? _____

4. Наскільки повно програма курсів відповідає цілям:

а) задекларованим; _____

б) Вашим особистим. _____

5. Що Ви думаєте про зміст програми? _____

6. Які теми можна було би розширити, які скоротити? _____

7. Які практичні завдання були для Вас найцікавішими? _____

8. Які завдання були спрямовані на розвиток творчих здібностей? Які з них були найбільш доцільними для Вашого творчого розвитку? _____

9. Чи відчували Ви себе залученими в спільну роботу, чи відчували Ви що внесли свій особистий вклад? _____

10. Чи зможете Ви застосувати результати навчання в своїй роботі? _____

11. Як Ви будете використовувати інформацію отриману під час занять? _____

12. Що саме – тренінг, семінар, лекція найбільш необхідні Вам для отримання знань на курсах. Які інші форми занять Вам були би необхідні: _____

13. Як би Ви оцінили знання викладачів? _____

14. Чи Ви би порекомендували ці курси іншим? _____

15. Чи є в програмі курсів тема до якої Ви були не готові і не сприйняли її ?

16. Як Ви плануєте закріпити те що вивчили? Які кроки Ви готові зробити для використання нових навиків і теоретичних знань? _____

17. Будь ласка, напишіть деякі загальні зауваження про надані матеріали та обладнання. _____

Дякуємо за співробітництво!

ДОДАТОК Б 3

Анкета для викладачів-тренерів курсів підвищення кваліфікації

Вельмишановний колего!

Просимо Вас виступити експертом у дослідженні, **мета якого** – вивчення особливостей підвищення кваліфікації фахівців з дизайну.

I. Будь ласка, зазначте Ваш:

Вік _____ Стать _____

Спеціальність за дипломом, ВНЗ _____

Науковий ступінь/Вчене звання/ Посада/ _____

Стаж викладацької роботи у ВНЗ _____

Перелік навчальних дисциплін які Ви викладаєте? _____

Стаж дизайнерської діяльності _____

II. Будь ласка, дайте відповідь на наступні запитання:

1. Чи згодні Ви з тим, що успішність професійної діяльності дизайнера залежить від творчих здібностей? _____

2. Які найбільш значущі показники прояву творчості:

а) можливість самостійного висунення ідей; _____

б) уміння самостійно визначити і сформулювати мету діяльності; _____

в) здатність генерувати ідеї, інтуїтивно передбачати і висувати оригінальні підходи та методи рішення. _____

3. Чи згодні Ви з тим, що одним із головних завдань підвищення кваліфікації є творчий розвиток фахових компетентностей дизайнерів? _____

4. Чи згодні Ви з тим, що творче мислення є визначальною складовою професійної компетентності спеціаліста-дизайнера? _____

5. Які з поданих тем Ви вважаєте ефективними, спрямованими на стимулювання розвитку творчих підходів до роботи дизайнера:

- а) психологія та діалектика творчості; _____
 - б) системні методи розв'язання творчих задач; _____
 - в) алгоритмічні і комбіновані методи розв'язання творчих задач. _____
-

6. Які інтерактивні методики найкраще дозволяють реалізувати ситуації успіху, розвивають комунікативні здібності дизайнера? _____

7. Як Ви оцінюєте використання тренінгових методів (майстер-класи, психологічні тренінги) для розвитку творчих здібностей слухачів? _____

8. Які методи формування творчого розвитку у спеціалістів з дизайну Ви вважаєте найбільш ефективними? _____

9. Проаранжуйте залежно від ступеню ефективності методи розвитку творчих здібностей у спеціалістів-дизайнерів (1 – найбільш ефективний метод)

- ___ рольові ігри;
- ___ аналіз проблемних ситуацій;
- ___ критичний аналіз дизайн-проектів;
- ___ тренінги розвитку творчих здібностей (креативності, рефлексивності та ін.);
- ___ організаційно-діяльнісні ігри;
- ___ вирішення розвитку творчих здібностей;

_____ (Ваш варіант)

10. Оцініть за 10-бальною шкалою рівень Ваших творчих здібностей (0 – дуже низький рівень; 10 – найвищий рівень)

0 – 1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 – 8 – 9 – 10

ДОДАТОК В

Матеріали роботи групи експертів

ДОДАТОК В 1

Список експертів

- 1. Турчин Володимир Володимирович** – директор, ПП „Меблі Стиль”, Львівська обл., Стрийський р-н, с. Грабовець, вул. Лопатинського, 141, www.meblastil.com (меблі для відпочинку).
- 2. Ващук Тарас** – директор, ТЗОВ «Агенство маркетингу та розвитку „Ехро Lviv”, м. Львів, вул. Садова 2-А, www.amd-ukr.com.ua (спеціалізовані виставки, реклама).
- 3. Коропецький Михайло Мафтейович** – директор, СП „Сігма”, м. Львів, вул. Тернопільська, 24-А, sigma@sigma.com.ua (офісні меблі та крісла).
- 4. Петелько Валентин Олексійович** – головний архітектор проектів КПМ-1, ДП „МІСТОПРОЕКТ”, державний інститут проектування міст, м. Львів, вул. Генерала Чупринки, 71.
- 5. Коваль Віталій Володимирович** – виконавчий директор, ТЗОВ Львівська виробничо-торговельна фірма „Карпати”, м. Львів, вул. Городоцька, 172.
- 6. Колесник Ігор Степанович** – головний художник, АТ „Гал-ЕКСПО”, м. Львів, вул. Винниченка, 30, www.galexpro.lviv.ua.
- 7. Масюк Василь Володимирович** – директор, Всеукраїнська галузева газета „Деревообробник”, м. Львів, вул. Садова 2-А, www.derevo.com.ua.

- 8. Костецький Степан Іванович** – директор, Фабрика меблів „ВЕЕМ”, м. Львів, просп. В.Чорновола, 57, www.veem.com.ua.
- 9. Хохлова Ольга Ігорівна** – дизайнер, Студія нестандартних меблів та інтер'єру, ПП „Мороз”, м. Львів, вул. Бузкова, 2.
- 10. Голдобіна Віта Федорівна** – завідувача психоневрологічним відділом №5 КЗ ЛОКПЛ, лікар психотерапевт, член Української Спілки психотерапевтів, м. Львів, вул. ген. Чупринки, 61.

ДОДАТОК В 2

Вельмишановний колего!

Просимо Вас виступити експертом у дослідженні рівня сформованості якісних показники рівнів творчого розвитку фахівця з дизайну на основі компетентнісного підходу в процесі підвищення кваліфікації.

Оцінка дизайнерських розробок фахівців відбувається за п'ятьма показниками:

1. Вміння генерувати ідеї, оригінальні підходи до розв'язання творчого завдання;

2. Знаходження способів досягнення інтуїтивно побаченого образу, послідовність трансформації з образу перцепту крізь образ-уявлення до образу-концепту;

3. Конкретизація змісту ескізного пошуку, цілісність, гармонійність створеного образу;

4. Уміння стимулювати та контролювати себе у процесі створення продукту творчості та інтегрувати складові частини змісту розв'язання творчого завдання;

5. Вміння обирати методи і засоби творчої роботи відповідно до поставлених цілей та залежно від власних індивідуально-типологічних особливостей.

Кожен з показників сформованості компонентів творчого розвитку фахівців з дизайну має бути оцінений Вами з десяти бальною шкалою: від 0 (найнижчий рівень) до 10 (найвищий рівень) балів. Максимальна кількість можливо отриманих балів, відтак, дорівнює 50 балам, мінімальна – 0 балів.

Оцінка за кожним показником просимо вносити у бланк.

Дякуємо за співробітництво!

ДОДАТОК В 3

Таблиця В.3

Бланк експертної оцінки дизайнерських розробок слухачів

Експерт _____

	Оцінка за показником					
	Оригі- нальність ідеї	Логічність, послідовність створення образу	Цілісність гармоній- ність образу	Інтеграція складових частин змісту проекту	Відповід- ність вимогам до дизайн- проекту	Загаль- на к-сть балів

ДОДАТОК Г

Положення

**про вступне випробування з рисунка та композиції слухачів курсів
підвищення кваліфікації для фахівців з дизайну**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІСОТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
Факультет довузівської підготовки і післядипломної освіти

ПОГОДЖЕНО

Декан факультету довузівської
підготовки і післядипломної освіти

_____ В.В.Гомонай

"__" _____ 2010 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор
з науково-педагогічної роботи

_____ О.П.Тушницький

"__" _____ 2010 р.

Положення
про вступне випробування з рисунка та композиції слухачів курсів
підвищення кваліфікації для фахівців з дизайну

Тестування з рисунка і композиції є основним способом виявлення знань слухачів з образотворчого мистецтва, їх природних здібностей та рівня практичних навиків відтворення зображення на площині. Кожен зі слухачів проходить вхідне тестування, яке проводиться у два етапи.

Тестування складається з двох взаємодоповнюючих завдань:

I – рисунок олівцем натюрморту;

II – зображення просторової структури.

Тестування проводиться в один день. Тривалість виконання кожного завдання – 180 хвилин без урахування перерв, таким чином, на виконання обох завдань дається 6 год.

Обидва завдання виконуються на аркушах формату А 2 (410 x 596 мм). Кожне завдання оцінюється від 100 до 200 балів.

Завдання I.

1. Рисунок натюрморту

1.1. Мета – виявити у слухачів рівень володіння організацією композиційної площини, пропорціонуванням, конструкцією форми, тональними співвідношеннями та графічними засобами моделювання форми. Слухач повинен продемонструвати розуміння завдання; виявити навички відображення тривимірного зображення на двомірній площині, уміння вести роботу „від загального до часткового й від часткового до загального” з наступним їх синтезом; а також навички визначення пропорційної побудови форм із використанням лінійної перспективи й збереженням цілісності рисунка; грамотне володіння графічними матеріалами.

1.2. Умови виконання

- 1) графічний матеріал – олівець (різної твердості);
- 2) рішення – об’ємно-просторове, тональне.

1.3. Характеристика постановки

Рисунок натюрморту складається з двох-трьох предметів з введенням гіпсової розетки (орнаменту) на фоні одноколірної драперії.

Освітлення має бути чітке, бокове, яке максимально виявляє конструкцію форми та пластичну характеристику предметів.

1.4. Рекомендації

- 1) Правильно закомпонувати зображення на аркуші;
- 2) починати з перспективної побудови та пропорцій фігури;
- 3) максимально опрацювати зображення тоном.

1.5. Вимоги до завдання

- 1) Передати характер і конструктивні особливості предметів;
- 2) передати об'єм, пропорції й пластику форм за допомогою тону;
- 3) довести зображення до максимального викінчення.

1.6. Критерії оцінювання вхідного тестування (частина 1. Рисунок)

100 – 107 балів – робота не відповідає завданню і вимогам, не є гармонійною й виразною, має низький рівень технічного виконання і суттєві порушення в побудові рисунка.

108 – 115 балів – робота не відповідає завданню і вимогам, не є виразною, має невисокий рівень технічного виконання, має суттєві порушення в побудові рисунка, але є спроба вірно закомпонувати групу предметів.

116 – 123 бали – робота не відповідає завданню і вимогам, не є виразною, має суттєві порушення в побудові рисунка, але є спроба вірно закомпонувати групу предметів, продемонстровано незначні практичні навички роботи олівцем.

124 – 131 бал – робота не зовсім відповідає завданню й усім вимогам, має невисокий рівень технічного виконання, передачі об'єму за допомогою штриха в тональних співвідношеннях та деякі недоліки конструктивної побудови.

Продемонстровано незначні практичні навички роботи олівцем.

132 – 140 балів – робота не зовсім відповідає завданню й усім вимогам, не зовсім вдало закомпонована, має середній рівень технічного виконання, передачі об'єму за допомогою штриха в тональних співвідношеннях та деякі недоліки конструктивної побудови.

141 – 150 балів – робота не зовсім відповідає завданню й усім вимогам, але вдало закомпонована, має середній рівень технічного виконання, передачі об'єму за допомогою штриха в тональних співвідношеннях та деякі недоліки конструктивної побудови.

151 – 158 балів – робота відповідає завданню й усім вимогам, але має середній рівень технічного виконання, несуттєві недоліки щодо тональних співвідношень, культури штрихування, передачі матеріальності предметів.

159 – 167 балів – робота відповідає завданню й усім вимогам, має високий рівень технічного виконання, але має несуттєві недоліки щодо тональних співвідношень, культури штрихування.

168 – 176 балів – робота відповідає завданню й усім вимогам, має високий рівень технічного виконання, але має несуттєві недоліки щодо культури штрихування.

177 – 184 бали – робота відповідає завданню й усім вимогам, є гармонійною і виразною, має високий рівень технічного виконання, передачі об'єму за допомогою штриха, якість тональних співвідношень, має досконалу конструктивну побудову та лінійну перспективу рисунка, культура виконання роботи є високою.

185 – 192 бали – робота відповідає завданню й усім вимогам, є гармонійною і виразною, має високий рівень технічного виконання, якість тональних співвідношень, наявні повітряна та лінійна перспективи, передача об'єму за допомогою штриха, має досконалу конструктивну побудову рисунка, культура виконання роботи є високою.

193 – 200 балів – робота відповідає завданню й усім вимогам, є гармонійною і виразною, має високий рівень технічного виконання, якість

тональних співвідношень, наявні повітряна та лінійна перспективи, передача об'єму за допомогою штриха, має досконалу конструктивну побудову рисунка, культура виконання роботи є високою, робота рекомендована до методичного фонду.

Завдання II.

1. Зображення просторової структури за заданою проекцією

1.1. Мета – виявити знання й творчі здібності в області композиції, вміння володіти композиційними засобами, що відповідають вимогам заданої теми. Слухач повинен продемонструвати знання основ композиції, її основних законів, здатність аналізувати, обирати методи побудови простих геометричних фігур, вміння гармонізувати та компоувати площину та предмети.

1.2. Умови виконання

- 1) Задається проекція „вигляд зверху”;
- 2) техніка виконання – акварель, гуаш;
- 3) рішення – кольорове, об'ємно-просторове.

1.3. Характеристика завдання

Слухачеві задається проекція „вигляд зверху”, на якій зображено об'єднані геометричні фігури, кожна з яких має свій колір.

1.4. Рекомендації

Виконуючи завдання, необхідно зобразити уявні фронтальну й бокову проекції, а також перспективне зображення утвореної просторової структури. Усі складові геометричної просторової структури мають бути поєднаними в одне ціле. Необхідно передати просторове взаєморозташування форм та їх кольорові співвідношення. Усі складові зображення необхідно добре закомпонувати на площині аркуша.

1.5. Вимоги до завдання

- 1) Зобразити фронтальну, бокову проекції та перспективу просторової структури за заданою проекцією;
- 2) оптимально розмістити зображення на аркуші;
- 3) знайти правильні кольорові співвідношення;
- 4) промоделювати всі частини просторової структури за допомогою світлотіні та кольору.

1.6. Критерії оцінювання вхідного тестування (частина 2. Композиція)

100 – 107 балів – робота не відповідає завданню й вимогам, не є гармонійною й виразною, має низький рівень технічного виконання і суттєві порушення в компоюванні формальної композиції.

108 – 115 балів – робота не відповідає завданню й вимогам, не є виразною, має невисокий рівень технічного виконання, суттєві порушення в компоюванні формальної композиції, але є спроба правильного заповнення аркуша.

116 – 123 бали – робота не відповідає завданню й вимогам, не є виразною, має суттєві порушення в компоюванні композиції, але є спроба вірного заповнення аркуша, продемонстровано незначні практичні навички роботи в техніці гуаші.

124 – 131 бал – робота не зовсім відповідає завданню й усім вимогам, має невисокий рівень технічного виконання. Виявлено незначні практичні навички роботи у техніці гуаші. Була спроба гармонізувати та закомпоювати простір аркуша.

132 – 140 балів – робота не зовсім відповідає завданню й усім вимогам, не дуже вдало закомпоювана, має середній рівень технічного виконання, невдалі кольорові співвідношення та неврівноважені формальні співвідношення за розміром.

141 – 150 балів – робота не зовсім відповідає завданню й усім вимогам, не зовсім вдало закомпоювана, має середній рівень технічного виконання. Є спроби побудови гармонійних співвідношень кольору та врівноваженості композиції загалом.

151 – 158 балів – робота відповідає завданню й не зовсім відповідає всім вимогам у повному обсязі, має середній рівень технічного виконання, несуттєві недоліки щодо тональних і кольорових співвідношень та композиційного вирішення.

159 – 167 балів – робота відповідає завданню й усім вимогам, має задовільний рівень технічного виконання і несуттєві недоліки щодо гармонійних співвідношень між кольоровим та формальним вирішенням.

168 – 176 балів – робота відповідає завданню й усім вимогам, має добрий рівень технічного виконання і несуттєві недоліки щодо культури виконання, цілісності сприйняття композиції.

177 – 184 бали – робота відповідає завданню й усім вимогам, є гармонійною й виразною, має якісний рівень культури виконання роботи в цілому і технічного виконання зокрема, витримано гармонійні співвідношення кольорового, формального та образного вирішення.

185 – 192 бали – робота відповідає завданню й усім вимогам, є гармонійною й виразною, тональні співвідношення є якісними, має якісний рівень культури виконання роботи в цілому і технічного виконання зокрема, витримано гармонійні співвідношення кольорового, формального та образного вирішення.

193 – 200 балів – робота відповідає завданню й усім вимогам, є гармонійною й виразною, має високий рівень технічного виконання, якість тональних відношень, гармонійність кольорових, формальних, художньо-образних співвідношень, а також має художньо-асоціативні якості, культура виконання роботи є високою, робота рекомендована до методичного фонду.

ДОДАТОК Д

**Структура курсів підвищення кваліфікації
залежно від цільової аудиторії**

Структура курсів підвищення кваліфікації залежно від цільової аудиторії

Цільова аудиторія курсів	Загальна кількість годин	Термін навчання за програмою	Формат і графік навчання	Годин за програмою
Основний курс (підвищення кваліфікації дизайнерів без відриву від виробництва)	234	4 місяці	50 занять (3 рази в тиждень по 4 год.) і тренінг (4 дні по 8,5 год.)	Лекцій – 60 год., практичних – 140 год., тренінг – 34 год.
Курс-інтенсив (підвищення кваліфікації дизайнерів з відривом від виробництва)	170	1 місяць	17 занять (5 раз на тиждень по 8 год.) і тренінг (2 дні по 8,5 год.)	Лекцій – 60 год., практичних – 76 год., тренінг – 34 год.
Курс для менеджерів (підвищення кваліфікації менеджерів меблевих підприємств та меблевих салонів)	200	2 місяці	17 занять (3 рази на тиждень по 4 год.) і тренінг (2 дні по 8,5 год.)	Лекцій – 60 год., практичних – 106 год., тренінг – 34 год.
Курс для викладачів (підвищення кваліфікації викладачів з дизайну закладів профтехосвіти)	200	2 місяці	17 занять (3 рази на тиждень по 4 год.) і тренінг (2 дні по 8,5 год.)	Лекцій – 60 год., практичних – 106 год., тренінг – 34 год.

ДОДАТОК Е

Національний лісотехнічний університет України

План науково-методичного семінару для викладачів спеціальності „Дизайн”

Тема: Педагогічні умови стимулювання розвитку творчих підходів до роботи дизайнера і цілеспрямований розвиток самосвідомості, адекватної самооцінки.

Мета: сприяння свідомому ставленню викладачів до формування творчих підходів в роботі дизайнера, цілеспрямованого розвитку самосвідомості і адекватної самооцінки.

Порядок денний:

1. Стимулювання розвитку творчих підходів до роботи дизайнера як необхідна педагогічна умова підвищення кваліфікації фахівця з дизайну (О.А. Швець).
2. Педагогічні умови формування самосвідомості, адекватної самооцінки в процесі підвищення кваліфікації (О.А. Швець).
3. Діагностичний практикум: визначення рівня творчого розвитку за допомогою методів сучасної психодіагностики.

ДОДАТОК Ж

**Робоча програма теоретичного курсу
підвищення кваліфікації для фахівців з дизайну
„ІННОВАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО ДИЗАЙНУ”**

Міністерство освіти і науки України
Національний лісотехнічний університет України
Технологічний факультет
Кафедра дизайну

ПОГОДЖЕНО
Декан факультету довузівської
підготовки і післядипломної освіти
_____ В.В.Гомонай
" ___ " _____ 2010 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор
з науково-педагогічної роботи
_____ О.П.Тушницький
" ___ " _____ 2010 р.

Робоча програма теоретичного курсу
підвищення кваліфікації для фахівців з дизайну

„ІННОВАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО ДИЗАЙНУ”

УДК 76

ББК 85.154

Інноваційні тенденції в дизайні: програма теоретичного курсу. – Львів: Національний лісотехнічний університет України, 2010. – 13 с.

Розробник: **Швець О.А.**, старший викладач кафедри дизайну.

Рецензенти: **Студницький Р.О.**, доцент, декан факультету дизайну
Львівської національної академії мистецтв,
Опанашук О.О., старший викладач кафедри дизайну
НЛТУ України

Обговорено і схвалено на засіданні кафедри дизайну,
протокол № ____ від _____ 2010 р.

Зав. кафедри _____ канд. пед. наук Прусак В.Ф.

Затверджено методичною радою технологічного факультету,
протокол № ____ від _____ 2010 р.

Голова методичної ради ТФ _____ Мацюк Р.І.

© Швець О.А.

© НЛТУ України

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

ІННОВАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО ДИЗАЙНУ

Галузь знань: 0202 „Мистецтво”

Напрям: 6.020207 „Дизайн”

Основний курс

Загальна кількість годин	234 год.
Лекції:	60 год.
Тренінг:	34 год.
Практичні заняття:	140 год. (захист 3-х проєктів, 2 майстер-класи по 12 год.).

Курс-інтенсив

Загальна кількість годин	170 год.
Лекції:	60 год.
Тренінг:	34 год.
Практичні заняття:	76 год. (захист 2-х проєктів, 2 майстер-класи по 8 год.).

Розширений курс

Загальна кількість годин	314 год.
Лекції:	60 год.
Тренінг:	34 год.
Практичні заняття:	220 год. (захист 4-х проєктів, 2 майстер-класи по 16 год., екскурсії на виробництво, в салони меблів, сантехніки).

Кількість самостійних годин визначається індивідуально з викладачем-тренером.

ПЕРЕДМОВА

Мета теоретичного курсу – створити педагогічні умови для підвищення кваліфікації, тобто забезпечити розвиток творчості у процесі професійної діяльності на основі компетентнісного підходу, а також зростання мотивації слухачів в оволодінні усіма компонентами змісту професійної діяльності.

Завдання курсу – вивчення основних принципів і закономірностей творчої діяльності у дизайні; підвищення кваліфікації, забезпечення єдності творчої самореалізації, саморозвитку та самоудосконалення дизайнера з урахуванням досвіду та ініціативності фахівців та їх творчих можливостей; проведення профілактики професійного вигорання фахівців.

У результаті засвоєння теоретичного курсу фахівець з дизайну повинен:

- **знати:**

- основні теоретичні положення творчої діяльності в сучасних умовах, світові тенденції розвитку дизайну, інноваційні технології та юридичні аспекти проектної діяльності;

- **вміти:**

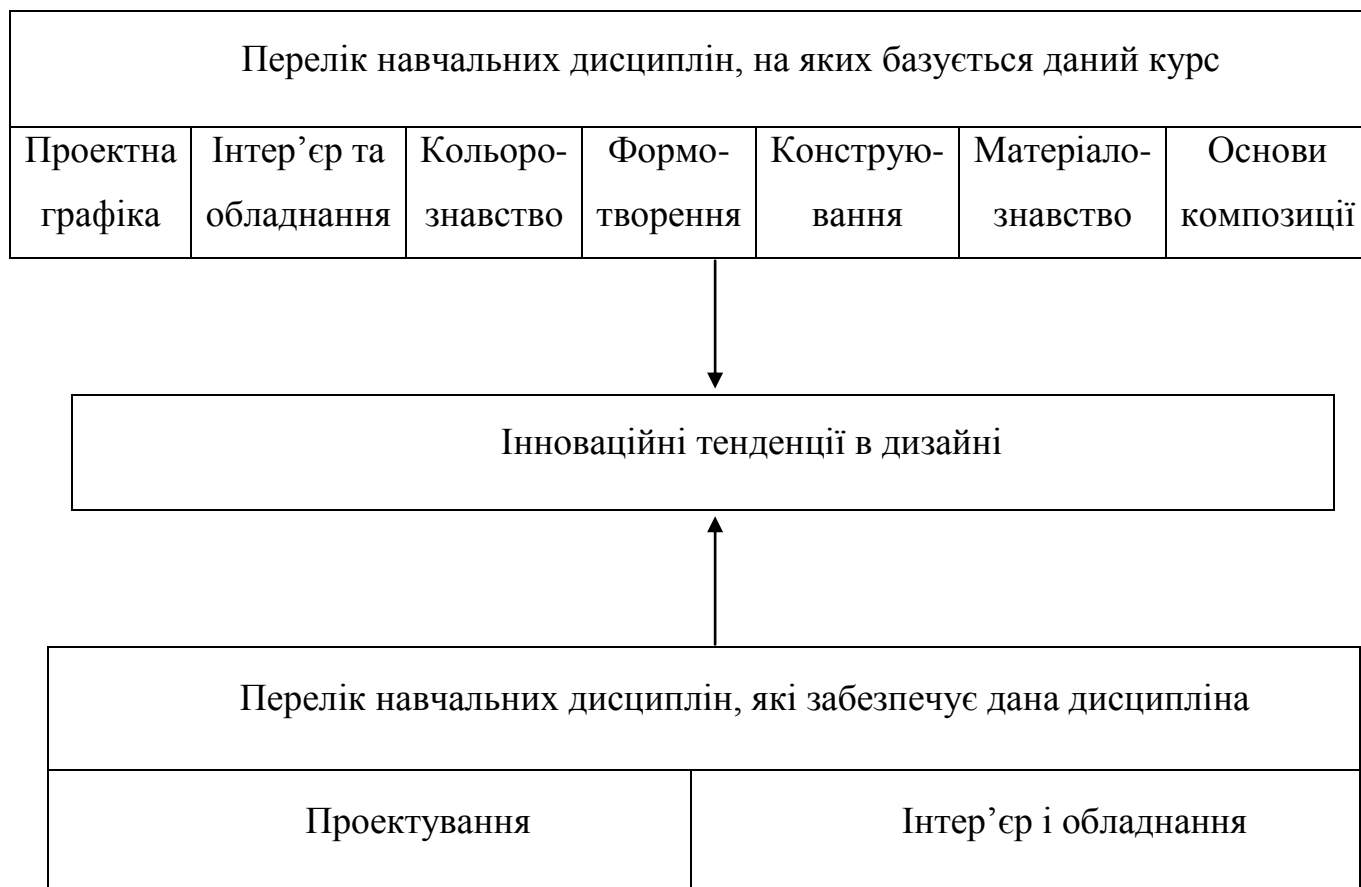
- застосовувати на практиці та творчо вирішувати композиційні, ергономічні та конструктивні завдання з проектування громадського і житлового предметно-просторового середовища;

- візуалізувати авторські проекти засобами ручної та комп'ютерної графіки, вміти застосовувати основні художні, композиційні особливості графічного зображення;

- організовувати власну приватну дизайнерську діяльність;

- використовувати модні тенденції в дизайні, сучасну палітру оздоблювальних матеріалів.

СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНА СХЕМА ВИВЧЕННЯ КУРСУ

ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ

№	Тема	Лекції		
		Інтенсив	Основний	Розширений
1	2	3	4	5
Основи архітектури				
T.1	Мета дисципліни. Архітектура та її місце в системі підготовки дизайнера	2	2	2
T.2	Методика архітектурного проектування	2	2	2
T.3	Конструктивні системи і архітектурні форми.	2	2	2
T.4	Принципи проектування громадських і житлових споруд.	2	2	2
Синтез архітектури, дизайну та мистецтв				
T.5	Образотворче, декоративне та ужиткове мистецтво в предметному та середовищному дизайні.	4	4	4
T.6	Інтегративний зв'язок архітектури, дизайну і декораторства в сучасному інтер'єрі	4	4	4
Філософія дизайну. Екологічний компонент філософії дизайну				
T.7	Філософія творчості.			
T.8	Екодизайн як відображення розвитку цивілізації			
Стилі та сучасні тенденції середовищного і предметного дизайну				
T.9	Соціальні, психологічні, природні фактори і їх вплив на сучасні тенденції дизайну	2	2	2
T.10	Сучасні стилі і тенденції моди	2	2	2
T.11	Особистості, які „диктують” дизайн	2	2	2
Художньо-естетична організація дизайн-об'єктів				
T.12	Композиційні аспекти в проектуванні	2	2	2

T.13	Проблеми формотворення дизайн-об'єктів	2	2	2
T.14	Закони кольорознавства в сучасній практиці дизайнера	2	2	2
T.15	Можливості проектної графіки в дизайнерській практиці.	2	2	2
Інженерне забезпечення дизайн-об'єктів				
T.16	Системи опалення, кондиціонування і вентиляції в сучасному середовищі	2	2	2
T.17	Світлодизайн; проектування електричних мереж у житлових та громадських середовищах	2	2	2
T.18	„Розумний будинок” – перспективи використання в нинішніх економічних умовах	2	2	2
T.19	Дизайн сантехнічних зон і приладів, особливості вирішення предметно-просторового середовища, меблів та обладнання	2	2	2
Сучасні матеріали та технології їх обробки				
T.20	Нові методи обробки деревини і матеріали на її основі	2	2	2
T.21	Традиційні і інноваційні матеріали	2	2	2
T.22	Художньо-декоративний метал	2	2	2
T.23	Нові методи конструювання як відображення розвитку сучасних технологій	2	2	2
T.24	Конструювання розсувних систем	2	2	2
Дизайн-менеджмент				
T.25	Організація дизайнерської діяльності.	4	4	4
Авторське право				
T.26	Авторські права, їх різновиди.	2	2	2
T.27	Патентування.	2	2	2
Разом :		60	60	60

ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНОЇ ЧАСТИНИ КУРСУ

Основи архітектури

Тема 1. Мета дисципліни. Архітектура та її місце в системі підготовки дизайнера

Поняття архітектури. Принципи: міцність, зручність, краса. Суспільне значення архітектури. Художні засоби архітектурної композиції.

Тема 2. Методика архітектурного проектування

Стадії архітектурного проектування. Архітектурний рисунок і архітектурне креслення. Архітектурна графіка на різних стадіях проектування.

Тема 3. Конструктивні системи і архітектурні форми

Конструктивні елементи будівель. Конструктивні схеми будівель і споруд. Класифікація будівель залежно від їх призначення.

Тема 4. Принципи проектування громадських і житлових споруд

Житлові будівлі. Традиційні та нові типи житла. Квартири та їх складові (типологія). Конструктивні схеми житлових будинків.

Синтез архітектури, дизайну та мистецтва

Тема 5. Образотворче, декоративне та ужиткове мистецтво в предметному та середовищному дизайні

Живопис, графіка, скульптура в предметно-середовищному дизайні. Художня кераміка, скло та художньо-декоративний метал, їх застосування в архітектурі і дизайні.

Тема 6. Інтегративний зв'язок архітектури, дизайну і декорування в сучасному інтер'єрі

Композиційні вирішення інтер'єрів з застосуванням предметів декоративно-

ужиткового та образотворчого мистецтва. Художній текстиль, фотомистецтво в сучасному дизайні.

Філософія дизайну. Екологічний компонент філософії дизайну

Тема 7. Філософія творчості

Розкриття сутності поняття творчості. Види творчості. Механізм творчої діяльності. Стадії творчого процесу в діяльності дизайнера.

Тема 8. Екологічний компонент філософії дизайну

Екодизайн як відображення розвитку сучасної цивілізації. Основні напрями екодизайну.

Стилі та сучасні тенденції середовищного і предметного дизайну

Тема 9. Соціальні, психологічні, природні фактори і їх вплив на сучасні тенденції дизайну

Дизайн та новації в меблях України останньої третини XX ст. і першого десятиліття XXI ст..

Тема 10. Мода і дизайн. Сучасні стилі і тенденції моди

Дизайн меблів Італії другої половини XX ст. Особливості розвитку матеріальної культури і дизайну. Концептуальна „індустрія” дизайну. Тенденції в дизайні меблів 70 – кінця 90-х років XX ст.

Тема 11. Особистості, які „диктують” дизайн. Аналіз творчості сучасних дизайнерів

Авангардні напрями в дизайні меблів кінця XX ст. Концепції екологічного дизайну. Е.Соттсасс, А.Мендіні, А.Бранці – представники „нового дизайну”. Творчість Рашид Каріма, Захі Хадід.

Художньо-естетична організація дизайн-об'єктів

Тема 12. Композиційні аспекти в проектуванні

Композиція як система засобів і способів організації та гармонізації середовища і форми предметів. Використання основних закономірностей композиції – невід'ємна частина дизайн-проекування.

Тема 13. Проблеми формотворення дизайн-об'єктів

Геометричні та біонічні закономірності формотворення. Використання тектоніки біологічних конструкцій та форм природних об'єктів. Архітектоніка предметного дизайну.

Тема 14. Закони кольорознавства в сучасній практиці дизайнера

Завдання колористики інтер'єрів, меблів та обладнання. Психологічні аспекти кольорознавства. Колір і мода.

Тема 15. Можливості проектної графіки в дизайнерській практиці

Значення проектної графіки на ескізній стадії проектування. Візуалізація мислеобразу як обов'язкова частина процесу творчості. Аналіз графічних робіт сучасних дизайнерів.

Інженерне забезпечення дизайн-об'єктів

Тема 16. Системи опалення, кондиціонування і вентиляції в сучасному середовищі

Альтернативні традиційним способи опалення – сучасні екологічні системи, їх вплив на архітектурні і дизайнерські рішення. Необхідність врахування в дизайн-проекуванні нормативних вимог до систем вентиляції в громадських приміщеннях.

Тема 17. Світлодизайн; проектування електричних мереж в житлових та громадських середовищах

Світлодизайн – невід’ємна частина дизайну сучасного предметно-просторового середовища. Інноваційні технології в світлодизайні. Психологічні аспекти в освітленні інтер’єрів. Необхідність врахування нормативів штучного освітлення та інсоляції приміщень громадського і житлового призначення.

Проектування електричних мереж у житлових та громадських середовищах. Дизайнерське вирішення електротехнічного обладнання і аксесуарів.

Тема 18. „Розумний будинок” – перспективи використання в нинішніх економічних умовах

Розкриття поняття „розумний будинок” – технологічні, економічні, дизайнерські аспекти використання нових можливостей сучасних технологій.

Тема 19. Дизайн сантехнічних зон і приладів, особливості вирішення предметно-просторового середовища, меблів та обладнання

Аналіз сучасних розробок відомих дизайнерів в галузі сантехнічного обладнання. Питання енерго- і водо збереження – нові екологічні вимоги до обладнання. Нові матеріали.

Сучасні матеріали та технології їх обробки

Тема 20. Нові методи обробки деревини і матеріалів на її основі

Номенклатура матеріалів з деревини та їх застосування. Види декорування деревини. Застосування деревинних матеріалів в інтер’єрі.

Тема 21. Традиційні і інноваційні матеріали

Застосування скла, кераміки, натурального і штучного каменю, нових синтетичних матеріалів, проектування меблів та обладнання з використанням цих матеріалів, та їх впровадження в дизайн сучасного інтер’єру.

Тема 22. Художньо-декоративний метал

Використання металу в дизайні предметно-просторового середовища: в

проектуванні меблів, аксесуарів, обладнання. Використання опоряджувальних матеріалів з металізованим покриттям в архітектурі і дизайні.

Тема 23. Нові методи конструювання як відображення розвитку сучасних технологій

Використання нового програмного забезпечення для конструювання.

Тема 24. Конструювання розсувних систем

Конструктивні особливості різновидів розсувних систем залежно від використаних матеріалів та призначення в архітектурі і дизайні.

Дизайн-менеджмент

Тема 25. Організація дизайнерської діяльності

Менеджмент і маркетинг різноманітних форм дизайнерської діяльності. Маркетинговий підхід до розробки та реалізації промислового виробу. Життєвий цикл товару. Перспективні напрями дизайнерської діяльності.

Авторське право

Тема 26. Авторські права, їх різновиди

Актуальність захисту авторського права. Юридичні аспекти авторського права в Україні.

Тема 27. Патентування

Підготовка проектної документації до патентування. Нормативні вимоги і результати впровадження патентування. Практика патентування в Україні та закордоном.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ, СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА МАЙСТЕР-КЛАСІВ

1. Проектування. Ергономіка. Антропоморфний фактор в проектуванні. Особливості проектування функціонального зонування і ергономіки житлових і громадських приміщень. Сприйняття об'єктів і систем (4 год.).

2. Дизайн-проект: стадії, склад проектної документації. Завдання на проектування. Передпроектні дослідження. Дизайн-концепція. Фор-ескіз і ескізне проектування. Стадія проект. Робоча стадія. Види документації. Робоча документація. Нормативні вимоги до перерізів; побудова розгорток, монтажні плани стель, підлог оформлення опорного плану; експлікація; план (4 год.).

3. Майстер-клас з виготовлення декоративного рельєфу на стіні. Матеріали, технологічні особливості (8 год.).

4. Майстер-клас з розпису стелі. Необхідні матеріали, інструменти, технологія виконання (8 год.).

5. Проектування об'єкта громадського призначення за обраним стилем (вистав-ковий зал, офіс). Ознайомлення з завданням. Теоретичні аспекти проектування певного типу громадських об'єктів (4 год.).

6. Розробка концепції об'єкта; розробка декількох планувальних рішень (4 год.).

7. Розробка основного варіанту, опорний план розташування меблів та обладнання, план стелі з освітленням, підлоги; перерізи, вузли і деталі (4 год.).

8. Розробка предметного дизайну (проектування окремих виробів – меблів, обладнання або об'єктів світло дизайну) (4 год.).

9. Захист – перегляд ескізного проекту об'єкта громадського призначення (виконання в ручній графіці) (4 год.).

10. Проектування інтер'єру меблів та обладнання об'єкта громадського харчування). Ознайомлення з завданням. Теоретичні аспекти проектування певного типу об'єктів громадського харчування (4 год.).

11. Аналіз отриманого проектного завдання. Розробка концепції об'єкта;

розробка декількох планувальних рішень з врахуванням технології обслуговування, маркетингового, соціального дослідження (4 год.).

12. Розробка основного варіанту, опорний план розташування меблів та обладнання, план стелі з освітленням, підлоги; перерізи, вузли і деталі. Врахування типу вентиляції, опалення (4 год.).

13. Розробка предметного дизайну (проектування окремих виробів – меблів, обладнання або об'єктів світлодизайну) (4 год.).

14. Декорування як необхідна частина вирішення дизайну інтер'єру (4 год.).

15. Захист-перегляд проекту об'єкта громадського харчування, виконаного з використанням комп'ютерної графіки (4 год.).

16. Ознайомлення з юридичними та економічними аспектами дизайнерської діяльності. Відкриття власної дизайн-студії. Необхідні документи для ведення діяльності. Створення бізнес-плану (4 год.).

17. Ознайомлення з переліком документів, необхідних для оформлення авторського права або оформлення документів для отримання патенту на виріб (4 год.).

Методика виконання та вимоги до робіт

Роботи виконуються на форматах А 4 і А 3 в олівці і туші, акварелі і гуаші, залежно від завдання, може бути використана комп'ютерна графіка.

Завдання слухачі виконують в аудиторіях і вдома, користуючись конспектом лекцій, методичними вказівками і літературою.

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СЛУХАЧІВ

Самостійна робота студентів при вивченні дисципліни включає роботу в домашніх умовах і передбачає:

- самостійне поглиблене засвоєння лекційного матеріалу при вивченні конспекту лекцій і рекомендованої літератури, інтернету;

- аналіз та доопрацювання виконаних на практичних заняттях завдань.
Консультації з самостійної роботи забезпечуються викладачем-тренером.

Методи навчання: лекції з застосуванням презентацій, таблиць, каталогів, ілюстративних альбомів, спеціалізованих журналів, прикладів робіт слухачів-попередників, спеціальні матеріали та інструменти.

Методи оцінювання: поточне опитування, виконання проектів, оцінка за них. Оцінювання проводиться експертами.

Шкала оцінювання:

45-50 балів – відмінно (A)

37-44 балів – добре (BC)

30-36 балів – задовільно (DE)

Методичне забезпечення дисципліни

Навчальні посібники, альбоми, таблиці, плакати та інші ілюстративні матеріали.

ДОДАТОК 3

ТРЕНІНГ „ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ У ДИЗАЙНІ”

Міністерство освіти і науки України
Національний лісотехнічний університет України

ШВЕЦЬ О.А.

ТРЕНІНГ „ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ У ДИЗАЙНІ”

Львів – 2009

ПРОГРАМА ТРЕНІНГУ

Мета тренінгу: створення умов для активізації механізмів творчого розвитку спеціалістів-дизайнерів.

Завдання тренінгу:

* популяризація знань про стрес, ефект емоційного вигорання, поняття емоційної компетентності;

* засвоєння технік та прийомів самостійної регуляції внутрішніх станів, що дозволяють позбутися стресів, їх наслідків, а також підсилити стресостійкість організму, підвищити життєвий тонус;

* ознайомлення з поняттям „творчої адаптації” на противагу „пасивного пристосування”;

* активізація творчих ресурсів за рахунок стимуляції різних чуттєвих сфер (слух, нюх, зір, дотик, пропріоцепція);

* застосування інтегративного підходу, що розглядає творчість у п’яти вимірах: фізичному, афективному, раціональному, соціальному, духовному.

Тренінг „ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ У ДИЗАЙНІ,, для фахівців обсягом 34 години складається з двох окремих тем:

1. „ Шлях до гармонії,, - розвиток творчих здібностей спеціалістів-дизайнерів.

2. „Стресменеджмент” - профілактика професійного вигорання.

Категорія учасників тренінгу: спеціалісти-дизайнери.

Кожній темі відведено два дні (17 робочих годин).

Кількість учасників тренінгу: 10-15 осіб.

Кількість тренерів: 2 особи.

Тренінгове приміщення: простора кімната, стільці (за кількістю учасників і тренерів), розміщені у центрі кімнати у формі кола, допоміжний стіл для тренерів.

План проведення тренінгу

Тема I. „Шлях до гармонії” – розвиток творчих здібностей спеціалістів- дизайнерів.

I. Підготовчий етап (відбір учасників, домовленість із замовником про час, місце проведення).

II. Вступна лекція, презентація тренінгу, мети, завдання, представлення тренерів та учасників.

III. Створення працездатності групи (привітання, правила, побоювання, очікування, форма звертання). Вправа „Дерево очікувань”.

IV. Створення мотивації (лобілізація) учасників. Презентація себе і своєї творчості нестандартним способом. Вправа „Предмет із сумки”.

V. Конструктивний етап.

1. Інформаційне повідомлення „холестичний підхід при розгляді умов та шляхів творчого зростання на прикладі пентограми Гінгера”. Розгляд п'яти сфер функціонування особистості:

- фізична сфера – умови праці, місце, фінансування, заробітна плата, фізичний стан, сексуальність, сенсорика, моторика;

- афективна сфера – „серце” – почуття, емоційний клімат, емоційні стосунки, значимий інший (співробітник, керівник, партнер), неформальні зустрічі;

- раціональна сфера – „голова” – думки, ідеї, знання, професійне навчання і зростання, підвищення кваліфікації, творчі фантазії;

- соціальна сфера – друзі, оточення, культурне середовище, партнери, конкуренти, ЗМІ, реклама;

- духовна сфера – реальність цілей, традиції, релігія, мораль, етична сенситивність, мрії, ієрархія цінностей, втілення планів не відкладаючи їх на майбутнє.

Робота в малих групах (по троє учасників). Обговорення застосування пентаграми Гінгера у розвитку власної творчості.

2. Активізація творчих ресурсів, спрямована на творче зростання. Вправа „На усвідомлення” через використання різних органів чуття. Обговорення в колі.

3. Вправа „Мандала” – пізнання стану емоційної сфери учасників у зв'язку з практичною діяльністю.

4. Покращення комунікативних умінь фахівців.

Рольова вправа „Спілкуємось з замовником” – виконання в малих групах.

Вправи „Сфери і рівні спілкування”. Обговорення в колі.

VI. Завершальний етап.

Активізація власних ресурсів учасників. Вправи „Дерево”, „Потік світла”, „Внутрішній сад”. Обговорення в колі.

VII. Підсумки і побажання учасників тренінгу.

Тема II. „Стресменеджмент” – профілактика професійного вигорання.

I. Привітання учасників, нагадування правил. Вправа „Рольове привітання”.

II. Конструктивний етап.

Інформаційне повідомлення – поняття стресу, фізіологічна та психологічна природа стресу. Фактори стресу. Симптоми хронічного стресу. Базові принципи психічної саморегуляції. Свідоме та несвідоме. Умови саморегуляції.

Вправа „Символ здоров'я” – робота в малих групах, обговорення в колі.

Міні-лекція „Ріст емоційної компетентності”. Позитивні та негативні емоції. Реакції мобілізації. Логіка афектів: емоційні основи мислення. Навички

емоційної компетентності.

Вправа „Переповнений тролейбус” – обговорення в колі.

Релаксаційні вправи – дихальна гімнастика.

Інформаційне повідомлення. Ази саморегуляції. Поняття аутотренінгу та його використання для саморегуляції.

Вправи „Магічний маятник”, „Візуальна кольорогімнастика”, „Заглиблення у веселку”. Обговорення в малих групах.

Міні-лекція „Візуалізація подій”. Відпрацювання травматичного досвіду. Оволодіння навичками технік психологічних настроїв. Закріплення навичок психологічної саморегуляції.

Вправа „Кінозал” – позбавлення від неприємних переживань. Обговорення в малих групах.

Вправа „Приємний спогад” – пошук ресурсів. Обговорення в колі.

Вправа „Подорож у майбутнє” – підготовка до важливих подій. Рефлексія.

III. Завершальний етап.

Вправа „Зберемо у дорогу чемодан”.

IV. Підведення підсумків. Побажання. Рефлексія всього циклу тренінгу.

ДОДАТОК К
Дизайн в іменах

Освіта та сфера діяльності видатних дизайнерів

№	Ім'я	Роки діяльності	Освіта	Сфера діяльності
1	2	3	4	5
1	Шин і Томоко Азумі	1985 -	Університет мистецтв в Кіото	Дизайн інтер'єру і архітектура виставковий дизайн
2	Єро Арніо	1960 -	Гельсінський інститут прикладного мистецтва	Дизайн меблів та інтер'єру
3	Рон Арад	1980 -	Єрусалимська академія мистецтв Архітектурна асоціація в Лондоні	Дизайн меблів та інтер'єру Промисловий дизайн
4	Маартен Баас	-	Академія дизайну в Ейндховені	Дизайн меблів
5	Маріо Беллини	1960 -	Міланський політехнічний інститут, архітектура	Дизайн меблів, архітектура, Освітня діяльність
6	Гаррі Бертойя	1940-1978	Технічний коледж Касса Кранбуркська Академія Мистецтв	Дизайн меблів
7	Міша Блек	1927-1977	Центральна школа мистецтв та ремесел в Лондоні	Дизайн інтер'єру, промисловий дизайн, освітня та наукова діяльність
8	Маріо Ботта	1960 -	Університет Архітектури у Венеції	Архітектура, дизайн інтер'єрів, дизайн меблів
9	Андре Бранци	1970 -	Університет Флоренції	Промисловий дизайн, експериментальний дизайн, освітня діяльність

1	2	3	4	5
10	Бройер Марсель Лайош	1920 -1981	Баухауз, вища школа будівництва та конструювання	Промисловий дизайн, дизайн меблів, наукова діяльність
11	Генрі Ван де Велде	1893-1957	–	Дизайн меблів, дизайн інтер'єру, наукова діяльність, освітня діяльність
12	Константин Грчик	1991 -	Королівський коледж мистецтв	Дизайн меблів промисловий дизайн
13	Том Діксон	1985 -	Художня школа в Челсі (не закінчив)	Промисловий дизайн, дизайн меблів
14	Генрі Дрейфусс	1925 -1972	–	Промисловий дизайн
15	Крістофер Дрессер	1857 - 1904	Державна школа дизайну в Лондоні	Промисловий дизайн, наукова діяльність
16	Чарльз Імз та Рей Імз	1940 - 1980	Академія мистецтв в Кренбурке	Дизайн меблів, промисловий дизайн
17	Хелла Йонгериус	1980 -	–	Дизайн меблів, промисловий дизайн
18	Токуджин Йошиока	1988 -	Школа дизайну Куасава в Токіо	Дизайн меблів, дизайн інтер'єру
19	Акілле Кастільоні	1945 -	Міланський політехнічний інститут, архітектура	Дизайн меблів, дизайн інтер'єру, наукова діяльність, освітня діяльність
20	Тошиюки Кіта	1967 -	Коледж дизайну в Осаці	Дизайн меблів, промисловий дизайн
21	Джосезе Чезаре Коломбо	1960-1971	Академія Брера Міланській політехнічний інститут, архітектура	Промисловий дизайн, дизайн меблів, дизайн інтер'єру
22	Маталі Крассе	1990 -	Міжнародна школа промислового дизайну в Парижі	Промисловий дизайн, Дизайн інтер'єру

1	2	3	4	5
23	Широ Курамата	1956 -	Школа мистецтв в Токіо Школа дизайну Куасави	Дизайн меблів, дизайн інтер'єру
24	Ле Корбюзье	1925 - 1965	Школа мистецтв Шон-де-Фоне	Дизайн інтер'єру, промисловий дизайн, освітня та наукова діяльність, дизайн меблів, архітектура
25	Алессандро Мендіні	1960 -	Міланський політехнічний інститут, архітектура	Архітектура, промисловий дизайн, освітня та наукова діяльність
26	Джаспер Моррісон	1985 -	Кінсінгтонський політехнічний інститут Королівський коледж мистецтв Вища школа мистецтв в Лондоні	Промисловий дизайн, наукова діяльність
27	Фабіо Новембре	1994 -	Міланський політехнічний інститут, архітектура	Дизайн інтер'єру
28	Марк Ньюсон	1986 -	Сіднейська школа мистецтв	Промисловий дизайн, дизайн меблів, дизайн інтер'єру
29	Гастано Пеше	1962 -	Університет Венеції, архітектура	Архітектура, дизайн інтер'єрів
30	Карим Рашид	1993 -	Університет Карлетона в Отаві, дизайн	Дизайн інтер'єру, промисловий дизайн, наукова діяльність
31	Етторе Соттсасс	1947 -	Туринський політехнічний інститут, архітектура	Промисловий дизайн, архітектура, дизайн інтер'єру

1	2	3	4	5
32	Бодо Сперлайн	2000 -	Кембриджський Університет мистецтв, факультет трьохвимірного дизайну	Дизайн інтер'єру, промисловий дизайн
33	Патріція Урікиола	1990 -	Мадридський політехнічний інститут, архітектура Міланський політехнічний інститут, архітектура	Дизайн меблів, дизайн інтер'єру
34	Антоніо Читтеріо	1970 -	Міланський політехнічний інститут, архітектура	Дизайн інтер'єру, дизайн меблів, промисловий дизайн
35	Маргарете Шутте-Лихотск	1920 - 2000	Архітектура у Відні (Оскар Стрнад)	Дизайн інтер'єру
36	Арне Якобсен	1925 - 1970	Королівська академія мис- тецтв в Данії	Архітектура, дизайн інтер'єру, наукова діяльність

ДОДАТОК Л

**Результати виконання комплексної роботи на
констатувальному етапі експерименту**

Результати виконання комплексної роботи

К-сть слухачів	Кількість виконаних завдань			К-сть балів (Мах=150)	Рівень	К-сть на рівні (у т.ч. IV фаза)
	Завдання I рівня (Мах=5)	Завдання II рівня (Мах=2)	Завдання III рівня (Мах=1)			
1	2	3	4	5	6	7
0	5	2	1	150	3	8
0	4	2	1	140	3	
0	3	2	1	130	3	
0	5	1	1	125	3	
0	2	2	1	120	3	
0	4	1	1	115	3	
0	1	2	1	110	3	
1	3	1	1	105	3	
0	5	2	0	100	3	
1	5	0	1	100	3	
1	0	2	1	100	3	
1	2	1	1	95	3	
2	4	2	0	90	3	
1	4	0	1	90	3	
1	1	1	1	85	3	
3	3	2	0	80	2	32
0	3	0	1	80	2	
6	5	1	0	75	2	
1	0	1	1	75	2	
3	2	2	0	70	2	

1	2	0	1	70	2	
4	4	1	0	65	2	
2	1	2	0	60	2	
1	1	0	1	60	2	
1	3	1	0	55	2	
6	5	0	0	50	2	
3	0	2	0	50	2	
1	0	0	1	50	2	
1	2	1	0	45	1	
2	4	0	0	40	1	
2	1	1	0	35	1	
0	3	0	0	30	1	
0	0	1	0	25	1	
0	2	0	0	20	1	
0	1	0	0	10	1	
0	0	0	0	0	1	

ДОДАТОК М

До експериментальних розрахунків самооцінки креативності

**Опитувальник креативності Р. Джонсона,
в модифікації О. Туник**

Огляд

Креативність – здатність породжувати незвичайні ідеї, відходити в мисленні від традиційних схем, швидко вирішувати проблемні ситуації. Креативність охоплює деяку сукупність розумових і особових якостей, необхідних для становлення здатності до творчості.

Опитувач креативності заснований на двох підходах до цієї проблеми.

По Торренсу, креативність проявляється при дефіциті знань; в процесі включення інформації в нові структури і зв'язки; в процесі ідентифікації недостатньої інформації; в процесі пошуку нових рішень і їх перевірки; в процесі повідомлення результатів.

По Джонсону, креативність проявляється як несподіваний продуктивний акт, здійснений виконавцем спонтанно в певній обстановці соціальної взаємодії. При цьому виконавець спирається на власні знання і можливості.

Цей опитувальник креативності (ОК) фокусує нашу увагу на тих елементах, які пов'язані з творчим самовираженням. ОК - це об'єктивний контрольний список характеристик творчого мислення і поведінки, що складається з восьми пунктів, розроблений спеціально для ідентифікації проявів креативності, доступних зовнішньому спостереженню.

При роботі з ОК можна швидко самостійно зробити підрахунки. Заповнення опитувальника вимагає 10-20 хвилин. Для оцінки креативності по ОК експерт спостерігає за соціальними взаємодіями особи, що цікавить нас, в тому або іншому довір'ї (у класі, під час якої-небудь діяльності, на заняттях, на зборах і так далі).

Цей опитувальник дозволяє також провести самооцінку креативності (учнями старшого шкільного віку). Кожне затвердження опитувальника оцінюється за шкалою, що містить п'ять градацій (можливі оцінні бали: 1 - ніколи, 2 - рідко, 3 - іноді, 4 - часто, 5 - постійно.). Загальна оцінка креативності

є сумою балів за вісьмома пунктами (мінімальна оцінка - 8, максимальна оцінка - 40 балів).

У таблиці Л.1 представлена відповідність суми балів рівням креативності.

Таблиця Л.1

Загальна оцінка креативності

Рівень креативності	Сума балів
Дуже високий	40-34
Високий	33-27
Нормальний, середній	26-20
Низький	19-15
Дуже низький	14-8

Опитувальник

Творча особа здатна:

1. Відчувати тонкі, невизначені, складні особливості навколишнього світу (чутливість до проблеми, надавання переваги складним рішенням).

2. Висувати і виражати велику кількість різних ідей в певних умовах (швидкість).

3. Пропонувати різні види, типи, категорії ідей (гнучкість).

4. Пропонувати додаткові деталі, ідеї, версії або рішення (винахідливість,).

5. Проявляти уяву, почуття гумору і розвивати гіпотетичні можливості (уява, здібності до структуризації).

6. Демонструвати поведінку, яка є несподіваною, оригінальною, але корисною для вирішення проблеми (оригінальність, винахідливість і продуктивність).

7. Утримуватися від прийняття першої позиції, що прийшла в голову, типової, загальноприйнятої, висувати різні ідеї і вибирати кращу (незалежність, нестандартність).

8. Проявляти упевненість у своєму рішенні, хоча виникають різноманітні труднощі, бути відповідальним за нестандартну позицію чи думку, яка сприяє вирішенню проблеми (самодостатній, впевнений стиль поведінки).

Лист відповідей

Дата _____

Респондент (П.І.Б.) _____

(що заповнює анкету) _____

У листі відповідей з номерами від 1 до 8 визначені характеристики творчого прояву (креативності). Будь ласка, оцініть, використовуючи п'ятибальну систему, в якій мірі у кожного слухача проявляються вищеописані характеристики. Можливі бали оцінювання:

1. – ніколи,
2. – рідко,
3. – іноді,
4. – часто,
5. – постійно.

Таблиця Л.2

	П.І.Б	Характеристики креативності							

Література: Туник О. Опитувач креативності Р. Джонсона / О. Туник // Шкільний психолог. – 2000. – №47.

ДОДАТОК Н

**До експериментальних розрахунків індексів
оригінальності та унікальності**

Тестова методика визначення вербальної креативності

С. Медніка

(адаптація А.Н. Вороніна, дорослий варіант)

Огляд

Запропонована методика є російськомовним адаптованим варіантом тесту С. Медніка (тест віддалених асоціацій). Методика адаптована в лабораторії психології здібностей Інституту психології Російської академії наук на вибірці школярів старших класів Л. Г. Алексеевої, Т. В. Галкіної, на вибірці менеджерів у віці від 23 до 35 років – А. Н. Вороніним.

Розроблений тест використовується для діагностики вербальної креативності, яка визначається як процес перекомбінування елементів ситуації. В даному випадку тим, кого діагностують пропонуються словесні тріади (трійки слів), елементи яких належать до взаємно віддалених асоціативних областей. Людині необхідно встановити між ними асоціативний зв'язок шляхом знаходження четвертого слова, яке об'єднувало б елементи так, щоб з кожним з них воно утворювало деяке словосполучення. В якості стимулюючого матеріалу в тесті використовуються 40 словесних тріад.

При розробці цього тесту використовувалися принципи побудови методики, що не регламентує діяльність людини яку діагностують. Так, тестові завдання були максимально звільнені від орієнтації на мотивацію досягнення, оскільки мотивація досягнення є стимуляцією діяльності.

Розроблена ж методика спрямована на виявлення і оцінку існуючого креативного потенціалу у діагностованої людини, часто прихованого, такого, що блокується, а не особливостей її діяльності в цих експериментальних умовах.

Завдання методики не були як-небудь обмежені. Вона була побудована не за принципом тесту або завдання, а як необмежене поле діяльності у вигляді однотипних завдань.

Діагностованого не можна обмежувати часом рішення тестових завдань.

Бажано працювати з діагностованим індивідуально, хоча можливий і груповий варіант.

Дорослий варіант методики, адаптований А. Н. Вороніним є груповим скороченим варіантом, що складається з однієї серії (20 тріад) і не припускає розминки, оскільки розминка у дорослих людей в ситуації дефіциту часу для виконання (підприємці - зазвичай зайняті люди) дає систематичне зрушення в результатах тестування, визначених завданнями розминки. Стимулюючий матеріал для скороченого групового варіанту методики взятий з другої серії підліткового варіанту методики.

Особливості проведення:

Коли проходить тестування, краще уникати відкритого обговорення предметної спрямованості методики, тобто не слід повідомляти про те, що вивчаються творчі здібності, творче мислення. Тест можна представити як методику на „оригінальність“, можливість виразити себе в незвичній діяльності, ситуації. Час тестування не треба обмежувати, але орієнтовно витрачалось на кожну трійку слів по 1-2 хв.

Інструкція:

Вам пропонуються трійки слів, до яких необхідно підібрати ще одне слово так, щоб воно поєднувалося з кожним з трьох запропонованих слів (складаю деяке словосполучення).

Наприклад, для трійки слів гучна, правда, повільно словом-відповіддю служити слово «говорити» (голосно говорити, говорити правду, повільно говорити). Ви можете також змінювати слова граматично і використовувати приводом, наприклад, для слів години, скрипка, єдність відповіддю може бути слово майстер (майстер по годиннику, скрипковий майстер, єдиний майстер).

Постарайтеся, щоб ті образи і асоціації, які спадають вам на думку у відповідь на запропоновані слова, були як можна оригінальне і яскравіше. Постарайтеся здолати стереотипи і придумати щось нове і оригінальне.

Спробуйте дати максимальну кількість відповідей на кожну трійку слів.

Стимулюючий матеріал:

1.	випадкова	гора	довгождана
2.	вечірня	папір	стінна
3.	назад	батьківщина	шлях
4.	далеко	сліпий	майбутнє
5.	народна	страх	світова
6.	гроші	квиток	вільне
7.	людина	погони	завод
8.	двері	довіра	швидко
9.	друг	місто	круг
10.	потяг	купити	паперовий
11.	колір	заєць	цукор
12.	ласкава	зморшки	казка
13.	співак	Америка	тонкий
14.	важкий	народження	урожайний
15.	багато	нісенітниця	прямо
16.	кривій	окуляри	гострий
17.	садова	мозок	порожня
18.	гість	випадково	вокзал

Ключі

Обробка результатів в скороченому груповому варіанті. Оригінальність відповідей оцінюється виходячи з усього масиву даних і підраховується за формулою:

$$O_r = 1 - \frac{x - 1}{X_{\max} - 1},$$

де:

- O_r - оригінальність цього типу відповіді;
- x - кількість відповідей цього типу;
- X_{\max} - максимальна кількість відповідей в типі.

При цьому під типом відповіді малися на увазі однокорінні слова, що мають приблизно однакове смислове навантаження.

Так, слова прагнення, прагнути, прагну розглядалися як слова однотипні і об'єднувалися в один тип відповідей – прагнення.

Для оцінки результатів тестування людей, що відносяться до контингенту менеджерів або схожому з ним, пропонується наступний алгоритм дій. Необхідно зіставити відповіді випробовуваних з наявними типовими відповідями і при знаходженні схожого типу відповіді присвоїти цій відповіді оригінальність, вказану в списку. Якщо в списку немає такого типу відповідей, то оригінальність цієї відповіді вважається 1.

Індекс оригінальності підраховується як середнє оригінальності усіх відповідей, тобто сума оригінальності по усіх відповідях ділиться на кількість відповідей. Кількість відповідей може не співпадати з кількістю „трійок слів”. На деякі трійки слів випробовувані дають два, три відповіді, на деяких – відповіді відсутні.

Індекс унікальності, за Медніком, дорівнює кількості унікальних відповідей.

Індекси оригінальності відповідей

Трійка слів № 1 (випадкова гора довгождана)

Варіанти відповідей і їх оригінальність

Бесіда 0,99

Верші 0,98

Сходження 0,98

Зустріч 0,00

Гроза 0,99

Гроші 0,99

Дощ 0,99

Дорога 0,91

Жінка 0,97

Знайомство 0,98

Лавина 0,99

Любов 0,95

Мрія 0,97

Знахідка 0,99

Обвал 0,99

Хмара 0,99

Відпочинок 0,98

Відпустка 0,98

Падіння 0,99

Лист 0,99

Перемога 0,92

Подарунок 0,99

Поїздка 0,79

Підкорення 0,99

Допомога 0,98

Похід 0,98

Привал 0,98

Прогулянка 0,98

Птах 0,99

Путівка 0,98

Подорож 0,97

Шлях 0,98

Робота 0,98

Радість 0,98

Сніг 0,96

Подія 0,99

Стежка 0,96

Удача 0,96

Людина 0,99

Аналіз

Інтерпретація:

Інтерпретація результатів тестування за цим тестом досить сильно залежить від специфіки вибірки, тому адекватні і надійні висновки про окрему людину можна отримати тільки у рамках цієї вибірки або за схожою з нею. У даному випадку представлені норми і списки типових відповідей для вибірки молодих менеджерів, і відповідно можна досить добре оцінювати вербальну креативність людей такого або схожого контингенту. Якщо вибірка сильно відрізняється від пропонованої, то аналізують результати по усій новій вибірці і тільки тоді роблять висновки про окремих людей.

Використовуючи процентну шкалу, побудовану для індексу оригінальності, індексу унікальності і для показника „кількість відповідей”, можна визначити місце конкретного випробовуваного відносно пропонованої вибірки і відповідно зробити висновки про міру розвитку у нього вербальній креативності і продуктивності.

Розвиток вербальної креативності
(визначення індексу оригінальності і унікальності)

1	0%	20%	40%	60%	80%	100%
2	1,00	0,94	0,91	0,86	0,81	0,61
3	19,00	6,00	4,00	3,00	2,00	0,00
4	49,00	20,00	15,00	12,00	10,00	1,00

Примітка:

- 1 - відсоток людей, результати яких перевищують вказаний рівень;
- 2 - значення індексу оригінальності;
- 3 - значення індексу унікальності;
- 4 - кількість відповідей.

Так, якщо у випробовуваного Х. сума оригінальності відповідей склала 20,75 і усього в його протоколі 25 відповідей, то його індекс оригінальності дорівнює 0,83. Кількість унікальних відповідей - 16. Результати такого протоколу показують, що ця людина знаходиться між 60% і 80%, тобто від 60% до 80% людей в даній вибірці мають вербальну креативність (по індексу оригінальності) вище, ніж у нього. Проте індекс унікальності у нього вищий, і тільки 40% (навіть менше) мають індекс вищий.

Для оцінки креативності як такої більше значення має індекс унікальності, що показує, наскільки дійсно нове може створити людина, але сила диференціації пропонованого індексу недостатньо велика, і тому часто використовується індекс оригінальності. Кількість відповідей показує передусім міру продуктивності і працездатності. За даними автора, цей індекс значною мірою корелює з мотивацією досягнення, тобто чим вище кількість відповідей, тим вище мотивація досягнення.